

NELJÄNNESVUOSIJULKAIKU
KVARTALSPUBLIKATION

Kvartti

Kaupunkietopalvelut • Stadsforskning och -statistik • Urban Research and Statistics

01
2024

Helsinki
Helsingfors

Rakentamisen kiertotalous – miten kaupungit ovat edistyneet?

Klimatmedvetenhet
och klimatångest

*Näin
helsinkiläislapset
ja -nuoret liikkuvat
ja käyttävät
liikuntapaikkoja*

Kvantti

NELJÄNNESVUOSIJULKAIKU ● KVARTALSPUBLIKATION

Helsingin kaupunki • kaupunkitietopalvelut
Helsingfors stad • stadsforskning och -statistik
City of Helsinki • Urban Research and Statistics

01
2024

Päätoimittaja • Ansvarig redaktör • Editor in Chief ► HEIKKI PURSIAINEN
Toimitus • Redaktör • Editor ► TEEMU VASS
Käännökset • Översättning • Translations ► GRANO OY, ACOLAD OY
Kuviot • Figurer • Graphs ► LOTTA HAGLUND
Visuaalinen ilme • Formgivning • General Layout ► PEKKA KAIKKONEN
Kansikuva • Pärmbild • Cover Photo ► HELSINKI PARTNERS / JUHO KUVA
Kansi • Pärm • Cover ► PEKKA KAIKKONEN
Painoyhteydet • Tryckerikontaktperson • Printing Contact ► LOTTA HAGLUND
Paino • Tryckeri • Print ► KIRJAPAINO MARKPRINT OY

Julkaisija ► HELSINKIN KAUPUNKI, KAUPUNGINKANSIA, KAUPUNKITIEPALVELUT
PL 550, 00099 Helsingin kaupunki
puh. (09) 310 43297
Utgivare ► HELSINGFORS STAD, STADSKANSLIET, STADSFORSKNING OCH -STATISTIK
PB 550, 00099 Helsingfors stad
tel. (09) 310 43297
Publisher ► CITY OF HELSINKI, EXECUTIVE OFFICE, URBAN RESEARCH AND STATISTICS
P.O.BOX 550, FI – 00099 City of Helsinki, Finland
telephone +358 9 310 43297

Tilaukset, jakelu | Beställningar, distribution | Subscriptions, distribution ► kaupunkitieto@hel.fi

ISSN 0788-1576 (painettu)
ISSN 1796-7279 (verkossa)

Kvantti

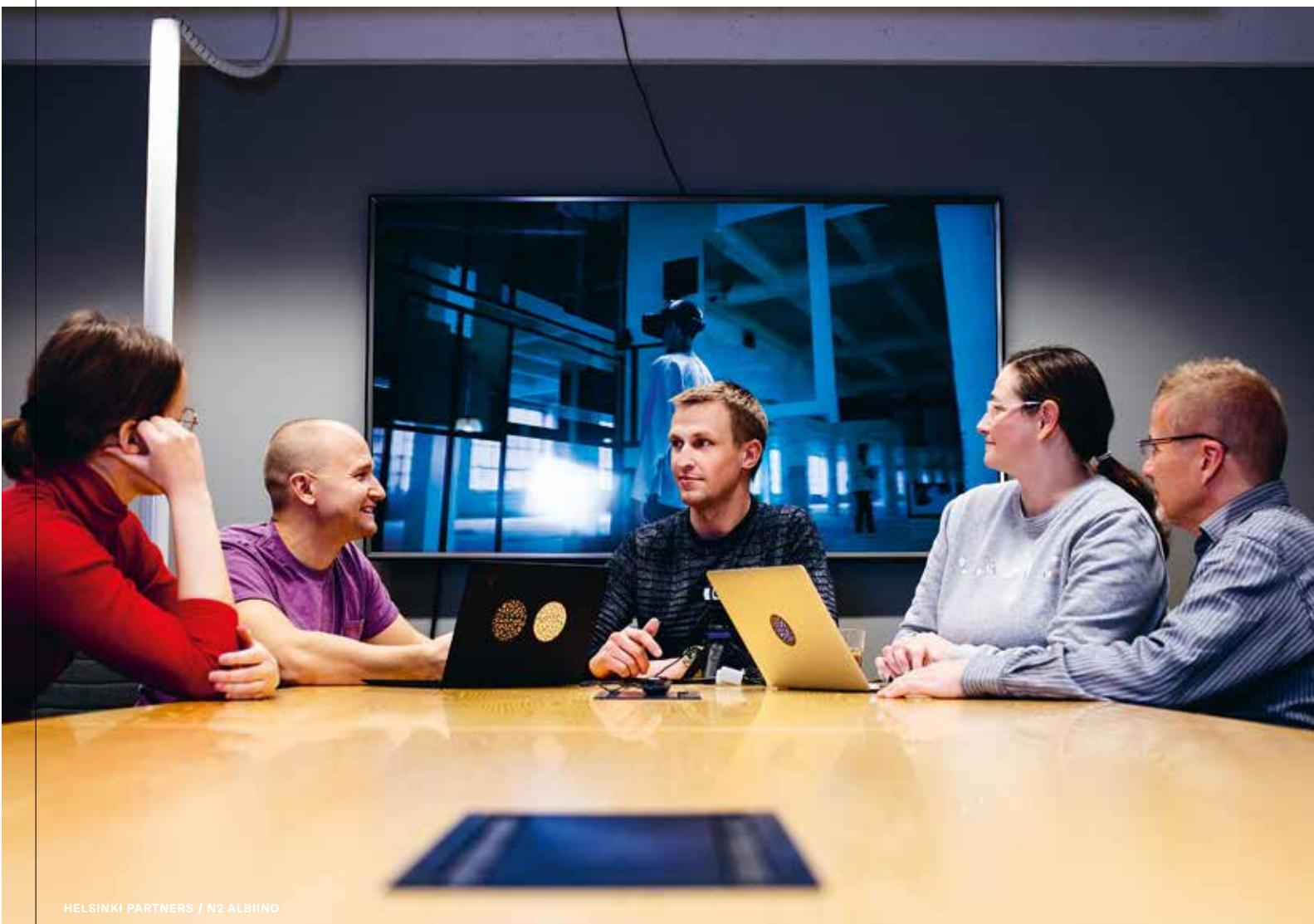
SISÄLLYS

- 4** Pääkirjoitus:
Heikki Pursiainen
- 6** **Karoliina Isoaho & Pekka Valkama**
Kaupunkien ohjauskeinoit rakentamisen kiertotalouden edistämiseksi
Helsingissä, Oulussa ja Tampereella
- 16** **Laura Ansala**
Minne jäädään, missä vain käydään?
Asukkaiden vaihtuvuuksia ja asumisajat Helsingin asuinalueilla
- 34** **Jenni Erjansola & Tuuli Anna Renvik**
Osattomista osallisiksi? Helsinkiläisnuorten osallisuuden kokemusta
haastavia ja sitä tukevia tekijöitä
- 44** **Suvi Määttä**
Näin helsinkiläiset ja -nuoret liikkuvat, harrastavat seuroissa ja käyt-
tävät liikuntapaikkoja – tuloksia LIITU-tutkimuksesta
- 56** **Jukka Hirvonen**
Ilmastotietoisuus ja ilmastoahdistus
– pääkaupunkiseudun ympäristöasennetutkimuksen tuloksia

Uusilla yksilötason aineistoilla

saadaan politiikan vaikutukset näkyviin

Yhteiskuntatieteiden kehitys on ollut nopeaa 2000-luvulla. Keskeinen tekijä tämän jopa valtakumoukselliseksi kutsutun muutoksen takana on laajojen, yksilötasoisten rekisteriaineistojen hyödyntämisen tutkimuksessa.

YHDISTETTYINÄ MODERNEIHIN tutkimusmenetelmiin usein miljoonista havainnoista koostuvat rekisteriaineistot ovat vieleet päättösten vaikutusarvioinnin aivan uudelle tasolle. Aitojen syy-yhteyksien löytäminen tehtyjen päättösten ja kansalaisten hyvinvoinnin välille on nyt mahdollista.

SUOMESSA KANSALLiset rekisteriaineistot ovat poikkeuksellisen hyvin hyödynnettävissä. Tilastokeskus ylläpitää tutkimuskäyttöä varten laajaa kokonaismaa esimerkiksi väestöä, tulonjakoa, työmarkkinoita ja asumista koskevia aineistoja. Näitä on mahdollista yhdistellä eri tavoilla. Aineistot sisältävät myös kuntatutkimuksen kannalta olennaisia tietoja asumisesta ja yritystoiminnan sijoittumisesta.

HELSINGIN KAUPUNKI on ottanut yhdessä kumppaniensa kanssa merkittävän askeleen näiden aineistojen hyödyntämisessä omassa tutkimustoiminnassaan ja tiedolla johtamisen tuessa.

TIlastokeskuksen yksilöaineistojen käyttöä pilotoivassa AlueAvain-hankeessa ovat Helsingin lisäksi mukana muut kuudesta suurimmasta kaupungista ja Aalto-yliopisto.

Hankkeessa mukana olevien kaupunkien tutkijat voivat itse hyödyntää suoraan aineistoja. Lisäksi osallistujilla on mahdollisuus tilata aineistoihin perustuvia tutkimuksia ja selvitysmukana olevilta Aalto-yliopiston tutkijoilta.

HELSINGIN KAUPUNGILTA pilottiin osallistuu tällä hetkellä seitsemän tutkijaa.

PILOTTI ON jo tuottanut runsaasti kiinnostavaa tietoa. Äskettäin julkistettiin selvitys yliopisto-opiskelijoiden muuttamisesta opiskelemaan kotiseutunsa ulkopuolelle. Tieto on tärkeää esimerkiksi, kun tehdään päätkösiä korkeakoulupaikkojen alueellisesta jakautumisesta.

SELVITYKSEN TULOKSET ovat kaikkien saatavilla AlueAvain.fi-sivustolla¹. Lähiaikoina on tulossa myös runsaasti lisää tietoa esimerkiksi maahanmuutosta ja asumisesta.

PILOTTI ON saavuttanut tavoitteensa. Oman näkemykseni mukaan seuraavana tavoitteena tulisikin olla AlueAvaimen toiminnan vakiinnuttaminen.

HYVÄN ESIKUVAN tarjoaa Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen VATTin yhteydessä toimiva Datahuone. Datahuone palvelee ministeriöitä samalla periaatteella kuin AlueAvain-pilotihanke mukana olevia kaupunkeja. Datahuone sai huhtikuussa pysyvän rahoituksen. Se on jo osoittanut hyödyllisytyensä tuomalla uudenlaista tutkimuslistaa pohjaa ministeriöiden päätöksentekoon ja valmisteluun.

USKON, ETTÄ samanlainen pysyvästi rahoitettu toiminta olisi erittäin hyödyllistä myös kuntasektorilla. Pidemmällä aikavälillä tämä mahdollistaisi myös kuntien omissa rekistereissä olevien tutkimuslistesiä arvokkaiden tietojen yhdistämisen kansallisiin rekisteriaineistoihin.

TULOKSENA SYNTYISI tutkimusta, joka olisi paitsi tieteellisesti äärimmäisen kiinnostavaa, myös palvelisi suoraan Helsingin ja muiden kuntien strategista päätöksentekoa. ■

Heikki Pursiainen

¹⁾ <https://alueavain.fi/yha-harvempi-yliopisto-opiskelija-jaa-kotiseudulleen/>

Kaupunkien ohjauskeinot rakentamisen kiertotalouden edistämiseksi Helsingissä, Oulussa ja Tampereella

● KAROLIINA ISOAHO & PEKKA VALKAMA

Suuret kaupungit ovat ryhtyneet toteuttamaan ohjelmallista kiertotalouspolitiikkaa. Helsinki on hyväksynyt kiertotalouden toimenpideohjelman, Oulu on laatinut kiertotalouden tiekartan, ja Tampereella on kiertotaloussuunnitelma. Kaupunkien tavoitteena on hillitä neitseellisten luonnonvarojen kulutusta rakentamisessa ja jätteiden syntyä purkamisessa. Vaikka kaupungit ottavat vasta ensiaskeleita ohjelmallisessa kiertotalouspolitiikassa, ne ovat kuitenkin päättäneet monipuolisten ohjauskeinojen käyttöönnotosta.

Kiertotalous lineaaritalouden vaihtoehtona rakentamisessa

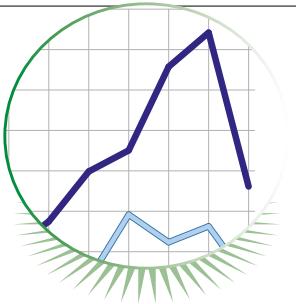
Rakentaminen kuten monet muutkin talouden sektorit toimivat ns. lineaaritalouden periaatteilla. Rakennussektori ottaa käyttöönsä luonnonvaroja ja valmistaa niistä rakennuksia ja infrastruktuuria. Käytön jälkeen rakennukset tyhjennetään ja puretaan pois. Rakennusten purkumateriaalit ovat useimmiten päätyneet jätteiksi, ja kierrätystyseenkin valikoituneet purkumateriaalit on ohjattu aiempaa vähempiarvoisempaan käytöön esimerkiksi teiden pohja- ja täyttöaineiksi (Christensen 2021; Morseletto 2023).

LINEAARITALOUTEEN POHJAUTUVA rakentaminen tuottaa merkittäviä ulkoisvaikutuksia. Globaalilla tasolla rakentamisen ja rakennetun ympäristön osuus maapallon luonnonvarojen kulutuksesta on noin puolet. Rakennussektori kuluttaa noin 40 prosenttia jalostamattomasta energiasta, ja se tuottaa noin 30 prosenttia kaikista jätteistä (Ympäristöministeriö 2024).

KUNNALLISEN RAKENTAMISEN lineaaritaloutta kuvastaa se, että kunnat ovat rakennuttaneet merkittäviä määriä kiinteistöjä neitseelisistä raaka-aineista ja purkauttaneet niitä sitten suhteellisen nuorina tuottaen purkujätettä. Suomessa purettujen rakennusten keski-ikä on ollut toimistorakennuksissa vain 39 vuotta ja julkisissa rakennuksissa 41 vuotta (Huuhka & Lahdensivu 2016).

KIERTOTALOUS EDUSTAA vastakkaista talousmallia suhteessa lineaaritalouteen, sillä se pyrkii raaka-aineiden käytön vähentämiseen, materiaalien ja hyödykkeiden uusiokäyttöön sekä jätteiden kierrättämiseen. Tavoitteena on pitää fyysiset hyödykkeet käytössä mahdollisimman pitkään ja lopulta saada aikaiseksi materiaalien suljettu kierros (Sariati 2017). Rakentamista voidaan viedä kohti kiertotaloutta varsinkin korvaamalla neitseellisten luonnonvarojen käyttöä kierrätysmateriaaleilla, parantamalla materiaalitehokkuutta ja lisäämällä rakennusten käyttövuosia asianmukaisella kiinteistönpidolla ja korjaustoiminnalla.

Kiertotalouden hyödyt ja edistäminen

Rakentamisen ja rakennetun ympäristön kiertotalouteen assosioidaan monia etuja, jotka liittyvät varsinkin puhtaan luonnon ja luonnonvarojen suojeleuun ja ympäristökuormituksen vähentämiseen (Bolger & Doyon 2019; Christensen 2021). Rakennussektorilla tehtävä kiertotalousratkaisut voivat vaikuttaa paljon luonnonvarojen riittävyyteen, luonnon monimuotoisuuteen ja ilmastonmuutoksen hiljintään (Ympäristöministeriö 2024). Lisäksi osa tutkijoista uskoo, että kiertotaloussuirtymä voi tuottaa ympäristöhyötyjen ohella myös taloudellisia ja sosiaalisia etuja (esim. Geissdoerfer ym. 2017). Kiertotalouden mukainen kaupunkisunnittelut voi tehostaa tilankäytötä. Aikaisemmin arvoltaan negatiivisille purkumateriaaleille voidaan löytää arvokkaita käyttökohteita. Suljetun kierron tavoite voi synnyttää markkinointia sellaisille kiertotalouden uusille liiketoimintamalleille, jotka tarjoavat palveluja hyödykkeiden elinkaaren pidentämiseksi. Uudentyypisiä työpaikkoja voi syntyä esimerkiksi silloin, kun purkurytykset ryhtyvät tekemään säästäävää rakennusosien ja -materiaalien purkamista.

HALLINNON KAIKKI tasot ovat ryhtyneet edistämään lineaaritalouden korvaamista kiertotaloudella. EU on tehnyt kiertotalouden saavuttamisesta keskeisen strategisen tavoitteen ja laatinut esimerkiksi kiertotalouden toimintasuunnitelmat (*action plans*) (Alberich, Pansera & Hartley 2023). Suomessa kiertotaloustavoitteet ovat olleet hallitusohjelmissa vuodesta 2015 lähtien (vrt. Tiesmäki, Palander & Tasa 2022). Rakentamisen kiertotaloutta edistetään alan erityislainsäädännöllä, joka päivitetty vuonna 2025, kun uusi rakentamislaki astuu voimaan. Lisäksi valtioneuvosto teki vuonna 2021 periaatepäätöksen kiertotalouden strategisesta ohjelmasta. Ympäristöministeriö edistää myös purkamisen materiaalitehokkuutta kestävän purkamisen green deal-sopimuksella, joka on solmittu kiinteistöomistajien ja rakennuttajien järjestön Rakli ry:n kanssa.

KAUPUNGIT VOIVAT luoda omaehtoista kiertotalouspolitiikkaa valtion toimien rinnalla. Monet kaupungit ovat jo omaksuneet kiertotalouden periaatteita strategisiin tavoitteisiinsa ja kohdentaneet kiertotalouden politiikkatoimia juuri rakentamisen sektorille (Prenderville ym. 2017; Bolger & Doyon 2019). Mitä kattavampia ja yhtenäisempia kiertotalouden politiikkatoimia kaupungit kykenevät ottamaan käyttöön, sitä paremmat edellytykset niillä on käentää kehitystä kestävämmälle uralle (vrt. Rezaie ym. 2022).

Kiertotalouden esteet

Rakentamisen siirtäminen kiertotalouteen voi olla hyvin monivaiheinen ja hidas prosessi. Kaikkien kaupunkien kiertotalouspolitiikkaa ehdollistavat niiden rajat, luonnonympäristö, valmis rakennuskanta ja infrastruktuuri ja niiden käyttöasteet sekä paikkakuntien taloudellinen kantokyky. Kirjallisuudessa on tuotto esii monia esteitä, joihin kiertotalouden edistämisenä voidaan törmätä. Niitä voidaan kiertää ainakin tällä tavoin:

- Rakennustoiminta tuottaa ja rakennettu ympäristö sisältää syviä polkuriippuvuuksia. Esimerkiksi aikanaan tehdyt rakenneosa-, kiinnitys- ja materiaaliratkaisut saattavat tehdä purkamisesta kaljia tai jopa estää materiaalien ehjän talteenoton. Lehtimäen, Piispasen ja Henttosen (2020) mukaan polkuriippuvuus voi tarkoittaa myös sitä, että markkinajohtaja saattaa pystyä puolustamaan markkinaosuuksiaan tehokkaasti ympäristöystävällisempia tulokkaita vastaan, koska alan toimijat tuntevat sen maineen luotettavana sopimuskumppanina.
- Käytettyjen rakennusosien ja -materiaalien hintataso saattaa ylittää neitseellisten raaka-aineiden hinnat. Tähän liittyvät isot kysymykset koskevat sitä, miten ympäristölle aiheutuvat ulkoisvaikutukset mahdollisesti näkyvät neitseellisten raaka-aineiden hankintahinnoissa ja miten purkujätteiden jätehuolto maksumaksut ottavat huomioon jätteiden saastumis- ja muut haittavaikutukset.
- Kaikkien materiaalien kohdalla täysi kierros ei ole mahdollista, ja uudelleenkäytössä joidenkin materiaalien määrä vähenee väistämättä tai niiden ominaisuudet heikkenevät.
- Osa kiertotaloudeksi määritellyistä toimista saattaa pitkällä aikavälillä tuottaa enemmän ympäristöhaittoja kuin hyötyjä, jos esimerkiksi valittu kiertotalouden malli on energiataloudellisesti tehoton.
- Kiertotalouden tavoitteet voivat olla erityisen vääativia kasvaville kaupungeille, jotka saavat runsasti uusia asukkaita ja yrityksiä (Nylén ym. 2021). Kaupungin omien rakennusosien ja purkumateriaalien uusiokäyttö ja kierrätäminen ei tällöin useinkaan riitä tyydittämään tarvittavaa uudis- ja korjausrakentamisen tarpeita.

Tutkimusasetelma

Viimeaikainen tutkimus on painottanut tarvetta saada tie- ja erilaisten kaupunkien politiikkayhdistelmistä erityisesti rakentamisen kiertotaloudessa (Bucci, van der Berghe & van Bueren 2022). Vastaamme osaltamme tähän tutkimus-

tarpeeseen tarkastelemalla politiikkatoimia, joilla kotimaiset kaupungit ovat ryhtyneet siirtämään rakentamistoiminta ja rakennettua ympäristöä kohti materiaalien suljettua kiertoa (Valkama & Isoaho 2024).

VALITSIMME TUTKIMUSKAUPUNGEIKSI Helsingin, Oulun ja Tampereen, koska ne ovat ryhtyneet toteuttamaan omaehtoisesti laadittua ja ohjelmallisesti määritetietoista kiertotalouspolitiikkaa, jossa keskeisenä osa-alueena on rakentamisen sektori. Helsingin erityispiirteinä on se, että kaupungin elinkeino-osasto toteuttaa kiertotalouden kusteriohjelmaa rakentamisen sektorilla. Oulussa kiertotaloutta tehdään tunnetuksi vuoden 2025 asuntomessuilla. Tampereelle puolestaan rakennetaan Suomen ensimmäinen kiertotaloustalo (Kuntalehti 2022).

TUTKIMUKSEMME ASIAKIRJA-AINEISTOT koostuvat kaupunkien kiertotalouden voimassa olevista politiikkaohjelmista ja muista täydentävistä politiikkadokumenteista, jotka keräsime kaupunkien verkkosivustoilta keväällä 2023. Lisäksi teimme kaupungeissa 11 asiantuntijahaastattelua huhti-kesäkuussa 2023. Haastatteluaineistoihin kuuluvat myös rakennussektorin etujärjestöedustajien viisi teemahaastattelua, jotka teimme talvella 2024.

Kaupunkien tavoitteet ja politiikkatoimet

Tutkimuskaupunkien asettamat tavoitteet ovat yhdensuuntaisia ja kunnianhimoisia. Helsingin tavoitteena on saavuttaa hililineutraali kiertotalous maankäytössä ja rakentamisessa vuosina 2031–2035. Oulussa on tavoitteena kestävä ja resurssitehokas rakennettu ympäristö vuonna 2030. Tampereella kiertotalouden mukaisella rakentamisella pyritään saamaan aikaiseksi pitkäikäisiä rakennuksia, pienentämään syntyviä jättemääriä ja muita ympäristöhaittoja, supistamaan rakennusten elinkaarenaikaisia hiljilajilanjalkia ja tekemään säästöjä elinkaarikustannuksissa. Kaupunkien tavoitteet toteuttavat ympäristöpoliittista ajattelua, mutta ne on kytketty myös joihinkin elinkeinopolitiisiin pyrkimyksiin (vrt. Nylén ym. 2021).

TUTKIMUSKAUPUNKIEN KIERTOTALOUSOHJELMAT koostuvat monipuolisista ohjauskeinoista (Taulukko 1). Ne alkavat pehmeämistä eli neuovista ja suostuttelevista politiikkatoimista ja päätyvät pakottaviin toimiin eli regulaatioon ja omistajaohjaukseen.

YHTÄÄLTÄ KAUPUNKIEN politiikkatoimilla tähdätään tarkoituksenmukaisten kiertotalousvalintojen ja -ratkaisujen etsimiseen ja kehittämiseen (ks. taulukon 1 yläosa). Niissä merkeissä tutkimuskaupungit käynnistävät useita selvityksiä ja testauksia, joilla pyritään arvioimaan vaihtoehtoja.

99

Kaupungit voivat luoda omaehtoista kiertotalouspolitiikkaa valtion toimien rinnalla.

TAULUKKO 1.

Kooste Helsingin, Oulun ja Tampereen kiertotalousohjelmien keskeisistä poliittikkoimista (Valkama & Isoaho 2024).

	POLIITIKKAOHJAUSEN TYyppi				
Kiertotalous-edellytysten luominen	Informaatio-ohjaus	Talousohjaus	Sopimusohjaus	Normiohjaus	Omistusohjaus
Selvittelyt, pilotit, kehityshankkeet, yms.	<p>Hki: Kehitetään purku- ja korjaushankkeiden toimintamalli.</p> <p>Oulu: Järjestetään koulutusta talon- ja infrarakentamisen ammattilaisille.</p> <p>Tre: Määritellään mitä kiertotalous on kaavoituksessa. Selvitetään purkumateriaalien "korkeaman arvon" kierrätystä, valmistellaan kestävän rakentamisen hankintalinjaukset, käydään markkinavuoropuheluja eri toimijoiden kanssa, osallistetaan loppukäyttäjiä hankintojen suunnittelun, edistetään koulutusta, tehdään uusi hanke materiaalien uudelleenkäytöstä ja hyödynnetään ReCreate-talonpurkamishankkeen tulokset. ReCreate on EU-rahoitteinen tutkimushanke (Tampereen yliopisto 2024).</p>	<p>Oulu: Pilotoidaan pieneen hiili-jalanjälkeen perustuva bonus rakennushankkeessa.</p> <p>Hki: Pilotoidaan kiertotaloutta tukevia tontinluovutusehtoja.</p>	<p>Oulu: Tutkitaan kiertotaloustavoitteiden toteuttamis-mahdollisuksia kaavatyössä, pilotoidaan kaavamerkintöjä ja rakennustapaohjeita kahdella pilottialueella.</p>	<p>Hki: Pilotoidaan uudis- ja peruskorjaushankkeita, joiden pohjalta uudistetaan rakennusten suunnittelua, parannetaan muovin kiertotalutta infrarakentamisessa, toteutetaan elinkaaripilottihankkeita infrarakentamisessa</p> <p>Oulu: Toteutetaan kiertotalouden mukaisen infrarakentamisen pilotteja ja päästötömiä töitä.</p> <p>Tre: Tehdään purkamisen kiertotalouden pilottointeja.</p>	
Suorat tai ilman erillisiä testauksia tehtävät muutokset	<p>Hki: Laaditaan ohjeita purkuhankkeille, joita päivitetään pilottointien pohjalta.</p> <p>Oulu: Laaditaan maankäytölle ja kaavoitukselle listaus kiertotalouteen liittyvistä teemoista ja tavoitteista, annetaan korjausrakentamiseen laatuohjeet, määritellään rakennusten elinkaari- ja co2-tavoitteet, ja laaditaan purkuohjeet.</p> <p>Tre: Ohjeistetaan tonttien käyttötarkoitukseen muutoksia, annetaan kiertotalousneuvontaa yrityksille, ja järjestetään koulutusta kaupungin työntekijöille.</p>	<p>Oulu: Pyritään minimoimaan synnyttävät jätteet kau-punginomissa rakennus-hankkeissa asettamalla urakoitsijoille tuloslaittoita ja kannustimia.</p> <p>Hki: Asetetaan kier-totaloutta kaavoitukseissa.</p> <p>Oulu: Uudistetaan rakentamissuunnitelmiin lähtökohtia, laaditaan malli uudis- ja peruskorjaushankkeille, suunnitellaan rakennukset vähän jättää tuottavaksi, tehdään purku-kartoituska, selvitetään purkumateriaalit, luodaan purkumateriaalien uudelleenkäyttöön sisäinen toimin-tamali, ja kunnostetaan pilaantu-neet alueet kestävä kunnostusmenetelmiä suosien.</p> <p>Tre: Huomioidaan kiertotalousmainen tontinluovutuskilpailu ja edellytetään la-jitteleva purku.</p> <p>Hki: Edistetään kier-totaloutta kaavoitukseissa, luodaan mahdollisuudet ja kiertotalouden edis-tamisen asema-kaavoitukseissa.</p> <p>Oulu: Otetaan käyttöön uusia tontinluovutusehtoja, järjestetään kiertotaloustee-mainen tontinluovutuskilpailu ja edellytetään la-jitteleva purku.</p> <p>Tre: Osallis-tutaan Kestä-vän purkamisen Green Dealin, ja päivitetään tontinluovutusehdot.</p>	<p>Hki: Edistetään kier-totaloutta kaavoitukseissa, luodaan mahdollisuudet ja kiertotalouden edis-tamisen asema-kaavoitukseissa.</p> <p>Oulu: Uudistetaan rakentamissuunnitelmiin lähtökohtia, laaditaan malli uudis- ja peruskorjaushankkeille, suunnitellaan rakennukset vähän jättää tuottavaksi, tehdään purku-kartoituska, selvitetään purkumateriaalit, luodaan purkumateriaalien uudelleenkäyttöön sisäinen toimin-tamali, ja kunnostetaan pilaantu-neet alueet kestävä kunnostusmenetelmiä suosien.</p> <p>Tre: Huomioidaan kiertotalousmäinen tontinluovutuskilpailu ja edellytetään la-jitteleva purku.</p> <p>Hki: Edistetään kier-totaloutta kaavoitukseissa, luodaan mahdollisuudet ja kiertotalouden edis-tamisen asema-kaavoitukseissa.</p> <p>Oulu: Otetaan käyttöön uusia tontinluovutusehtoja, järjestetään kiertotaloustee-mainen tontinluovutuskilpailu ja edellytetään la-jitteleva purku.</p> <p>Tre: Osallis-tutaan Kestä-vän purkamisen Green Dealin, ja päivitetään tontinluovutusehdot.</p>	<p>Oulu: Uudistetaan rakentamissuunnitelmiin lähtökohtia, laaditaan malli uudis- ja peruskorjaushankkeille, suunnitellaan rakennukset vähän jättää tuottavaksi, tehdään purku-kartoituska, selvitetään purkumateriaalit, luodaan purkumateriaalien uudelleenkäyttöön sisäinen toimin-tamali, ja kunnostetaan pilaantu-neet alueet kestävä kunnostusmenetelmiä suosien.</p> <p>Tre: Huomioidaan kiertotalousmäinen tontinluovutuskilpailu ja edellytetään la-jitteleva purku.</p> <p>Hki: Edistetään kier-totaloutta kaavoitukseissa, luodaan mahdollisuudet ja kiertotalouden edis-tamisen asema-kaavoitukseissa.</p> <p>Oulu: Otetaan käyttöön uusia tontinluovutusehtoja, järjestetään kiertotaloustee-mainen tontinluovutuskilpailu ja edellytetään la-jitteleva purku.</p> <p>Tre: Osallis-tutaan Kestä-vän purkamisen Green Dealin, ja päivitetään tontinluovutusehdot.</p>	

ten ratkaisujen toimivuutta. Toisaalta kaupungit ovat päätäneet myös ilman erillisiä testauksia toimeenpantavista muutoksista (ks. taulukon 1 alaosa), jotka merkitsevät varsinakin uusia ohjeistuksia, toimintamalleja ja kaupungin urakkaehtojen tarkistuksia. Kaupunkien kiertotalouden politiikkakeinoit vaikuttavat johdonmukaisilta, eikä politiikkaojelmissa näytä olevan sisäisiä ristiriitaisuuksia.

KAUPUNKIEN POLIITIKKAKEINOJEN kokonaisuus ei ole kuitenkaan tasapainossa, koska informaatio- ja omistajaohjauksella on kiertotalouden ohjelmissa korostunut painoarvo. Kaupungeilla on omistuksessaan merkittävä julkisten palvelujen rakennuskanta ja infrastruktuuriomaisuus, minkä vuoksi niiden on luontevaa aloittaa kiertotaloussiirtymän toimeenpano omista omistuksistaan. Informaatio-ohjauksen merkittävä painoarvo voidaan ymmärtää kuntien

omista ja alan yritysten tietotarpeista käsin, sillä kiertotalousajattelu ja -ratkaisuja tunnetaan vielä varsin vaihtelevasti. Kiertotaloustoimien tasapaino kääsii myös siitä, että ohjelmat jättävät talousohjauksen roolin varsin vaativat toimintamaksi.

RAKENTAMISEN KOKONAISPROESSEN näkökulmasta (Kuva 1) havaitsimme, että kaupunkien toimet kohdentuvat kaikkiin muihin vaiheisiin paitsi rakennustuotteiden valmistamiseen. Suunnitteluvaiheessa painoa pannaan asemakaavioitukseen, jota pyritään uudistamaan ottamalla huomioon sekä kiertotalouden että jakamistalouden periaatteita. Myös tontinluovutusehtojen päivittämistä kiertotalousajattelun mukaisiksi pidetään tärkeänä, ja kaikki tutkimuskauungit ovat päättäneet vähintään tontinluovutusehtojen pilottointista. Sen sijaan suhteellisen vähän toimenpiteitä on kohdennettu yleispiirteiseen tai visioivaan kaupunkisuunnittelun ja siihen vaiheeseen, jossa rakennuslupia haetaan ja myönnetään.

Mitä haasteita tutkimuksemme tunnistaa?

Isossa kuvassa tutkimushavaintomme tukevat aikaisemmin raportoituja näkemyksiä siitä, että rakennussektorin jääkkäälikkeisyys, pitkän aikavälin kehitysvoimat, rakentamisen ja purkamisen markkinaperusteisuus ja yksityiset kiinteistöomistukset ovat sektorin ominaispiirteitä, joiden ohjattavuuden kysymykset on tunnistettu kiertotalouskeskusteluissa kriittisiksi teemoiksi (Heurkens & Dabrowski 2020). Kaupungeilla on suhteellisen vähän keinoja vaikuttaa yksityisten kiinteistöjä ja -omistajien intresseihin, jos kaavoitusta ja tontinluovutusehtoja ei oteta huomioon. Kaupungit voivat kuitenkin pyrkiä vaikuttamaan asenteisiin, jotta kiertotalouden mukaista rakentamista ja

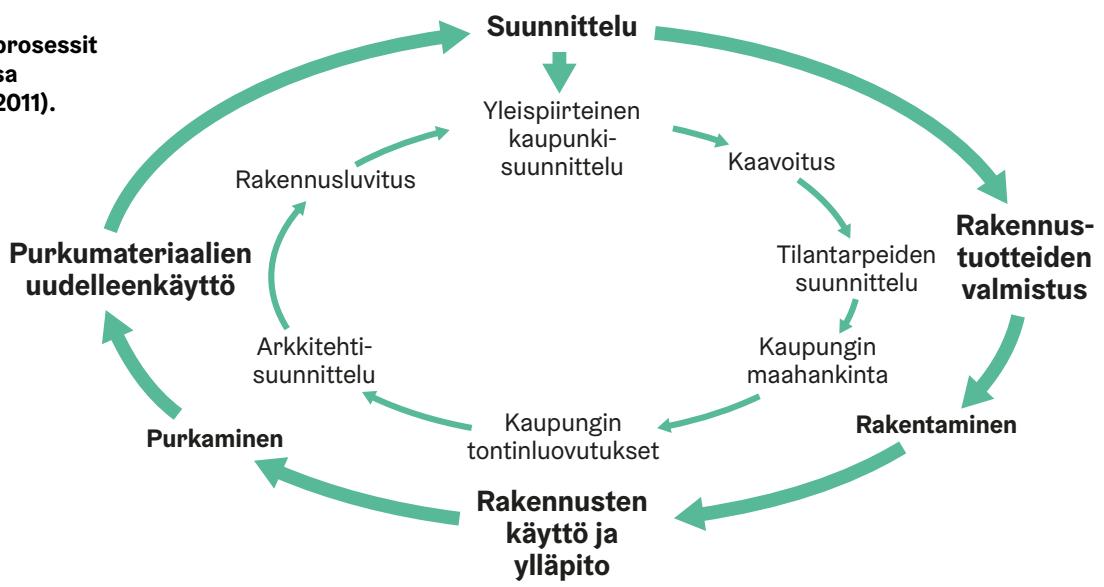
uusiomateriaalien käytööä arvostettaisiin ja jotta raken-nusten loppukäyttäjät olisivat myös halukkaita maksamaan niistä enemmän.

RAKENTAMISEN SEKTORILLA on myös tiettyjä erityishaasteita, jotka vaikeuttavat sopivien politiikkatoimien määrittää-mistä tai kohdentamista. Ensinnäkin rakentaminen tuottaa maamassoja, mutta niiden uudelleenkäytöö hankaloittaa säilytyspaikkojen puute, koska kaupungit ovat tiiviisti rakennettuja. Maamassojen säilyttäminen ja sen edellyttää-mä massojen käsittely on pulmallista, koska siitä aiheutuu esimerkiksi pölyä ja melua. Toiseksi rakennusten purkumateriaalien hyödyntämistä hankaloittaa esimerkiksi se, että purkukartoitukset tehdään yleensä vasta lähet-lä purkuajankohtaa, minkä vuoksi uudelleenkäytöön ja kier-rätyksen järjestämiselle jää liian vähän aikaa. Kolmantena ja yleispiirisempänä seikkana voidaan mainita se, että ra-kentamisen ketju on pirstaloitunut ja monenlaiset toimi-jat ja sopimussuhteet muovaavat rakentamisen työmai-den prioriteetteja ja toimintaedellytyksiä hankekohtaisesti. Kaupunkien olisi viisasta harkita myös kuntayhteyden puitteissa, miten ne voisivat tukea näiden ongelmien rat-kaisemista, joista monet liittyvät uusio- ja kierrätsmate-riaalien kysynnän ja tarjonnan ajallisiin, alueellisiin ja muihin eroihin.

AINAKAAN TOISTASEKSI kaupungeilla ei ole aikomuksia käyt-tää talousarvion tulopuolen lähteitä rakentamis-sektorin ohjaamiseen. Politiikkaohjelmat eivät sisällä suunnitelmia maksupoliikan uudistamiseksi resurssitehokkuuden tai -tehottomuuden näkökulmasta. Myös varsinainen uusien menomäärärahojen kohdentaminen kiertotalouteen näyt-tää suhteellisen vaativattonalta.

KUVA 1.

Rakentamisen prosessit kiertotaloudessa (vrt. Häkkinen 2011).

HAASTATTELUISSA KAUPUNKIEN edustajat huomauttivat myös siitä, ettei perusteellinen elinkaarikustannusten laskenta ole vielä vakiinnuttanut asemaansa osana hankintojen ja investointien suunnittelua. Nykyisellään kiertotalousratkaisujen pitkän aikavälin punninta kärsii siis kattavien kustannustietojen rajallisuudesta. Kun kaupunki suunnittelee itselleen esimerkiksi uutta rakennusta, sen pitäisi vertailla erilaisten vaihtoehtojen edullisuutta. Tällöin keskeisenä seikkana on kysymys, mitä nettokustannuksia aiheutuu rakentamisesta ja rakennuksesta sen elinkaaren aikana ja sen myöhemmästä purkamisesta. Probleemikkaan liittyytä myös kunnallistalouden käyttö- ja pääomatalouden erillisyydestä aiheutuvat haasteet. Ne ovat olleet omiaan esimerkiksi kiinnittämään päättäjien päähuomion investointipäätökseen pääomatalouden hankkeena, jolloin rakennuksen ylläpidon riskejä ja kustannuksia ei ole tarkasteltu yhtä kriittisesti. Erillisys on merkinnyt myös sitä, ettei kattavaa taloussuunnitelua ole ollut mahdollista tehdä kalenteriuotta pitemällä aikajänteellä, eikä kiinteistöjen tasearvojen kehitystä ole voitu seurata läpinäkyvästi. Näiden haasteiden ratkaisemiseksi on ehdotettu ainakin tilojen vaihtoehtoisten omistus- ja hallintomallien arviontia (Helsingin kaupungin toimitalastrategia 2020; Helsingin kaupungin kiinteistöstrategia).

POLITIIKKAOHJELMIEN USKOTTAVUUTTA nakertaa se, ettei-vät ohjelmat pureudu selkeästi rakennusten lyhytkäisyyttä koskeviin juurisyihin. Myös politikkatoimien epäselvät yhteydet kaupunkien rahoitusmahdollisuuksiin ja osittainen tentatiivisuus (se, että monet toimet ovat luonteeltaan selvityksiä tai pilottointeja) haastavat politikkaohjauksen uskottavuutta. Politiikkaohjelmien uskottavuutta vahvistavat kuitenkin kaupunkien ohjelmallisen työn nojautuminen EU:n ja valtiotason tavoitteisiin, kiertotalousohjelman hyväksyminen kaupunkien keskushallinnossa, asiantuntijoiden luottamus kaupunkien itsehallinnon riittävyteen kiertotaloustoimien toimeenpanossa ja kiertotaloustoimien liitynnät hililineutraaliuustavotteisiin ja elinkeinopolitiikkaan.

Kiertotalouspolitiikan kehyspotentiaali

Kaupungit ovat vasta ottamassa ensimmäisiä askeleita sitä kohti, että niiden alueella tapahtuvasta julkisesta ja yksityisestä rakentamisesta, kiinteistönpidosta ja purkamisesta tulisi jossain vaiheessa kiertotalouden mukaista. Arvioimme kuitenkin, että nykyisten ja tulevien kuntapäättäjien on mahdollista vahvistaa jo nyt valittujen politikkatoimien vakiuttavuutta. Tämä voi tapahtua tunnistamalla selvityksissä ja testauksissa toimivaksi havaittuja ratkaisuja ja vakiinnuttamalla niitä osaksi yksiköiden vallitsevia käytäntöjä sekä skaalaamalla toimivia pilotteja laajempaan käyttöön. Tätä kehystä voidaan tukea sillä, että kiertotaloustavoitteiden painoarvosta pidetään kiinni osana kaupunkien strategioita (vrt. Nylén ym. 2021).

RAKENNUSTEOLLISUUDEN EDUNVALVONTAJÄRJESTÖJEN edustajat korostivat sitä, että yritysten oli tärkeää tietää, miten kaupungit aikovat edetä kiertotalousvaatimusten

käyttöönnotossa pitkällä aikavälillä. Tämä loisi yrityksille näkymän siihen, millaisia kehitysponnisteluja heiltä odotetaan. Järjestöjen edustajat sanoivat myös, että kaupungin urakat ja niihin liitetty kiertotalouskriteerit ovat tärkeitä, koska niillä konkretisoitaaan ohjelmallisia politiikkajulistuksia. Kaupunkien rooli rakennusalan julkisena hankkijana on hyvin merkittävä, mutta kiertotalousajattelu toteuttavia hankintoja on kuitenkin tehty vasta hyvin niukalti. Haastattelujen kuntaedustajien mukaan kunnallisten hankintojen ohjausvaikutus jää riippumaan viime kädessä siitä, onko markkinoilla – tai tuleeko sinne – yrityksiä, jotka kykenevät vastaamaan kaupunkien määrittämien kiertotalouskriteerien mukaisiin tarpeisiin.

TAULUKKO 2 on koottu muutamia politiikkaehdotuksia ja niitä kuvaavia esimerkkejä. Ne perustuvat tutkimuksemme analyyseihin tai tutkimushankkeen aikana hankittuihin ai-neistoihin, ja ne on tarkoitettu virittämään kiertotalouspolitiikan kehittämiskeskustelua.

TUTKIMUSKAUPUNGIT EIVÄT pyri ainakaan vielä lineaaritalouden mukaisten toimintojen systemaattiseen alasajoon. Kiertotalousohjelmat eivät sisällä esimerkiksi linjauksia merkittävien ja pakottavien määräysten tai selkeiden kieltojen käyttöönnotosta. Haastatteluissa tuli kuitenkin esiin, että uudistuva kaupunkisuunnitelu ja kaavoitus pyrkivät syrjäättämään joitakin aiemmin laajemmin käytettyjä rakentamistaparatkaisuja. Esimerkkeinä mainittiin asuntokohtaisten saunojen korvaaminen taloyhtiöiden saunoilla (ks. tauluko 2). Jos kaupungit haluavat nykyisten ohjelmien jälkeen edetä pitemmälle kiertotalouspolitiikassa, silloin ne joutuvat harkitsemaan erilaisten mutta kohdennettujen rajoitustojen tai kiintiöiden käyttöönnottoa käytäen kriteerinä varsinakin materiaalitehokkuutta tai -tehotomuutta.

JAKTOTUTKIMUSSA OLISI perusteltua tehdä kansainvälistä vertailuja, miten menestyksellisesti eurooppalaiset kaupungit ovat onnistuneet omissa kiertotaloustoimissaan ja miten ne koordinoivat toimenpiteitäan kuntayhteisyydin puitteissa. Tapaustutkimuksia tarvittaisiin lisää se- liittämään, miten kiertotalousiirrymän esteitä on ryhdytetty käsittelemään sidosryhmäyhteistyön avulla. Kiinnostavia tutkimusongelmia voisi liittää myös sellaisiin tutkimusasemelmiin, joissa vertailtaisiin kasvavien ja väestöän menetävien kaupunkien edellytyksiä edistää kiertotaloutta. ■

Karoliina Isoaho työskenteli erikoistutkijana Helsingin kaupungin kaupunkitietopalveluissa helmikuuhun 2024 asti.

Pekka Valkama on erikoistutkija Helsingin kaupungin kaupunkitietopalveluissa ja Kiertotalouskaupungin hallintotutkimushankkeen vastuullinen johtaja.

Alkuperäinen tutkimus on julkaistu kokonaisuudessaan Focus Localis-lehdessä 1/2024. Tutkimuksen toteuttamiseen on käytetty Suomen Akatemian myöntämää rahoitusta (pää-tös nro 357561).

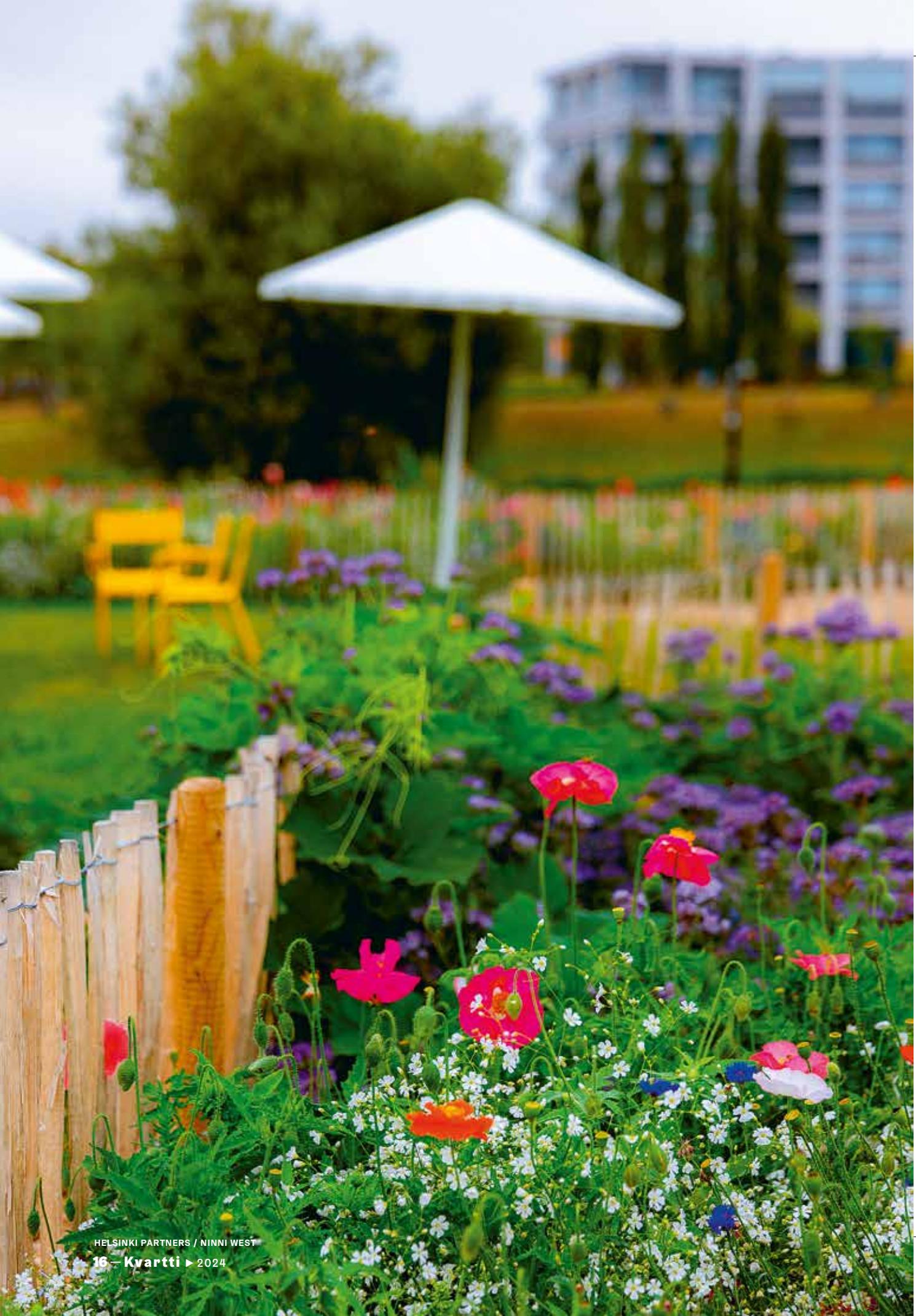
TAULUKKO 2. **Tutkimushankkeen havaintoihin nojautuvia ehdotuksia ja niitä koskevia esimerkkejä.**

Haaste	Ohjauskeino	Ehdotus / suositus	Esimerkkejä	Perustelu / konteksti
Kiertotalutta koskeva tietoisuus, käsittäminen, ymmärrys, tms.	Informaatio-ohjaus	Informointitoimien tehokkuutta ja opastuksen vaikeutta kannattaa parantaa sidosryhmäyhteistyöllä.	Helsingin kiertotalouden klusteriohjelma ja Tampereen Kissanmaan kiertotaloustalon projekti ovat tehneet yhteistyötä Green Building Council Finland ry:n kanssa testaamalla järjestön hankkeessa kehitetty kiertotalouden sanakirja.	Kiertotalous on vielä suhteellisen uusi talousmalli. Informointitoimissaan kaupunki tavoittaa primäärit kohderyhmät paremmin, jos se voi rakentaa sujuvan yhteistyösuhteensä ns. toimialajärjestöihin.
Materiaali-virtojen kohtaanto-ongelmat	Informaatio-ohjaus	Kaupunkien pitäisi tukea markkinapaikkojen luomista ja alan toimijoiden tiedonvaihtoa.	Helsinki on pyrkinyt kehittämään purkumateriaalien kysynnän ja tarjonnan kohtamisedellytyksiä projektimaiseen Vattuuniemen kaupunginosassa. Tavoitteena on rakentaa digitaalinen markkinapaikka purkumateriaaleille.	Jos kaupunki toimii markkinapaikan kehittäjänä tai ylläpitäjänä, sen ei välttämättä tarvitse olla pitkäaikainen ratkaisu. Kaupungin voi olla perusteltua irtautua tällaisesta toiminnasta aikaa myöten. Uusiohjelmoitavat valtavirtaistuminen saattaa kaivata myös välittäjätöimistöjä. Ne huolehtisivat materiaalien haltuunnotosta, varastoinnista ja jatkotoimituksista.
	Omistaja-ohjaus	Kaupunkieihin tulisi organisoida maamassojen (edullisia ja pitkäaikaisia) säälytyspaikkoja.	Oslon kaupunki kehittää vanhasta Hovinbyenin teollisuusalueesta uudenlaista ilmostystäväällistä kaupunginosaa yhdessä sidosryhmien kanssa. Sinne on suunniteltu paikkaa myös maamassojen säälyttämiseen ja käsittelyyn, jotta kaupungissa voitaisiin vähentää massojen kuljetusmatkoja.	
Elinkaarajattelun vakiintumattomuus	Talousohjaus	Elinkaarikustannusten laskeutuosaamista kannattaa kehittää eteenpäin ja levittää kaupunkien kesken.	Helsingin kaupunki on toteuttanut "elinkaarilaskennan menetelmä palvelutilaverkon kehittämiseen"-hankkeen ja hyödyntänyt siinä ulkopuolista asiantuntemusta.	Kiinteistösektorilla elinkaarilaskenta huomioi pääomatalouden puolella tehtävät investointipäätökset ja käyttötalouden puolella realisoituvat kiinteistönpidon kustannukset sekä purkamiseen eritainiin liittyvät kustannusvaikutukset.
Kiertotalouden edistämistapojen selkeyttäminen kaupunkisuunnittelussa	Omistaja-, sopimus- ja normiohjaus	Päättäjien kannattaa pohtia ja pilottoida, mitä tavoitteita ja kriteereitä on perusteltua viedä kaavaan ja mitä on järkevästi edistää hankekohtaisesti tai muilla ohjuskeinoilla, kuten vaikkapa tontinluovutus-edolla.	Tampereen tavoitteena oli liiketoiminnan kehittymisen edistäminen kiertotalousperusteuksessa rakentamisessa, ja se käytti politikkavälineenä tontinluovutuskilpailua. Kissanmaan kilpailu ylitti odotukset, ja kaupunki sai yhteensä 17 tarjousta. Kilpailun voittanut kohde ei ole vielä valmis.	Tontinluovutuksella on kertaluonteisuuden leima. Kaavan käyttö kiertotalouden politikkavälineenä vaatii sekä syvällistää harkintaan. Kaavaa voidaan muuttaa, mutta kaavioitus on luonteeltaan työlästä ja hidasta.
Lineaaritalouden hegemonia ja polku-riippuvuudet	Normiohjaus	Kaupunkien olisi perusteltava kysyä, miten eri rajoitteiden, kieltojen tai lupaehattojen avulla voisi puuttua kaikkein resurssitehotarpeimpien, eniten jätteitä tuottavien tai eniten uusiutumattomia luonnonvaroja käyttäviin toimintoihin.	Kaupungit voivat antaa hallinnollisia normejä esimerkiksi asemakaavoilla, rakennusjärjestyskäytäntöillä ja ympäristönsuojelumääräyksillä. Helsingin kaupungin Jätkäsaaren ja Kalasataman asemakaavoitukseissa on tehty ratkaisuja, joiden myötä asuntoihin ei ole rakennettuna omia saunoja. Niiden sijaan taloyhtiöihin on rakennettu kattosaunoja.	Kaupungit eivät väittävätkään ole vielä selvittäneet kattavasti, miten erilaisia hallinnollisia sääntöjä voisi käyttää kiertotalouden edistämiseen.
Rakennusalan toimijoiden palvelutarjonta	Omistaja- ja sopimusohjaus	Kaupunkien tulisi lisätä kiertotalouskriteerejä rakennus- ja purkuhankeissaasteittain.	Tampereen kaupunki on testannut kiertotalouden periaatteiden mukaisia hankintamenetelyitä katua ja maarakentamisessa. Testaus tapahtui Yliopistonkadun kadunrakennusurakassassa, jossa oli kiertotaloustoimteen mukaiset vähimmäisaavatimukset ja pisteytetyt vertailukriteerit.	Kaupunkien hankintakriteereillä voidaan saada erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset tehokkaasti miettimään uusia ratkaisuja ja ohjata niiden uudistumista. EU:n taksonomin ohjausvaikutus kohdentuu isoihin yrityksiin (rakennusliikeksiin) ainaakin alkuvaiheessa.
Tilojen vajaakäyttö	Omistajaohjaus	Tilojen käyttöoasteita kannattaisi yrittää parantaa sähköisillä tai muilla hallintajärjestelmillä ainakin, jos niin voidaan hillittää tarpeita uusien tilojen rakentamiseen.	Tampereen seudun kunnilla on Kaupunkitilat 24/7 käyttöön -projekti. Sen tavoitteena on kehittää kuntien toimitilojen varauspalvelu, toimitilojen digitaaliset avaimet ja yhtenäinen verkkomaksujärjestelmä.	Kuntien tilojenkäytön tehostamisessa on paljon potentiaalia ainakin siinä mielessä, että kunnilla on toimitiloja kahdeksan kerrotaa enemmän kuin valtiolla.

Kirjallisuus:

- Alberich, J. P., Pansera, M. & Hartley, S. (2023). Understanding the EU's Circular Economy Policies Through Futures of Circularity. *Journal of Cleaner Production* 385, 135723. DOI: 10.1016/j.jclepro.2022.135723.
- Bolger, K. & Doyon, A. (2019). Circular Cities: Exploring Local Government Strategies to Facilitate a Circular Economy. *European Planning Studies* 27(11), 2184–2205. DOI: 10.1080/09654313.2019.1642854.
- Bucci Ancapi, F., Van den Berghe, K. & van Bueren, E. (2022). The Circular Built Environment Toolbox: A Systematic Literature Review of Policy Instruments. *Journal of Cleaner Production* 373, 133918. DOI: 10.1016/j.jclepro.2022.133918
- Christensen, T. B. (2021). Towards A Circular Economy in Cities: Exploring Local Modes of Governance in the Transition Towards a Circular Economy in Construction and Textile Recycling. *Journal of Cleaner Production* 305, 127058. DOI: 10.1016/j.jclepro.2021.127058
- Geissdoerfer, M., Savaget, P., Bocken, N.M.P. & Hultink, E. (2017). The Circular Economy – A New Sustainability Paradigm? *Journal of Cleaner Production* 143, 757–768. DOI: 10.1016/j.jclepro.2016.12.048.
- Helsingin kaupungin kiinteistöstrategia (n.d.) Terveelliset ja turvalliset tilat tehokkaasti kaikille kaupungin palveluille. Helsinki. Luettu 16.3.2024. <https://www.hel.fi/static/helsinki/valtuustoseminaari-2019/kiinteistostrategia.pdf>
- Helsingin kaupungin toimitilastrategia (2020) Yhteinen ponnistus kaupungin tilojen arvon säilyttämiseksi vuosikymmenestä toiseen. 27.5.2020. Helsinki. Luettu 16.3.2024. <https://ahjojulkaisu.hel.fi/60915B61-FAA9-C87C-97C8-727EC3700000.pdf>
- Heurkens, E. & Dąbrowski, M. (2020). Circling the Square: Governance of the Circular Economy Transition in the Amsterdam Metropolitan Area. *European Spatial Research and Policy* 27(2), 11–31. DOI: 10.18778/1231-1952.27.2.02.
- Huuhka, S. & Lahdensivu, J. (2016). Statistical and Geographical Study on Demolished Buildings. *Building Research and Information* 44(1), 73–96. DOI: 10.1080/09613218.2014.980101.
- Häkkinen, T. (toim.) (2011). Kestävän rakentamisen prosessit. VTT Tiedotteita – Research Notes 2572.
- Kuntalehti (2022) Tampereen Kissanmaalle rakennetaan Suomen ensimmäinen kiertotaloustalo. Luettu 22.2.2024. <https://kuntalehti.fi/uutiset/teknikka/tampereen-kissanmaalle-rakennetaan-suomen-ensimmainen-kiertotaloustalo/>
- Lehtimäki, H., Piispanen, V-P. & Henttonen, K. (2020) Strategic Decisions Related to Circular Business Model in a Forerunner Company: Challenges Due to Path Dependency and Lock-In. *South Asian Journal of Business and Management Cases* 9(3) 402–412. <https://doi.org.proxy.uwasa.fi/10.1177/2277977920957957>
- Morseletto, P. (2023). Sometimes Linear, Sometimes Circular: States of the Economy and Transition to the Future. *Journal of Cleaner Production* 390, 136138. DOI: 10.1016/j.jclepro.2023.136138.
- Nylén, E-J., Riki, A., Jokinen, A. & Jokinen, P. (2021). Kiertotalouden kestävyysslupaukset. *Yhteiskuntapolitiikka* 86(4), 406–418. URN:NBN:fi-fe2021091546264.
- Prendeville, S., Cherim, E. & Bocken, N. (2018). Circular Cities: Mapping Six Cities in Transition. *Environmental Innovation and Societal Transitions* 26, 171–194. DOI: 10.1016/j.eist.2017.03.002.
- Rezaie, S., Vanhuysse, F., André, K. & Henrysson, M. (2022). Governing the Circular Economy: How Urban Policymakers Can Accelerate the Agenda. Stockholm: Stockholm Environment Institute. DOI: 10.51414/sei2022.027.
- Sarialti, F. (2017). Linear Economy Versus Circular Economy: A Comparative and Analyzer Study for Optimization of Economy for Sustainability. *Visegrad Journal on Bioeconomy and Sustainable Development* 6(1), 31–34. DOI: 10.1515/vjbsd-2017-0005
- Tampereen yliopisto (2024) Recreate. Luettu 22.2.2024. <https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/recreate>
- Tiesmäki, S., Palander, U. & Tasa, S. (2022). Yritysten haasteita ja onnistumisia kiertotalouden siirtymässä. Selvitys kiertotaloushankkeiden valtionavustuksen tuloksellisuudesta. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:64. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Valkama, P. & Isoaho, K. (2024) Kuntien kiertotaloussiirtymät rakentamisen sektorilla: Tarkastelussa politiikkayhdistelmät Helsingissä, Oulussa ja Tampereella. *Focus Localis* 52(1), 43–62
- Ympäristöministeriö (2024). Rakentamisen kiertotalous. Luettu 22.2.2024. <https://ym.fi/rakentamisen-kiertotalous>

Minne jäädään, missä vain käydään?

*Asukkaiden vaihtuvuus ja asumisajat
Helsingin asuinalueilla*

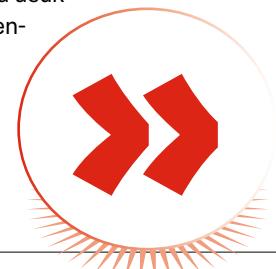
● LAURA ANSALA

Helsingin asuinalueiden vето- ja pitovoimassa on huomattavaa vaihtelua. Erityisesti joidenkin pientalo- ja omistusasuntovaltaisten esikoukkialueiden väestö uusiutuu hitaasti. Sen sijaan kantakaupungissa uusien tulomuuttajien osuus on vuosittain yleensä kaupungin keskiarvoa korkeampi, eikä näillä alueilla pysyä pitkään. Helsingin sisällä tehtävät muutot tapahtuvat usein ominaisuksiltaan samankaltaisten alueiden välillä, ja naapurikaupungeista muutetaan Helsingissä erityisesti lähtökaupunkia lähellä oleville asuinalueille.

Johdanto

HELSINGIN SISÄLLÄ muutetaan paljon. Vuonna 2022 Helsingissä tehtiin lähes 102 000 muuttoa eri osa-alueiden välillä ja sisällä. Kymmenessä vuodessa näiden sisäisten muuttojen määrä on kasvanut liki 10 000:lta. Helsingin sisäiset muutot muodostavat myös valtaosan koko Helsingin muuttoliikkeestä. Vuonna 2022 Helsingin kuntarajat ylittävä tulo- ja lähtömuuttoja tehtiin yhteensä reilut 86 000 kappaletta, eli noin 16 000 vähemmän kuin Helsingin sisäisiä muuttoja. (Helsingin seudun aluesarjat 2023a.) Kaupungin sisäisellä muuttoliikkeellä on siten verrattain suuri potentiaali ylläpitää tai muokata asuinalueiden asukasrakennetta.

KAUPUNGIN SISÄLLÄ muuttoliike ei kohdistu tasaisesti kaikille alueille. Luonnonlisesti täysin uusille alueille ja voimakkaan täydennysrakentamisen alueille muuttoja tehdään tilapäisesti tiuhempaan kuin kaupunkirakenteeltaan vakiintuneemmille alueille. Vakiintuneempienkin alueiden välillä asukkaiden vaihtuvuus ja asumisajat voivat kuitenkin vaihdella monesta syystä, liittyen vaikapa alueiden asuntokantaan, sijaintiin, palveluihin, julkisiin liikenneyhteyksiin, yleiseen viihdyytyteen tai kokemuksiin alueiden turvallisuudesta.

A

sukkaiden vaihtuvuudella ja asumisajoilla on merkitystä asuinalueiden kannalta monin eri tavoin. Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että asukkaiden pysyvyys naapurustoissa on yhteydessä, paikallisten sosiaalisten verkostojen muodostumisen kautta, asukkaiden sosiaaliseen kykyyn toimia yhdessä ja yhteisön puolesta tehokkaasti (Kasarda ja Janovitz 1974, Sampson ja Groves 1989, Sampson ym. 1997). Myös naapurustoissa muodostettujen ystävyyss- ja tuttavuussuhteiden läheisyys riippuu asukkaiden asumisen kestosta: lyhyesti viipyvät asukkaat harvemmin muodostavat tiiviitä sosiaalisia verkostoja alueellaan, ja toisaalta myöskään alueelle jäävät asukkaat eivät välttämättä jaksa panostaa naapurussuhteiden muodostamiseen, jos alueen asukkaiden vaihtuvuus on yleisesti ottaen korkea (Sampson 1988, 1991).

TÄSSÄ ARTIKKELISSA selvitetään Helsingin asuinalueiden vето- ja pitovoimaa asukkaiden vaihtuvuuden ja asumisaijoiden näkökulmasta. Ensinnäkin tarkastellaan, kuinka suurta asukkaiden vuosittainen vaihtuvuus asuinalueilla on, ja kuinka tyyppillistä alueilla on asua verrattain pitkään. Lisäksi selvitetään, millä tavoin asukkaiden vaihtuvuuden ja asumisaijoiden alueellinen vaihtelu on yhteydessä erilaisiin alueiden asuntokannan ominaisuuksien vaihteluun. Lisäksi kuvataan, miten viime vuosikymmenen aikana tapahtuneet muutot ovat suuntautuneet erilaisten asuinalueiden välillä. Näiden yleisen tason tarkastelujen jälkeen keskitytään kaupunkiuudistusalueisiin, joiden asukkaiden vaihtuvuutta ja asumisaijoida verrataan muihin asuntokannaltaan samankaltaisiin Helsingin asuinalueisiin.

TARKASTELUSSA HYÖDYNNETÄÄN Tilastokeskuksen paneeliaineistoja, joissa samoja henkilöitä voidaan tarkastella vuosittain yli ajan. Näistä aineistoista hyödynnetään erityisesti tietoja henkilöiden asuinpaikoista vuoden viimeisenä päivänä. Lisäksi asuinalueiden luokittelussa hyödynnetään Helsingin seudun aluesarjojen tietoja Helsingin asuntokannasta alueittain. Tarkasteltu otos sisältää kaikki henkilöt, jotka asuvat Helsingissä vuonna 2021, ja heidän asumishistoriaansa tarkastellaan vuodesta 2010 alkaen. Henkilöiden asuinpaikat ovat tiedossa osa-aluetasolla. Tarkasteluiden ulkopuolelle jätetään ne osa-alueet, joiden asukasmäärä vuonna 2021 jäi alle sadan.¹⁾

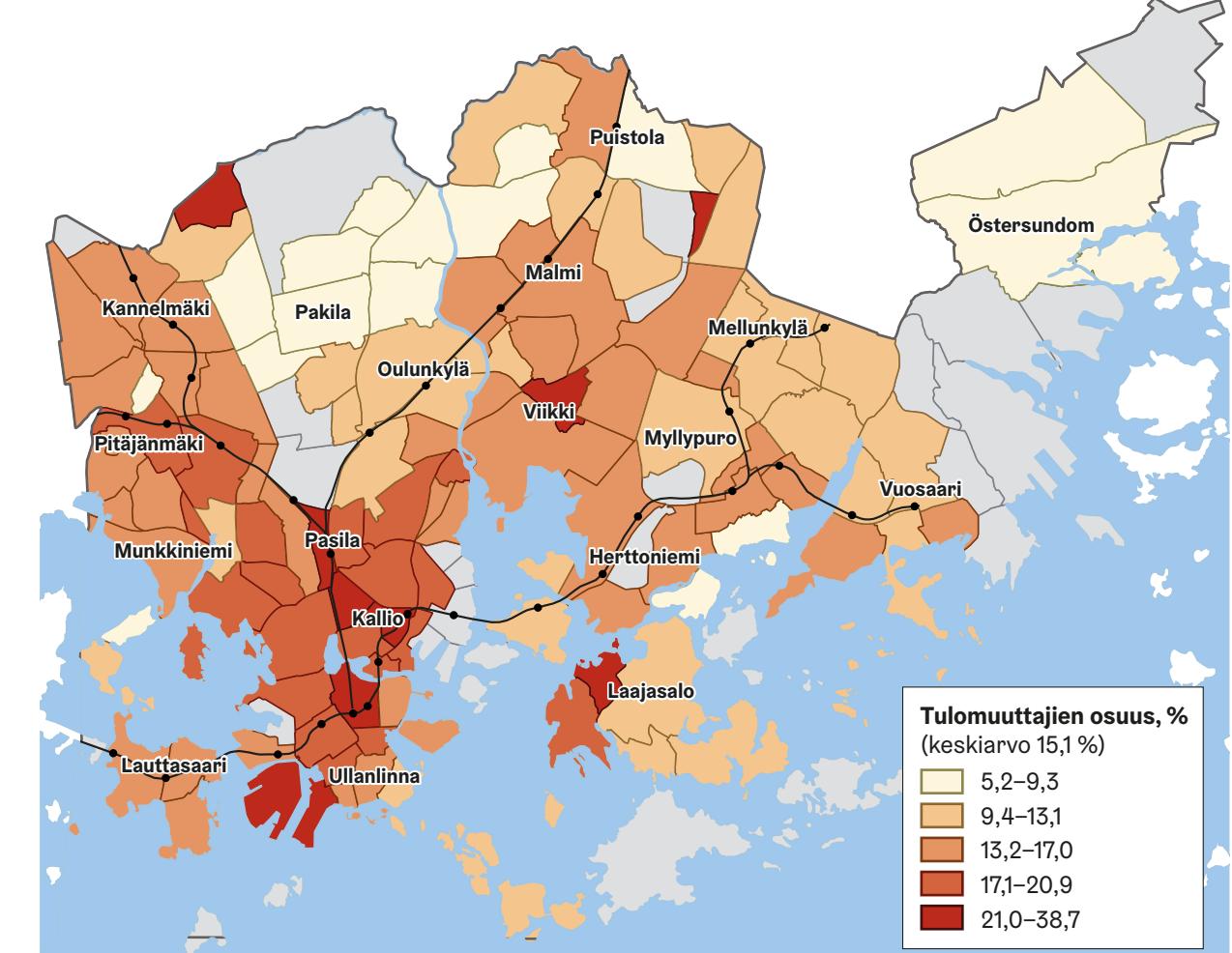
1) Lisäksi tarkasteluiden ulkopuolelle on jätetty Santahaminan osa-alue sen erityislaatuisuuden vuoksi.

Kantakaupungissa asukkaat vaihtuvat, pienaloalueilla pysytään pitkään

Asuinalueen muuttovilkkautta voidaan kuvata esimerkiksi tulomuuttajien vuosittaisella osuudella alueen asukkaista. Kuviossa 1 esitetään tulomuuttajien keskimääräinen vuosittainen osuus Helsingin eri osa-alueilla vuosina 2011–2021. Alueittaiset osuudet on luokiteltu viiteen luokkaan siten, että osuuden keskiarvo, 15 prosenttia, sijoittuu keskimmäisen luokan keskelle. Keskiarvon sisältävä luokka ja sitä lähiimmät luokat ovat yhtä suuria, ja niiden leveys on kaksi kolmasosaa keskihajonasta (keskihajonta 5,8 prosenttiyksikköä). Keskiarvosta kauimpien luokkien arvot ovat siten yli yhden keskihajonnan päässä keskiarvosata. Myös seuraavissa kuvioissa (kuviot 2 ja 3) esitettyjen osuuksien luokittelu on tehty samaan tapaan.

TULOMUUTTAJEN KESKIMÄÄRÄINEN vuosittainen osuus Helsingin eri osa-alueiden asukkaista oli 2010-luvulla erityisen suuri Jätkäsaaren, Keski-Pasilan ja Kuninkaantammen kaltaisilla alueilla, joilla uudisrakentaminen oli voimakasta kyseisen vuosikymmenen aikana. Myös itäisen kantakaupungin osa-alueille, kuten Torkkelinmäen, Harjun ja Alppilan osa-alueille tulomuuttaja oli paljon suhteessa alueiden asukasmäärään. Verrattain voimakasta tulomuutto oli myös monilla kantakaupungin ja läntisen Helsingin osa-alueilla. Tulomuuttajien osuus oli sen sijaan erityisen pieni useilla pienalovaltaisilla esikaupunkialueilla, kuten Pirkkola, Paloheinässä, Torpparinmäessä sekä Itä- ja Länsi-Pakila.

EDELLÄ MAINITUILLA itäisen kantakaupungin osa-alueilla, joilla tulomuuttajien osuus oli suuri, myös lähtömuuttaja oli suhteellisesti paljon. Koska näillä osa-alueilla uudis- ja täydennysrakentaminen oli 2010-luvulla vähäistä, useimmat tulomuutot alueille edellyttivät myös lähtömuuttoja ja alueiden asukkaat todella vaihtuivat verrattain suurelta osin. Sitä vastoin voimakkaan uudisrakentamisen alueilla lähtömuuttajien osuus oli viime vuosikymmenellä useimmiten selvästi tulomuuttajien osuutta pienempi, eli näiltä alueilta muutettiin harvemmin pois kuin niille muutettiin sisään.

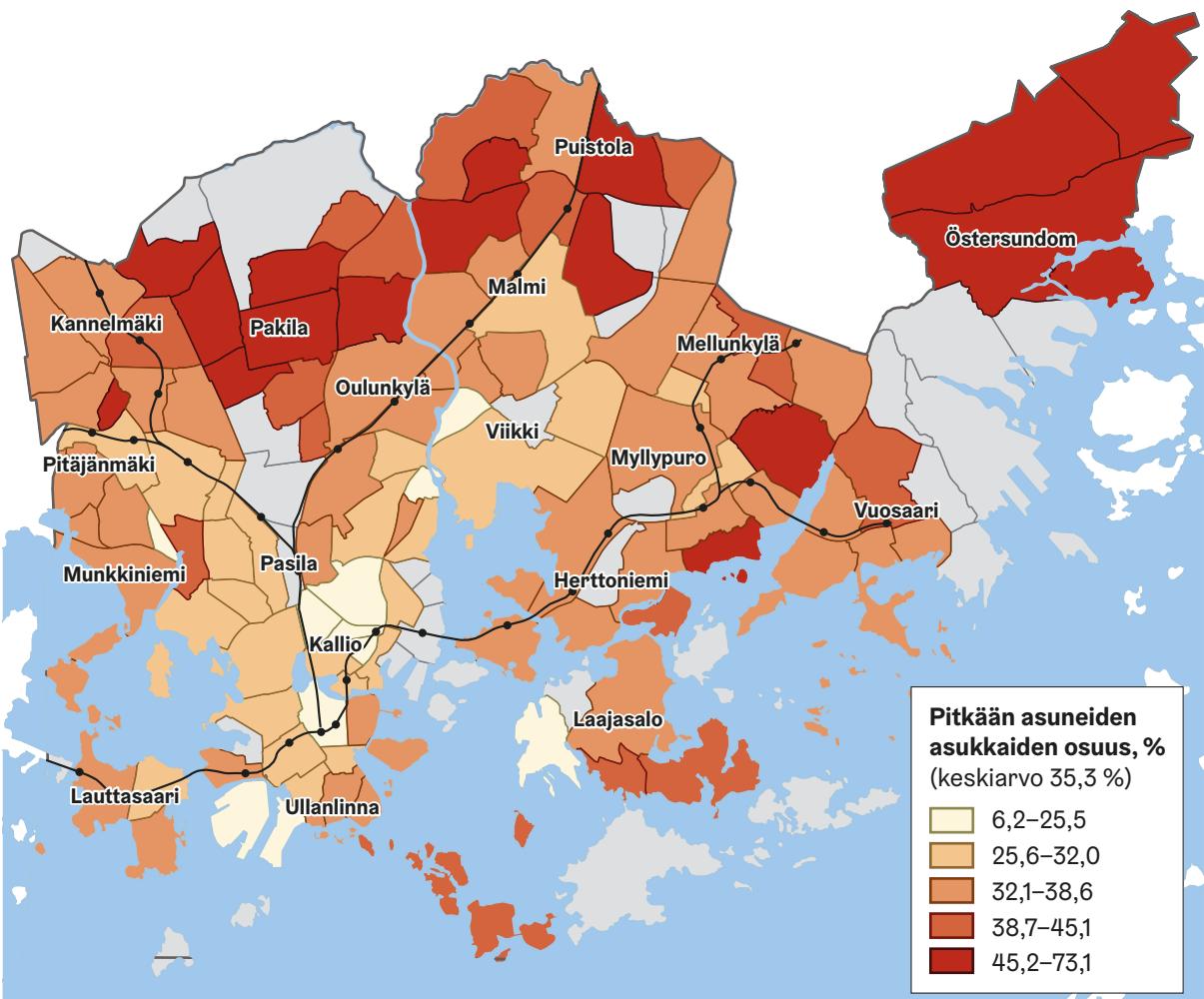

*Alueet, joilla asui alle 100 asukasta vuonna 2021 tai joille ei ollut tulomuuttoa kaikkina vuosina 2011–2021, näkyvät harmaana.

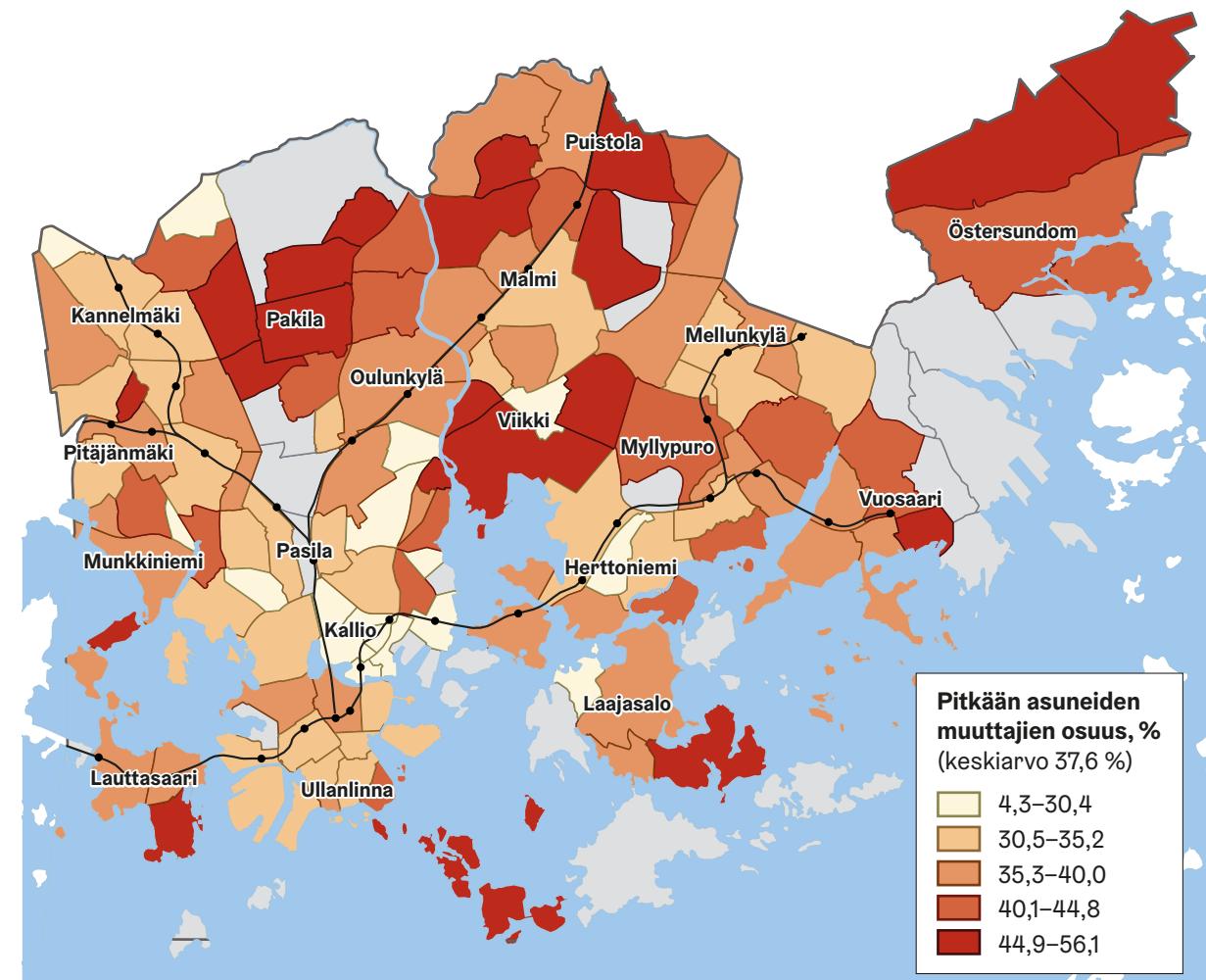
KUVIO 1. Tulomuuttajien osuus asukkaista vuosina 2011–2021, vuosittaisen osuuden keskiarvo, %.

VÄHÄISEN TULO- ja lähtömuuron alueet olivat useimmiten myös alueita, joilla pitkäaikaisesti asuneet asukkaat muodostivat suuren osan alueiden asukkaista. Yli kymmenen vuotta eli vähintään vuodesta 2011 asti samalla alueella asuneiden osuus alueen asukkaista oli Helsingissä keskimäärin 32,3 prosenttia (keskihajonta 9,8 prosenttiyksikköä). Osuus oli suurimmillaan, yli 50 prosenttia, Puroniupty, Landbon, Östersundomin, Pirkkolan, Marttilan, Karhusaaren, Maununnevan ja Paloheinän pienalovaltaisilla osa-alueilla (Kuvio 2). Pitkään asuneiden osuus oli puolestaan erityisen pieni useilla kantakaupungin osa-alueilla, kuten Torkkelinmäessä, Vallilassa ja Kluuvissa. Kuninkaantamen, Kalasataman sekä Pohjois- ja Keski-Pasilan kaltaisilla osa-alueilla, jotka alkoivat rakentua vasta 2010-luvun aikana, ei pitkäaikaisia asukkaita ollut luonnollisesti lainkaan.

ASUKKAIDEN ASUMISAIKOJEN vaihtelu asuinalueiden välillä näyttää samankaltaisena myös silloin, kun tarkastellaan ainoastaan alueille 2010-luvun aikana muuttaneiden asukkaiden asumisaijoida (Kuvio 3). Vähintään viisi vuotta samalla alueella asuneiden muuttajien osuus alueelle muuttaneista oli Helsingissä keskimäärin 35,7 prosenttia (keskihajonta 7,2 prosenttiyksikköä). Pitkään asuneiden muuttajien osuuksien ja kaikkien pitkään asuneiden asukkaiden osuuksien välinen positiivinen korrelaatio oli vahva: pääosin osuudet olivat suuria tai pieniä samoilta alueilla. Asukasmäärältään pienemmällä ja 2010-luvulla rakentuneilla asuinalueilla tämä selvä yhteys kuvaa ensisijaisesti vain sitä, että 2010-luvulla muuttaneet muodostivat suuren osan kaikista alueiden asukkaista vuonna 2021. Isommilla ja kaupunkirakenteeltaan pysyvämmillä alueilla tämä puolestaan viittaa siihen, että 2010-luvulla muuttaneiden asuminen tulee näillä alueilla olemaan pysyvyydetään samankaltaista kuin alueilla oli aiemminkin ollut.

KUVIO 2. Vähintään vuodesta 2011 asti alueella asuneiden osuus alueen asukkaista vuonna 2021, %.

KUVIO 3. Vähintään viisi vuotta alueella asuneiden muuttajien osuus alueelle vuosina 2011–2021 muuttaista asukkaista vuonna 2021, %.

VIIKINMÄEN, VIIKINRANNAN ja Latokartanon osa-alueet muodostavat poikkeuksen sikäli, että yhtäältä näille alueille 2010-luvulla muuttaneista monet olivat asuneet alueilla pitkään, mutta toisaalta kaikkien alueilla pitkään asuneiden osuus oli näillä alueilla verrattain pieni. Alueet eivät ole rakentamiseltaan täysin uusia, mutta erityisesti 2010-luvun alkupuolella alueille rakennettiin varsin paljon uusia asuntoja, ja tulomuutto alueille oli siksi vilkasta. Näistä muuttajista monet näyttävät siis jääneen alueille, joten on mahdollista, että nämä alueet ovat ainakin tältä osin muuttumassa pitovoimaisemiksi.

MIKÄLI NÄIN on, taustalla on luultavasti monia tekijöitä, joista yksi keskeinen lienee näiden alueiden asuntotuotanto. 2010-luvulla esimerkiksi Viikinmäen ja Viikinrannan alueille rakennettiin verrattain paljon pientaloja tai vähintään kolmen huoneen asuntoja (Helsingin seudun aluesarjat 2023b, 2023c). Nämä puolestaan ovat houkutelleet alueell-

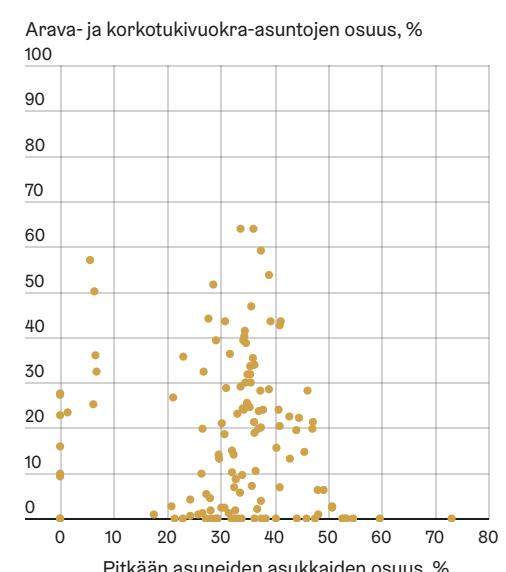
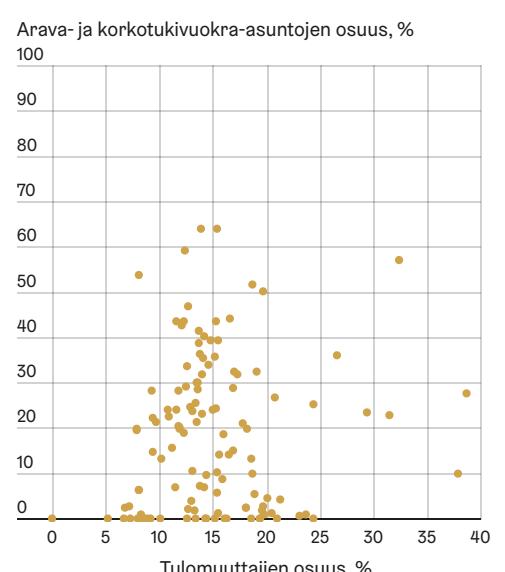
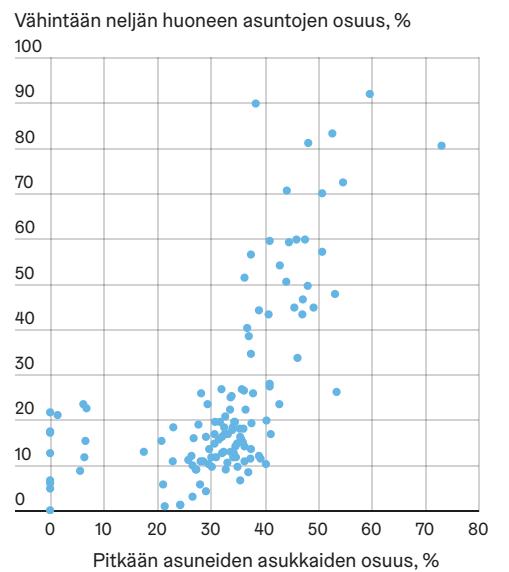
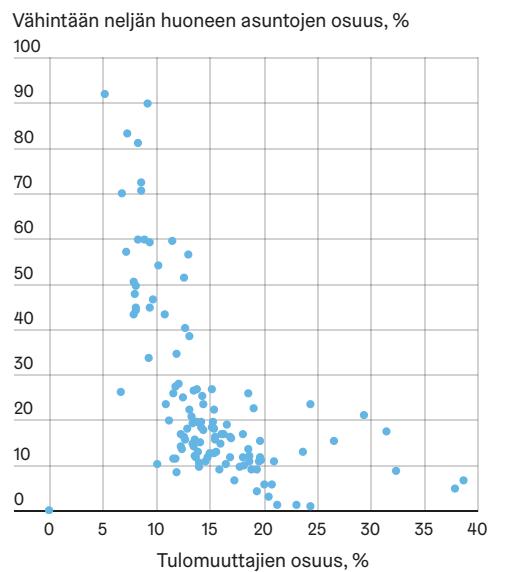
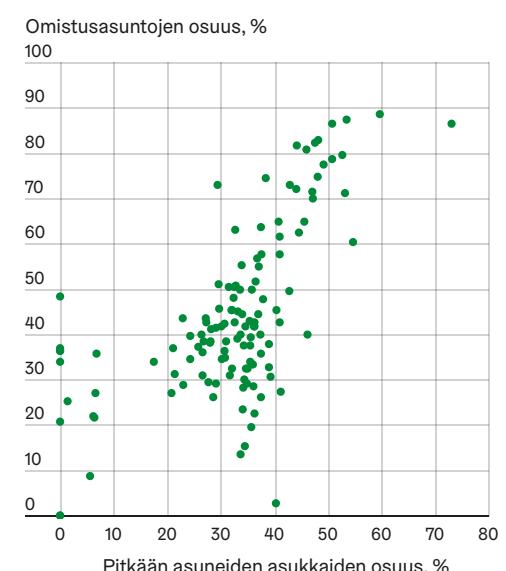
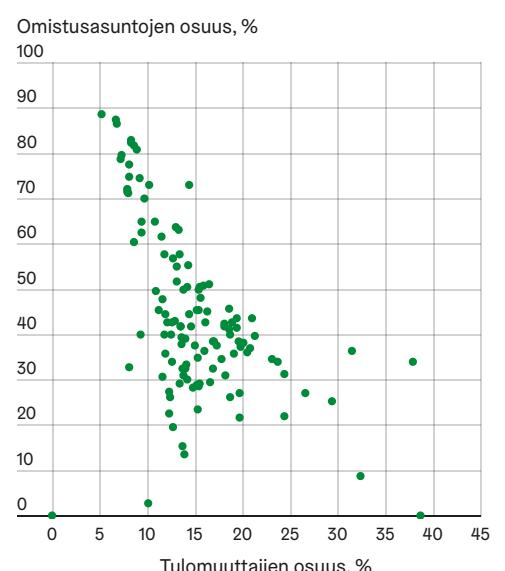
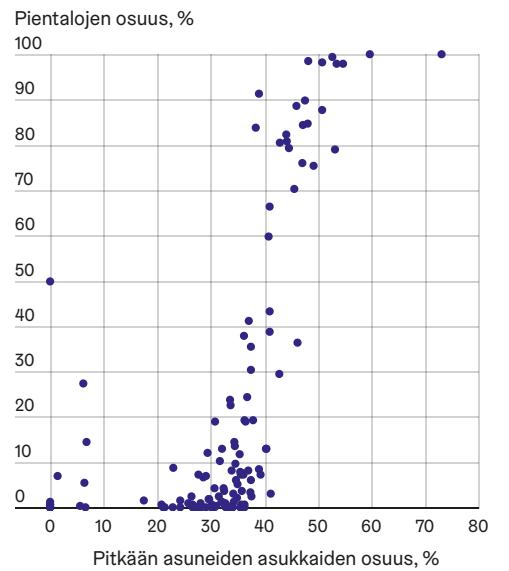
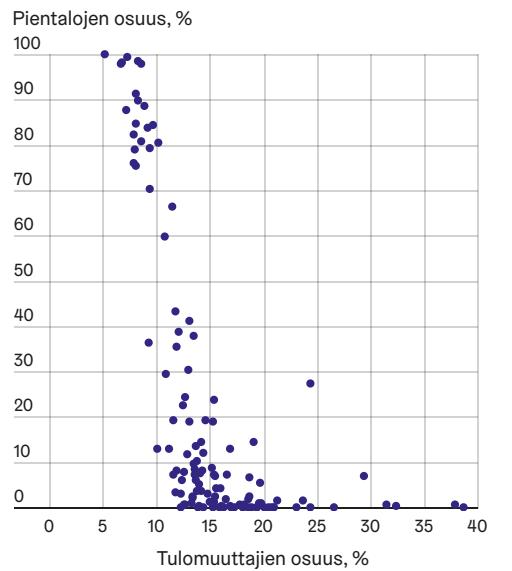
le verrattain paljon lapsiperheitä, joista melko harvat enää muuttavat, kun lapset tulevat koulukään (Helsingin seudun aluesarjat 2023d).

EDELLISISTÄ KUVIOISTA nähdään, että alueet, joilla asukkaiden asumisajat ovat keskimäärin varsin pitkiä ja vaihtuvuus on vähäistä, näyttävät olevan pientalo- ja omistusasuntovaltaisia. Sen sijaan alueet, joilla lyhyet asumisajat ovat tyypillisempia ja asukkaista suuri osa vaihtuu vuosittain, painottuvat asuntokannaltaan yksilöihin, ja vuokralla asuminen on näillä alueilla verrattain yleistä. Tämäkaltaiset rakennus- ja asuntokantaan liittyvät seikat luonnonlisesti vaikuttavat paljon siihen, millaisessa elämäntilanteessa olevia asukkaita alueille valikoituu asumaan, ja sitä kautta siihen, miksi toiset alueet alkavat näyttäytyä ainakin asukkaiden asumisajalla mitattuna pitovoimaisina ja toiset eivät.

KUN ASUKKAIDEN vaihtuvuutta ja asumisaikoja eri alueilla tarkastellaan systemaattisesti erilaisten asuinalueiden asuntokannan ominaisuuksien mukaan, havaitaankin joitakin selviä yhteyksiä. Alueen asukkaiden vähäisempi vaihtuvuus ja pitemmät asumisajat ovat yhteydessä suurempaan pientalojen osuuteen, suurempaan vähintään neljän huoneen asuntojen osuuteen, sekä suurempaan omistusasuntojen osuuteen alueen asuntokannasta (Kuvio 4).² Suurempi sääntelemättömien vuokra-asuntojen osuus asuntokannasta on puolestaan yhteydessä suurempaan vaihtuvuuteen ja lyhyempiin asumisaikoihin (ei kuviossa). Sen sijaan arava- ja korkotukiasuntojen osuuden ja koko alueen asukkaiden vaihtuvuuden tai asumisajoiden välillä ei näyttäisi olevan selkeää suoraa yhteyttä (kuviossa viimeisenä).

2) Pitkäaikaisten muuttajien osuuden vaihtelu asuntokannan eri ominaisuuksien mukaan on hyvin samanlaista kuin kaikkien pitkäaikaisten asukkaiden osuuden vaihtelu näiden ominaisuuksien mukaan.

99
**Vähintään
kymmenen vuotta
asuinalueellaan asuneiden
osuus oli Helsingissä
keskimäärin
35 %.**

*Tulomuuttajien osuus on vuosien 2011–2021 vuosittaisen osuuksien keskiarvo.
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

*Tulomuuttajien osuus on vuosien 2011–2021 vuosittaisen osuuksien keskiarvo.
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

KUVIO 4A. Tulomuuttajien osuuden ja vähintään vuodesta 2011 asti asuneiden asukkaiden osuuden vaihtelu alueen asuntokannan eri ominaisuuksien mukaan osa-alueittain.

KUVIO 4B. Tulomuuttajien osuuden ja vähintään vuodesta 2011 asti asuneiden asukkaiden osuuden vaihtelu alueen asuntokannan eri ominaisuuksien mukaan osa-alueittain.

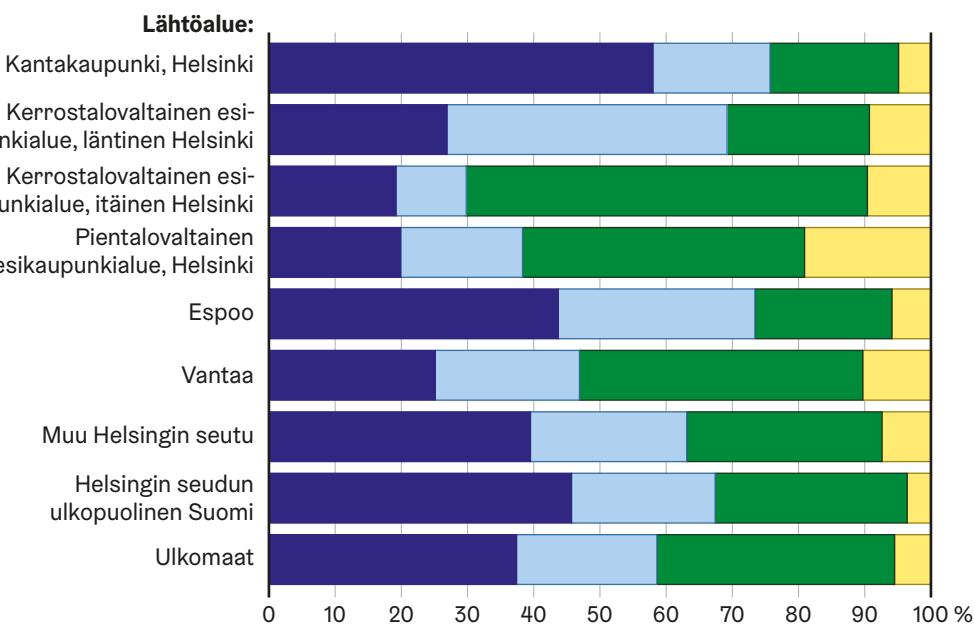
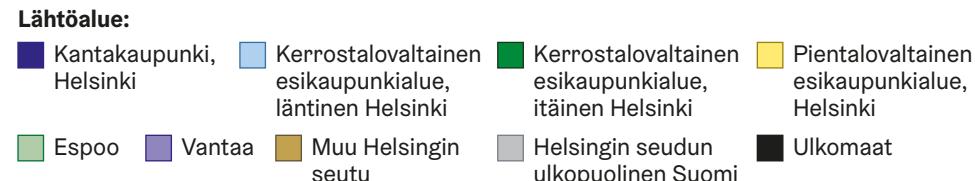
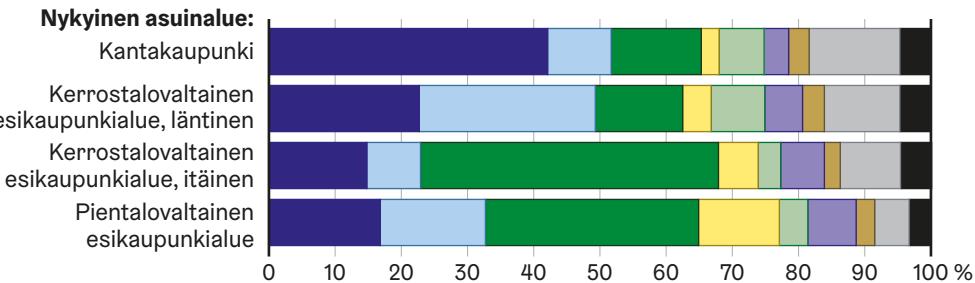
Helsingin sisäisistä muutoista suuri osa tapahtuu samankaltaisten alueiden välillä

Asuinalueille suuntautuvan muuttoliikkeen alueellisista ulottuvuuksista saadaan käsiteys tarkastelemalla, mistä eri asuinalueille muutettiin 2010-luvun aikana, ja miten eri alueilta Helsinkiin muuttaneet jakautuvat asumaan Helsingin eri osa-alueille. Tarkasteltava joukko muodostuu vuosina 2011–2021 Helsingin eri asuinalueille muuttaneista, jotka asuivat samalla alueella vuonna 2021. Tarkastelua varten Helsingin osa-alueet luokiteltiin kuuluvaksi joko kantakaupunkiin, kerrostalovaltaisiin esikaupunkialueisiin läntisessä ja itäisessä Helsingissä tai pientalovaltaisiin esikaupunkialueisiin.³

3) Kantakaupunkiin kuuluvat seuraavat alueet: Vironniemen, Ullanlinnan, Kampinmalmin, Taka-Töölön, Kallion, Alppiharjun, Vallilan, Pasilan, Vanhakaupungin ja Reijolan peruspiirit sekä Mustikkamaa-Korkeasaaren osa-alue. Esikaupunkialueiksi luokiteltavat osa-alueet on luokiteltu pientalovaltaisiksi (kerrostalovaltaisiksi), mikäli niillä sijaitsevista asunnoista vähintään puolet on pientaloasuntoja (kerrostaloasuntoja) vuonna 2021. Kerrostalovaltaiset esikaupunkialueet on jaettu Itä- ja Länsi-Helsingiin, joiden rajaksi on määritetty Vantaanjoki.

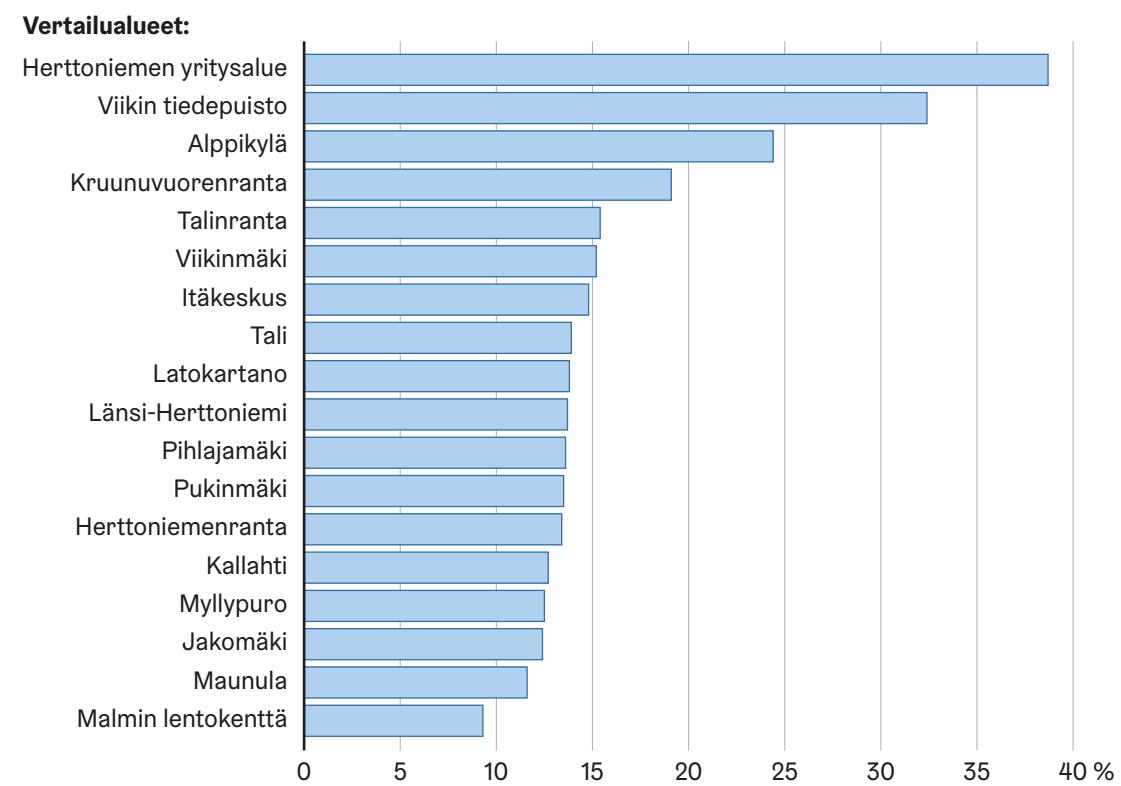
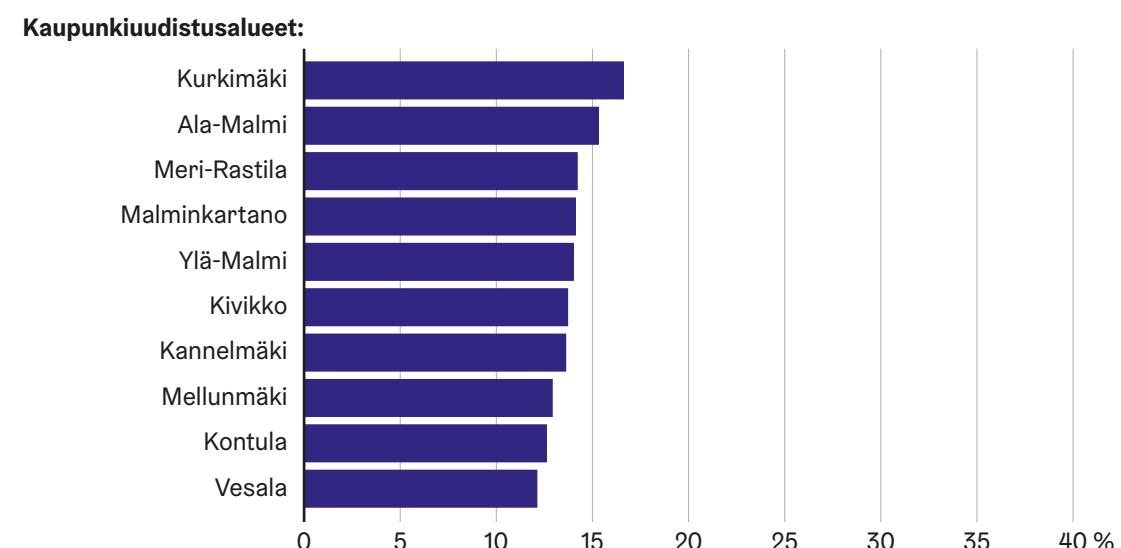
HELSINGIN SISÄISISTÄ muutoista monet näyttävät tapahtuvan samaan alueympäriin kuuluvien osa-alueiden välillä (Kuvio 5). Muuttojen paikallisuuksia näkyy selvästi kantakaupungissa, jonne muuttaneista yli kaksi viidestä oli muuttanut osa-alueelleen muualta kantakaupungista. Samalla liki kolme viidestä kantakaupungin alueilta muuttaneista oli muuttanut jollekin toiselle kantakaupungin alueelle. Kantakaupungin alueilla myös Helsingin seudun ulkopuolelta muuttaneiden joukko oli erityisen verrattuna muilla alueypeillä asuviin.

KANTAKAUPUNGIN ALUEILLE muuttaminen oli erityisen yleistä Helsingin seudun ulkopuolella ja Espoosta Helsinkiin muuttaneiden keskuudessa. Molemmissa joukoista yli kaksi viidestä oli muuttanut Helsingissä kantakaupungin alueille. Erityisen pieni kantakaupunkiin muuttaneiden osuus oli Helsingin pientalovaltaisilta ja itäisen Helsingin kerrostalovaltaisilta esikaupunkialueiltä sekä Vantaalta Helsingiin muuttaneiden keskuudessa.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

KUVIO 5. Eri aluetyyppien asuinalueilla vuonna 2021 asuvat vuosina 2011–2021 alueille muuttaneet asukkaat lähtöalueen mukaan, ja eri lähtöalueilta vuosina 2011–2021 muuttaneet asukkaat vuonna 2021 nykyisen asuinalueen aluetyypin mukaan, %.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

KUVIO 6. Tulomuuttajien osuus asukkaista kaupunkiuudistusalueilla ja valituilla vertailualueilla vuosina 2011–2021, vuosittaisen osuuden kesiarvo, %.

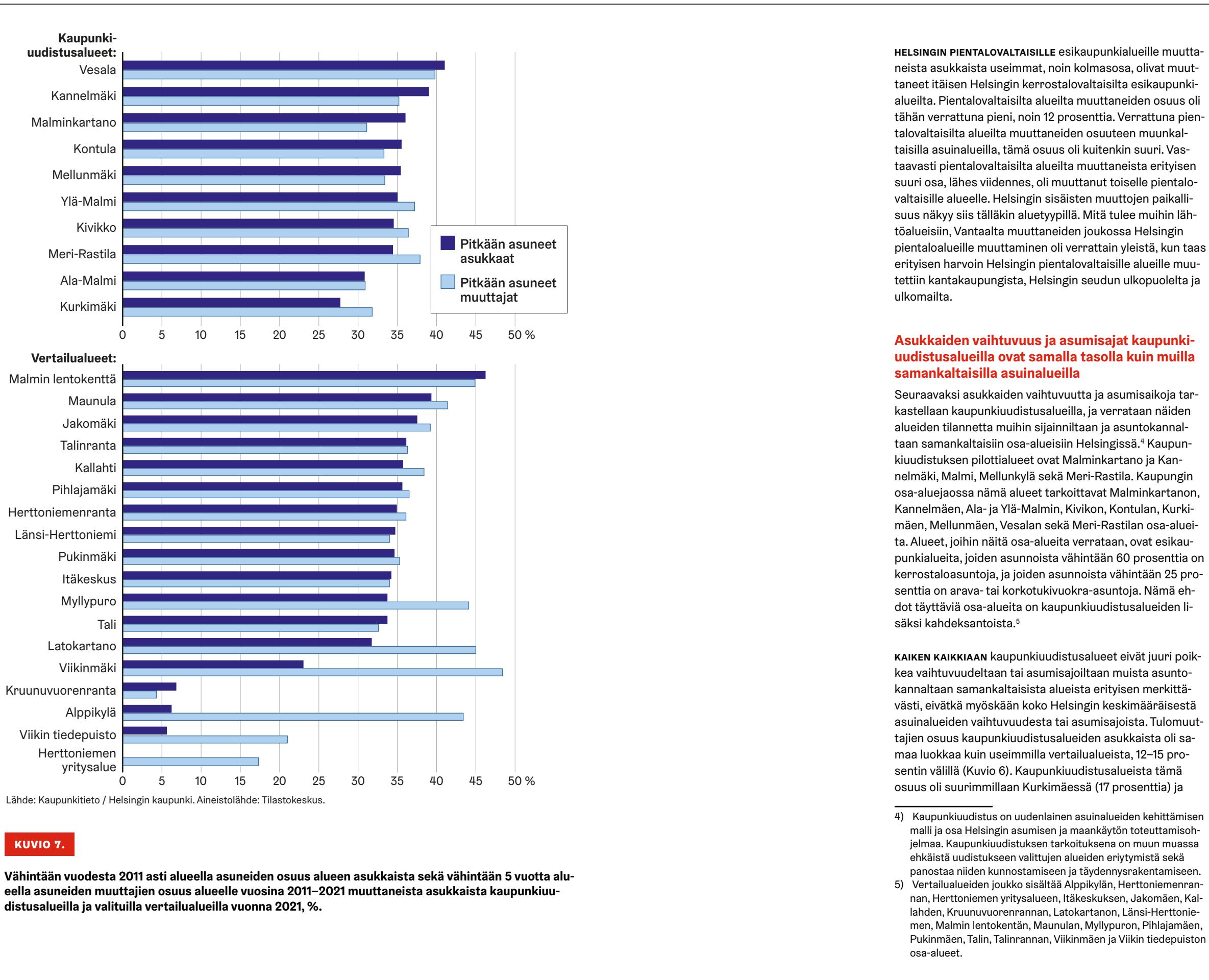
SEKÄ LÄNTISILLE että itäisille kerrostalovaltaisille esikaupunkialueille muuttaneista suuri osa oli muuttanut alueille toisilta samankaltaisilta alueilta Helsingissä. Itäisessä Helsingissä tämä muuttojen paikallisuuksia oli selvempää kuin läntisessä: liki puolet itäisen Helsingin kerrostaloalueille muuttaneista oli muuttanut toiselta itäisen Helsingin osa-alueelta, ja noin kolme viidestä itäisen Helsingin kerrostaloalueilta muuttaneista oli muuttanut toiselle itäisen Helsingin kerrostaloalueelle. Mitä tulee multa alueilta itäisen ja läntisen Helsingin kerrostaloalueille muuttaneisiin, län-

tisen Helsingin kerrostaloalueille muuttaneista suurempi osa oli muuttanut kantakaupungista, Espoosta ja Helsingin seudun ulkopuolelta. Itäisen Helsingin kerrostaloalueilla oli puolestaan pientalovaltaisilta alueilta muuttaneita suhteellisesti hieman enemmän kuin läntisillä.

TARKASTELTAESSA ERI lähtöalueilta muuttaneiden suuntautumista itäisen ja läntisen Helsingin kerrostalovaltaisille esikaupunkialueille havaitaan, että läntisen Helsingin alueille muuttaminen oli varsin yleistä Espoosta muuttaneiden

keskuudessa, kun taas itäisille alueille muuttaneiden osuus oli erityisen suuri Helsingin pientalovaltaisilta esikaupunkialueilta ja Vantaalta muuttaneiden keskuudessa. Muuttojen tietynlainen paikallisuuksia näyttää siis ulottuvan jossain määrin myös Helsingin kuntarajojen yli: Espoosta ja Vantaalta muuttaneet näyttävät suosivan Helsingissä alueita, jotka sijaitsevat verrattain lähellä heidän entistä asuinkau-

punkiaan. Erityisen vähäistä läntisen Helsingin kerrostaloalueille muuttamisen oli itäisen Helsingin kerrostaloalueelta muuttaneiden keskuudessa, kun taas kantakaupungista, Espoosta ja läntisen Helsingin kerrostaloalueilta muuttaneista verrattain harvat olivat suunnanneet itäisen Helsingin kerrostaloalueille.

HELSINGIN PIENTALOVALTAISILLE esikaupunkialueille muuttaneista asukkaista useimmat, noin kolmasosa, olivat muuttaneet itäisen Helsingin kerrostalovaltaisilta esikaupunkialueilta. Pientalovaltaisilta alueilta muuttaneiden osuus oli tähän verrattuna pieni, noin 12 prosenttia. Verrattuna pienitalovaltaisilta alueilta muuttaneiden osuuteen muunkaltaisilla asuinalueilla, tämä osuus oli kuitenkin suuri. Vastaavasti pienitalovaltaisilta alueilta muuttaneista erityisen suuri osa, lähes viidennes, oli muuttanut toiselle pienitalovaltaisille alueelle. Helsingin sisäisten muuttojen paikallisuus näkyi siis tälläkin aluetypillä. Mitä tulee muihin lähöalueisiin, Vantaalta muuttaneiden joukossa Helsingin pienitaloalueille muuttaminen oli verrattain yleistä, kun taas erityisen harvoin Helsingin pienitalovaltaisille alueille muuttettiin kantakaupungista, Helsingin seudun ulkopuolelta ja ulkomailta.

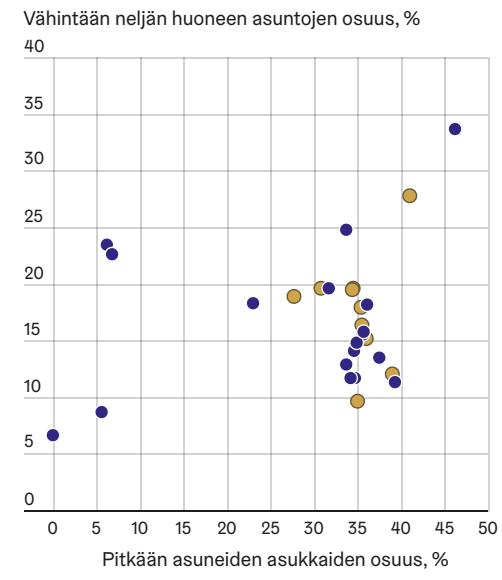
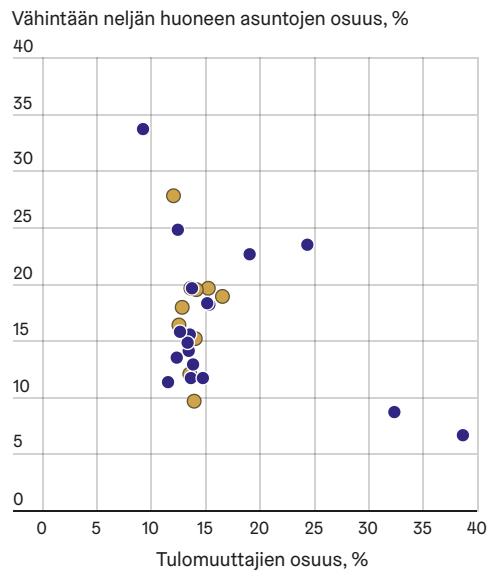
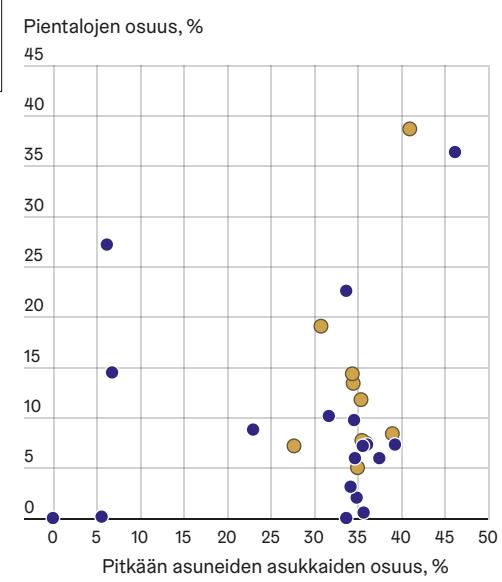
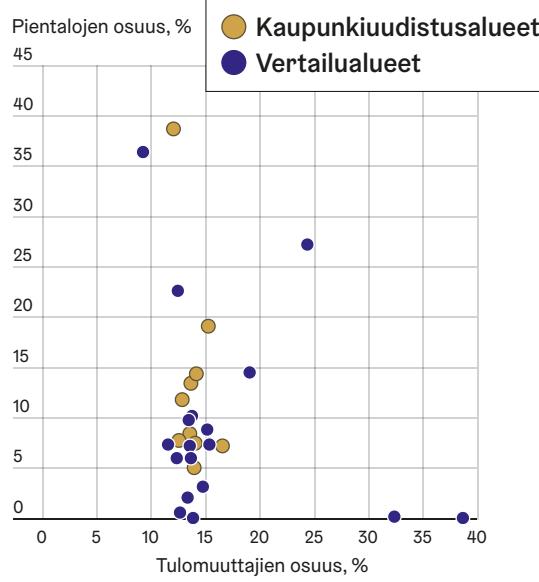
MYÖS PITKÄÄN samalla alueella asuneiden osuudet olivat valtaosalla kaupunkiuudistusalueista ja vertailualueista samaa mittaluokkaa, noin 30 ja 40 prosentin välillä (Kuvio 7). Korkeimmillaan tämä osuus oli Vesalan (41 prosenttia) ja alimmissa Kurkimäen (28 prosenttia) kaupunkiuudistusalueilla. Vertailualueista erottuvat erityisesti ne voimakkaan uudis- ja täydennysrakentamisen alueet, joilla pitkään asuneiden osuudet olivat hyvin matalat – Kruunuvuoren rannan, Alppikylän, Viikin tiedepuiston ja Herttoniemen yritysalueen osa-alueet.

VÄHINTÄÄN VIISI vuotta samalla alueella asuneiden muuttajien osuudet alueelle 2010-luvulla muuttaneista asukkaista olivat kaupunkiuudistusalueilla samaa mittaluokkaa kuin saman alueen pitkään asuneiden osuus asukkaista (Kuvio 7). Kaupunkiuudistusalueista osuus oli suurin Vesalassa (40 prosenttia) ja pienin Malminkartanossa ja Ala-Malmissa (31 prosenttia). Vertailualueista kuusi oli sellaisia, joilla pitkään asuneiden muuttajien osuudet olivat kaikkeja kaupunkiuudistusalueita suurempia, mutta muita osin osuudet olivat samaa luokkaa kuin kaupunkiuudistusalueilla. Myllypuron, Latokartanon, Viikinmäen ja Alppikylän osa-alueet erottuvat sikälä, että näillä alueilla pitkään asuneiden muuttajien osuus oli selvästi suurempi kuin kaikkien pitkään asuneiden asukkaiden osuus.

TARKASTELTAESSA KAUPUNKIUUDISTUSALUEIDEN ja vertailualueiden asukkaiden vaihtuvuutta ja asumisaikoja yhdessä alueiden asuntokannan ominaisuuksien kanssa havaitaan, että alueellinen vaihtelu tarkastelluissa asuntokannan ominaisuuksissa on selvästi suurempaa kuin asukkaiden vaihtuvuudessa ja pitkäaikaisten asukkaiden osuudessa (Kuvio 8). Kun avian äärimmäiset havainnot jätetään huomiotta, pienitalojen osuus, vähintään neljän huoneen asuntojen osuus, omistusasuntojen osuus sekä hintasäännetyjen vuokra-asuntojen osuus vaihtelee alueiden välillä parikymmentä prosenttiyksikköä, kun taas asukkaiden vaihtuvuuden ja asumisaikojen vaihtelu jää noin kymmeneen prosenttiyksikköön. Kaupunkiuudistusalueilla ja vertailualueilla ei siten ole havaittavissa samanlaista säännönmukaista yhteyttä asuntokannan ominaisuuksien ja asukkaiden vaihtuvuuden ja asumisaikojen välillä kuin kaikkia osa-alueita tarkasteltaessa havaittiin.

4) Kaupunkiuudistus on uudenlainen asuinalueiden kehittämisen malli ja osa Helsingin asumisen ja maankäytön toteuttamisohjelmaa. Kaupunkiuudistuksen tarkoituksena on muun muassa ehkäistä uudistukseen valittujen alueiden erityymistä sekä panostaa niiden kunnostamiseen ja täydennysrakentamiseen.

5) Vertailualueiden joukko sisältää Alppikylän, Herttoniemenrannan, Herttoniemen yritysalueen, Itäkeskuksen, Jakomäen, Kallahden, Kruunuvuoren rannan, Latokartanon, Länsi-Herttoniemen, Malmin lentokentän, Maunulan, Myllypuron, Pihlajamäen, Pukinmäen, Tali, Talinrannan, Viikinmäen ja Viikin tiedepuiston osa-alueet.

*Tulomuuttajien osuus on vuosien 2011–2021 vuosittaisen osuuksien keskiarvo.
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

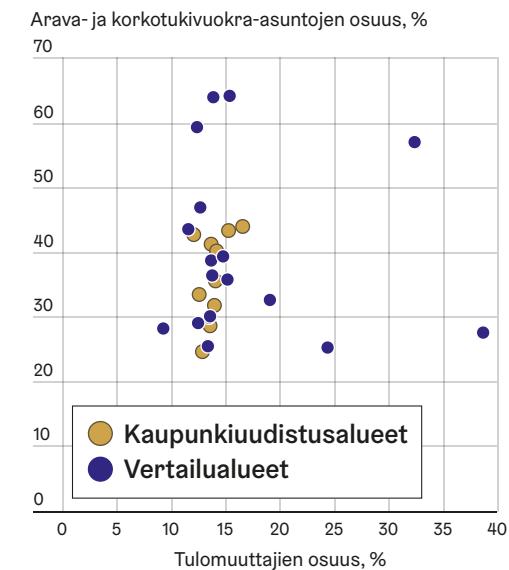
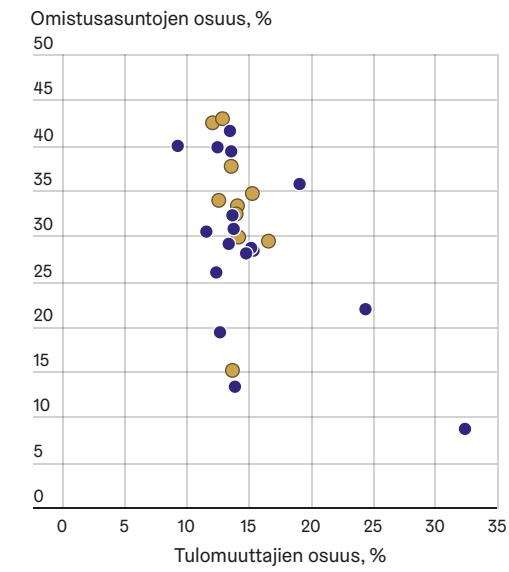
KUVIO 8. Tulomuuttajien osuuden ja vähintään vuodesta 2011 asti alueella asuneiden osuuden vaihtelu alueen asuntokannan ominaisuuksien mukaan kaupunkiuudistusalueilla ja valituilla vertailualueilla.

Kaupunkiuudistusalueille muutetaan harvemmin kantakaupungista

Kaupunkiuudistusalueet erottuvat tietyiltä osin vertailualueista, kun tarkastellaan sitä, mistä näille alueille muutettiin 2010-luvun aikana. Useimmissa vertailualueilla kantakaupungista muuttaneiden osuus oli suurempi kuin millään kaupunkiuudistusalueilla. Kaupunkiuudistusalueilla tämä osuus vaihteli Kivikon kuuden prosentin ja Kannelmäen neljäntoista prosentin välillä. Keskimäärin kantakaupungista muuttaneiden osuus oli kaupunkiuudistusalueilla reilut kymmenen prosenttia, kun vertailualueilla vastava osuus oli 17 prosenttia. Tämä ero voi mahdollisesti liittyä kaupun-

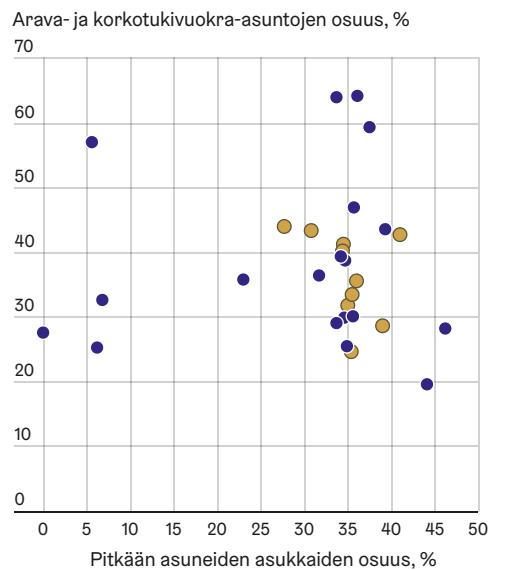
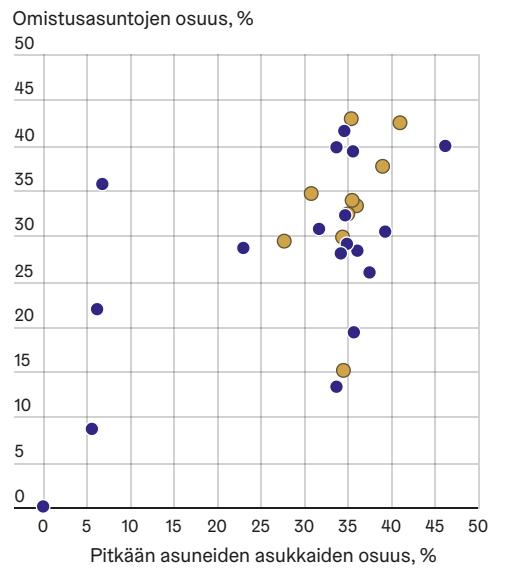
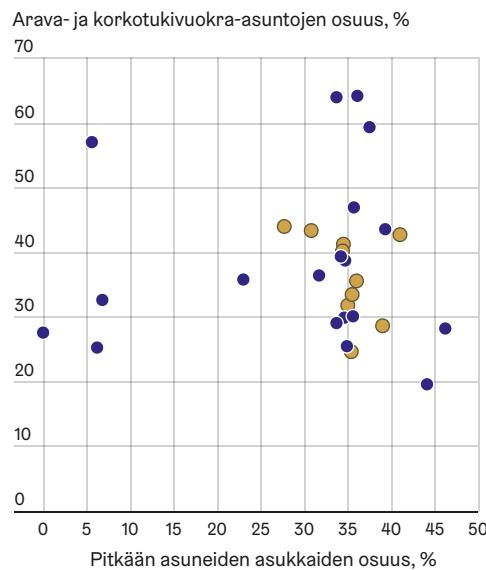
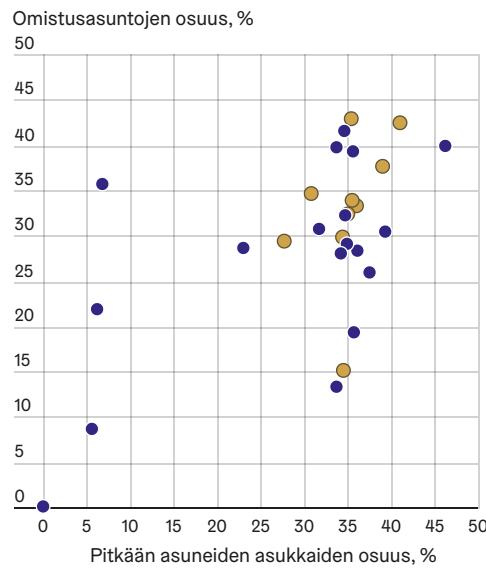
kiudistusalueiden ja vertailualueiden sijaintiin. Etenkin itäiset kaupunkiuudistusalueet sijaitsevat itäisessä Helsingissä sijaitseviin vertailualueisiin nähden varsin kaukana kantakaupungista.

MITÄ TULEE läntisen ja itäisen Helsingin kerrostalovaltaisia esikaupunkialueita muuttaneiden osuuksiin eri alueilla, ne heijastavat selvästi kaupunkiuudistusalueiden ja vertailualueiden sijaintia. Kaupunkiuudistusalueista Kannelmäki ja Malminkartano, sekä vertailualueista Tali, Talinranta ja Maunula sijaitsevat läntisessä Helsingissä, mikä näkyy muulta läntisiltä kerrostaloalueilta muuttaneiden

*Tulomuuttajien osuus on vuosien 2011–2021 vuosittaisen osuuksien keskiarvo.
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

KUVIO 9. Kaupunkiuudistusalueilla ja valituilla vertailualueilla vuonna 2021 asuvat vuosina 2011–2021 alueille muuttaneet asukkaat lähtöalueen mukaan, %.

suurena osutena. Vastaavasti itäisessä Helsingissä sijaitseville kaupunkiuudistus- ja vertailualueilla muulta itäisiltä kerrostaloalueilta muuttaneiden osuus on huomattava. Itäisen Helsingin kaupunkiuudistusalueilla tämä osuus oli 53 prosenttia, eli noin kymmenen prosenttiyksikköä suurempi kuin itäisen Helsingin vertailualueilla keskimäärin. Myös Vantaalta muuttaneiden sekä ulkomailta muuttaneiden keskimääräiset osuudet olivat kaupunkiuudistusalueilla keskimäärin hieman korkeammat kuin vertailualueilla. Muulta osin keskimääräiset erot kaupunkiuudistusalueiden ja vertailualueiden välillä olivat varsinaisesti pieniä.

Asuinalueiden erilaisen vaihtuvuuden ja asumisaikojen taustalla on eroja muun muassa alueiden elinkaarella, asuntokannassa ja asukkaisissa

Tässä artikkelissa valotettiin Helsingin asuinalueiden vete- ja pitovoimaa 2010-luvulla tarkastelemalla asukkaiden vaihtuvuutta ja asumisaikoa Helsingin eri osa-alueilla. Nämä tarkastelut näyttävät, että Helsingin asuinalueet poikkeavat toisistaan näillä mittareilla merkittävästi, mutta asukkaiden vaihtuvuudessa ja asumisajoissa on havaittavissa tiettyjä säännönmukaisuuksia. Asuinalueilla, joilla asukkaiden vuosittainen vaihtuvuus on suurta, myös pitkä-

“

Asukkaiden vaihtuvuus ja asumisajat kertovat myös siitä, missä elinkaarensa vaiheessa alueet ovat.

aikaisesti alueella asuvien osuus on vähäinen. Vaihtuvuus ei siis tyyppilisesti näytä rajoittuvan vain tiettyyn osaan alueen asuntoja tai asukkaita. Näyttää siltä, että suurimmalta osalla asuinalueista viime vuosikymmenen aikana tapahtunut muuttoliike ylläpitää alueille vakiintunutta asukkaiden vaihtuvuuden tasoa. Muutamilla asuinalueilla dynamiikka voi kuitenkin olla ainakin osin muuttumassa, kun alueille on muuttanut 2010-luvulla tehdyin täydennysrakentamisen myötä asukkaita, joista verrattain monet ovat jääneet alueelle varsin pitkäksi aikaa.

ASUINALUEIDEN VÄLILLÄ on myös eroja sen suhteeseen, mistä viimeikaiset muuttajat ovat alueille muuttaneet. Monet Helsingin sisäisistä muutoista tapahtuvat samankaltaisten ja sijainniltaan läheisten alueiden välillä, ja tämä on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Väliniemi-Laurson ja Alsuhail 2016). Kantakaupungissa asuvista suuri osa muuttanut alueelleen joltain toiselta kantakaupungin alueelta, ja läntisille ja itäisille kerrostalovaltaisille esikaupunkialueille on muutettu usein läheisiltä esikaupunkialueelta. Myös pientalovaltaisten asuinalueiden välillä tapahtuva muuttoliike on verrattain vilkasta. Muuttojen paikallisuuksia näkyy jossain määrin myös kuntarajat yliittävissä muutoissa: Espoosta suunnataan verrattain usein Helsingin läntisille esikaupunkialueille, kun taas Vantaalta muutetaan verrattain usein Helsingin itäisille esikaupunkialueille.

ARTIKKELISSA TARKASTELTIIN erikseen asukkaiden vaihtuvutta ja asumisaikoja Helsingin kaupunkiuudistusalueilla ja vertailtiin näitä havaintoja sijainniltaan ja asuntokannaltaan samankaltaisten alueiden tilanteeseen. Asukkaiden vaihtuvuuden taso ja asumisajat ovat kaupunkiuudistus-

alueilla ja vertailualueilla keskimäärin hyvin samankaltaisia. Jotakin eroja on kuitenkin siinä, mistä viimeikaiset muuttajat näille alueille ovat muuttaneet. Kantakaupungista muuttaneiden osuus on kaupunkiuudistusalueilla keskimäärin selvästi pienempi kuin vertailualueilla, kun taas Vantaalta muuttaneiden osuus on kaupunkiuudistusalueilla hieman suurempi kuin vertailualueilla. Taustalla voi olla useimpien kaupunkiuudistusalueiden sijainti Itä-Helsingissä, joka on yhtälästi kauempaina kantakaupungista mutta lähempänä Vantaata kuin useimpien vertailualueiden.

ASUINALUEIDEN VÄLISILLE eroille asukkaiden vaihtuvuudesta ja asumisajoissa on tunnistettavissa joitakin varsin ilmeisiä alueiden rakentamiseen ja asuntokantaan liittyviä taustatekijöitä, ja on selvää, että vaihtuvuus ja asumisajat kertovat myös siitä missä vaiheessa alueet ovat elinkaartaan. Luonnollisesti voimakkaan uudis- ja täydennysrakentamisen alueille tulomuutto on joidenkin vuosien ajan voimakasta, mutta lähtömuutto vähäisempää. Joidenkin vuosien kuluessa näilläkin alueilla, sekä ylipäätään rakentamiseltaan vakiintuneemmilla alueilla, asuntokannan eri ominaisuudet – asuntojen talotyypit, hallintamuoto ja huoneluku – alkavat osaltaan ohjaamaan alueille ja alueilta suuntautuvaa muuttoliikettä ja sen dynamiikkaa. Pientalo- ja omistusasuntojen sekä huoneluvultaan suurten asuntojen suuri osuus alueen asuntokannasta on yhteydessä vähäisempään alueen asukkaiden vaihtuvuuteen ja pitempin asumisaikoihin, kun taas alueilla, joilla näiden osuus on pieni, vaihtuvuutta on paljon ja pitkäaikaisia asukkaita on suhteellisesti vähän.

NÄMÄ YHTEYDET kertovat myös siitä, millaista asukkaiden valikoituminen erilaisiin asuntoihin ja alueille on. Kotitalouksien asumisseen liittyvät tarpeet ovat erilaisia eri elämänvaiheissa, ja nämä tarpeet ohjaavat kotitalouksia niiden muuttovalinnoissa. Aikaisemmissa Helsinkiä koskevissa tarkasteluissa on selvitetty muuttopäätöksiin yhteydessä olevia tekijöitä erilaisilla aineistolla ja havaittu, että lukuiset tekijät aina kotitalouden perhetilanteesta ja asumismuodosta tulotason ja koulutukseen ovat yhteydessä niin asuinalueen vaihtamiseen Helsingin sisällä kuin päätöksiin muuttaa muualta Helsinkiin (esim. Ansala 2023, 2021). Vastaavat tarkastelut alueellisella tasolla asukkaiden taustominaisuuksien ja asukkaiden vaihtuvuuden ja asumisaikojen välistä yhteyksistä jäävät toistaiseksi mahdollisen jatkotutkimuksen aiheeksi. Myös asukkaiden vaihtuvuuden ja asumisaikojen syyllisempi tarkastelu sen mukaan, miltä lähtöalueilta asukkaat ovat alueelle muuttaneet, lisäisi ymmärrystä siitä, ovatko tietyiltä alueilta muuttaneet alittimia muuttamaan alueelta nopeasti pois tai jäämään pitämäksi aikaa kuin toiset. ■

Laura Ansala toimii erikoistutkijana Helsingin kaupungin kansliassa kaupunkitietopalvelut-yksikössä.

Lähteet

- Ansala L. 2023. Helsingin sisäisen muuttoliikkeen valikoituminen. Tutkimuksia 2023:2. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitieto.
- Ansala L. 2021. Helsinkiin muuttavien valikoituminen. Tutkimuksia 2021:5. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut [viitattu 14.11.2023]. Saantitapa: https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/_vrm__vamuu_pksoa/A01S_HKI_Muuttoliike.px/
- Helsingin seudun aluesarjat -tietokanta. 2023a. Väestönmuutokset osa-alueittain [verkkojulkaisu]. Vuosi 2022, Taulukko: Helsinki: Muuttaneet iän mukaan. (Tilastokeskus). Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut [viitattu 14.11.2023]. Saantitapa: https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/_vrm__vamuu_pksoa/A01S_HKI_Muuttoliike.px/
- Helsingin seudun aluesarjat -tietokanta. 2023b. Asuntokanta osa-alueittain [verkkojulkaisu]. Vuosi 2022, Taulukko: Helsinki: asunnot talotyypin ja valmistumisvuoden mukaan 31.12. (Tilastokeskus). Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut [viitattu 14.11.2023]. Saantitapa: https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/_asu__askan_pksoa/A01S_HKI_Askan_rvuois.px/
- Helsingin seudun aluesarjat -tietokanta. 2023c. Asuntokanta osa-alueittain [verkkojulkaisu]. Vuodet 2010 – 2021, Taulukko: Helsinki: asunnot hallintaperuste ja huoneistotyypin mukaan 31.12. (Tilastokeskus). Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut [viitattu 14.11.2023]. Saantitapa: https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/_asu__askan_pksoa/A03S_HKI_Askan_hallintaperuste_htyppi.px/

Helsingin seudun aluesarjat -tietokanta. 2023d. Perheet osa-aluettaan [verkkojulkaisu]. Vuodet 2010–2022, Taulukko: Helsinki: Helsingin perheit perhetyypin mukaan 31.12. (Tilastokeskus).

Kasarda JD, Janovitz M. 1974. Community attachment in mass society. American Sociological Review 39:3, 328–339.

Sampson RJ. 1988. Local friendship ties and community attachment in mass society: a multilevel systemic model. American Sociological Review 53:5, 766–779.

Sampson RJ. 1991. Linking the micro- and macrolevel dimensions of community social organization. Social Forces 70:1, 43–64.

Sampson RJ, Groves WB. 1989. Community structure and crime: testing social-disorganisation theory. American Journal of Sociology 94:4, 774–802.

Sampson RJ, Raudenbush SW, Earls F. 1997. Neighborhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy. Science 277:5328, 918–924.

Väliniemi-Laurson J, Alsuhail F. 2016. Uuteen kotiin läheltä. Paikallisuus asunnonvaihdossa Helsingin uusilla asuinalueilla. Tutkimuskatsauksia 2016:10. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

“

Espoosta muutetaan verrattain usein Helsingin läntisille esikaupunkialueille, Vantaalta taas Helsingin itäisille esikaupunkialueille.

HELSINKI PARTNERS / MAIJA ASTIKAINEN

Osattomista osallisiksi?

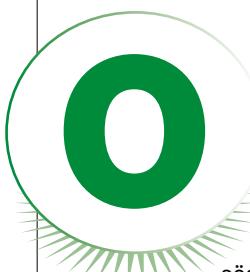
Helsinkiläisnuorten osallisuuden kokemusta haastavia ja sitä tukavia tekijöitä

● JENNI ERJANSOLA & TUULI ANNA RENVIK

Helsingissä joka yhdeksäs nuori kokee erittäin heikkoa osallisuutta. Tytöillä erittäin heikko osallisuuden kokemus on yleisempää kuin pojilla. Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat erittäin heikkoa osallisuutta yhtä paljon kuin suomalaistaustaiset, mutta ulkomailla syntyneillä nuorilla osallisuuden kokemus on keskimäärin heikompi. Erittäin heikko osallisuus on lisäksi yhteydessä koettuihin opimisvaikeuksiin, kiusaamiseen, syrjintään sekä kokemukseen perheen taloudellisista haasteista.

O sallisuden kokemus on ihmillinen perustarve. Jotta ihminen voi hyvin, hänen tulee saada kokea kuuluvansa johonkin itselleen tärkeään yhteisöön, tulevanaan kuulluksi ja pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämäänsä ja yhteisiin asioihin (THL, 2023). Näistä elementistä koostuvaa osallisuuden kokemusta on kuvattu yksilön voimavaraksi, jonka avulla hän voi tehdä hyvinvoitriaan ja terveyttään tukavia valintoja (Isola & Leemann, 2021). Heikko osallisuuden kokemus puolestaan haastaa yksilön hyvinvoitria ja vaikeuttaa oman äänen esittämistä yhteisössä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa (mt.). Osallisuuden kokemuksella on siis merkitystä paitasi yksilön myös häntä ympäröivien yhteisöjen ja yhteiskunnan kannalta.

SALLISUUS ALKAA kehittää jo lapsuudessa, ja varhaiset kokemukset antavat tärkeän pohjan myöhemmälle aktiivisuudelle ja yhteiskuntaan kiinnitymisielle. Heikko osallisuus kouluyhteisössä voi lisätä esimerkiksi kynnisyyden tunteita ja vähentää kiinnostusta opiskelua kohtaan (Virtanen ym., 2021). Koulussa kohdatut kielteiset kokemukset voivat puolestaan ilmetä myöhempänä pahoinvoitinta ja jatko-koulutuksesta putoamisena sekä altistaa yhteiskunnasta syrjään jäädessä (ks. Read & Salmela-Aro, 2024). Osallisuuden edistämistä ja osallistamista pidetäänkin tärkeänä kaikessa Helsingin kaupungin toiminnassa kaikkien ikäryhmien keskuudessa (Helsingin kaupunki, 2021). Nuorten arjessa osallisuus näkyi esimerkiksi hyvinvoitinta, vaikuttamahdollisuksina sekä mahdollisuksina toimia omassa ympäristössään (Helsingin kaupunki 2022).

JOTTA OSALLISUUTTA voidaan Helsingissä edistää, on tärkeää kartottaa helsinkiläisten osallisuuden kokemuksia, ymmärtää osallisuutta selittäviä tekijöitä ja pyrki tunnistamaan ryhmiä, joiden keskuudessa osallisuuden edistäminen on erityisen tärkeää. Tässä artikkelissa annamme esimerkkejä tekijöistä, jotka altistavat Helsingissä opiskelevia nuoria erittäin heikon osallisuuden kokemuksille. Tarkastelemme myös tekijöitä, jotka voivat suojaata heitä osallisuuden haasteilta. Esittemme ensin kuvalevia tunnuslujuja erittäin heikon osallisuuden yleisyydestä erilaisten taustatekijöiden ja kasvuympäristössä kohdattujen kielteisten kokemusten mukaan.

TÄMÄN JÄLKEEN rajaamme aineiston tarkastelun alustavissa analyyseissä tunnistettuihin keskeisiin selittäjiin, jotka nousevat esiin myös aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa nuorten osallisuuden kokemusten määrittäjinä. Tarkastelemme monimuuttuja-analyysin keinoin taustatekijöiden, sosiaalisten ulossulkemisen kokemusten, koettujen oppimisvaikeuksien sekä aikuisten tarjoaman keskustelutuen merkitystä sille, kokeeko nuori osallisuuteensa erittäin heikoksi. Tutkimme siis, voiko hyvä keskusteluyhteys kasvattaa kotona ja koulussa vahvistaa osallisuuden kokemusta sellaistenkin nuorten keskuudessa, jotka ovat erityisen alittia heikon osallisuuden kokemuksille taustansa ja ulossulkemisen kokemustensa vuoksi.

TÄMÄN TUTKIMUKSEN aineistona käytämme Tervyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL:n) vuoden 2023 Kouluterveyskyselyn 8.- ja 9.-luokkalaisten sekä toisen asteen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden vastauksia. Käytämämme aineisto on kerätty Helsingissä sijaitsevissa kouluissa ja oppilaitoksissa. Osallisuuden kokemusta mitataan THL:n osallisuusindikaattorilla (THL, 2023), jonka avulla vastaajista voidaan tunnistaa erittäin heikko osallisuutta kokevat henkilöt eli ne nuoret, jotka ovat saaneet osallisuusindikaattorin arvoksi alle 50 pistettä sadasta.

Aiempaa tutkimusta osallisuuden kokemuksesta osana lasten ja nuorten hyvinvoittoa

Osallisuuden kokemus on osa hyvinvoittoa ja yhteiskuntaan kiinnitymistä. Siksi sitä kannattaakin tarkastella osana laajempaa kokonaisuutta: monet osallisuuden kokemusta haastavat tekijät ovat riskitekijöitä myös muun hyvinvoiton kannalta. Nuorten osallisuudesta sekä sitä ennustavista tekijöistä on tehty melko paljon aiempaa tutkimusta.

KUTEN MUUKIN hyvinvoitti myös nuorten osallisuuden kokemiset ovat jossain määrin eriytyneet sosioekonomisten taustatekijöiden mukaan (Leemann & Virrankari, 2022). Osallisuuden kokemus vaihtelee yksilön ominaisuksien mukaan. Kouluterveyskyselyn valtakunnallisten tulosten mukaan tytöt kokevat osallisuuteensa erittäin heikoksi poikia useammin (Helenius ym., 2023). Myös peruskoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset kokevat osallisuutensa erittäin heikoksi hieman toisen asteen opiskelijoita useammin. Osallisuuden kokemusta voivat haastaa myös oppimisen vaikeudet, jotka voivat rapauttaa oppimismotivaatiota ja uskoa omaan pystyyteen (Opetushallitus, 2024).

PERHETAUSTAN OSALTA tiedetään, että perheen taloudellinen tilanne vaikuttaa siihen, missä määrin lapsilla ja nuorilla on osallisuutta tukevia harrastamisen mahdollisuksia. Perheen taloudellinen tilanne on myös vanhempien yleisen sosioekonomisen aseman indikaattori. Muista sosioekonomisen aseman mittareista vanhempien ammattiaseman ja koulutustason on havaittu olevan yhteydessä lasten koulumenestykseen (ks. Lehti & Laaninen, 2021), ja parempi koulumenestys voi puolestaan tukea osallisuuden kokemuksia, kuten luottamuksen ja myönteisen palautteen saamista (ks. THL, 2023).

ULKOMAALAISTAUSTA EI näyttää olevan suoraviivaisesti yhteydessä osallisuuden kokemukseen, vaan yhteys riippuu esimerkiksi sukupuolesta ja sosiaalisen ulossulkemisen kokemuksista (Eid & Castaneda, 2023). Etenkin ulkomailtaan nuorten suomalaistaustaisia useammin kokeita kiusaamisen ja syrjintää rapauttaa heidän osallisuuteaan ja hyvinvoittonaan (mt.).

SOSIAALISTEN SUHTEIDEN osalta tiedämme yleisemminkin, että koulukusaaminen ja syrjyksiä tuleminen vaikuttavat kielteisesti lasten ja nuorten hyvinvoittiin ja altistavat syrjäytymiselle (ks. esim. Plenty & Jonsson, 2017; Toivainen ym., 2020). Tuoreimman Kouluterveyskyselyn mukaan aiempaa useampi helsinkiläislapsi ja -nuori kokee kasvuympäristössään turvattomuutta, kuten fyysisistä uhkaa, syrjintää ja häiriintää (Määttä, 2023). On myös huomioitava, että eri ryhmät altistuvat kouluympäristössään kielteisille kokemuksille vaihelevissa määrin. Esimerkiksi syrjinnän kokemukset ovat tyypillisempiä helsinkiläisten tytöjen kuin poikien keskuudessa (mt.). Valtakunnallisessa tarkastelussa on havaittu, että koulukusaamisesta kärsivät muita useammin nuo-

remmat, naispuoliset ja maahan muuttaneet oppilaat (Eid & Castaneda, 2023; Valtion nuorisoneuvosto, 2023). Erittäin heikko osallisuutta tutkittaessa on siis tärkeää huomioida nuorten kielteiset kokemukset kasvuympäristössään.

SOSIAALISTET SUHTEET ovat puolestaan keskeisiä osallisuutta tukevia tekijöitä. Aiemman tutkimuksen mukaan sosiaalisten suhteiden tarjoama tuki paitasi vahvistaa nuorten hyvinvoittoa ja kehitystä, myös suojaa kielteisiltä kehityskuluilta (ks. Varga & Zaff, 2017). Tutkimukset ovat esimerkiksi osoittaneet, että vanhemmilta saatava tuki vahvistaa nuorten osallisuutta, kuten itsenäistä toimijuutta ja tavoitteiden saavuttamista (Koestner ym., 2020). Vanhempien tuki voi myös auttaa suojaamaan syrjintäkocomusten kielteisiltä vaikutuksilta (Priest ym., 2013). Tutkimuskentällä on kuitenkin korostettu, että suhde vanhempaan on vain yksi osa nuorten kasvun ja kehityksen kannalta keskeisistä sosiaalisista verkostoista (Varga & Zaff, 2017; ks. myös Ungar & Theron, 2020). Tässä tutkimuksessa huomioimme nuorten itse raportoiman keskusteluyhteyden sekä vanhempaan että koulun aikuisiin.

Aineisto ja menetelmät

Tämä tutkimus perustuu Kouluterveyskyselyn 2023 Helsingin otokseen. Kouluterveyskysely on THL:n kahden vuoden välein toteuttama laaja kyselytutkimus, joka antaa kattavaa kaupunkitasosta tietoa lasten ja nuorten kokemasta terveydestä ja hyvinvoinnista. Vuoden 2023 kyselyyn vastasi Helsingissä 15 963 perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaista ja nuorta toisen asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijaa. Viidesosa kyselyyn vastanneista Helsingissä koulua kävivä opiskelijoista asuu virallisesti Helsingin ulkopuolella. On kuitenkin mahdollista, että osa heistä asuu vuoroin Helsingissä esimerkiksi toisen vanhempansa luona. Tässä artikkelissa kutsumme helsinkiläisiksi kaikkia kyselyyn vastanneita Helsingissä opiskelevia nuoria.

KYSELYN VASTAUSTEN kattavuus oli perusopetuksessa ja lukiossa yli 60 prosenttia, mutta jää ammattioppilaitosten kohdalla noin viidennekselle (Määttä, 2023). Jotta kyselyyn vastaajamäärät riittävät tilastollisten tulkintojen tekemiseen hyvin, tarkastelemme eri oppisasteilla opiskelevien helsinkilänuorten vastauksia pääsääntöisesti yhtenä kokonaisuutena. Tilastollisessa mallissamme käytämme kouluastetta iän indikaattorina niin, että vertaamme peruskoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisia kaikkiin toisen asteen opiskelijoihin. Tätä nuoremmita oppilaita osallisuuden kokemusta ei selvitetty osallisuusindikaattorin kysymyksillä.

OSALLISUUDEN KOKEMUSTA tutkittiin osallisuusindikaattorilla (THL, 2023), jonka osakysymyksiä vastasi yhdeksän kymmenestä vastaajasta. Osallisuusindikaattori koostuu kymmenestä väittämästä, jotka karttoittavat vastaajan kuvluuden ja hallinnan tunteita sekä kokemusta omista toi-

mintamahdollisuksista ja toiminnan merkityksellisydestä (osallisuusindikaattorin ominaisuuksista ks. Erjansola 2022). Väittämien vastaukset (täysin samaa mieltä – täysin eri mieltä) sijoittuvat jatkumolle, jonka toinen ääripää (0 pistettä) edustaa osattomuuden kokemusta ja toinen ääripää (100 pistettä) osallisuuden kokemusta. Muuttuja voidaan tarkastella jatkuvana tai käyttää katkaisukohtaa, jolloin erittäin heikko osallisuutta kokevaksi voidaan katsoa ne vastaajat, jotka saavat indikaattorilla alle 50 pistettä. Osallisuusindikaattorin väittämät ja muut tutkimuksessa hyödynnettyt muuttujat on kuvattu artikkelin lopussa.

KARTOITAMME SEKÄ erittäin heikon osallisuuden yleisyyttä että tekijöitä, jotka voivat aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella selittää erittäin heikon osallisuuden kokemusta. Tarkastelemme ensin erittäin heikon osallisuuden osuuksia eri vastaajaryhmissä. Tämän jälkeen mallinnamme, missä määrin yksilöön, hänen perhetaustaansa ja kokemuksiinsa liittyvät tekijät selittävät osallisuuden kokemusta itsenäisesti, kun huomioimme muiden tekijöiden samanaikaisen vaikutuksen. Pyrimme tunnistamaan sekä tekijöitä, jotka altistavat osallisuuden haasteille, että tekijöitä, jotka suojaavat niiltä. Hyödynämme logistista regressioanalyssia, joka soveltuu analyysimenetelmäksi tilanteessa, jossa selittävä muuttuja on dikotominen (erittäin heikko osallisuutta kokevat verrattuna muihin vastaajiin).

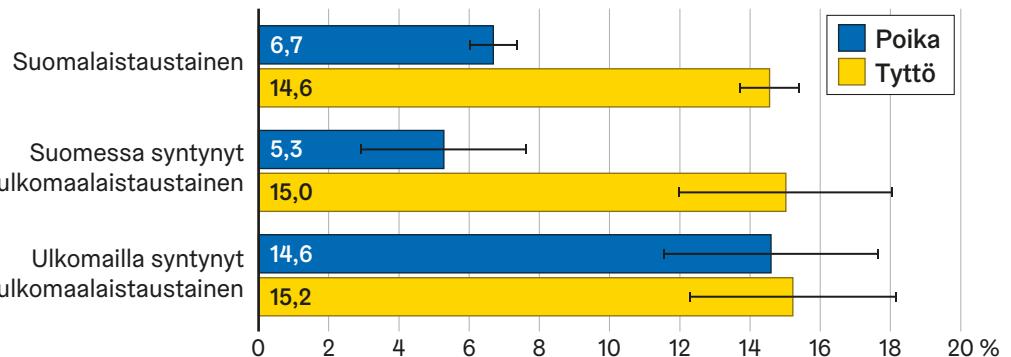
Tulokset

Helsinkilänuorista 11 prosenttia, vastaajista lähes 1 600 nuorta, koki erittäin heikko osallisuutta osallisuusindikaattorilla mitattuna. Alustavissa tarkasteluissa heikko osallisuutta kokevien osuuksissa ei havaittu alueellisia eroja. Erittäin heikko osallisuuden kokemus oli selvästi yleisempää tytöjen (15 %) kuin poikien (7 %) keskuudessa.

ERITTÄIN HEIKKO osallisuutta koettiin yhtä yleisesti sekä suomalaistaustaisen että niiden Suomessa syntyneiden ulkomailtaan nuorten keskuudessa, joiden vanhemmat olivat syntyneet ulkomailta. Sen sijaan ulkomailta syntyneistä ulkomailtaan nuorista muita suurempi osuus (15 %) koki erittäin heikko osallisuutta (Kuvio 1). Heidän joukossaan erittäin heikko osallisuus oli yhtä leistä sekä työllä että pojilla.

OPPIASTEITTAIN KATSOTTUNA suurin erittäin heikko osallisuutta kokevien osuuksista oli ammatillisessa koulutuksessa ja pienin lukiossa. Asiaa saattaa selittää esimerkiksi se, että peruskoulu kokoaa koko ikäryhmän yhteen, kun taas toisella asteella nuorten koulutuspolut eriytyvät. Ammatillisessa koulutuksessa erityisesti tytöt näyttäisivät kokevan erittäin heikko osallisuutta.

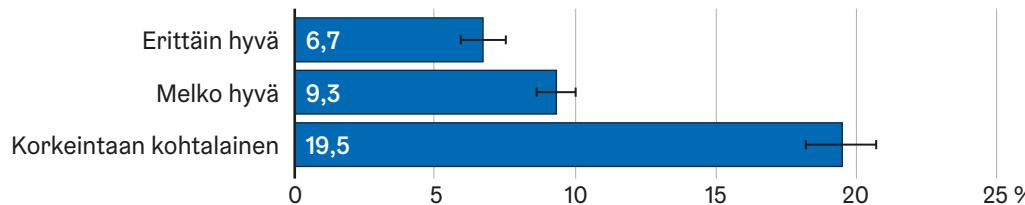
SOSIOEKONOMISEN TAUSTAN mittareista esimerkiksi perheen koettu taloudellinen tilanne oli selvästi yhteydessä erittäin heikkoon osallisuuteen (Kuvio 2). Perheensä talou-

*Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukion ja ammattioppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat.
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL / Kouluterveyskysely 2023.

KUVIO 1. Erittäin heikko osallisuutta kokevien nuorten* osuus sukupuolen ja syntyperän mukaan vuonna 2023 Helsingissä.

Perheen koettu taloudellinen tilanne:

*Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukion ja ammattioppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat.
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL / Kouluterveyskysely 2023.

KUVIO 2. Erittäin heikko osallisuutta kokevien nuorten* osuus perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan vuonna 2023 Helsingissä.

dellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi kokevista nuorista noin viidennes koki erittäin heikko osallisuutta, kun hyväksi tilanteensa kokevista osuus oli alle seitsemän prosenttia. Erittäin heikko osallisuus oli yhteydessä myös vanhempien työttömyyteen ja matalampaan koulutustasoon. Osallisuuden kokemuksen kannalta olennaista lienee nuoren kokemus perheensä taloudellisen tilanteen haastavuudesta.

ERITTÄIN HEIKKO osallisuutta selittivät myös helsinkiläisnuorten syrjintäkokemukset edellisen vuoden aikana (Kuvio 3). Yhteys oli tilastollisesti merkitsevä kaikkien kysyttyjen syrjintäperusteiden kohdalla. Tytöt kertoivat poikia yleisemmin kokeneensa syrjintää jollakin kysytystä perusteista, kuten syrjintää kehon tai kasvojen piirteiden perusteella. Niin Suomessa kuin ulkomaillakin syntyneet ulkomaalaistaustaiset nuoret olivat kokeneet selvästi suomalaistaustaisia vastaajia yleisemmin syrjintää mitä ta-hansa syrjintäperustetta katsottaessa. Ulkomaalaistaustaisista nuorista noin 43 prosenttia oli kokenut syrjintää vähintään yhdellä kysyttyllä syrjintäperusteella, kun suomalaistaustaisista vastaava osuus oli noin 29 prosenttia.

KYSELYSSÄ TIEDUSTELTIIN myös sitä, kuinka usein vastaajaa oli kiusattu koulussa lukukauden aikana. Neljä viidesosaa vastaajista ei ollut kokenut kiusaamista lainkaan, mutta noin viittä prosenttia helsinkiläisnuorista oli kiusattu vähintään kerran viikossa. Viikoittain kiusatuista nuorista neljäosa koki erittäin heikko osallisuutta. Kysymyksen voidaan katsoa olevan osin päälekäinen syrjintäkokemuksia koskevan kysymyksen kanssa. Kysymysten aikaperspektiivit ovat kuitenkin erilaiset: viikoittaisen kiusaamisen voidaan katsoa kertovan etenkin ulossulkemisen intensiteetistä.

HELSINKILÄISNUORISTA 45 prosenttia koki paljon vaikeuksia oppimistaidoissaan joissakin koulunkäyntiin liittyvissä tehtävissä. Erityisesti vaikeudet opetuksen seuraamisessa korrelivat erittäin heikon osallisuuden kanssa, mutta myös vaikeudet tunnilla vastaamisessa sekä vaikeudet kirjoittamista, lukemista tai laskemista vaativissa tehtävissä olivat yhteydessä erittäin heikkoon osallisuuden kokemukseen. Koetut oppimisen haasteet olivat myös selvästi yhteydessä toisiinsa. Paljon oppimisvaikeuksia jollakin osa-alueella kokevista nuorista viidesosa koki erittäin heikko osallisuutta.

*Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukion ja ammattioppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat.
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL / Kouluterveyskysely 2023.

KUVIO 3. Erittäin heikko osallisuutta kokevien nuorten* osuus eri perusteilla syrjintää kokeneista vuonna 2023 Helsingissä.

HEIKOLTA OSALLISUUDEN kokemukselta suojaavista tekijöistä tarkastelimme nuorten mahdollisuksia keskustella mieltään painavistaasioista aikuisten kanssa. Lähes puolet (48 %) kaikista vastaajista kertoivat, että koulussa on joku aikuinen, jonka kanssa he voivat tarvittaessa keskustella mieltää painavistaasioista. Erittäin heikko osallisuus oli heidän keskuudessaan muita vastaajia vähäisempää (6 vrt. 16 %). Lisäksi nuorista kaksi kolmasosaa koki pystyvänsä keskustelemaan omistaasioistaan vanhempiensa kanssa usein tai melko usein. Erittäin heikko osallisuus oli heidänkin keskuudessaan muita vastaajia selvästi vähäisempää (3 vrt. 17 %). Lähes joka kymmenes (8 %) vastaaja kuitenkin koki, ettei pystynyt keskustelemaan vanhempiensa kanssa juuri koskaan. Heistä jopa vajaa puolet (42 %) koki erittäin heikko osallisuutta.

LOPUKSI RAJASIMMЕ tarkastelun alustavissa analyyseissä keskeisiksi osoittautuneisiin muuttuihin, joiden merkityksestä nuorten osallisuuden kokemuksille oli tarjolla myös vankkaa aiempaa tutkimusta. Tarkastelimme samanaikaisesti sukupuolen, koettujen oppimisvaikeuksien, maahanmuuttajuuden, koulusteen, perheen koetun taloudellisen tilanteen, koetun syrjinnän ja koulukiusaamisen sekä aikuisilta saadun keskustelutuen yhteyksiä erittäin heikkoon osallisuuden kokemukseen. Niin yksilötason tekijät, perhetaustaan liittyvät tekijät, sosiaalisen ulossulkemisen kokemukset kuin aikuisten tarjoama tukikin selittivät tilastollisesti merkitsevästi riskiä kokea osallisuutensa erittäin heikoksi.

OSALLISUUTENA ERITTÄIN heikoksi kokivat muita todennäköisemmin tytöt (vrt. pojat), peruskoulussa opiskelevat nuoremmat vastaajat (vrt. toisen asteen opiskelijat), ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset (vrt. muut), oppimisvaikeuksia vähintään yhdellä osa-alueella kokevat (vrt. ilman oppimisvaikeuksia olevat) sekä vastaajat, jotka koki- vat perheensä taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi (vrt. sitä paremmaksi). Ulosulkemisen kokemusten osalta havaitsimme, että niin kokemukset syrjinnästä kuin koulukiusaamisestaan lisäsivät todennäköisyyttä kokea osallisuutensa erittäin heikoksi. Vaikka kaikki edellä mainitut haasteet huomioitiin, mahdollisuudet keskustella omistaasioista aikuisen kanssa kotona tai koulussa puolestaan vähensivät todennäköisyyttä kokea osallisuutensa erittäin heikoksi.

TAULUKOSSA 1 esitetään logistisen regressioanalyysin tulokset. Estimaattisarakeessa (OR) esitettyjä tunnuslukuja tulkitaan niin, että ne kuvavat ensimmäiseen luokkaan kuuluvien vastaajien (esim. tytöt) todennäköisyyttä kokea osallisuutta toiseen luokkaan kuuluvien nuoriin verrattuna (esim. pojat) 95 prosentin luottamusvälillä. Esimerkiksi peruskoulun 8. ja 9. luokan opiskelijoilla on noin neljänneksen suurempi todennäköisyys kokea osallisuutensa erittäin heikoksi toisen asteen opiskelijoihin verrattuna. Oppimisvaikeuksista raportoineiden oppilaiden todennäköisyyss kokea osallisuutensa erittäin heikoksi on puolestaan yli kolminkertainen verrattuna niihin, joilla ei oppimisvaikeuksia ole.

TAULUKKO 1.

Logistinen regressio. Selitettävään erittäin heikko osallisuuden kokemus. Analyysin tuottamat ris-tulosuhteet (OR) 95 prosentin luottamusvälillä.

	OR	95 % luottamusväli	
Tyttö	1,38	1,21	1,57
Poika	ref		
Ulkomailla syntynyt ulkomaalaistaustainen	1,35	1,09	1,66
Suomalaisuuden tai Suomessa syntynyt ulkomaalaistaustainen	ref		
Perusopetuksen oppilas	1,25	1,11	1,41
Toisen asteen opiskelija	ref		
Perheen taloudellinen tilanne korkeintaan kohtalainen	1,80	1,60	2,03
Muu	ref		
Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla	1,80	1,60	2,03
Muu	ref		
Koulukiutsuttuna vähintään kerran viikossa	1,62	1,28	2,05
Muu	ref		
Vaikeuksia oppimistaidoissa	3,52	3,06	4,04
Muu	ref		
Hyvä keskusteluyhteys vanhempien kanssa	0,30	0,25	0,35
Muu	ref		
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavistaasioista	0,46	0,41	0,52
Muu	ref		

Yhteenvedo ja päätelmät

Lasten ja nuorten osallisuus ja siihen kytkeytyvä yhteiskunnallinen eriarvoisuus on herättänyt huolta niin Helsingissä kuin monissa muissakin eurooppalaisissa kaupungeissa (esim. Brady ym., 2020; Määttä, 2023). Osallisuuden haasteet ovat helsinkiläisten ja -nuorten keskuudessa verrattain yleisiä: runsas kymmenen osallisuutensa erittäin heikoksi kokevia ei suinkaan ole mitätön joukko. Tässä artikkelissa pyrimme vastaamaan kysymyksiin siitä, keittää erittäin heikko osallisuutta kokevat nuoret Helsingissä tällä hetkellä ovat ja voidaanko heidän osallisuuttaan tukea sillä, että mahdollisuksia keskustella aikuisten kanssa omista asioista on tarjolla.

KUN TARKASTELIMME tarkempaan analyysiin valitsemamme erittäin heikon osallisuuden selittäjiä samanaikaisesti, havaitsimme, että osallisuutensa kokivat erittäin heikoksi muita todennäköisemmin tytöt, peruskoulussa opiskelevat, ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset, oppimisvaikeuksia kokevat sekä vastaajat, jotka kokivat perheensä taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi. Lisäksi niin kokemukset syrjinnästä kuin koulukiutsutuksen lisäsi vältävien vastaajien todennäköisyyttä kokea osallisuutensa erittäin heikoksi. Etenkin koettujen oppimisvaikeuksien merkitys korostui muihin riskitekijöihin verrattuna. Tilastollisen mallimme tulokset kuitenkin osoittivat, että mahdollisu-

det keskustella omista asioista aikuisen kanssa kotona tai koulussa vähensivät todennäköisyyttä kokea osallisuutensa erittäin heikoksi – samanaikaisesti koetuista haasteista huolimatta.

ON SYYTÄ huomioida myös se, kuinka isoa osaa helsinkiläisnuorista kuka tunnistaa osallisuuden haasteista koskettaa. Esimerkiksi tytötä on noin puolet kustakin ikäluokasta, ja tulosten mukaan erittäin heikko osallisuuden kokemus on selvästi yleisempää tytöjen kuin poikien keskuudessa. Myös valtakunnallisessa tarkastelussa ero on samansuuntainen, mutta vielä Helsinkiä suurempi (THL 2024). Vaikka Kouluterveyskyselyn 2023 Helsinginaineistossa tytöt kokivat osallisuutensa erittäin heikoksi poikia useammin, helsinkiläisen aikuisväestön keskuudessa tehdyn tutkimukset viittaavat päävästaiseen: siihen, että miehet kokevat osallisuutensa erittäin heikoksi naisia yleisemmin (Erjansola, 2022). On todennäköistä, että eri ikäissten elinympäristöt ja kokemukset altistavat eri sukupuolia edustavat ihmiset erilaisille osallisuuden haasteille. Myöhemmisen tutkimuksissa onkin syytä kiinnittää huomiota osallisuuden ja sen haasteiden kokemiseen toisaalta nuorten tytöjen ja poikien sekä toisaalta aikuisten naisten ja miesten keskuudessa. Jatkossa olisi tärkeää saada tutkittua tietoa myös sukupuolivähemmistöihin kuuluvien osallisuuden ja osattomuuden kokemuksista.

KOKEMUKSET PERHEEN taloudellisista vaikeuksista näyttäytiävät samansuuntaisina osallisuuden haasteina helsinkiläisnuorten keskuudessa kuin mitä aiempi tutkimus on osoittanut aikuisilla olevan (Erjansola, 2022). Runsas kymmenen alle 18-vuotiaista helsinkiläisistä elää pienituloisissa perheissä, ja pienituloisuus on huomattavasti yleisempää ulkomaalaistaustaisen lasten keskuudessa muihin lapsiin verrattuna (Ahlgren-Leinvuo & Vainio, 2024). Tämä antaa syytä seurata osallisuuden kokemuksen kehittymistä tulevin vuosina, jolloin kiristyneen taloudellisen tilanteen vaikutukset tulevat selvenmin näkyviin ihmisten henkilökohdaisessa elämässä.

OPPIMISEN VAIKEUKSIA koki 45 prosenttia vastaajista, ja heidän kohdallaan todennäköisyyssä kokea osallisuutensa erittäin heikoksi erottui suuruusluokkaan muista selittävistä tekijöistä. Myös syrjintäkokemukset koskettavat merkitävästi osaa helsinkiläisnuorista. Ulkomaalaistaustaisista nuorista 43 prosenttia kertoii kokeneensa syrjintää kuluunen vuoden aikana. Suomalaisuusasetkin oppilaat kerroivat kokeensa syrjintää jollakin kysytystä syrjintäperusteista melko usein, sillä heistäkin 29 prosenttia oli kokenut syrjintää. Viikoittain kokemastaan koulukiutsutesta kertoii noin viisi prosenttia vastaajista. Jatkuva kiusatuksi tulinen lisäsi selvästi nuorten riskiä kokea osallisuutensa erittäin heikoksi. Näin intensiivistä kiusaamista kokevien osuuus kertoo kuitenkin vain osan kiusaamiskokemuksista: kiusaaminen haastanee siis laajemman joukon osallisuutta ja hyvinvointia.

TULOSTEN TULKINNASSA on muistettava, että tässä tutkimuksessa osallisuuden kokemusta tarkasteltiin THL:n (2023) osallisuusindikaattorin avulla. Indikaattori sisältää kysymyksiä osallisuuden kokemusten eri osa-alueilta, kuten merkityksellisydden ja toimijuuden kokemuksesta sekä kuuluvuudesta itselleen tärkeisiin ryhmiin. Erittäin heikko osallisuuden kokemus kuvailee ihmisiä, joiden pistemäärä jää koko kysymyssarjassa suhteellisen alhaiseksi alle viiteenkymmenen pisteeseen sadasta. Heidänkin osallisuuden kokemuksensa on usein vahvempaa jollain indikaattorin osa-alueella kuin toisella. Näin heikon pistemäärän saaneiden voidaan kuitenkin arvioida olevan siinä määrin haavoittuvassa asemassa, että on perusteltua kiinnittää heihin erityistä huomiota ja pyrkää tukemaan heidän osallisuuttaan tukitoimin.

LISÄKSI TULOSTEN tulkinnassa on huomioitava, että aineistomme on poikkileikkausaineisto, joten tekemämme mallinnuksen perusteella ei voida suoraan päättää sy-seurausuhteita. Muuttujien välillä on luultavasti monisyisempää yhteyksiä kuin ne, jotka tämä tarkastelu pystyi tavoittamaan. Yksi esimerkki on koetun syrjinnän ja heikon osallisuuden välinen yhteys. Nojauduimme mallissa aiempiin tutkimuksiin, joiden mukaan syrjintäkokemukset haastavat nuorten osallisuutta (esim. Montoro ym., 2021). Myös vahvempi osallisuuden kokemus voi kuitenkin tukea myönteisiä kohtaamisia ja asenteita nuorten välillä (Laurence,

2020), mikä puolestaan saattaa vähentää alittua joutua syrjityksi.

TUTKIMUKSEMME HAVAANNOLLISTAA, että osallisuuden haasteissa ei ole kyse vain yksilötason tekijöistä tai sosiodemografista taustatekijöistä, vaan myös sosiaalisen ulossukemisen kokemuksista koulussa tai vapaa-ajalla. Lisäksi yksilön taustaan tai ominaisuuksiin liittyvät tekijät, kuten ulkomaalaistausta (ks. Eid & Castaneda, 2023) tai erityisen tuen tarve oppimiseen (esim. Krull ym., 2019), voivat altistaa kiusaamiselle ja syrjinnälle. Ullossukemiseen liittyvien ongelmien vakavuutta korostaa se, että lasten ja nuorten turvattomuus on lisääntynyt Helsingissä ja esimerkiksi heidän kokemansa syrjintä on yleisempää Helsingissä kuin koko maassa keskimäärin (Määttä, 2023). Lasten ja nuorten keskuudessa valitettavan yleisiksi ongelmiaksi osoittautuneisiin kiusaamiseen ja syrjintään on siis painavat sytäpuuttua niin osallisuuden kuin hyvinvoinnin näkökulmasta.

VAIKKA MONENLAJSET haasteet voivat altistaa nuoret erittäin heikolle osallisuudelle, kysessä ei ole väijäämätön ennuste. Vanhempien ja koulun kasvattajien tarjoamalla keskustelutuella voidaan vahvistaa myös niiden nuorten osallisuutta, joiden taustalta löytyy heikon osallisuuden riskitekijöitä (ks. myös Ungar & Theron, 2020). Nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi on tärkeää, että myös kasvattajat – niin kotona kuin koulussa – saavat tärkeän tehtävänsä tarvitsemansa tuen.

KOSKA OSALLISUUS on monen asian summa, sitä voidaan vahvistaa monin eri tavoin. Yhden osallisuuden osa-alueen vahvistuminen voi lisäksi tukea toista. Esimerkiksi maahanmuuttaneiden nuorten keskuudessa tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että kokemus omien mielipiteiden kuulluksi tulemistä voi vahvistaa kokemusta yhteisöön kuulumisesta ja yhteiskunnallinen aktivismi voi lujittaa kokemusta siitä, että nuori voi vaikuttaa omaan ja yhteisönsä elämään (esim. Kilpi-Jakonen ym., 2023; Pauha & Bahmanpour, 2020).

KOULUTERVEYSKYSELYN TULOKSET viestivät sekä tarpeesta että mahdollisuksista edistää helsinkiläisten oppilaiden osallisuutta. Osallisuutta lisäävät tai heikentävät tekijät eivät ole yksinomaan yksilön vastuulla: osallisuus kundiipuu myös sosiaalisista hierarkioista ja yhteiskunnassa vallitsevista asenteista (ks. THL, 2023). Kysymys vastuusta korostuu lasten ja nuorten osallisuudesta puhuttaessa. On aikuisten vastuulla pyrkii vähentämään syrjinnän, kiusaamisen ja lapsiperheköhyden kaltaisia osallisuuden esteitä ja tukemaan lasten ja nuorten osallisuutta niin kotona kuin koulussa. ■

Jenni Erjansola toimii tutkijana ja **Tuuli Anna Renvik** johdavana asiantuntijana Helsingin kaupunginkansliassa kaupunkitietopalvelut-yksikössä.

Lähteet

- Ahlgren-Leinvuo, H., & Vainio, A. (2024). Helsinkiläisten tulot ja toimeentulo. Julkaisematon käskirjoitus.
- Brady, B., Chaskin, R. J., & McGregor, C. (2020). Promoting civic and political engagement among marginalized urban youth in three cities: Strategies and challenges. *Children and Youth Services Review*, 116, 105184.
- Eid, M., & Castaneda, A. (2023). Ulkomaalaistaustaisen nuorten hyvinvointi tutkimusten ja tilastoja valossa. *Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 73. Saatavilla: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/05/Ulkomaalaistaustaisen-nuorten-hyvinvointi-tutkimusten-ja-tilastoja-valossa_FINAL.pdf*
- Erjansola, J. (2022). Osallisuus on yhteyttä ja merkityksellisyyttä – havainto helsinkiläisten osallisuuden kokemuksista. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. *Kwartti* 2022:1, 44–53.
- Helenius, J., & Kivimäki, H. (2023). Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2023. *Tilastoraportti 48/2023*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/147270>
- Helsingin kaupunki (2021). Kasvun paikka – Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Helsingin kaupunki (2022). Lasten ja nuorten osallisuuden edistämisen kaupunkitasonset tavoitteet, arviointi ja johtaminen Helsingissä 2021–2025. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Isola, A-M & Leemann, L (2021). Osallisuuden kokemus on hyvinvoinnin ja terveyden tekijä. *Sosialitieteellinen aikakauslehti* 4/2021, 381–338.
- Kaupunkitieto (2021). <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/lapset-ja-nuoret/lapsiperheiden-toimeentulo> Ladattu 2.3.2024.
- Kilpi-Jakonen, E., Alisaari, J., & Kimanen, A. (2023). Vähemmistönuoret osallistuvat yhteiskuntaan monipuolisesti, mutta tarvitsevat siihen myös tukea. *Tutkimuskatsauksia 2/2023*. Turku: Kaupunkitutkimusohjelma.
- Koestner, R., Powers, T. A., Holding, A., Hope, N., & Milyavskaya, M. (2020). The relation of parental support of emerging adults' goals to well-being over time: The mediating roles of goal progress and autonomy need satisfaction. *Motivation Science*, 6, 374–385.
- Krull, J., Wilbert, J., & Hennemann, T. (2019). Does social exclusion by classmates lead to behaviour problems and learning difficulties or vice versa? A cross-lagged panel analysis. *Teoksessa S. Schwab, M. Nel, & F. Hellmich (toim.), Social participation of students with special educational needs in mainstream education (s. 73-91)*. Routledge.
- Laurence, J. (2020). Cohesion through participation? Youth engagement, interethnic attitudes, and pathways of positive and negative intergroup contact among adolescents: A quasi-experimental field study. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46, 2700–2722.
- Leemann, L & Virrankari, L (2022). Nuorten osallisuuden kokemus ja siinä tapahtuneet muutokset vuosina 2019–2021: ovatko erot kasvaneet koronaepidemian aikana? *Teoksessa M. Kekkonen, M. Gissler, P. Känkänen, A.-M. Isola (toim.) Poikkeussellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: THL.
- Lehti, H., & Laaninen, M. (2021). Perhetaustan yhteys oppimistuloksiin Suomessa PISA- ja rekisteriaineistojen valossa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 86, 5–6.
- Montoro, J. P., Kilday, J. E., Rivas-Drake, D., Ryan, A. M., & Umaña-Taylor, A. J. (2021). Coping with discrimination from peers and adults: Implications for adolescents' school belonging. *Journal of Youth and Adolescence*, 50, 126–143.
- Määttä, S. (2023). Kouluterveyskysely 2023 - Helsinkiläislasten ja -nuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus. *Tilastoja 2023: 6. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/23_10_26_Tilastoja_6_Maatta.pdf*
- Pauha, T., & Bahmanpour, M. (2020). Shiijanuorten uskonnollinen toimijuus. *Tapausesimerkkinä Stand4Hussain. Uskonnontutkija – Religionsforskaren*, 9, 1-12.
- Plenty, S., & Jonsson, J. O. (2017). Social exclusion among peers: The role of immigrant status and classroom immigrant density. *Journal of Youth and Adolescence*, 46, 1275–1288.
- Priest, N., Paradies, Y., Trencerry, B., Truong, M., Karlsen, S., & Kelly, Y. (2013). A systematic review of studies examining the relationship between reported racism and health and wellbeing for children and young people. *Social Science & Medicine*, 95, 115–127.
- Read, S., & Salmela-Aro, K. (2024). Maahanmuuttajanoerten uupumus ja kynnytyminen koulussa ja yhteiskunnassa. *Teoksessa Renvik, T. A. & Säävälä, M. (toim.). (2024). Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet (s. 98–112). TEM oppaat ja muit julaisut 2024:1. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.* Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165441/TEM_oppaat_1_2024_Kotoutumisen_kokonaiskatsaus_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- THL (2023). Osallisuuden edistäjän opas. Ohjaus 10/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146717/URN_ISBN_978-952-408-088-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- THL (2024). Kouluterveyskyselyn tulokset. Lasten nuorten terveys ja hyvinvointi -tulosnäkymä. Viitattu 8.4.2024. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
- Toivainen, H., Hyytiä, J., & Kuusipalo, P., (2020). Inclusion and marginalization of youth (Finland). *Teoksessa J. Kauko & K. Tilleczek (toim.), Bloomsbury education and childhood studies*. Bloomsbury Publishing.
- Valtion nuorisoneuvosto (2023). Katsaus nuorten hyvinvointiin 2023. Saatavilla: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/hyvinvointikatsaus_saavutettava.pdf
- Ungar, M., & Theron, L. (2020). Resilience and mental health: How multisystemic processes contribute to positive outcomes. *The Lancet Psychiatry*, 7(5), 441–448.
- Varga, S. M., & Zaff, J. F. (2018). Webs of support: An integrative framework of relationships, social networks, and social support for positive youth development. *Adolescent Research Review*, 3, 1-11.
- Virtanen, T. E., Räikkönen, E., Engels, M. C., Vasalampi, K., & Lerkkanen, M. K. (2021). Student engagement, truancy, and cynicism: A longitudinal study from primary school to upper secondary education. *Learning and Individual Differences*, 86, 101972.

Kouluastetta kuvaava muuttuja jakautuu perusopetuksen 8. ja 9. vuosiluokan oppilaisiin, lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoihin sekä ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoihin. Nämä on myös uudelleenluokiteltu kaksiluokkaiseksi muuttujaksi perusopetuksen 8. ja 9. vuosiluokan oppilaisiin sekä toisen asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoihin, jolloin koulutusmuuttuja kuvaaa myös vastaan ikää.

Sukupuolimuuttuja perustuu kysymykseen vastaan virallisesta sukupuolesta, jossa vastausvaihtehdot ovat poika ja tytö. Kyselyssä kysytään myös koettua sukupuolta, mutta tämä tieto ei ole saatavilla Helsingin aineistossa.

Perheen koettua taloudellista tilannetta selvitettiin kysymyksellä: "Millaiseksi arvioit perheesi taloudellisen tilanteen?". Vastausvaihtoehtoiksi annettiin:

- 1) Erittäin hyväksi
- 2) Melko hyväksi
- 3) Kohtalaiseksi
- 4) Melko huonoksi
- 5) Erittäin huonoksi

Koettua taloudellista tilannetta tarkasteltiin indikaattorimuodossa niiden nuorten osuudena, jotka arvioivat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi.

Vastaajan syntyperää tarkasteltiin kolmiulokkaisella muuttujalla, jolla vastaan syntyperä määritetyt nuoren vanhempien syntymämaan perusteella. Suomalaisuuttaisiksi katsotaan ne henkilöt, joiden vanhemmista vähintään toinen on syntynyt Suomessa. Ulkomaalaistaustaiset vastaajat jaetaan nuoriiin, jotka ovat itse syntyneet Suomessa, sekä nuoriin, jotka ovat syntyneet ulkomaille. Analyysin perusteella osassa tarkasteluista syntyperää tarkastellaan myös kaksiluokkaisena muuttujana niin, että ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisen nuorten eli maahan muuttaneiden nuorten kokemuksia verrataan muiden nuorten kokemuksiin.

Koettuja oppimisvaikeuksia selvitetiin kysymyksellä: "Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa koulunkäyntiin/opiskelun liittyvissäasioissa?". Kysytyjä asioita olivat:

- 1) Opetuksen seuraaminen oppitunneilla
- 2) Läksyjen tai muiden vastaavien tehtävien tekeminen
- 3) Kokeisiin valmistauminen
- 4) Kirjoittamista vaativien tehtävien tekeminen
- 5) Lukemista vaativien tehtävien tekeminen
- 6) Laskemista vaativien tehtävien tekeminen
- 7) Suullinen esiintyminen
- 8) Vastaamisen tunnilla
- 9) Opiskelussa käytettävien laitteiden (digitaalisen tekniikan tai ohjelmistojen) käyttö

Vastausvaihtoehtoiksi annettiin:

- 1) Ei lainkaan
- 2) Melko vähän
- 3) Melko paljon
- 4) Erittäin paljon

Keskusteluyhteyttä vanhempien kanssa tutkittiin kysymyksellä: "Pystytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioista-si?". Vastausvaihtoehtoiksi annettiin:

- 1) En juuri koskaan
- 2) Silloin tällöin
- 3) Melko usein
- 4) Usein

Niitä nuoria, jotka vastasivat pystyvänsä keskustelemaan vanhempiesi kanssa usein omista asioistaan, verrattiin muihin vastaajiin.

Osallisuuden kokemusta tutkittiin osallisuusindikaattorilla (THL, 2023), jonka osakyse-myksiin vastasi yhdeksän kymmenestä vastajasta. Osallisuusindikaattori koottu kymmenestä väittämästä, joka karttoittavat vastaan kuuluvuuden ja hallinnan tunteita sekä kokemusta omista toimintamahdollisuuksista ja toiminnan merkityksellisydestä. Osallisuusindikaattorin väittämät ovat:

- 1) Tunnen, että päävittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä,
- 2) Saan myönteistä palautetta tekemisistäni
- 3) Kuulin itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön
- 4) Olen tarpeellinen muille ihmisiille
- 5) Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkueen
- 6) Tunnen, että elämälläni on tarkoitus
- 7) Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita
- 8) Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitseten
- 9) Koen, että minua luotetaan
- 10) Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin.

Väittämien vastaukset (täyssin samaa mieltä – täyssin eri mieltä) sijoittuvat jatkumolle, joka toinen ääripää (0 pistettä) edustaa osatommuuden kokemusta ja toinen ääripää (100 pistettä) osallisuuden kokemusta. Muuttuja voidaan tarkastella jatkuvana tai käyttää katkaisukohtana, jolloin erittäin heikko osallisuus saattaa kohjetaan muihin vastaajiin.

Aineiston käyttöönotto perustuu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Helsingin kaupungin väliseen tutkimusyhteistyöopimukseen.

Näin helsinkiläisliset ja -nuoret liikkuvat, harrastavat seuroissa ja käyttävät liikuntapaikkoja – tuloksia LIITU-tutkimuksesta

● SUVI MÄÄTTÄ, SAMI KOKKO, TAIJA SAVOLAINEN, MINNA PAAJANEN

Vain alle puolet helsinkiläisistä lapsista ja nuorista liikkuu suo-
situksen mukaan, mutta suuri osa on mukana liikunnan seuratoi-
minnassa. Sukupuoli, ikä, perheen koettu taloudellinen tilanne ja
syntyperä määrittävät liikkumisen määrää ja seuraharrastamisen
yleisyyttä. Lasten liikuntaharrastamisen erityyminen näiden tekijöiden mukaan alkaa jo varhain. Suosittujen lajien kirjo on laaja, ja monia liikuntapaikkoja käytetään säännöllisesti viikoittain.

Tuoreiden Kouluterveyskyselyn tulosten valossa tiedetään, että helsinkiläislasten ja -nuorten liikkuminen ja ohjattun liikunnan harrastustoimintaan osallistuminen on yleistynyt, mutta toisaalta erot varsinkin liikkumisessa näyttävät kasvaneen esimerkiksi sukupuolen ja perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan (THL, 2023; Högnabba & Määttä, 2023; Määttä, 2023). Kouluterveyskyselyn perusteella ei kuitenkaan saada kattavampaa tutkimukseen pohjautuvaa kokemusperäistä tietoa helsinkiläislasten ja -nuorten seuraharrastamisesta, liikuntatilaisuuksiin osallistumisesta, liikuntapaikkojen käytöstä tai siitä, esiintyykö näissä eroja esimerkiksi sukupuolen, iän tai perhetaustan mukaan.

NÄIDEN KYSYMYSTEN tutkiminen on tärkeää, jotta esimerkiksi erilaisia liikkumisen edistämiseen liittyviä palveluita ja toimenpiteitä voidaan kohdentaa ja kehittää aiempaa paremmin. Liikkumisen edistämiseen liittyvät toimet ja palvelut sekä näiden oikea kohdentaminen on keskeistä jo lapsudesta lähtien, koska on vankkaa tutkimusnäyttöä siitä, että säännöllisellä liikkumisella ja liikunnan harrastamisella on lukuisia myönteisiä terveysvaikutuksia niin fysiseen, psykkiseen kuin sosiaaliseenkin toimintakykyyn lapsuudessa, ja lapsuuden liikunnallisuus heijastuu aikuisiän liikunnallisuuteen ja terveyteen (esim. Biddle & Asare, 2011; Carson ym. 2017; Janssen ym. 2010; Telama, R. 2009; Warburton & Bredin, 2017).

TÄMÄ KIRJOITUS täydentääkin edellä mainittuja tietoaukkoja helsinkiläisten perusopetuksen oppijoiden osalta. Tutkimuksella on kaksi tavoitetta, jotka ovat:

- muodostaa yleiskuva perusopetuksen oppijoiden liikkumisen määrästä, seuraharrastamiseen osallistumisesta, suosituista lajeista, liikuntatilaisuuksiin osallistumisesta ja liikuntapaikkojen käytöstä, sekä
- tarkastella, esiintyykö näissä eroja keskeisten taustatekijöiden (esim. sukupuolen, oppiasteen, syntyperän tai perheen koetun taloudellisen tilanteen) mukaan.

rtikkelinaineistona ovat Helsingissä koulua kävien perusopetuksen oppijoiden vastaukset kansallisessa Lasten ja nuorten liikuntakäytätyminen Suomessa (LIITU)-tutkimuksessa vuonna 2022. LIITU-tutkimus on yhteistyötutkimus, jota johtaa Jyväskylän yliopiston Terveyden edistämisen tutkimuskeskus (Kokko & Martin, 2022). Kyseisenä vuonna tutkimus toteutettiin parittomilla vuosiluokilla perusopetuksessa eli 1.-, 3.-, 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisilla. Helsingissä tutkimukseen osallistuivat vain suomenkieliset koulut ja vastaajia oli yhteensä 1 799. Tarkemmat oppiastekohdaiset vastajamäärität ovat nähtävissä taulukoissa 1 ja 2. Koska LIITU-tutkimuksen lomakeiden sisällöt poikkesivat osin eri vuosiluokilla, kirjoituksen sisältö on rakennettu oppiasteittain. Varsinkin ykkösliukkalaisista lomake poikkesi muista oppiasteista, joten sitä käsitellään omana kokonaisuutenaan. Ykkös- ja kolmosluukkalaisista lomake ei sisältänyt kysymyksiä liikuntapaikkojen käytöstä ja suosituista liikkumismuodoista, joten näiden asioiden osalta tarkastellaan vain viidesluukkalaisia ja sitä vanhempi vuosiluokka.

KIRJOITUKSEN TAULUKOIDEN 1–4 tulokset perustuvat ristiintaulukointeihin ja prosenttiosuuksiin kunkin tarkasteltavan taustatekijän mukaan. Kirjoituksen tekstiosuuudessa keskitytään kuitenkin tuloksiin, joissa kaikki tarkasteltavat taustatekijät ovat samanaikaisesti mukana. Kyseiset mallinnukset toteutettiin logistisilla regressioanalyseilla,

joilla ennustetaan sitä, että millä todennäköisyydellä tarkeitaan oleva asia (selitettävä muuttuja) tapahtuu. Selitettävä muuttuja voi saada kaksi arvoa (esim. suosituksen mukaan liikkuva vrs. muut), jolloin selitetään eri taustatekijöiden vaikutusta siihen, millä todennäköisyydellä suosituksen mukainen liikkuminen toteutuu. Analyysin tulinta pohjautuu odds ratio-kertoimen (OR-kerroin) ja siihen liittyvien 95 % luottamusvälien tarkasteluun.

Ykkösliukkalaisista liikkuu suosituksen mukaan puolet, joka seitsemäs liian vähän

Kouluikäisten lasten olisi suositusten mukaan hyvä liikkua joka päivä vähintään tunnin ajan. Noin puolet (51 %) LIITU-tutkimukseen osallistuneista ykkösliukkalaisista raportoivat liikkuvansa suosituksen mukaisesti (Taulukko 1). Puolestaan 14 prosenttia on vähän liikkuvia, eli he kertoivat liikkuvansa vähintään tunnin ajan päivässä korkeintaan kahtena päivänä viikossa. Näiden vastausvaihtoehtojen väliin sijoittuu harvoin liikkuvia (kolmena tai neljänä päivänä viikossa), joita on 16 prosenttia vastaajista, sekä paljon liikkuvia (viitänä tai kuutena päivänä viikossa vähintään tunnin ajan päivässä), joita on 18 prosenttia.

KUN VASTAUKSIA tarkastellaan taustamuuttujien mukaan, suosituksen mukainen liikkuminen on todennäköisempää seuroissa harrastavilla kuin ei-seuratoiminnassa mukana olevilla, sekä ulkona joka päivä tai usein liikkuvilla kuin ulkona harvemmin liikkuvilla. Sukupuoli, syntyperä tai koulu-

99

Näiden kysymysten tutkiminen on tärkeää, jotta esimerkiksi erilaisia liikkumisen edistämiseen liittyviä palveluita ja toimenpiteitä voidaan kohdentaa ja kehittää aiempaa paremmin.

nakin joskus viikonloppuisin. Ylipäätään noin 22 prosenttia vastanneista ulkoilee vain vähän sekä arkisin että viikonloppuisin (leikkivät tai pelaavat ulkona joskus tai ei koskaan).

KOSKA YKKÖSLUOKKALAISETA kysyttiin erikseen ulkoiua ja seuraharrastamista, yhdistettiin näistä vielä erillinen muuttuja sen mukaan, että kuinka suuri osa vastanneista ykkösliukkalaisista leikkii tai pelaää ulkona vähän eikä myöskään harrasta seuroissa. Tällä tavoin tunnistettuja vastaajia oli 11 prosenttia kaikista ykkösliukkalaisista. Kyseinen liikkumattomuutta kuvaava käytätyminen on todennäköisempää tytöillä kuin pojilla, ja ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaistaustaisilla. Näyttää siis siltä, että useampi kuin joka kymmenes LIITU-tutkimukseen osallistunut ykkösliukkalainen liikkuu vähän – tarkastelipa ilmiötä tällä muuttujalla tai aiemmin esitetyllä vähän liikkuvien osuudella. Toisaalta näyttää myös siltä, että sekä seuraharrastamiseen osallistuminen (vähintään kerran viikossa) etä säännöllinen leikkiminen tai pelaaminen ulkona ovat yhteydessä suosituksen mukaiseen liikkumiseen tässä ikäryhmässä.

matkan kuljemismuoto eivät ole yhteydessä suosituksen mukaiseen liikkumiseen. Vastaavanlainen tarkastelu tehtiin myös vähän liikkuvien osalta, mutta mikään tarkastelu tekijä ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä vähän liikkuviin.

SUURI OSA vastanneista ykkösliukkalaisista eli 72 prosenttia ilmoittaa kulkevansa koulumatkansa kävelien tai pyöräillen kaikkina vuodenaikeina. Koulumatkan kuljeminen kävelien tai pyörällä on yhtä yleistä sekä työillä että pojilla, samoin kuin suomalaistaustaisilla ja ulkomaalaistaustaisilla. Myöskään liikkumisen määrä ei ole yhteydessä koulumatkojen kuljemiseen.

SEURAHARRASTAMISEN OSALTA ykkösliukkalaisien vastaukset jakautuvat. Nimittäin 30 prosenttia vastanneista ei harrasta ollenkaan liikuntaa tai urheilua seurassa, mutta toisaalta 32 prosenttia tekee näin vähintään kolmena päivänä viikossa. Loput vastanneista harrastavat seuroissa yhtenä tai kahtena päivänä viikossa. Syntyperä on yhteydessä siihen, että ei harrasta liikuntaa seuroissa ollenkaan. Vastaanesta ulkomaalaistaustaisista ykkösliukkalaisista melkein puolet (47 %) ei harrastanut seuroissa vastaushetkellä ollenkaan, kun vastaava suomalaistaustaisen osuus on 22 prosenttia.

YKKÖSLUOKKALAISETA KYSYTTIIN myös ulkona leikkimisen tai pelaamisen useutta. Vastaanesta 40 prosenttia kertoo pelaavansa tai leikkivänsä joka päivä ulkona koulun jälkeen ja vastaanasti 36 prosenttia viikonloppuisin. Puolestaan kuusi prosenttia vastanneista ei pelaa tai leiki ulkona koskaan koulupäivien jälkeen ja neljä prosenttia ei ulkoile viikonloppuisin. Tältä osin havaitaan myös yksi tilastollisesti merkitsevä ero. Ulkomaalaistaustaisilla (10 %) on suomalaistaustaisia (1 %) todennäköisempää, että he eivät leiki tai pela ulkona koskaan viikonloppuisin. Ulkoilu koulun jälkeen ja ulkoilu viikonloppuisin ovat luonnollisesti yhteydessä keskenään. Puolet niistä, jotka ulkoilevat joka päivä koulun jälkeen, ulkoilevat myös viikonloppuisin päivittäin. Toisaalta noin 80 prosenttia niistä, jotka eivät ulkoile koskaan koulun jälkeen, ulkoilevat ai-

PÄINVASTOIN KUIN ykkösliukkalaisista osalta, sukupuoli on yhteydessä suosituksen mukaiseen liikkumiseen senkin jälkeen, kun huomioidaan syntyperä, vuosiluokka, perheen koettu taloudellinen tilanne, koulumatkan aktiivinen kuljeminen sekä harrastaminen seuroissa. Toisin sanoen suosituksen mukainen liikkuminen on näissä vuosiluokissa todennäköisempää pojilla kuin tytöillä. Suosituksen mukainen liikkuminen on myös todennäköisempää seuroissa

TAULUKKO 1. LIITU-tutkimukseen osallistuneiden ykkösliukkalaisista liikkuminen, ulkoilu, aktiivinen kouluamatkan kuljeminen ja seuraharrastaminen vuonna 2022 Helsingissä, %

	Suosituksen mukaan liikkuvat	Vähän liikkuvat	Harrastaa seuroissa vähintään 3 päivänä viikossa	Ei harrasta seuroissa ollenkaan	Pelaa tai leikkii liikkuen ulkona joka päivä koulun jälkeen	Pelaa tai leikkii liikkuen ulkona joka päivä viikonloppuisin	Kulkee kouluamatkan aina kävelien tai pyörällä (vuodenajasta riippumatta)	
Yhteensä (n=537)	51	14	32	30	40	36	73	
Sukupuoli	Tyttö (n=270)	48	16	28	35	39	35	72
	Poika (n=260)	55	11	36	26	41	37	74
Syntyperä	Suomalaistaustainen (n=280)	52	17	33	22*	42	35	74
	Ulkomaalaistaustainen (n=98)	55	13	30	47	40	37	73

*). Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisen ja ulkomaalaistaustaisen välillä. Ulkomaalaistaustainen: a) lapsi itse on syntynyt Suomessa, mutta molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi muualla tai b) lapsi ja molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi on syntynyt muualla.

Suosituksen mukaan liikkuvat = Vähintään tunnin ajan päivässä viikon jokaisena päivänä.

Vähän liikkuvat = Vähintään tunnin ajan päivässä korkeintaan kahtena päivänä viikossa.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Jyväskylän yliopisto/LIITU-tutkimus 2022.

TAULUKKO 2.

LIITU-tutkimukseen osallistuneiden liikkuminen, seuraharrastaminen, koulumatkat ja liikkumisen lisääntyminen vuonna 2022 Helsingissä, %

	Suosituksen mukaan liikkuvat	Vähän liikkuvat	Harrastaa seuroissa parhailaan aktiivisesti, säännöllisesti tai silloin tällöin	Seuraharrastamisen lopettaneet	Ei koskaan seuroissa harrastaneet	Kulkee koulumatkat aina kävelien tai pyörällä (vuodenajasta riippumatta)
Yhteensä (n=1 262)	39	12	71	22	7	67
Sukupuoli	Tyttö (n=610)	30*	13	70	19	64
	Poika (n=605)	48	9	75	23	71
Syntyperä	Suomalaisuustaitainen (n=768)	40	9*	77*	19	71
	Ulkomaalaistaustainen (n=210)	37	17	61	26	65
Perheen koettu taloudellinen tilanne	Erittäin hyvä (n=473)	44*¹	12	77*	18*¹	69
	Melko hyvä (n=479)	34	11	68	23	70
	Korkeintaan kohtalainen (n=143)	32	21	62	29	63
Oppiaste	3. luokka (n=487)	40	14	76*²	18*²	75*²
	5. luokka (n=430)	40	8	74*³	21*⁵	6
	7. luokka (n=235)	36	12	64	27	9
	9. luokka (n=105)	33	15	57	35	9

*) Tilastollisesti merkitsevä ero verrattuna muihin kyseisen taustatekijän vertailuryhmiin.

1) Tilastollisesti merkitsevä ero verrattuna korkeintaan kohtalaiseksi perheen taloudellisen tilanteen kokeviin.

2) Tilastollisesti merkitsevä ero verrattuna 7.- ja 9.-luokkalaisiin.

3) Tilastollisesti merkitsevä ero verrattuna 9.-luokkalaisiin.

Suosituksen mukaan liikkuvat = Vähintään tunnin ajan pääväässä viikon jokaisena päivänä.

Vähän liikkuvat = Vähintään tunnin ajan pääväässä korkeintaan kahtena päivänä viikossa.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Jyväskylän yliopisto/LIITU-tutkimus 2022.

harrastavilla kuin muilla. Myös perheen taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi kokevat liikkuvat suosituksen mukaan todennäköisemmin kuin perheen taloudellisen tilanteen melko hyväksi kokevat nuoret. Kun vastaavalla tavalla tarkastellaan vähän liikkumisen todennäköisyttä, vähän liikkuminen on todennäköisempää ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaisuustaisilla sekä lapsilla, jotka eivät harrastaa seuroissa kuin lapsilla, jotka harrastavat seuroissa.

KUTEN YKKÖSLUOKKALAISTENKIN osalta, suuri osa (67 %) kulkee koulumatkat pyörällä tai kävelien jokaisena vuoden-aikana. Silti koulumatkan aktiivisesti kulkevien osuus las-

kee mitä vanhemmasta vuosiluokasta on kyse. Aktiivinen koulumatkan kuljeminen on todennäköisempää 3-, 5- ja 7-luokkalaisilla kuin 9.-luokkalaisilla. Myös koulumatkan pituus on yhteydessä aktiivisuuteen; mitä lyhyempi koulumatka, sitä todennäköisemmin se kuljetaan kävelien tai pyörällä.

SUURIN OSA eli 71 prosenttia vastanneista kertoo harrastavansa liikuntaa seuroissa parhaillaan. Seuroissa harrastaminen on todennäköisempää suomalaisuustaisilla kuin ulkomaalaistaustaisilla, perheen taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi kokeville kuin sen korkeintaan kohtalaisek-

TAULUKKO 3.

LIITU-tutkimukseen osallistuneiden osallistuminen eri liikuntatilaisuuksiin viikoittain vuonna 2022 Helsingissä, %

	Omaehtoinen liikunta	Urheiluseuran harjoitukset	Liikunta-alan yritykset	Koulun liikuntakerhot	Muu seura tai kerho
Yhteensä (n=1 262)	89	62	42	29	28
Sukupuoli	Tyttö (n=610)	87	57*	46	29
	Poika (n=605)	92	69	38	28
Syntyperä	Suomalaisuustaitainen (n=768)	91	65	43	25*
	Ulkomaalaistaustainen (n=210)	85	58	39	35
Perheen koettu taloudellinen tilanne	Erittäin hyvä (n=473)	92	68*	48	33
	Melko hyvä (n=479)	90	57	39	25
	Korkeintaan kohtalainen (n=143)	77*	54	40	26
Oppiaste	3. luokka (n=487)	94	68¹	52*	43*
	5. luokka (n=430)	93	63	39	20
	7. luokka (n=235)	85*	53	30	22
	9. luokka (n=105)	61*	50	34	10

*) Tilastollisesti merkitsevä ero verrattuna muihin kyseisen taustatekijän vertailuryhmiin.

1) Tilastollisesti merkitsevä ero verrattuna 7.- ja 9.-luokkalaisiin.

2) Tilastollisesti merkitsevä ero verrattuna 3.- ja 9.-luokkalaisiin.

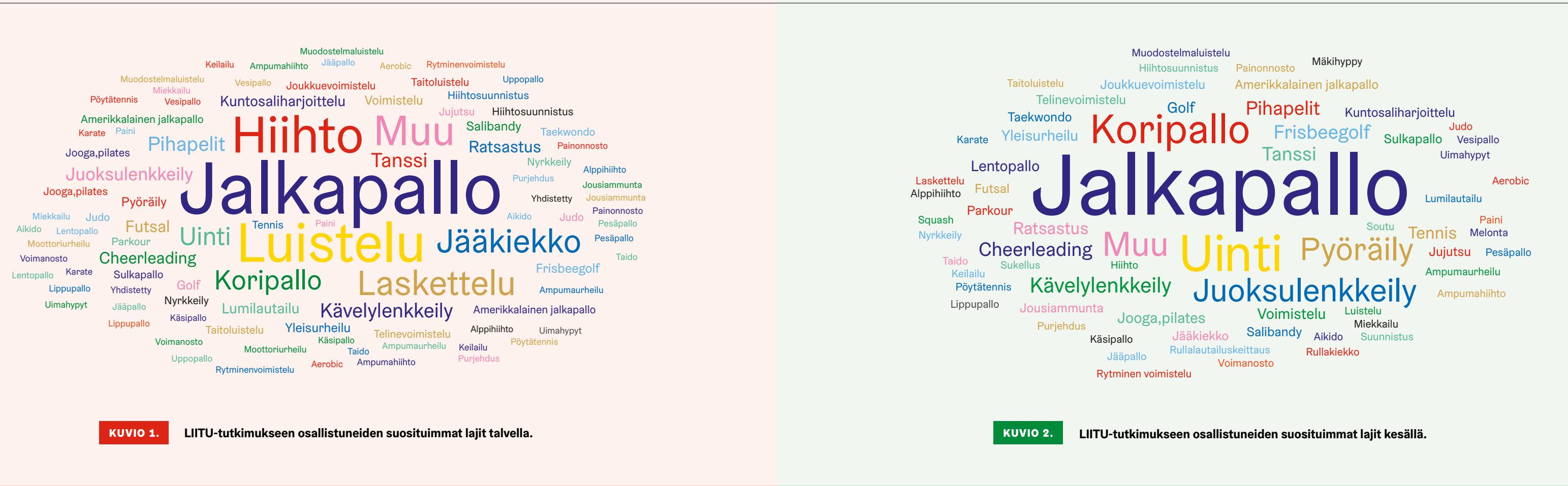
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Jyväskylän yliopisto/LIITU-tutkimus 2022.

si kokeville sekä 3.- ja 5.-luokkalaisilla kuin 9.-luokkalaisilla. Tällä hetkellä seurassa harrastavista vastanneista 83 prosenttia on aloittanut harrastamisen seuroissa seitsemenvuotiaana tai sitä ennen.

RUNAS VIIDENNES (22 %) on lopettanut seuraharrastamisen, eli nämä vastaajat ovat aiemmin harrastaneet liikuntaa tai urheilua seuroissa, mutta eivät harrastaneet vastaushetkellä. Luokka-aste on ainoa taustatekijä, mikä on yhteydessä lopettamisen todennäköisyyteen sen jälkeen, kun mallinnuksessa huomioidaan yhtäaikaisesti kaikki taustatekijät. Lopettaminen on todennäköisempää 9.-luokkalaisilla

kuin 5.- tai 3.-luokkalaisilla. Kaikilla oppiasteilla enemmistö lopettaneista vastanneista kertoo kuitenkin lopettaneensa seuroissa harrastamisen edeltävän kahden vuoden aikana. Suurin osa (78 %) lopettaneista olikin valmis harrastamaan liikuntaa ja urheilua uudestaan seuroissa joko kilpamieellä, harrastusmielessä tai kokeilumielessä.

NOIN SEITSEMÄN prosenttia vastanneista ei ole koskaan harrastanut seuroissa. Se, että ei ole koskaan harrastanut liikuntaa tai urheilua seuroissa, on todennäköisempää ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaisuustaisilla.

Valtaosa harrastaa omaehtoista liikuntaa viikoittain, alle kolmannes osallistuu koulun liikuntakerhoihin

Kolmosluokkalaisilta ja sitä vanhemmilta vuosiluokilta kysyttyin myös osallistumista eri liikunta- tai urheilutilaisuuksiin vapaa-ajalla. Kyse on osallistumisesta omaehtoiseen liikuntaan, urheiluseuran harjoituksiin, liikunta-alan yritysten järjestämään toimintaan, koulun liikuntakerhoihin tai muihin seuroihin ja kerhoihin (järjestäjänä esimerkiksi partio, seurakunta, kyläyhdistys). Yleisintä osallistuminen on omaehtoiseen liikuntaan, johon kerroo osallistuvansa viikoittain 89 prosenttia vastaajista (Taulukko 3). Urheiluseurojen harjoituksiin raportoi osallistuvansa 62 prosenttia vastaajista ja liikuntayritysten toimintaan 42 prosenttia. Koulun liikuntakerhoihin tai muihin seuroihin ja kerhoihin raportoi osallistuvansa alle kolmannes vastaajista.

OMAEHTOINEN LIIKUNTA on todennäköisempää suosituksen mukaan tai paljon liikkuvilla kuin vähän liikkuvilla. Se on myös todennäköisempää erittäin hyväksi perheen taloudellisen tilanteen kokeville kuin sen korkeintaan kohdalaiseksi kokeville. Myös iällä havaitaan yhteys, sillä omaehtoinen liikunnan harrastaminen on todennäköisempää 3.-luokkalaisilla kuin 7.-ja 9.-luokkalaisilla. Näin ollen sukupuoli, syntyperä ja seuraharrastaminen eivät ole yhteydessä omaehtoiseen liikuntaan.

SUKUPUOLI, OPPIASTE ja seuraharrastaminen ovat kuitenkin yhteydessä muiden tarkasteltujen liikuntatilaisuuksien osallistumisen todennäköisyysteen. Poikien osallistuminen urheiluseuran harjoituksiin on todennäköisempää kuin tytöillä, mutta tytöjen osallistuminen liikunta-alan yrityksien toimintaan on poikia todennäköisempää. Oppiasteen osalta voidaan todeta, että 3.-luokkalaisen osallistuminen liikunta-alan yritysten toimintaan, koulun liikuntakerhoihin tai muuhun seura- tai kerhotoimintaan on todennäköisempää kuin 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisen osallistuminen. On luonollisesti todennäköisempää, että seuroissa harrastavat osallistuvat urheiluseuran harjoituksiin, liikunta-alan yrityksien toimintaan, koulun liikuntakerhoihin tai muiden seurojen tai kerhojen toimintaan kuin ne vastaajat, jotka eivät harrasta seuroissa. Liikkumisen määrä on yhteydessä vain yhteen liikuntatilaisuuteen sen jälkeen, kun muut taustatekijät on huomioitu mallinnuksessa eli urheiluseuran harjoituksiin osallistuminen on todennäköisempää suosituksen mukaan liikkuvilla kuin vähän liikkuvilla. Myös syntyperä on yhteydessä vain yhteen liikuntatilaisuuteen eli koulun liikuntakerhoihin viikoittainen osallistuminen on todennäköisempää ulkomailtaisilla kuin suomalaistaustaisilla.

NÄIN OLLEN säännöllistä osallistumista eri liikuntatilaisuuksiin näyttää vahvistavan erityisesti seuraharrastaminen ja säännöllinen osallistuminen harvenee mitä vanhemmasta vuosiluokasta on kyse. Toisaalta esimerkiksi koulun liikuntakerhoihin tai muihin seuroihin tai kerhoihin osallistutaan yhtä usein riippumatta liikkumisen määrästä tai koetusta perheen taloudellisesta tilanteesta.

TAULUKKO 4.

LIITU-tutkimukseen vastanneiden liikkuminen eri liikuntapaikoissa viikoittain vuonna 2022 Helsingissä, %

	Koulun piha-alue	Ulkokentät; myös jäähallit	Sisäsalit; myös jäähallit	Aito luonto; metsät, vesistöt	Yllä pidetyt ulkoilualueet, ulkoilureitit (esim. pururadat, hiihtoladut)	Kevyenliikenteenväylät; kävely- ja pyörätiet	Kaupunkitalo	Oman kodin tai kaverin kodin piha-alue
Yhteensä (n=770)	36	43	43	41	26	70	32	59
Sukupuoli	Tyttö (n=364)	29*	32*	45	37	24	75	23* 58
	Poika (n=366)	44	57	42	45	29	67	42 61
Syntyperä	Suomalaisstaustainen (n=479)	36	45	44	44	29	75*	33 62
	Ulkomaalaistaustainen (n=130)	34	37	39	35	23	61	24 51
Perheen koettu taloudellinen tilanne	Erittäin hyvä (n=232)	41	50	49	44	31	75	36 68*
	Melko hyvä (n=313)	33	39	40	41	25	72	31 60
	Korkeintaan kohtalainen (n=106)	37	41	44	33	23	57*	29 47
Oppiaste	5. luokka (n=430)	47*	50*	45	46	28	75	39* 74*
	7. luokka (n=235)	24	35	37	37	24	65	24 45*
	9. luokka (n=105)	19	31	45	28*	21	62	19 30

*) Tilastollisesti merkitsevä ero verrattuna muihin kyseisen taustatekijän vertailuryhmiin.

1) Tilastollisesti merkitsevä ero verrattuna korkeintaan kohtalaiseksi perheen taloudellisen tilanteen kokoviin.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Jyväskylän yliopisto/LIITU-tutkimus 2022.

Jalkapallo suosituin laji kesällä ja talvella – liikuntapaikkoja käytetään monipuolisesti

5-, 7- ja 9.-luokkalaisilta kysyttyi vielä erillisillä kysymyksillä suosituista lajeista ja liikuntapaikkojen käytöstä vapaaajalla. Kuviot 1 ja 2 ilmentävät vastanneiden suosituimmat lajit kesällä ja talvella. Näitä lajeja kartoitettiin kysymällä, millaista liikuntaa vastaaja tavallisesti harrastaa vapaa-ajana talvella tai kesällä. Lisäksi vastaajaa pyydettiin merkitsemään kolme eniten harrastamaansa liikuntamuotoa numeroin 1–3.

KYSYMYSLOMAKKEESSA OLI valmiina 73 liikuntamuodon lista, joista yksi vastausvaihtoehto oli "muu". Kuvioissa esitettyihin sanapilviin on laskettu yhteen kaikki maininnat riippumatta siitä, onko kyseinen laji ollut ensimmäinen, toinen tai kolmas valinta. Vastaaja on voinut myös valita kaikkiin kolmeen vaihtoehtoon saman liikuntamuodon. Suosituimmat

lajit talvella ovat jalkapallo, luistelu, hiihto, laskettelu, jääkiekko, koripallo, uinti, kävelylenkkeily ja pihapelit ja -leikit, kun kesällä suosituimmat lajit ovat jalkapallo, uinti, koripallo, pyöräily, juoksulenkkeily tai hölkä, kävelylenkkeily, tanssi tai kilpatanssi, cheerleading ja frisbeegolf. Valinta "muu" sai myös paljon mainintoja ja oli kärkiviisikossa molempina vuodenaikoina.

KYSYMYSLIIKUNTAPAIKKOJEN käytöstä vapaa-ajalla kattoi Taulukossa 4 nähtävät vaihtoehdot. Eniten liikuntapaikoista viikoittain käytetään kevyen liikenteen väylää (70 %), omaa tai kaverin kodin piha-aluetta (59 %), ulkokenttiä (43 %) ja sisäsalia (43 %). Kun eri taustatekijöiden yhteyttä kyseisten paikkojen käytön todennäköisyteen tarkasteltiin, keskeisiä tekijöitä olivat oppiaste, suosituksen mukainen liikuminen ja sukupuoli. Nämä tekijöistä erityisesti oppiaste on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä monen liikunta-

paikan käytön todennäköisyyteen senkin jälkeen, kun on huomioitu tarkastellut taustatekijät. Koulun piha-alueen, oman kodin tai kaverin kodin piha-alueen käyttö on todennäköisempää 5.-luokkalaisilla kuin 7.- ja 9.-luokkalaisilla. Lisäksi ulkokenttien käyttö tai aidossa luonossa liikkuminen on todennäköisempää 5.-luokkalaisilla kuin 9.-luokkalaisilla. Myös liikkumisen määrä on yhteydessä usean liikuntapaikan käytöön. Pääsääntöisesti suosituksen mukaan liikkuvat käyttävät monia liikuntapaikkoja todennäköisemmin kuin muut varsinkin suhteessa vähän liikkuvia. Lisäksi muutaman liikuntapaikan käytön osalta havaitaan ero sukupuolen mukaan. Koulun piha-alueiden, ulkokenttien käyttö tai kaupunkililan käyttö liikkumiseen viikoittain on todennäköisempää pojilla kuin tytöillä, kun taas kevyn liikenteen välien käyttö on todennäköisempää tytöillä kuin pojilla.

NÄYTTÄÄ SIIS siltä, että eri liikuntapaikkoja käyttävät säännöllisemmin 5.-luokkalaiset kuin sitä vanhemmat vuosiluokat, mutta myös erityisesti suosituksen mukaisesti liikkuvat käyttävät paikkoja säännöllisemmin varsinkin suhteessa vähän liikkuvia. Toisaalta harvassa tarkastelussa kohteessa havaitaan tilastollisesti merkitseviä eroja, kun vertaillaan paljon tai harvoin liikkuvia suhteessa vähän liikkuvia. Seuraharrastaminen, syntyperä tai perheen koettu taloudellinen tilanne ovat harvoin tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä liikuntapaikkojen käytön todennäköisyyteen. Esitetyt tulokset osoittavat, että monia liikuntapaikkoja, kuten aitoa luontoa, ylläpidettyä ulkoilualueita ja kaupunkilailaa käytetään yhtä usein liikkumiseen riippumatta perhetaustasta tai seuraharrastamisesta.

Syntyperän merkitystä liikkumisessa tulisi ymmärtää paremmin – monipuoliset liikkumisen olosuhteet ovat tärkeitä

Reilut 40 prosenttia LIITU-tutkimukseen vastanneista perusopetuksen oppijoista raportoi liikkuvansa suosituksen mukaisesti ja suuri osa vastanneista kertoo osallistuvansa seuratoimintaan parhaillaan. Samoin suuri osa vastanneista kertoo kulkevansa koulematkansa aktiivisesti. Silti liikkumisessa on nähtävissä selkeitäkin eroja eri taustatekijöiden mukaan. Pääsääntöisesti pojat liikkuvat useammin kuin tytöt sekä perheen taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi kokevat useammin kuin muut. Suosituksen mukainen liikkuminen laskee iän myötä, ja tutkimukseen osallistuneista 9.-luokkalaisista vain kolmannes liikkuu suosituksen mukaan. Vähän liikkuminen on todennäköisempää ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaisista. Lisäksi seuraharrastamisen osalta on havaittavissa erot syntyperän mukaan jo ykkösluokalta lähtien: ulkomaalaistaustaisen osallistuu seuratoimintaan harvemmin kuin suomalaisista.

SEURATOIMINTAAN OSALLISTUMINEN näyttää erityisesti lisäävän todennäköisyyttä liikkua suosituksen mukaisesti. Vaikka valtaosa vastaajista oli mukana seuratoiminnassa

parhaillaan, huomiota tulisi kuitenkin kiinnittää niihin, jotka ovat pudonneet seuraharrastamisesta pois tai eivät ole koskaan harrastaneet seuroissa. Suuri osa näistä "pudokaista" olisi kuitenkin halukkaita palamaan takaisin seuratoiminnan pariin jossain muodossa. Eräs keskeinen seuraharrastamiseen yhteydessä oleva tekijä on syntyperä. Kuten edellä käy ilmi, ulkomaalaistaustaiset osallistuvat suomalaisista harvemmin seuratoimintaan ja suurempi osa ulkomaalaistaustaisista kuin suomalaisista ei ole koskaan osallistunut seuratoimintaan. Myös vähän liikkuminen (vain korkeintaan kahtena päivänä viikossa) on todennäköisempää ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaisista. Näitä tässä tutkimuksessa todettuja havaintoja tukevat lukuisat kansainväliset tutkimukset (esim. Eyre & Duncan, 2013; Love ym. 2019; Strandbu ym. 2019; Eyre & Duncan, 2013; Love ym. 2019; Strandbu ym. 2019). Syntyperän merkitys on erityisen selkeä tytölä (Strandbu ym. 2019). Havaittuja eroja on selitetty mm. kulttuurisilla eroilla, uskonnolla ja aiemmilla kokemuksilla syrjinnästä kuin myös yhteiskunta-aseman tai sosioekonomisiin taustoihin liittyvillä seikoilla (Langøien ym. 2017; Strandbu ym. 2019), mutta myös ulkomaalaistaustaisen vanhempien poikkeavilla näkemyksillä lasten liikkumisesta (Trigwell ym. 2015). Tässä kirjoituksessa esitetyistä tuloksista on kuitenkin havaittava se, että koulun liikuntakerhoihin osallistuminen on todennäköisempää ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaisista. Voi olla, että koulun yhteydessä tarjottavat liikuntakerhot poistavat monia aiemmin mainittuja esteitä ulkomaalaistaustaisen liikkumiselle.

LIIKUNTAPAIKKOJEN SÄÄNNÖLLEISSÄ käytössä ei nouse yhtä vahvasti esille seuraharrastamisen, sukupuolen, perheen koetun taloudellisen tilanteen tai syntyperän merkitys. Sen sijaan useita liikuntapaikkoja käyttävät yhtä usein tytöt ja pojat, ulkomaalaistaustaiset kuin suomalaisista, perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi kokevat kuin erittäin hyväksi kokevat, tai seuroissa harrastavat ja ei-seuroissa harrastavat. Myös koulun liikuntakerhoihin tai partioihin ja seurakuntien järjestämiin kerhoihin osallistutaan yhtä usein riippumatta liikkumisen määrästä tai koetusta perheen taloudellisesta tilanteesta. Lisäksi vastanneiden suosituimmat lajit kattavat laajan kirjon sekä seuratoiminnan puitteissa yleensä harrastettavia joukkuelajeja sekä tyypillisesti omaehtoisia lajeja. Nämä tulokset alleviivaavat siis monipuolisen liikkumisen olosuhteiden ylläpidon tärkeyttä, jotta kaikille riippumatta liikkumisen määrästä tai perhetaustasta on tarjolla mahdollisuksia liikkua.

SEURATOIMINTAAN OSALLISTUMISEN lisäksi tähän tutkimukseen vastanneiden 1.-luokkalaisista suosituksen mukaisista liikkumista edisti myös säännöllinen ulkona leikkiminen tai pelaaminen. Harmillisesti multa oppiasteilla ei kysytty erikseen ulkona leikkimistä ja pelaamista, vaikka esimerkiksi pihapelit ja -leikit oli yksi suosituin laji 5-, 7- ja 9.-luokkalaisissa.

HELSINKI PARTNERS / SAKARI RÖYSKÖ

Valitettavasti aineiston koko on sen verran pieni, että tarkeimpia alueellisia tarkasteluita ei voitu luotettavasti tehdä. Myös kään aineiston koon takia syntyperän ja sukupuolen välistä yhteyksiä liikkumiseen ja liikuntaan ei voitu luotettavasti tarkastella, mutta kuten kansainvälinenkin tutkimus (esim. Strandbu ym. 2019) osoittaa, erovaisuuksia on syytä tarkastella jatkossa hyödyntäen kattavampaa aineistoa.

VAIKKA TÄMÄN aineiston vastauksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia helsinkiläisiä perusopetuksen oppijoita, esitetty tulokset tukevat kuitenkin aiemmin Kouluterveyskyselyn pohjalta tehtyjä havaintoja. Perusopetuksen oppijoiden liuktakäyttäytyminen eriytyy erityisesti suku puolen, syntyperän ja perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan. Eriytyminen näyttää myös alkavan jo varhain. Useampi kuin joka kymmenes osallistuneista ykkösluokka-

laisista voitiin luokitella vähän liikkuviksi ja melkein puolet vastanneista ulkomaalaistaustaisista ykkösluokkalaisista ei osallistunut ollenkaan seuratoimintaan. Keskeisenä johtopäätöksenä onkin, että liikkumisen ja liikunnan edistämisen toimenpiteitä tulisikin kohdentaa erityisesti tytöille, ulkomaalaistaustaisille ja perheen taloudellisen tilanteen muita heikommaksi kokeville. Toiseksi johtopäätöksenä on mainittava se, että LIITU-tutkimukseen osallistuneet lapset hyödynsivät monipuolisesti ja säännöllisesti eri liikuntapaikoja sekä osallistuivat erityyppisten seurojen, kerhojen tai yrityksien järjestämiin liikunta- tai urheilutilaisuuksiin viikoittain. Myös suosituimpien lajien kirjo on laaja. Nämä tulokset korostavat siis monipuolisen liikkumisen olosuhteiden merkitystä Helsingissä. ■

Suvi Määttä toimii tutkijana Helsingin kaupunginkansliassa kaupunkitietopalvelut-yksikössä.
Sami Kokko toimii terveyden edistämisen professorina Jyväskylän yliopistossa Liikuntatieteellisessä tiedekunnassa.
Minna Paajanen toimii pääliikkeönä ja **Taija Savolainen** erityissuunnittelijana liikkumisen edistäminen -yksikössä Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla.

Lähteet:

- Biddle SJ & Asare M. 2011. Physical activity and mental health in children and adolescents: a review of reviews. *Br J Sports Med.* 45:886–95. 10.1136/bjsports-2011-090185
- Carson V., Lee EY., Hewitt L. et al. 2017. Systematic review of the relationships between physical activity and health indicators in the early years (0-4 years). *BMC Public Health* 17 (Suppl 5), 854 (2017). <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4860-0>
- Eyre E & Duncan, M. 2013. The Impact of Ethnicity on Objectively Measured Physical Activity in Children. *ISRN obesity.* 2013. 757431. 10.1155/2013/757431.
- Högnabba, S. & Määttä, S. Stadin HYTE-barometri 2023 – Vuosittainen hyvinvointikertomus Helsingin kaupunki. Kaupunkitietoyksikkö. Tilastoja 2023:3.
- Janssen, I., LeBlanc, A.G. 2010. Systematic review of the health benefits of physical activity and fitness in school-aged children and youth. *Int J Behav Nutr Phys Act* 7, 40 (2010). <https://doi.org/10.1186/1479-5868-7-40>
- Kokko, S. & Martin,L. (toim.) Lasten ja nuorten liuktakäyttäytyminen Suomessa LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2023:1
- Langøien, L.J., Terragni, L., Rugseth, G. et al. 2017. Systematic mapping review of the factors influencing physical activity and sedentary behaviour in ethnic minority groups in Europe: a DEDIPAC study. *Int J Behav Nutr Phys Act* 14, 99 (2017). <https://doi.org/10.1186/s12966-017-0554-3>
- Love, R., Adams, J., Atkin, A., & Van Sluijs, E. 2019. Socioeconomic and ethnic differences in children's vigorous intensity physical activity: a cross-sectional analysis of the UK Millennium Cohort Study. <https://doi.org/10.17863/CAM.39188>
- Määttä, S. 2023. Kouluterveyskysely 2023 – Helsinkiläislasten ja -nuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus (pdf) Helsingin kaupunki. Kaupunkitietoyksikkö. Tilastoja 2023:6.
- Strandbu Å, Bakken A & Sletten MA.2019. Exploring the minority-majority gap in sport participation: different patterns for boys and girls?, *Sport in Society*, 22:4, 606-624, DOI: 10.1080/17430437.2017.1389056
- Telama R. Tracking of physical activity from childhood to adulthood: a review. *Obes Facts.* 2009;2:187–95.
- THL/Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
- Trigwell, J., Murphy, R.C., Cable, N.T. et al. 2015. Parental views of children's physical activity: a qualitative study with parents from multi-ethnic backgrounds living in England. *BMC Public Health* 15, 1005 (2015). <https://doi.org/10.1186/s12889-015-2351-8>
- Warburton DER & Bredin SSD. 2017. Health benefits of physical activity: a systematic review of current systematic reviews. *Curr Opin Cardiol.* 2017 Sep;32(5):541-556. doi: 10.1097/HCO.0000000000000437. PMID: 28708630.

Ilmastotietoisuus ja ilmastoahdistus

*– pääkaupunkiseudun
ympäristöasennetutkimuksen
tuloksia*

● JUKKA HIRVONEN

Neljä viidestä pääkaupunkiseudun asukasta on ilastonmuutoksesta joko erittäin tai melko huolissaan. Myös metsäkodosta, lajien sukupuutoista ja sään ääri-ilmiöistä ollaan huolestuneita. Huolestuneisuus on hieman lisääntynyt viiden vuoden takaiseen vastaavaan kyselyyn verrattuna, joskin se on jo pitkään ollut korkealla tasolla Helsingin seudulla. Asukkaiden tietoisuus ilastonmuutoksen syistä ja seurauksista on varsin hyvä. Erityisesti nuorissa aikuisissa ja naisissa on paljon ilmastotietoisia. Lähes puolet kaikista vastaajista kokee jopa usein ilmastoahdistusta, kun taas noin kolmannes vastaa tähän kysymykseen kielvästi.

Ilastonmuutosta koskevat asenteet olivat eräs keskeinen teema uusimmassa pääkaupunkiseudun kaupunkien toteuttamassa ympäristöasennekykselyssä. Kyselyssä kartoitettiin muun muassa ilmastotietoisuuden eri aspekteja: huolestuneisuutta, käsitystä ilmiön syistä ja seurauksista sekä näkemystä omakohdaisesta vastuusta ja uhraushalusta. Lisäksi kysyttiin, kokeeko vastaaja ilmastoahdistusta.

Ilmaistonmuutoksen ohella pääkaupunkiseudun ympäristöasennetutkimuksessa oli paljon muitakin teemoja, joita on kuvattu tutkimuksen tulosraportissa (Hirvonen 2023). Tutkimuksen aineisto on kerätty elo-kuun lopun ja marraskuun alun välisenä aikana 2022. Tutkimukseen vastasi lähes 2 000 henkeä, ja tuokset edustavat seudun 18–79-vuotiasta väestöä. Helsingissä ympäristöasenteita on tutkittu useita kertoja aiemmin, mutta tämä oli ensimmäinen kerta, kun aiheesta tehtiin kaikien seudun kaupunkien yhteinen tutkimus. Viisi vuotta aiemmin vuonna 2017 vastaava kysely toteutettiin Helsingin ja Vantaan yhteistyönä. Tässä artikkelissa keskitytään ilmaistonmuutosta käsittelevien kyselyvastausten analyysiin.

Ilmaistonmuutos huolettaa monelta kannalta

Huolestuneisuus isoista globaalista ympäristöongelmista oli vastaanotkunnassa erittäin yleistä. Ilmaistonmuutoksessa oli yli puolet ”erittäin huolestuneita” ja noin 30 prosenttia ”melko huolestuneita” – yhteensä yli 80 prosenttia (Kuvio 1). Niitä, jotka eivät olleet lainkaan siitä huolestuneita, oli vain muutama prosentti. Suunnilleen yhtä yleistä kuin huolestuneisuus ilmaistonmuutoksesta oli huolestuneisuus metsäkodosta ja lajien sukupuutoista. Nämä kolme ongelmia kytkeytyvätkin läheisesti toisiinsa.

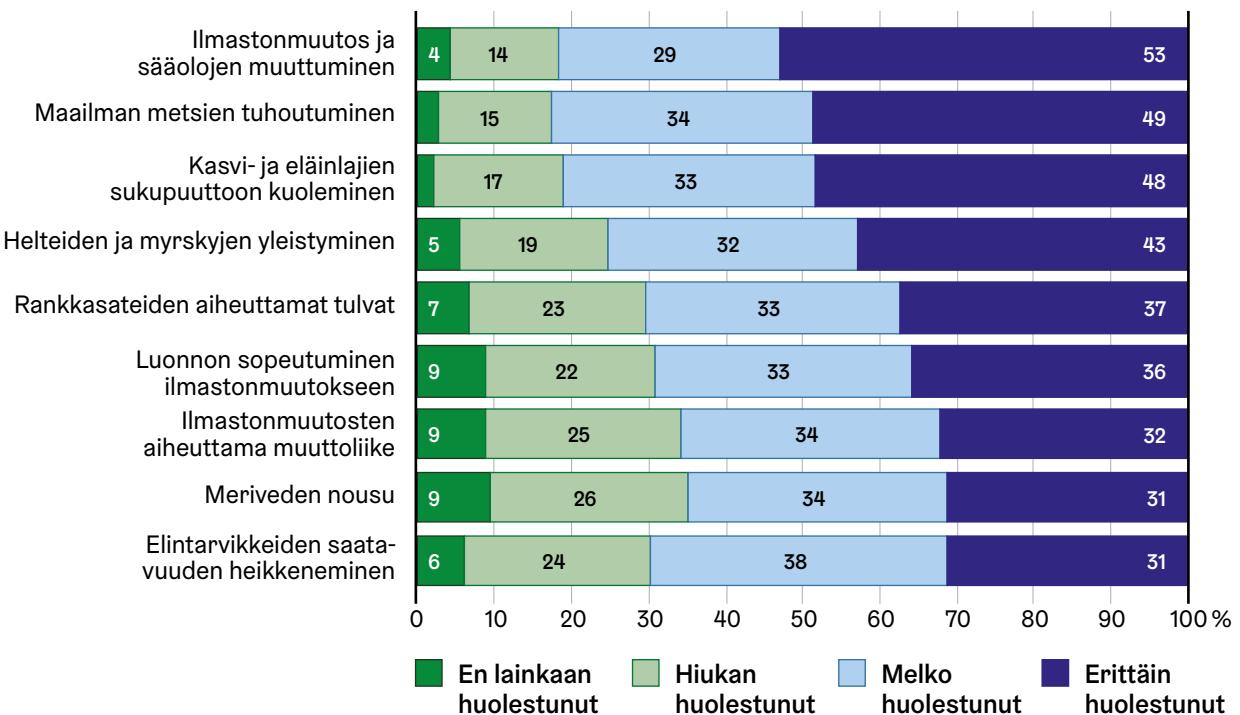
MYÖS KYSYTÄESSÄ tarkemmin erilaisista ilmaistonmuutoksen seurausksetta huolestuneita oli selvä enemmistö. Säännä ääri-ilmiöistä – helteet, myrskyt ja rankkasateet – oli melko tai erittäin huolestuneita 70–75 prosenttia. Vähintään melko huolestuneita oli luonnon sopeutumisesta ilmaistonmuutokseen noin 70 prosenttia, ilmastopakolaisuudesta ja merenpinnan noususta noin 65 prosenttia sekä ruuan saatavuuden heikkenemisestä 70 prosenttia.

HUOLESTUNEISUUS KYSYTYISTÄ ongelmissa oli varsin yleistä jo vuonna 2017 (Hirvonen & Vanhatalo 2018), mutta se oli yleisesti ottaen vielä kasvanut vuoteen 2022 tultaessa. Selvästi kasvu oli lajiston sukupuuttoon kuolemisen, helteiden ja myrskyjen yleistymisen sekä elintarvikkeiden saatavuuden kohdalla.

VAHVA HUOLI ilmaistonmuutoksesta ei kuitenkaan ole viime aikojen ilmiö, vaan huolestuneisuus oli tällä tasolla jo vuonna 2001 toteutetussa Helsingin seudun asukaskyselyssä (Heikkilä ym. 2004). Myös huolestuneisuus metsäkodosta oli tuolloin samaa tasoa kuin tässä kyselyssä, mutta huolestuneisuus lajien sukupuutoista oli lisääntynyt noista ajoista kymmenisen prosenttiyksikköä (vähintään melko huolestuneiden osuus).

KUVIO 1. Huolestuneisuus ilmaistonmuutoksesta ja sen seurausksetta.

Kuinka huolestunut olet seuraavista ympäristöön liittyvistä ongelmista?

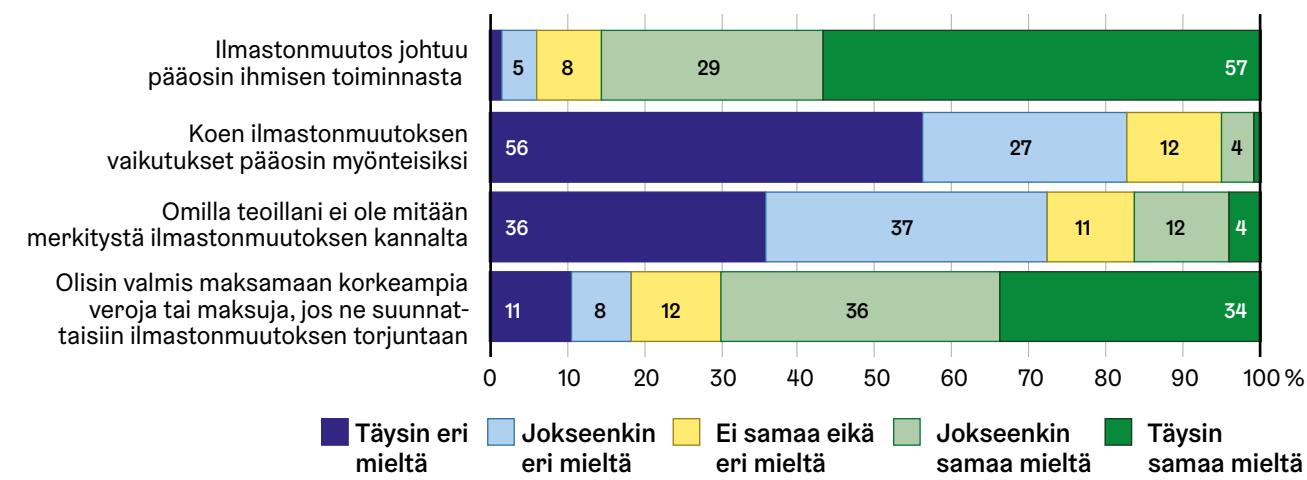
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Pääkaupunkiseudun ympäristöasennekysely 2022.

TUTKIMUKSESSA ON havaittu, että ympäristöhuoli saattaa kummata melko erilaisistakin motiiveista ja arvoista. Schultz (2001) eritti ympäristöhuolen takana olevia tekijöitä yhtäläältä omaan tulevaisuuteen liittyviin (*egoistic*), ihmisten tulevaisuuteen yleisemmin liittyviin (*altruistic*) ja luontoa itseisarvona korostaviin (*biospheric concern*). Tutkimuksessamme ei ollut mahdollista erittää vastaajien motiiveja tällä tavoin, mutta edellisen kuvion ongelmalistan eri kohdissa ilmeisesti painottuvat osittain eri motiivit. Esimerkiksi huollessa lajiston köyhyydestä sukupuuttojen kautta lienee vahva painotus luonnon ymmärtämisesä itseisarvona. Huollessa elintarvikkeiden saatavuudesta ja ilmastopakolaisuudesta puolestaan on selvimmin kyse huolesta ihmisten tulevaisuudesta. Samalla henkilöllä voi tieteenkin olla samanaikaisesti näitä kaikkia kolmentyppisiä motiiveja ympäristöhuolilleen, mikä osaltaan selittää sitä, että huolestuneisuus oli niin suurta ja yleistä.

Pääkaupunkiseudun asukkaiden ilmastotietoisuus hyvällä tasolla

Huolestuneisuuden lisäksi useissa muissakin ilmaistonmuutosta koskevissa kysymyksissä muodostui selkeä yleinen mielipide (Kuvio 2). Ensinnäkin lähes yksimielisesti katsoitiin ilmaistonmuutoksen johtavan ihmisen toiminnasta ja sen vaikutukset koettuaan pääosin kielteisiksi. Toiseksi se suuri enemmistö (73 %) koki, että omilla teoilla on merkitystä sen torjunnassa ja vain 16 prosenttia oli eri mieltä. Merkittävä tulos oli, että selvä enemmistö, 70 prosenttia, olisi vastausten mukaan myös valmis tekemään omakohdaisia taloudellisia uhrauksia verojen tai maksujen muodossa, jos ne ”korvamerkitäisiin” ilmaistonmuutoksen torjuntaan. Vajaat viidennes vastasi tähän kielteisesti ja runsas kymmenesosa ei ottanut kantaa.

KUVIO 2. Näkemyksiä ilmaistonmuutoksesta.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Pääkaupunkiseudun ympäristöasennekysely 2022.

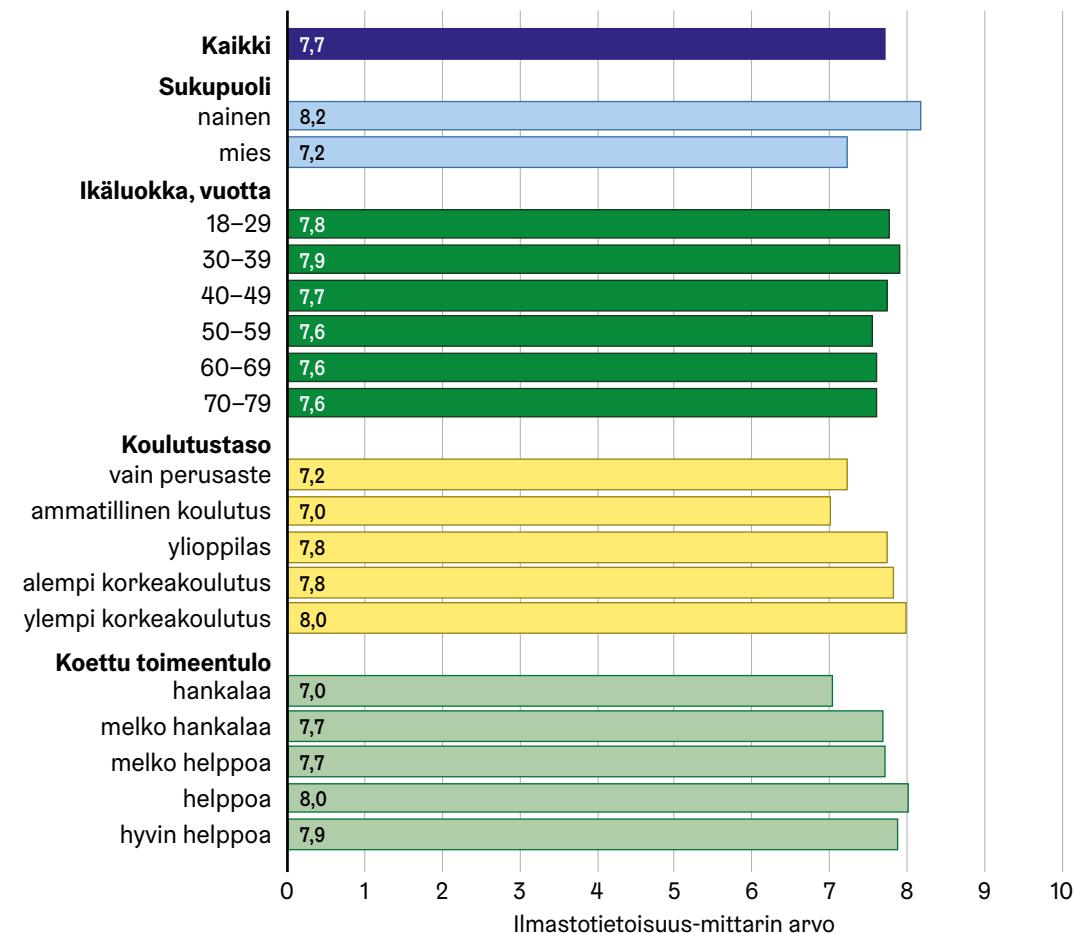
ILMASTOTIEOISUUDEN VOI katsoa olevan osan yleisempää ympäristötietoisuutta. Ympäristötietoisuudella ei ole tutkimuskirjallisuudessa tarkkaa yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Sitä on kuitenkin yleensä pidetty moniuotteisena ilmiönä, jonka usein katsotaan sisältävän sekä tiedollisen, tunteisiin liittyvän, että toimintaan ja käyttäytymiseen liittyvän aspektin. (Ham & Mrčela & Horvat 2015; Kim & Lee 2023.)

TUTKIMUKSESSAMME HALUTTIIN mitata ilmastotietoisuutta ja muodostettiin sitä varten summamuutuja. Ilmastotietoisuuden moniuotteisuus otettiin tässäkin lähtökohdaksi mittaria rakennettaessa. Mittari sisälsi edellisen kuvion neljä väittämää sekä kysymyksen ilmaistonmuutoshuoletta. Ilmastotietoisuus ymmärrettiin siis tässä sisältämään ensinnäkin oikean tiedon ilmiön syistä ja seurausista, sekä aidon huolen tuntemisen siitä sekä kolmanneksi oman vastuun tunnustamisen ja kantamisen maksuhalukkuuden muodossa.

MITTARI SKAALATTIIN vaihtelemaan välillä 0–10: mitä suurempi arvo, sitä korkeampi ilmastotietoisuus. Ilmastotietoisuus oli yleisesti ottaen korkealla tasolla seudun asukkaiden keskuudessa. Koko vastaanotkunnassa mittarin keskiarvoksi muodostui 7,7. Vaikka ilmastotietoisuus oli hyvä tasoa jo viisi vuotta aiemmassa kyselyssä, se oli entisestään hieman (yhden kymmenyksen verran) parantunut vuoden 2022 kyselyssä.

1) Kuvion toisen ja kolmannen väittämän asteikot käännettiin toisin päin summattaessa. Mittarin reliabiliteetti oli hyvä, Cronbachin alpha sai arvon 0,75.

Ilmastotietoisuus-mittarin keskiarvo taustatietojen mukaan

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Pääkaupunkiseudun ympäristöasennekysely 2022.

KUVIO 3. Ilmastotietoisuus taustatietojen mukaan.

KUVIOON 3 on laskettu ilmastotietoisuusmittarin keskiarvoja eri vastaajaryhmässä. Kuviosta havaitaan, että naiset saivat mittarilla korkeamman keskiarvon (8,2) kuin miehet (7,2). Havaittiin myös heikompi yhteys ikään sitten, että 30–39-vuotiaiden ikäluokka sai korkeimman keskiarvon (7,9), kun taas kolmessa vanhimmassa ikäryhmässä (50–79-vuotiaat) mittarin keskiarvo jäi matalammaksi (7,6).

KOULUTUSTASOLLA OLI positiivinen korrelaatio ilmastotietisuuteen. Matalamman koulutuksen saaneet (peruskoulu tai ammatillinen koulutus) saivat mittarilla keskiarvoja 7,0–7,2, kun taas ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet saivat korkeimman keskiarvon (8,0).

MYÖS KOETTU toimeentulo selitti mittarin arvoja: jos toimeentulo oli hankalaa, keskiarvo jäi 7,0:aan. Jos toimeentulo oli helppoa tai hyvin helppoa, keskiarvo ylsi 8:n tuntumaan. Tämän suuntaisen riippuvuus oli odotettavissa. On varmasti ymmärrettävä, että jos ihmisen kamppailee toimeentulovaikeuksien kanssa, hän ei pysty eikä jaksa kantaa

huolta globaalista ongelmista siinä määrin kuin paremmin toimeentulevat. Etenkään maksuvalmiutta ilmastotyöhön ei voi edellyttää paljoa olevan, jos rahat eivät riitä edes tavalliseen toimeentuloon.

VAIKKA ERI vastaajaryhmien välillä ilmeni tilastollisesti merkitseviä eroja mittarin keskiarvossa, niin erot olivat suhteellisen pieniä. Kaikissa tutkituissa vastaajaryhmässä keskiarvo asettui melko korkeaksi.

NÄILLÄ TAUSTATIEDOILLA oli keskinäisiä riippuvuuksia. Mitä vanhempi ikäluokka, sitä enemmän siinä on matalamman koulutuksen saaneita, kun taas nuoremmissa ikäluokissa koulutustaso on korkeampi. Koulutustasolla ja toimeentulolla oli puolestaan selvä positiivinen korrelaatio: mitä pitempi koulutus, sitä parempi keskimääräinen toimeentulo. Seuraavassa vaiheessa tehtiin logistinen regressioanalyysi, jossa tutkittiin ensinnäkin, selittääkö koulutustaso ilmastotietoisuusmittarin arvoja, jos ikä vakioidaan. Toiseksi tutkittiin, kuinka riippuvuuksien käy, jos huomioidaan myös koettu toimeentulo.

TAULUKKO 1.

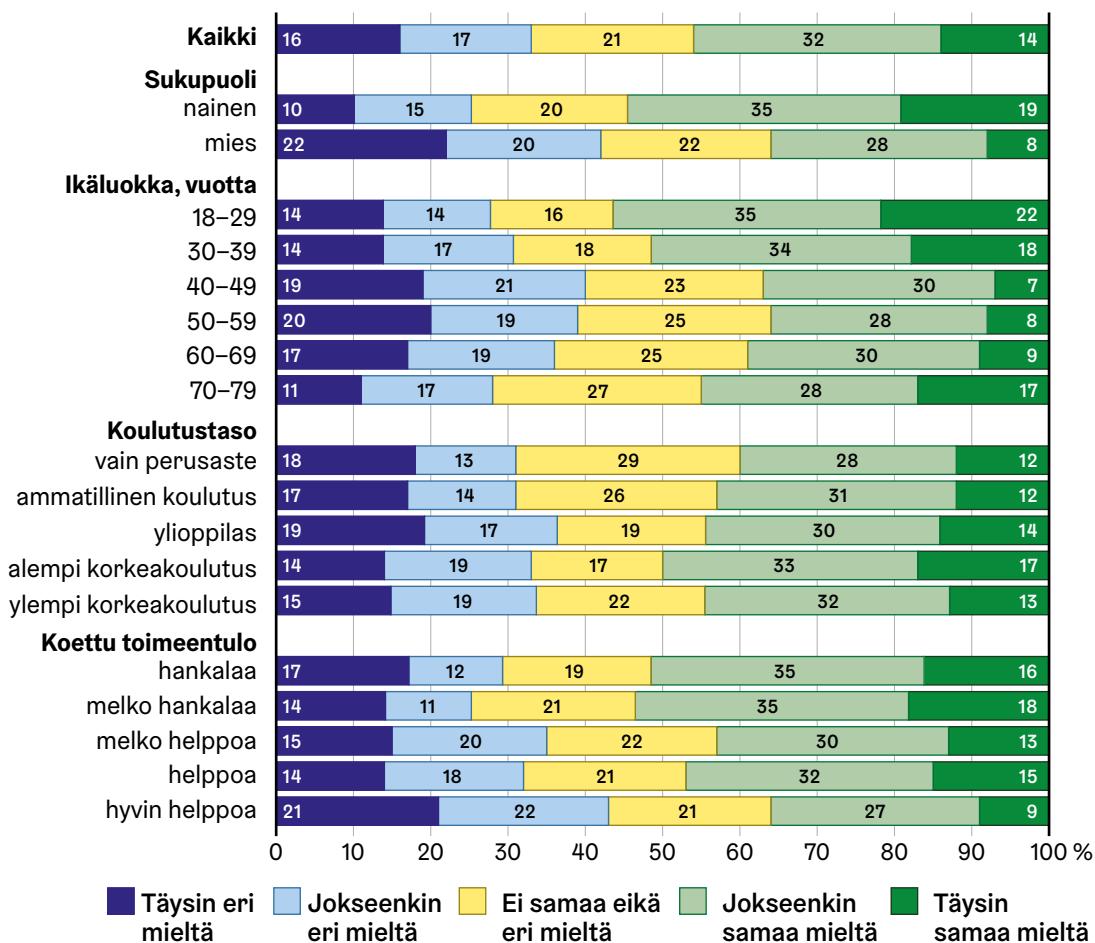
Logistinen regressioanalyysi, selittäväänä "hyvä ilmastotietoisuus."

	Yhden selittäjän mallit	Malli 1	Malli 2	Malli 3
	OR	OR	OR	OR
Sukupuoli				
mies	ref.	ref.	ref.	ref.
nainen	2,38	***	2,44	***
Ikäluokka				
18–29 v	1,62	**	1,68	**
30–39 v	1,88	***	2,03	***
40–49 v	1,69	*	1,86	**
50–59 v	1,57	*	1,68	*
60–69 v	1,13		1,17	
70–79 v	ref.	ref.	ref.	ref.
Koulutustaso				
perus-, kansa- tai keskikoulu	ref.		ref.	ref.
ammattikoulu tai -opisto	0,91		0,82	0,83
ylioppilastutkinto	2,19	***	1,85	**
alemпи korkeakoulututkinto	2,10	***	1,70	*
ylempi korkeakoulututkinto	2,65	***	2,19	***
Koettu toimeentulo				
hankalaa	ref.			ref.
melko hankalaa	2,14	***		2,06
melko helppoa	2,17	***		2,02
helppoa	2,79	***		2,25
hyvin helppoa	3,12	***		2,84
Constant		0,61	0,27	0,14
-2 Log likelihood		2507,47	2452,87	2413,52
Cox & Snell R Square		0,055	0,079	0,091
Nagelkerke R Square		0,074	0,106	0,121

LOGISTISESSA REGRESSIOANALYYSISSÄ selittävä muuttuja eli vastemuuttuja on yleensä kaksiluokkainen eli dikotominen. Tällä kertaa vastemuuttujana mallissa oli "hyvä ilmastotietoisuus", joka rajattiin siten, että mittarin arvo oli vähintään 8,5. Mittarin arvot kasautuivat voimakkaasti suurten arvojen päähän jakaumassa (ks. Hirvonen 2023), joten hyvän ilmastotietoisuuden luokkaa sijoitetti lähes puolit vastaajista. Analyysissä valittiin jokaisesta selittävästä muuttujasta yksi luokka referenssiluokaksi, johon muita luokkia verrattiin. Taulukossa 1 on esitetty odds ratio -tunnusluvut (OR) sekä muita tunnuslukuja.²

2) Referenssiluokan OR on aina tasan yksi. Ykköstä suuremmat ja tilastollisesti merkitsevät OR:t merkitsevät, että todennäköisyys hyvälle ilmastotietoisuudelle on kyseisessä luokassa suurempaa kuin referenssiluokassa; vastaavasti ykköstä pienemmät OR:t merkitsevät pienempää todennäköisyyttä kuin referenssiluokassa. On tärkeää huomata, että OR:itä ei voi sellaisenaan verrata eri muuttujien välillä, vaan ainoastaan saman muuttujan eri luokkien välillä. Merkitsevät erot referenssiluokkaan on lihavoitu. Merkitsevyt osat: *** p<0,001; ** p<0,01; * p<0,05.

"Tunnen usein ahdistusta ilmastonmuutoksen vuoksi"

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Pääkaupunkiseudun ympäristöasennetekijysely 2022.

KUVIO 4. Ilmastoahdistuksen kokeminen taustatietojen mukaan.

YHDEN SELITTÄJÄN malleissa kaikki neljä taustatietoa selittivät ilmastotietoisuutta sen suuntainen kuin jo edellisessä keskiarvotarkastelussa ilmeni. Naisilla oli miehiä suurempi todennäköisyys hyvälle ilmastotietoisuudelle. Hyvä ilmastotietoisuuden todennäköisyys pääsääntöisesti vähenni iän myötä sekä kasvoi koulutustason ja toimeentulon paranemisen myötä. Iän ja sukupuolen keskinäinen vakiointi ei juurikaan muuttanut todennäköisyksiä (malli 1). Kun ikä ja sukupuoli vakioitiin, koulutustaso selitti edelleen ilmastotietoisuutta merkitsevästi (malli 2), mutta selitysviima heikkeni jonkin verran verrattuna yhden selittäjän malliin. Myös iän selitysviima heikkeni hieman. Tämän suuntainen tulos oli odotettavissa, koska iällä ja koulutustasolla on negatiivinen keskinäinen korrelaatio. Kun malliin lisättiin myös koettu toimeentulo, koulutustason selitysviima heikkeni edelleen mutta säilyi kuitenkin merkitsevästi. Koettu toimeentulo pysyi vahvana selittäjänä, vaikka koulutustaso (ja lisäksi ikä ja sukupuoli) vakioitiin.

Ilmastonmuutoksen uhka aiheuttaa monille ahdistusta

Punu Pihkala ym. ovat tutkineet ympäristöön liittyviä tunteita (2022). Heidän mukaansa ympäristökriisi ja luonnon tuhoutuminen aiheuttavat kasvavassa määrin myös psykistä kuormitusta ja ongelmia ihmisten mielen hyvinvoinnille. Tällaisista vaikeista tunteista ja tuntemuksista on alettu käyttää yleisnimitystä ympäristöahdistus. Käytännössä laajin ympäristöahdistuksen muoto vaikuttaa olevan ilmostriisiin liittyvä ahdistus eli ilmastoahdistus. Ilmenemismuodot vaihtelevat lievästä ahdistuksesta aina voimakkaisiin ahdistuneisuustiloihin asti. (Pihkala ym. 2022.)

ILMASTOAHDISTUSTA ON tunnistettu esiintyvän etenkin nuorten keskuudessa. Vuoden 2021 Nuorisobarometrin mukaan lähes 60 prosenttia 15–29-vuotiaista nuorista oli viimeisen puolen vuoden sisällä keskustellut ilmastoahdistuksesta (Rintala ym. 2022).

SUOMEN AIKUSVÄESTÖÄ koskevan kyselyn (Hyry 2019) mukaan joka neljäs vastasi ilmastonmuutoksen herättäneen hänessä ahdistuksen tunnetta. Tavallisimmin tällaista ilmastoahdistusta olivat vastaajaryhmistä kokeneet alle 30-vuotiaat (33 %), naiset (32 %) ja talousvaikeuksissa olevat (38 %), muita harvemmin sitä taas olivat tunteet yli 65-vuotiaat (17 %) ja miehet (18 %). Merkittävä tulos oli myös se, että ilmastoahdistusta kokeneista 60 prosenttia oli vastannut ahdistuksen johtaneen aktiiviseen toimintaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

HELSINGISSÄ ON tutkittu hiljattain ilmastoahdistusta myös nuorempien, peruskouluisten lasten (11–15 v.) keskuudessa. Tutkimuksen tuloksena heidät profiloitiin neljään ryhmään. Puolet heistä kuului ryhmään, joka koki vain vähäistä ilmastoahdistusta, mutta ei kuitenkaan kieltänyt ilmastonmuutoksen olemassaoloa. Noin 20 prosenttia oli siirtoutunut ilmastonmuutokseen emotionaaliseksi ja tunsi asiasta huolta, riittämättömyyttä ja syillisyyttä. Tämä ryhmä toimi muita enemmän ympäristövastuullisesti. Toinen viidennes kieksi ilmastonmuutoksen olemassaolon eikä siksi tuntenut siitä ahdistustakaan. Pienin ryhmä (10 %) oli ilmastonmuutoksesta ylikuormittunut ja siksi kieksi sen olemassaolon. Heillä esiintyi uupumusta ja lamaannusta. (Veijonaho et al 2024.)

PÄÄKAUPUNKISEUDUN YMPÄRISTÖASENNETEKIJYSELY lomakeessa oli väittämä "tunnen usein ahdistusta ilmastonmuutoksen vuoksi". Vastausten mukaan ilmastoahdistusta tunsi usein lähes puolet vastaajista (46 %). Joka kolmas (33 %) vastasi kieltävästi ja viidennes ei osannut ottaa kantaa.

Ilmastoahdistuksen tuntemisen yleisyyttä selittivät useat taustamuuttujat (Kuvio 4). Näitä olivat ensinnäkin sukupuoli ja ikä. Naisista 55 prosenttia vastasi tuntevana ilmastoahdistusta, kun taas miehistä osuus jäi 36 prosenttiin. Ikä selitti vastauksia mutta riippuu siitä, ettei ilmastoahdistusta ole epälineaarisesta. Selvästi yleisintä ilmastoahdistus oli nuorimilla, alle 30-vuotiailla (57 %) ja seuraavaksi yleisintä 30–39-vuotialla (52 %). Keski-ikäisissä ryhmissä osuus painui alemmassi runsaaseen kolmanneksiin, mutta kohosi vanhemilla, 70–79-vuotiailla, taas 45 prosenttiin.

TOISEKSEN ILMASTOAHDISTUKSEN kokemista selittivät myös koulutustaso ja koettu toimeentulo. Alttius ilmastoahdistukseen oli suurempaa korkeammin koulutetuissa ryhmissä. Harvimmin ilmastoahdistusta ilmoittivat tuntevana ainoastaan perusasteen suorittaneet (40 %) ja useimmin aleman korkeakouluasteen suorittaneet (50 %). Ilmastoahdistus väheni koettu toimeentulon paranemisen myötä: niistä, joiden toimeentulo oli hankalaa tai melko hankalaa, sitä tunsi runsaat puolet; jos toimeentulo oli hyvin helpoaa, osuus oli vain noin kolmannes.

MYÖS ILMASTOAHDISTUKSEN yleisyydestä tehtiin logistinen regressioanalyysi, jotta nähtiin, kuinka nämä yhteydet taustatekijöihin mahdollisesti muuttuvat, kun toiset taustatekijät vakioidaan. Vastemuuttujana oli ilmastoahdistuksen tunteminen: se, että vastaja oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä edellä mainitun väittämän kanssa.

TAULUKON 2 ensimmäisessä lukusarakkeessa on esitetty yhden selittäjän mallit. Kaikilla neljällä taustamuuttujalla oli niissä selitysviima, eli ainakin yksi OR ylsi tilastolliseen merkitsevyyteen. Ikäluokista referenssiluokaksi on valittu 50–59-vuotiaat, joilla ilmastoahdistus oli vähäisintä. Heistä eroavat tilastollisesti merkitsevästi sekä kaksoisnuorinta että vanhin ikäluokka. Koulutusasteen luokista aleman korkeakoulutuksen saaneilla ilmastoahdistus on yleisempää kuin vain perusasteen suorittaneilla, jotka muodostivat referenssiluokan. Sekä edellisestä kuvioista että yhden selittäjän malleista ilmenee, että sukupuolen, iän ja koettu toimeentulon yhteys ilmastoahdistukseen oli melko vahva. Sen sijaan koulutustason yhteys ilmastoahdistukseen oli heikompi, joskin tilastollisesti merkitsevä.

IÄN ja sukupuolen keskinäinen vakiointi (malli 1) ei muuttanut paljonkaan todennäköisyyksiä verrattuna yhden selittäjän malleihin. Mallissa 2 mukaan on lisätty koulutustaso, iän ja sukupuolen vakiointi heikensi koulutustason selitysviima. Yksikään koulutusasteluokka ei enää eronnut merkitsevästi referenssiluokasta eli vain perusasteen suorittaneista.

MALLISSA 3 mukaan on lisätty myös koettu toimeentulo. Siinä referenssiluokan muodostivat ne, jotka tulivat tulollaan toimeen "hyvin helposti". Koettulla toimeentulolla oli vahava itsenäistä selitysviima muiden tekijöiden vakiointin jälkeenkin. Toimeentulovaikeuksia kokevien alttius tunteva ilmastoahdistusta oli selvästi korkeampaa kuin hyvin helpon toimeentulon luokan vastaajilla. Koulutustaso ei kohonnut merkitseväksi selittäjäksi myöskään tässä neljän selittäjän mallissa.

TAULUKKO 2. Logistinen regressioanalyysi, selittävään ilmastoahdistuksen tuntemisen.

	Yhden selittäjän mallit	Malli 1	Malli 2	Malli 3
	OR	OR	OR	OR
Sukupuoli				
mies	ref.		ref.	ref.
nainen	2,16 ***	2,18 ***	2,16 ***	2,14 ***
Ikäluokka				
18–29	2,38 ***	2,38 ***	2,39 ***	2,40 ***
30–39	1,92 ***	1,96 ***	1,94 ***	1,90 ***
40–49	1,08	1,12	1,11	1,10
50–59	ref.	ref.	ref.	ref.
60–69	1,15	1,12	1,18	1,21
70–79 v	1,49 *	1,45	1,49 *	1,59 *
Koulutustaso				
perusaste	ref.		ref.	ref.
ammattikoulutus	1,15		1,22	1,24
ylioppilas	1,23		1,07	1,16
alemпи korkeakoulutus	1,54 *		1,34	1,47
ylempi korkeakoulutus	1,25		1,21	1,46
Koettu toimeentulo				
hankala	1,88 ***		1,86 **	
melko hankala	2,00 ***		2,10 ***	
melko helppoa	1,32		1,27	
helppoa	1,55 **		1,35	
hyvin helppoa	ref.		ref.	
Constant		0,52	0,44	0,30
-2 Log likelihood		2515,61	2505,56	2466,94
Cox & Snell R Square		0,061	0,062	0,072
Nagelkerke R Square		0,081	0,083	0,097

AINEISTO EI suoraan vastaa siihen, miksi toimeentulovaikeuksia kokevat tunsivat yleisemmin ilmastoahdistusta kuin hyvin toimeentulon vastaajat. Mahdollisesti tämä liittyy yleisempään tulevaisuususkon puitteeseen ja siihen, että heikko toimeentulo tekee ihmisenstä haavoittuvamman kaikentyyppisille kriiseille ja uhille.

ENTÄ MIKÄ oli ilmastotietoisuuden ja -ahdistuksen suhde? Havaittiin, että niillä oli melko vahva positiivinen korrelaatio ($r=0,56$). Mitä korkeampi oli ilmastotietoisuusmittarin arvo, sitä yleisempää oli ilmastoahdistus. Kumpikin oli yleisintä naisten ja nuorten ikäluokkien keskuudessa. Kuitenkaan kaikki taustatiedot eivät selittäneet niitä samansuuntaisesti. Koetun toimeentulon paranemisen myötä ilmastoahdistus väheni, mutta ilmastotietoisuusmittarin arvo taas kasvoi.

Lopuksi

Artikkeliissa selvitettiin vuoden 2022 ympäristöasennekselyn pohjalta ilmastonmuutokseen liittyviä asenteita ja niiden yhteyksiä eri taustatietoihin. Ilmastotietoisuudesta muodostettiin asennemittari, jossa muita korkeampia arvoja saivat nuoret aikuiset (30–39 v.) ja naiset. Mittarin arvot myös nousivat koulutustason ja koetun toimeentulon myötä. Koulutuksen selitysvoima kuitenkin heikkeni selvästi, kun muut taustatekijät vakioitiin.

ILMASTONMUUTOS SEURAUSINEEN aiheuttaa monille myös negatiivisia psyykkisiä seuraauksia, ennen muuta ahdistusta. Yleisintä ilmastoahdistus oli naisilla, nuorilla (alle 30-v.) ja heikon toimeentulon vastaajilla. Koulutustaso ei selittänyt ilmastoahdistuksen tuntemista, kun muut taustatiedot vakioitiin.

YLEISPIIRTEENÄ ILMASTOTIE TOISUUDELLA ja ilmastoahdistuksella oli selvä positiivinen korrelaatio. Kuitenkaan taustatiedot eivät aina selittäneet niitä samansuuntaisesti, esimerkiksi toimeentulon paranemisen myötä alittius ilmastoahdistukseen väheni mutta ilmastotietoisuuden mittarin keskiarvo kasvoi. ■

Jukka Hirvonen toimii tutkijana Helsingin kaupungin kansliassa kaupunkitietopalvelut-yksikössä.

Lähteet

Ham, Marija & Mrčela, Dajana & Horvat, Martina (2016): Insights for measuring environmental awareness. Ekonomski Vjesnik / Econviews – Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues. BR. 1/2016, 159–176.

Heikkinen, Timo & Hirvonen, Jukka & Sairinen, Rauno (2004). IT-arkki ja ympäristö. Matkapuhelin ja internet ympäristömyönteisen arjen mahdollistajana. Suomen ympäristö 672, ympäristönsuojelu. Ympäristöministeriö.

Hirvonen, Jukka (2023). Ympäristöasenteet pääkaupunkiseudulla 2022. Tutkimuksia 2023:3. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut.

Hirvonen, Jukka & Vanhatalo, Maaria (2018). Ympäristöasenteet ja kaupunkikehitys Helsingissä ja Vantaalla. Tutkimuksia 2018:1. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.

Hyry Jaakkoo (2019). Kansalaiskysely ilmastonmuutoksen herättämistä tunteista ja niiden vaikutuksista kestävään elämäntapoihin. Sitra, Ilmastotunteet 2019. Kantar 2019.

Kim, Nayeon & Lee, Kyungtag (2023). Environmental Consciousness, Purchase Intention, and Actual Purchase Behavior of Eco-Friendly Products: The Moderating Impact of Situational Context. International Journal of Environmental Research and Public Health. 2023 Apr; 20(7): 5312.

Pihkala, Panu & Sangervo, Julia & Jylhä, Kirsti M. (2022). Nuorten ilmastoahdistus ja ympäristötunteet. Julkaisussa Kiilakoski, Tomi (toim.) (2022). Kestäävä tekosa. Nuorisobarometri 2021, Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, nro 69. Hansaprint 2022. Sivut 95–116.

Rintala, Hanna & Pihkala, Panu & Saarimäki, Sanni (2023). Ympäristöahdistus ja -tunteet koskettavat monia. Duodecim 2023; 139: 843–849.

Schultz, P.W. The Structure of Environmental concern: Concern for self, other people, and the biosphere. J. Environ. Psychol. 2001, 21, 327–339.

Veijonaho, Salla & Ojala, Maria & Hietajärvi, Lauri & Salmela-Aro, Katariina (2024). Profiles of climate change distress and climate denialism during adolescence: A two-cohort longitudinal study. International Journal of Behavioral Development, Volume 48, Issue 2, March 2024, Pages 103–112.

99

Toimeentulo-
vaikeuksia
kokevat
tunsivat
yleisemmin
ilmastoahdistusta
kuin hyvin
toimeentulevat
vastaavat.

Kvartti

Innehåll

- 68** Ledare:
Heikki Pursiainen
- 70** **Karoliina Isoaho & Pekka Valkama**
Städernas styrmetoder för att främja cirkulär ekonomi inom byggande i Helsingfors, Uleåborg och Tammerfors
- 80** **Laura Ansala**
Var stannar man kvar, vart kommer man bara på besök?
– Boendetider och omsättning av invånare i Helsingfors bostadsområden
- 98** **Jenni Erjansola & Tuuli Anna Renvik**
Från marginaliserad till delaktig? Faktorer som utmanar och stöder upplevelsen av delaktighet bland unga i Helsingfors
- 110** **Suvi Määttä**
Helsingforska barns och ungas fysiska aktivitet, deltagande i föreningsverksamhet och användning av motionsplatser
– resultat av LIITU-undersökningen
- 124** **Jukka Hirvonen**
Klimatmedvetenhet och klimatångest – resultat av undersökningen om miljöattityder i huvudstadsregionen

Helsingfors

Nya material på individnivå

synliggör konsekvenserna av politiken

Samhällsvetenskapernas utveckling har varit snabb på 2000-talet. En viktig faktor bakom dena förändring, som till och med har beskrivits som revolutionerande, är användningen av omfattande registermaterial på individnivå vid forskning.

I KOMBINATION med moderna forskningsmetoder har registermaterialen, som ofta består av miljontals observationer, tagit bedömmningen av konsekvenserna av beslut till en helt ny nivå. Nu är det möjligt att hitta faktiska orsakssamband mellan fattade beslut och medborgarnas välbefinnande.

I FINLAND är de nationella registermaterialen exceptionellt lättillgängliga. Statistikcentralen upprätthåller en omfattande samling av material för forskningsändamål, om exempelvis befolkning, inkomstfördelning, arbetsmarknad och boende. Dessa kan kombineras på olika sätt. Materialen innehåller även uppgifter om boende och företagsverksamhetens geografiska fördelning som är relevanta för kommunforskningen.

HELSINKI STAD har tillsammans med sina samarbetspartner tagit ett stort steg framåt när det gäller användningen av dessa material i sin egen forskningsverksamhet och för att stödja kunskapsbaserad ledning.

I ALUEAVAIN, ett pilotprojekt för användning av Statistikcentralens material på individnivå, medverkar Helsingfors och de övriga av Finlands sex största städer samt Aalto-universitetet.

FORSKARE I de medverkande städerna kan själva få direkt tillgång till materialen. Dessutom har deltagarna möjlighet att beställa undersökningar och utredningar som grundar sig på materialen av de medverkande forskarna vid Aalto-universitetet.

SJU FORSKARE vid Helsingfors stad deltar för närvarande i pilotprojektet.

PILOTPROJEKTET HAR redan genererat en mängd intressant information. Nyligen publicerades en utredning om hur universitetsstuderande flyttar för att studera utanför sin hemtrakt. Denna information är viktig till exempel när beslut fattas om den regionala fördelningen av högskoleplatser.

RESULTATEN AV utredningen finns tillgängliga för alla på webbplatsen AlueAvain.fi. Inom kort kommer även rikligt med annan information att publiceras, till exempel om invandring och boende.

PILOTPROJEKTET HAR uppnått sitt mål. Enligt mig bör nästa mål vara att göra AlueAvain-verksamheten permanent.

ETT BRA exempel är Datarummet vid Statens ekonomiska forskningscentral (VATT). Datarummet kan utnyttjas av ministerierna enligt samma princip som pilotprojektet AlueAvain av de medverkande städerna. Datarummet fick permanent finansiering i april. Det har redan visat sig vara användbart genom att det tillför en ny forskningsbas i ministeriernas beslutsfattande och beredning.

JAG TROR att en liknande permanent finansierad verksamhet skulle vara till stor nytta även inom kommunsektorn. På längre sikt skulle den också möjliggöra att uppgifter värdefulla ur forskningssynpunkt i kommunernas egna register kan kombineras med nationella registermaterial.

RESULTATET SKULLE bli forskning som inte enbart är av exceptionellt stort vetenskapligt intresse, utan som också direkt tjänar det strategiska beslutsfattandet i Helsingfors och andra kommuner. ■

Heikki Pursiainen

Städernas styrmetoder för att främja cirkulär ekonomi inom byggande i Helsingfors, Uleåborg och Tammerfors

● KAROLIINA ISOAHO & PEKKA VALKAMA

De stora städerna har börjat genomföra en programmässig policy för cirkulär ekonomi. Helsingfors har godkänt ett åtgärdsprogram för cirkulär ekonomi, Uleåborg har utarbetat en färdplan för cirkulär ekonomi och Tammerfors har en plan för cirkulär ekonomi. Städernas mål är att begränsa användningen av jungfruliga naturresurser i byggandet och mängden avfall som uppstår vid rivning. Även om städerna ännu bara tar de första stege i en programmässig policy för cirkulär ekonomi, har de ändå fattat beslut om att ta i bruk mångsidiga styrmetoder.

Cirkulär ekonomi som ett alternativ till linjär ekonomi inom byggande

Precis som många andra sektorer inom ekonomin fungerar byggandet enligt den så kallade linjära ekonomins principer. Byggsektorn använder naturresurser och framställer byggnader och infrastruktur av dem. När byggnaderna har använts töms och rivas de. Materialen från byggnader som rivits har oftast blivit till avfall, och även de material som valts ut för återvinnings har styrts till användning med lägre värde än tidigare och exempelvis använts som grund- och fyllnadsmaterial för vägar (Christensen 2021; Morseletto 2023).

YGGANDE SOM baserar sig på linjär ekonomi medför betydande externa effekter. På global nivå står bygget och den byggda miljön för omkring hälften av förbrukningen av naturresurser. Byggsektorn förbrukar omkring 40 procent av den oförändrade energin och producerar omkring 30 procent av allt avfall (Miljöministeriet 2024).

DEN LINJÄRA ekonomin i det kommunala byggandet återspeglas i att kommunerna har låtit bygga betydande mängder fastigheter av jungfruliga råmaterial och låtit riva dem efter relativt kort tid, vilket har gett upphov till rivningsavfall. Medelåldern för byggnader som rivits i Finland har varit 39 år för kontorsbyggnader och 41 år för offentliga byggnader (Huuhka & Lahdensivu 2016).

CIRKULÄR EKONOMI representerar en annan ekonomisk modell än linjär ekonomi, eftersom den strävar efter att minska användningen av råmaterial, återanvända material och tillgångar samt återvinna avfall. Målet är att hålla de fysiska tillgångarna i bruk så länge som möjligt, och till slut få till stånd ett slutet materialkretslopp (Sariati 2017). Bygget kan styras mot en cirkulär ekonomi i synnerhet genom att ersätta användning av jungfruliga naturresurser med återvunna material, förbättra materialeffektiviteten och öka byggnadernas användningsår genom ändamålsenlig fastighetsskötsel och reparationer.

Nytta med och främjande av cirkulär ekonomi

Cirkulär ekonomi i byggande och den byggda miljön associeras med många fördelar, som i synnerhet anknyter till en ren natur och skydd av naturresurser samt minskning av miljöbelastningen (Bolger & Doyon 2019; Christensen 2021). Lösningar för cirkulär ekonomi inom byggsektorn kan ha stor effekt på naturresursernas tillräcklighet, den biologiska mångfalden och bekämpningen av klimatförändringen (Miljöministeriet 2024). En del forskare tror också att en övergång till en cirkulär ekonomi förutom miljömässiga fördelar även kan ge ekonomiska och sociala fördelar (t.ex. Geissdoerfer m.fl. 2017). Stadsplanering enligt principer för cirkulär ekonomi kan göra utrymmesanvändningen effektivare. Man kan hitta värdefulla användningsområden för rivningsmaterial som tidigare haft ett negativt värde. Målet att skapa ett slutet kretslopp kan skapa marknader för nya affärsmodeller inom cirkulär ekonomi, som erbjuder tjänster för att förlänga tillgångars livscykel. Nya typer av arbetsplatser kan uppstå exempelvis då rivningsföretag börjar utföra rivningar på ett sådant sätt att byggnadsdelar och material tas tillvara.

MAN HAR börjat främja ett ersättande av den linjära ekonomin med cirkulär ekonomi på alla nivåer inom förvaltningen. EU har gjort uppnåendet av en cirkulär ekonomi till ett centralt strategiskt mål och bland annat utarbetat handlingsplaner (action plans) för cirkulär ekonomi (Alberich, Pansera & Hartley 2023). I Finland har mål för cirkulär ekonomi ingått i regeringsprogrammen sedan 2015 (jfr Tiesmäki, Palander & Tasa 2022). Cirkulär ekonomi inom byggandet främjas genom speciallagstiftning för branschen, som uppdateras år 2025 då den nya bygglagen träder i kraft. Statsrådet fattade också ett principbeslut om ett strategiskt program för cirkulär ekonomi år 2021. Miljöministeriet främjar också materialeffektivitet inom rivning genom ett green deal-avtal för hållbar rivning, som har ingått med fastighetsägarnas och byggaktörernas organisation Rakli ry.

STÄDERNA kan utarbeta en egen policy för cirkulär ekonomi parallellt med statens åtgärder. Många städer har redan inkluderat principer för cirkulär ekonomi i sina strategiska mål och riktat politiska åtgärder för cirkulär ekonomi just mot byggsektorn (Prenderville m.fl. 2017; Bolger & Doyon 2019). Ju mer omfattande och enhetliga politiska åtgärder för cirkulär ekonomi städerna kan införa, desto bättre förutsättningar har de att vända utvecklingen i en hållbarare riktning (jfr Rezaie m.fl. 2022).

Hinder för cirkulär ekonomi

En övergång till cirkulär ekonomi inom byggandet kan vara en mycket komplex och långsam process. Villkor för alla städers policy för cirkulär ekonomi ställs av deras gränser och naturmiljö, deras befintliga byggnadsbestånd och infrastruktur samt deras användningsgrader samt samhälленas ekonomiska bärkraft. Många hinder som man kan stöta på i främjandet av cirkulär ekonomi har lyfts fram i litteraturen. De kan sammanfattas åtminstone så här:

- Bygverksamhet ger upphov till och den byggda miljön inkluderar djupa beroenden av tidigare gjorda val. Till exempel kan de lösningar för delar av konstruktioner, fogar och material som valts tidigare göra rivningen dyrare eller till och med göra det omöjligt att ta materialen tillvara. Enligt Lehtimäki, Piispanen och Henttonen (2020) kan beroendet av tidigare val också innebära att en marknadsledande aktör effektivt kan försvara sin marknadsandel mot mer miljövänliga nykomlingar, eftersom aktörer inom branschen känner marknadsledaren som en pålitlig avtalspartner.

- Prisnivån för begagnade byggnadsdelar och -material kan vara högre än priser för jungfruliga råmaterial. De stora frågorna kring detta handlar om hur de externa effekterna på miljön eventuellt syns i anskaffningspriserna för jungfruliga råmaterial och hur avfalls förorenande och andra skadliga effekter beaktas i avfallshanteringsavgifterna för rivningsavfall.
- Ett fullständigt kretslopp är inte möjligt för alla material, och vissa material minskar oundvikligen när de återanvänds eller deras egenskaper försämras.
- En del åtgärder som definieras som cirkulär ekonomi kan på lång sikt generera större skada än nytta för miljön, om den valda modellen för cirkulär ekonomi exempelvis är energiekonomiskt ineffektiv.
- Målen för cirkulär ekonomi kan vara särskilt krävande för växande städer som får många nya invånare och företag (Nylén m.fl. 2021). Återanvändning och återvinning av stadens egna byggnadsdelar och rivningsmaterial räcker då ofta inte för behoven av nya byggnader och renoveringar.

Utformning av studien

Den senaste tidens forskning har betonat behovet av information om städers olika politiska sammansättningar i synnerhet i fråga om cirkulär ekonomi i byggande (Bucci, van der Berghe & van Bueren 2022). Vi bidrar till att svara på detta behov av forskning genom att granska politiska åtgärder genom vilka finländska städer har börjat ställa om bygverksamheten och den byggda miljön till ett slutet materialkretslopp (Valkama & Isoaho 2024).

FÖR STUDIEN valde vi ut städerna Helsingfors, Uleåborg och Tammerfors, eftersom de har vidtagit åtgärder för att genomföra en programmässig målmedveten policy för cirkulär ekonomi som de har utarbetat på egen hand, och där byggsektorn är ett centralt delområde. Ett särdrag för Helsingfors är att stadens näringslivsavdelning genomför ett klusterprogram för cirkulär ekonomi inom byggsektorn. I Uleåborg sprider man information om cirkulär ekonomi genom bostadsmässan 2025. I Tammerfors byggs Finlands första hus enligt cirkulär ekonomi (Kuntalehti 2022).

DOKUMENTMATERIALET för vår studie består av städernas gällande policyprogram för cirkulär ekonomi och andra kompletterande policydokument, som vi samlade in från städernas webbplatser våren 2023. Vi gjorde också 11 intervjuer med sakkunniga i städerna från april till juni 2023. Till intervjunaterialet hör också fem temaintervjuer med representanter för byggsektorns intresseorganisationer, som vi gjorde vintern 2024.

Städernas mål och politiska åtgärder

De mål som städerna i studien ställt upp är enhetliga och ambitiösa. Helsingfors har som mål att uppnå koldioxidneutral cirkulär ekonomi i markanvändningen och bygget åren 2031–2035. I Uleåborg är målet en hållbar och resurseffektiv byggd miljö år 2030. I Tammerfors strävar man efter att genom byggande enligt cirkulär ekonomi få till stånd långlivade byggnader, minska mängden avfall och andra miljöolägenheter, minska koldioxidutsläppen under byggnadernas livscykel samt spara in på livscykelkostnaderna. Städernas mål förverkligar det miljöpolitiska tänkandet, men är också kopplade till vissa näringsspolitiska strävanden (jfr Nylén m.fl. 2021).

“

En övergång till cirkulär ekonomi inom byggandet kan vara en mycket komplex och långsam process.

TABELL 1.

Sammanfattning av de centrala politiska åtgärderna i Helsingfors, Uleåborgs och Tammerfors program för cirkulär ekonomi (Valkama & Isoaho 2024).

	TYP AV POLITISK STYRNING				
Att skapa förutsättningar för cirkulär ekonomi	Informationsstyrning	Ekonomisk styrning	Avtalsstyrning	Normstyrning	Ägarstyrning
Utredningar, pilotprojekt, utvecklingsprojekt etc.	<p>Helsingfors: Utveckla en verksamhetsmodell för rivnings- och renoveringsprojekt.</p> <p>Uleåborg: Ordna utbildning för yrkespersoner inom hus- och infrastrukturbryggande.</p> <p>Tammerfors: Definiera vad cirkulär ekonomi är i planläggningen. Utreda återvinning av rivningsmaterial med "högre värde", bereda upphandlingsriktlinjer för hållbart byggande, föra marknadsdialog med olika aktörer, involvera slutanvändarna i planeringen av upphandlingar, främja utbildning, inleda ett nytt projekt om återanvändning av material och utnyttja resultaten av husrivningsprojektet ReCreate. ReCreate är ett EU-finansierat forskningsprojekt (Tammerfors universitet 2024)..</p>	<p>Uleåborg: Pilottesta en bonus i byggprojekt som baserar sig på ett litet koldioxidavtryck.</p>	<p>Helsingfors: Pilotprojekt med villkor för tomtoverlåtelser som stöder cirkulär ekonomi i planläggningsarbetet, pilottesta planbeteckningar och anvisningar för byggnadssätt i två pilotområden.</p>	<p>Uleåborg: Undersöka möjligheterna att förverkliga målen för cirkulär ekonomi i planläggningsarbetet, pilottesta planbeteckningar och anvisningar för byggnadssätt i två pilotområden.</p>	<p>Helsingfors: Genomföra pilotprojekt med nybyggen och renoveringar utifrån vilka man förflyttar planeringen av byggnader och förbättrar den cirkulära ekonomin för plast i infrastrukturbryggande, genomföra pilotprojekt med fokus på livscykel i infrastrukturbryggandet</p> <p>Uleåborg: Genomföra pilotprojekt för infrastrukturbryggande enligt cirkulär ekonomi och utsläppsfrida byggarbetsplatser.</p> <p>Tammerfors: Pilotprojekt gällande cirkulär ekonomi inom rivning.</p>
Ändringar som görs direkt eller utan särskild testning	<p>Helsingfors: Utarbeta anvisningar för rivningsprojekt, som uppdateras utifrån pilotprojekt.</p> <p>Uleåborg: Göra en lista av teman och mål för cirkulär ekonomi för markanvändningen och planläggningen, ge kvalitetsanvisningar för renoveringar, fastställa livscykel- och CO2-mål för byggnader samt utarbeta anvisningar för rivning.</p> <p>Tammerfors: Ge anvisningar för ändring av tomters användningsändamål, ge råd om cirkulär ekonomi till företag och ordna utbildning för stadens anställda.</p>	<p>Uleåborg: Sträva efter att minska det avfall som uppstår i staden egen byggprojekt genom att ställa upp resultatmål och incitament för entreprenörerna.</p>	<p>Helsingfors: Ställa krav på rivningsentreprenörer.</p> <p>Uleåborg: Införa nya villkor för tomtoverlåtelser, ordna en tomtoverlåtelse-tävling med temat cirkulär ekonomi och kräva sortering vid rivning.</p> <p>Tammerfors: Delta i Green Deal-avtalet för hållbart rivande och uppdatera villkoren för tomtoverlåtelser.</p>	<p>Helsingfors: Främja cirkulär ekonomi genom planläggning och skapa möjligheter att främja delningsekonomi genom detaljplanen.</p> <p>Tammerfors: Beakta cirkulär ekonomi i planläggningen och göra en plan för cirkulär ekonomi till en del av detaljplanen eller bygglivet. Utveckla regleringspraxisen för husbyggande så att lösningar enligt cirkulär ekonomi är möjliga.</p>	<p>Uleåborg: Förnya utgångspunkterna för planerna för byggande, utarbeta en modell för nybyggnads- och renoveringsprojekt, planera byggnader så att de endast producerar lite avfall, göra rivningskartläggningar, utreda rivningsmaterial, skapa en intern verksamhetsmodell för återanvändning av rivningsmaterial samt iståndsätta förurenade områden, helst med hållbara metoder.</p> <p>Tammerfors: Samarbeta intensivare inom staden kring rivning av byggnader, använda rivningsmaterial flexibelt, ställa krav på användning av återvunna material, poängsätta offerter med tanke på cirkulär ekonomi, öka återanvändningen av produkter som kan användas från rivningsobjekt och grunda en materialbank.</p>

DE STUDERADE städernas program för cirkulär ekonomi består av mångsidiga styrmetoder (tabell 1). De börjar med mjukare politiska åtgärder, såsom råd och rekommendationer, och slutar med tvingande åtgärder, det vill säga reglering och ägarstyrning.

Å ENA sidan siktar städernas politiska åtgärder på att hitta och utveckla ändamålsenliga val och lösningar för cirkulär ekonomi (se den övre raden i tabell 1). För detta ändamål inleder de studerade städerna många utredningar och tester för att försöka bedöma hur alternativa lösningar fungerar. Å andra sidan har städerna också beslutat om förändringar som ska verkställas utan några särskilda tester (se den nedre raden i tabell 1), vilket i synnerhet innebär nya riktlinjer och verksamhetsmodeller samt översyner av stadens villkor för entreprenader. Städernas politiska åtgärder för cirkulär ekonomi verkar konsekventa, och det verkar inte finnas inre motstridigheter i de politiska programmen.

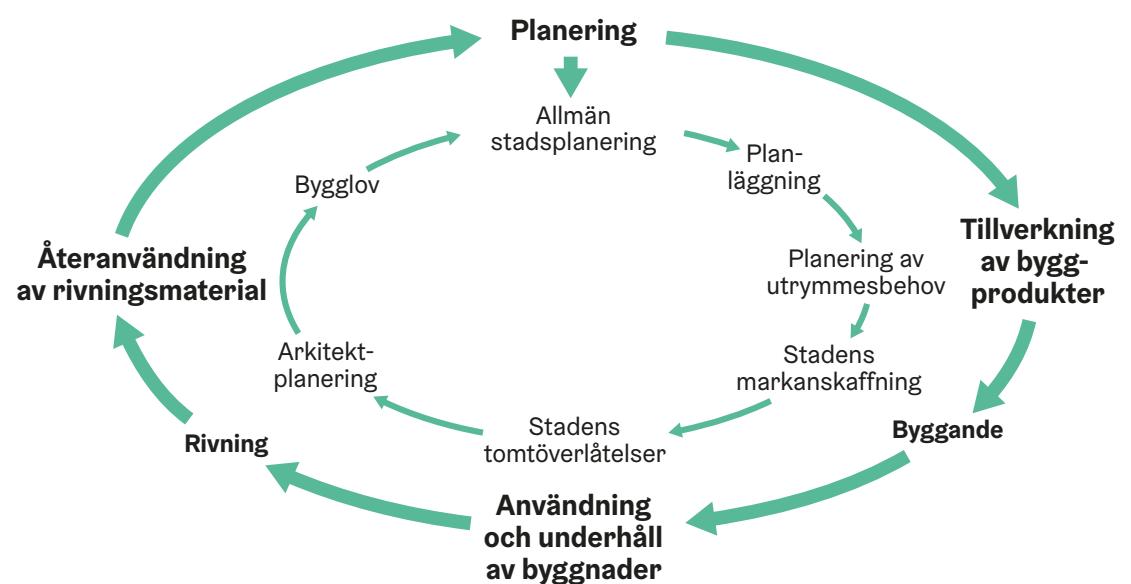
STÄDERNAS HELHET av politiska metoder är dock inte i balans, eftersom informations- och ägarstyrningen har större vikt i programmen för cirkulär ekonomi. Städerna äger betydande byggnadsbestånd och infrastrukturegendom

för offentliga tjänster, och det är därför naturligt för dem att verkställa övergången till en cirkulär ekonomi med borgjan från sin egen egendom. Informationsstyrningens betydande vikt kan förstås genom informationsbehoven hos kommunerna själva och företag inom branschen, eftersom kunskapen om tänkande kring och lösningar för cirkulär ekonomi ännu är ganska varierande. Balansen i åtgärderna för cirkulär ekonomi lider också av att programmen låter den ekonomiska styrningens roll vara ganska anspråkslös.

NÄR DET gäller byggandet som helhetsprocess (se bild 1) noterade vi att städernas åtgärder gäller alla skeden förutom tillverkningen av byggprodukter. I planeringsskedet betonas detaljplanläggningen, som man försöker förnya genom att beakta principer för såväl cirkulär ekonomi som delningsekonomi. Även uppdatering av villkoren för tomtoverlåtelser i enlighet med cirkulär ekonomi ses som viktigt, och alla de studerade städerna har åtminstone beslutat om ett pilotprojekt för villkor för tomtoverlåtelser. Däremot har relativt få åtgärder riktats mot allmän eller visionerade stadsplanering och det skede där bygglov söks och beviljas.

BILD 1.

Byggprocesser i en cirkulär ekonomi (jfr Häkkinen 2011).

Vilka utmaningar har vi identifierat i vår studie?

I stort sett stöder våra observationer tidigare rapporterade synpunkter på att en tröghet i byggsektorn, utvecklingskrafter på lång sikt, marknadsbasen i byggandet och rivanget samt privata fastighetsägare är faktorer inom sektorn för vilka frågor om styrbarhet har identifierats som kritiska teman i fråga om cirkulär ekonomi (Heurkens & Dabrowski 2020). Städerna har relativt få möjligheter att påverka privata fastighetsplacerares och -ägares intressen, om planläggningen och villkoren för tomtöverlåtelser inte följs. Städerna kan ändå försöka påverka attityderna, så att byggande enligt cirkulär ekonomi och användning av återvunna material värdesätts och så att byggnadernas slutanvändare också är villiga att betala mer för dem.

BYGGSEKTORN HAR också vissa särskilda utmaningar som gör det svårare att fastställa eller rikta lämpliga politiska åtgärder. För det första ger byggande upphov till jordmassor, men återanvändning av dem försvåras av brist på förvaringsplatser, eftersom städerna är tätbebyggda. Det är besvärligt att flytta jordmassor och att hantera dem för detta syfte, eftersom detta ger upphov till exempelvis damm och buller. För det andra försvåras användningen av rivningsmaterial exempelvis av att rivningskartläggningar i allmänhet sker först nära tidpunkten för rivningen, så att man har för lite tid för att ordna återanvändning och återvinning. Som en tredje och mer allmän faktor kan nämnas att byggkedjan är splittrad och att många olika aktörer och avtalsförhållanden formar byggarbetsplatsernas prioriteringar och verksamhetsförutsättningar i ett visst projekt. Det skulle vara klokt av städerna att överväga, även inom ramen för kommunSAMARBEDET, hur de kunde bidra till en lösning på dessa problem, varav många anknyter till tidsmässiga, geografiska och andra skillnader i efterfrågan på och utbudet av återvunnet material.

ÅTMINSTONE HITTILLS har städerna inga planer på att använda källor på inkomstsidan i budgeten för att styra byggsektorn. De politiska programmen innehåller inte några planer på att förnya avgiftspolitiken med tanke på resurseffektivitet eller -ineffektivitet. Även allokeringen av egentliga nya utgiftsanslag till cirkulär ekonomi verkar relativt an- språkslös.

I INTERVJUERNA påpekade städernas representanter också att en grundlig beräkning av livscykelnaderna inte ännu har etablerats som en del av planeringen av upphandlingar och investeringar. I nuläget lider det långsiktiga övervägandet av lösningar för cirkulär ekonomi därför av en brist på heltäckande kostnadsuppgifter. När staden exempelvis planerar en ny byggnad, borde den jämföra hur förmånliga olika alternativ är. En central faktor är då frågan om vilka nettokostnader som orsakas av byggandet

och byggnaden under dess livscykel samt senare vid rivningen. De utmaningar som åtskillnaden mellan drifts- och kapitalekonomin i kommunerna orsakar är också en del av problematiken. De har exempelvis riktat beslutsfattarnas huvudsakliga fokus mot investeringsbeslut som projekt inom kapitalekonomin, så att riskerna och kostnaderna i underhållet av fastigheten inte har granskats lika kritiskt. Åtskillnaden har också inneburit att en heltäckande ekonomisk plan inte har kunnat göras upp för en längre tid än ett kalenderår, och att utvecklingen av fastigheternas värde i balansräkningen inte har kunnat följas på ett transparent sätt. För att lösa dessa utmaningar har man åtminstone föreslagit en utvärdering av alternativa åtgärde- och förvaltningsmodeller för lokaler (Helsingfors stad 2020; Helsingfors stads fastighetsstrategi).

DE POLITISKA programmens trovärdighet skadas av att de inte på ett tydligt sätt tar tag i de bakomliggande orsakerna till att byggnader blir kortlivade. Även de oklara sambanden mellan de politiska åtgärderna och städernas finansieringsmöjligheter samt den delvisa tentativiteten i utredningarnas och pilotprojektens form utmanar den politiska styrningens trovärdighet. De politiska programmens trovärdighet stärks dock av att städernas programarbete baserar sig på EU:s och statens mål, att programmen för cirkulär ekonomi har godkänts i städernas centralförvaltning, sakunnigas förtroende för att städernas självstyre räcker för att verkställa åtgärder för cirkulär ekonomi samt kopplingarna mellan åtgärderna för cirkulär ekonomi samt koldioxidneutralitetsmålen och näringspolitiken.

Utvecklingspotential i policyn för cirkulär ekonomi

Städerna håller ännu bara på att ta de första stege mot att det offentliga och privata byggandet, fastighetsskötseln och rivningen inom deras områden i något skede kan bli förenliga med cirkulär ekonomi. Vi bedömer dock att nuvarande och framtidiga kommunala beslutsfattare redan nu har möjlighet att stärka utvalda politiska åtgärders effekter. Detta kan ske genom att identifiera lösningar som har konstaterats fungera genom utredningar och tester och etablera dem som en del av enheternas rådande praxis

samt skala upp fungerande pilotprojekt för mer omfattande bruk. Den här utvecklingen kan stödjas genom att hålla fast vid betoningen av målen för cirkulär ekonomi som en del av städernas strategier (jfr Nylén m.fl. 2021).

REPRESENTANTERNAS FÖR byggindustrins intresseorganisationer lyfte fram att det är viktigt att företagen vet hur städerna tänker framskrida med att införa krav på cirkulär ekonomi på lång sikt. Detta ger företagen en uppfatt-

TABELL 2. Förslag som baserar sig på observationer i forskningsprojektet och exempel gällande dem.

Utmaning	Styrmetod	Förslag/rekommendation	Exempel	Motivering/kontext
Medvetenhet om cirkulär ekonomi, begrepp, förståelse osv.	Informationsstyrning	Effekterna av informationsåtgärderna och vägledningen bör förbättras genom samarbete med intressenter.	Helsingfors klusterprogram för cirkulär ekonomi och projektet med ett hus enligt principerna för cirkulär ekonomi i Kissanmaa i Tammerfors har samarbetat med Green Building Council Finland ry genom att testa en ordbook för cirkulär ekonomi som organisationen utvecklat i ett projekt.	Cirkulär ekonomi är fortfarande en relativt ny ekonomisk modell. I sina informationsåtgärder når staden de primära målgrupperna bättre om den kan bygga en smidig samarbetsrelation med organisationer inom sektorn.
Problem med matchningen i materialströmmarna	Informationsstyrning	Staden borde stödja skapandet av marknadsplatser och informationsutbytet mellan aktörer i branschen.	Helsingfors har strävat efter att utveckla förutsättningarna för att efterfrågan på och utbudet av rivningsmaterial ska mötas genom ett projekt i stadsdelen Hallonnäs. Målet är att bygga en digital marknadsplats för rivningsmaterial.	Om staden utvecklar eller upprätthåller en marknadsplats behöver detta inte nödvändigtvis vara en långvarig lösning. Det kan vara motiverat att staden lösger sig från sådan verksamhet med tiden. När återanvändning blir standard kan även förmedlingstjänster behövas. De tar hand om tillvarataget, lagringen och den vidare transporten av material.
Ägarstyrning	Förvaringsplatser för jordmassor (förmånliga och långvariga sådana) borde ordnas i städerna.	Oslo stad utvecklar det gamla industriområdet i Hovinbyen till en ny typ av klimtvänlig stadsdel i samarbete med intressenter. Där planeras också en plats för förvaring och behandling av jordmassor, så att transporterna av massor inom staden kan minskas.	Privatägda förvaringsplatser för jordmassor som fungerar på rena marknadsvillkor har inte utvecklats i städerna i enlighet med behoven.	
Dåligt etablerat livscykeltänkande	Ekonomisk styrning	Kompetens inom beräkning av livscykelnaderna bör vidareutvecklas och spridas mellan städerna.	Helsingfors stad har genomfört ett projekt för en metod för livscykeleräkning för att utveckla nätverket av servicelokaler, och dragit nytta av extern sakkunskap i det.	Inom fastighetssektorn beaktar livscykeleräkningen på kapitalekonomin sida investeringsbeslut och på driftsekonomins sida de realiseraade kostnaderna för fastighetsunderhållet samt olika kostnadseffekter av rivningar.
Förtydliga metoderna för att främja cirkulär ekonomi i stadsplaneringen	Ägar-, avtals- och normstyrning	Beslutsfattarna bör överväga och pilottesta hurdana mål och kriterier det är motiverat att inkludera i planen och vad som är förnuftigt att främja projektspecifikt eller med andra styrmetoder, exempelvis genom villkor för tomtöverlåtelser.	Tammerfors hade som mål att främja utveckling av affärsvärksamheten i byggnader baserat på cirkulär ekonomi, och använde en tomtöverlåtelsetävling som politiskt medel. Tävlingen i Kissanmaa överträffade förväntningarna, och staden fick totalt 17 offerter. Det vinnande objektet är inte ännu färdigt.	Tomtöverlåtelser har en stämpel som engångsåtgärder. Användning av planläggningen som ett politiskt medel för cirkulär ekonomi kräver också grundligt övervägande. Planen kan ändras, men planläggningen är till sin karaktär arbetskrävande och långsam.
Hegemoni i den linjära ekonomin och beroende av tidigare val	Normstyrning	Det skulle vara motiverat för städerna att fråga hur man med hjälp av begränsningar, förbud eller tillståndsvillkor skulle kunna ingripa i de funktioner som är allra mest resursineffektiva, genererar mest avfall eller använder mest icke-förnybara naturresurser.	Städerna kan fastställa administrativa normer exempelvis genom detaljplaner, byggnadsordningar samt bestämmelser om miljöskydd och avfallshantering. I detaljplanläggningen av Busholmen och Fiskehamnen i Helsingfors har man valt lösningar där bostäderna inte har egna bastur. I stället har man byggt takbastur i huslagen.	Städerna har inte nödvändigtvis ännu gjort en heltäckande utredning av hur olika administrativa regler skulle kunna användas för att främja cirkulär ekonomi.
Byggsektoraktörernas utbud av tjänster	Ägar- och avtalsstyrning	Städerna borde stegvis utöka kriterierna för cirkulär ekonomi i bygg- och rivningsprojekt.	Tammerfors stad har testat upphandlingsförfaranden enligt principerna för cirkulär ekonomi i gatu- och markbyggande. Testet gjordes i en gatubyggnadsentreprenad på Yliopistonkatu, där man använde minimikrav enligt temat cirkulär ekonomi och påängsatta jämförelsekriterier.	Genom stadsens upphandlingskriterier kan man effektivt få i synnerhet små och medelstora företag att tänka ut nya lösningar och styra deras förnyelse. EU-taxonomins styrande effekt riktar sig mot stora företag (byggföretag) åtminstone i det inledande skedet.
Outnyttjade lokaler	Ägarstyrning	Man borde försöka förbättra lokalernas användningsgrad med digitala eller andra förvaltningsystem åtminstone om man på så sätt kan minska behoven av att bygga nya lokaler.	Kommunerna i Tammerforsregionen arbetar med projektet Kaupunkitilat 24/7 käyttöön (stadens lokaler i bruk 24/7). Dess mål är att utveckla en bokningstjänst för kommunernas lokaler, digitala nycklar till lokalerna och ett enhetligt nätbetalningssystem.	Effektivare användning av kommunernas lokaler har stor potential åtminstone med tanke på att kommunerna har åtta gånger fler lokaler än staten.

”

De studerade städerna strävar åtminstone inte ännu efter att systematiskt köra ner verksamhet enligt en linjär ekonomi.

ning om hurdana utvecklingsinsatser som förväntas av dem. Representanterna sade också att stadsens entreprenader och kriterierna för cirkulär ekonomi i dem är viktiga, eftersom de konkretiseras de politiska förklaringarna i programmen. Städerna har en mycket betydande roll som offentlig upphandlare inom byggbranschen, men upphandlingar som förverkligar tänkandet kring cirkulär ekonomi har ännu bara gjorts i väldigt begränsad utsträckning. Enligt de intervjuade kommunrepresentanterna beror upphandlingarnas styrande effekt i sista hand på om det finns – eller kommer att finnas – företag på marknaden som kan uppfylla behoven enligt de kriterier för cirkulär ekonomi som städerna fastställer.

I TABELLEN (se sida 77) har vi sammanställt några politiska förslag och exempel som beskriver dem. De baserar sig på analyser i vår studie eller material som anskaffats under forskningsprojektet, och de är avsedda för att väcka diskussion om utveckling av policyn för cirkulär ekonomi.

DE STUDERADE städerna strävar åtminstone inte ännu efter att systematiskt köra ner verksamhet enligt en linjär ekonomi. Programmen för cirkulär ekonomi innehåller exempelvis inte föreskrifter om att betydande och tvingande bestämmelser eller tydliga förbud ska införas. I intervjuerna framgick ändå att den förnyade stadsplaneringen och planläggningen strävar efter att minska användningen av en del lösningar för byggande som tidigare använts mer allmänt. Som exempel nämnades att egna bastur i lägenheter ersätts med bastur för hela husbolaget (se tabell 2).

Om städerna efter de nuvarande programmen vill gå längre i sin policy för cirkulär ekonomi, måste de överväga att ta i bruk olika men riktade begränsningsåtgärder eller kvoter i synnerhet med materialeffektivitet eller -ineffektivitet som kriterium.

I EN fortsatt undersökning skulle det vara motiverat att göra internationella jämförelser av hur framgångsrika europeiska städer har varit i sina åtgärder för cirkulär ekonomi och hur de samordnar sina åtgärder inom ramen för kommundelarbetet. Det behövs fler fallstudier för att förklara hur hinder för övergången till cirkulär ekonomi har hanterats genom samarbete med intressenter. Intressanta forskningsproblem kan också anknuta till studier där man jämför förutsättningarna för att främja cirkulär ekonomi i växande städer respektive städer vars befolkning minskar. ■

Karoliina Isoaho arbetade som specialforskare vid Helsingfors stadskansli fram till den 29 februari 2024.

Pekka Valkama är specialforskare vid Helsingfors stadskansli och ansvarig ledare för ett forskningsprojekt om förvaltning av en stad med cirkulär ekonomi.

Den ursprungliga studien publicerades i sin helhet i tidningen Focus Localis 1/2024. Studien har genomförts med stöd av finansiering från Finlands Akademi (beslut nr 357561).

Litteratur:

- Alberich, J. P., Pansera, M. & Hartley, S. (2023). Understanding the EU's Circular Economy Policies Through Futures of Circularity. *Journal of Cleaner Production* 385, 135723. DOI: 10.1016/j.jclepro.2022.135723.
- Bolger, K. & Doyon, A. (2019). Circular Cities: Exploring Local Government Strategies to Facilitate a Circular Economy. *European Planning Studies* 27(11), 2184–2205. DOI: 10.1080/09654313.2019.1642854.
- Bucci Ancapi, F., Van den Berghe, K. & van Bueren, E. (2022). The Circular Built Environment Toolbox: A Systematic Literature Review of Policy Instruments. *Journal of Cleaner Production* 373, 133918. DOI: 10.1016/j.jclepro.2022.133918
- Christensen, T. B. (2021). Towards A Circular Economy in Cities: Exploring Local Modes of Governance in the Transition Towards a Circular Economy in Construction and Textile Recycling. *Journal of Cleaner Production* 305, 127058. DOI: 10.1016/j.jclepro.2021.127058
- Geissdoerfer, M., Savaget, P., Bocken, N.M.P. & Hultink, E. (2017). The Circular Economy – A New Sustainability Paradigm? *Journal of Cleaner Production* 143, 757–768. DOI: 10.1016/j.jclepro.2016.12.048.
- Helsingfors stad. Helsingin kaupungin toimitilastrategia (2020). Yhteinen ponnistus kaupungin tilojen arvon säilyttämiseksi vuosikymmenestä toiseen. 27.5.2020. Läst 16.3.2024. <https://ahjojulkaisu.hel.fi/60915B61-FAA9-C87C-97C8-727EC3700000.pdf>
- Helsingin kaupungin kiinteistöstrategia (n.d.) [Helsingfors stads fastighetsstrategi]. Terveelliset ja turvalliset tilat tehokkaasti kaikille kaupungin palveluille. Helsingfors. Läst 16.3.2024. <https://www.hel.fi/static/helsinki/valtuusto/seminaari-2019/kiinteistostrategia.pdf>
- Heurkens, E. & Dąbrowski, M. (2020). Circling the Square: Governance of the Circular Economy Transition in the Amsterdam Metropolitan Area. *European Spatial Research and Policy* 27(2), 11–31. DOI: 10.18778/1231-1952.27.2.02.
- Huuhka, S. & Lahdensivu, J. (2016). Statistical and Geographical Study on Demolished Buildings. *Building Research and Information* 44(1), 73–96. DOI: 10.1080/09613218.2014.980101.
- Häkkilä, T. (toim.) (2011). Kestävän rakentamisen prosessit. VTT Tiedotteita – Research Notes 2572.
- Kuntalehti (2022) Tampereen Kissanmaalle rakennetaan Suomen ensimmäinen kiertotaloustalo. Läst 22.2.2024. <https://kuntalehti.fi/uutiset/teknikka/tampereen-kissanmaalle-rakennetaan-suomen-ensimmainen-kiertotaloustalo/>
- Lehtimäki, H., Piispanen, V.-P. & Henttonen, K. (2020) Strategic Decisions Related to Circular Business Model in a Forerunner Company: Challenges Due to Path Dependency and Lock-In. *South Asian Journal of Business and Management Cases* 9(3) 402–412. <https://doi.org.proxy.uwasa.fi/10.1177/2277977920957957>
- Morseletto, P. (2023). Sometimes Linear, Sometimes Circular: States of the Economy and Transition to the Future. *Journal of Cleaner Production* 390, 136138. DOI: 10.1016/j.jclepro.2023.136138.
- Nylén, E.-J., Riki, A., Jokinen, A. & Jokinen, P. (2021). Kiertotalouden kestävyyslupaukset. *Yhteiskuntapolitiikka* 86(4), 406–418. URN:NBN:fi-fe2021091546264.
- Prendeville, S., Cherim, E. & Bocken, N. (2018). Circular Cities: Mapping Six Cities in Transition. *Environmental Innovation and Societal Transitions* 26, 171–194. DOI: 10.1016/j.eist.2017.03.002.
- Rezaie, S., Vanhuyse, F., André, K. & Henrysson, M. (2022). Governing the Circular Economy: How Urban Policymakers Can Accelerate the Agenda. Stockholm: Stockholm Environment Institute. DOI: 10.51414/sei2022.027.
- Sarialti, F. (2017). Linear Economy Versus Circular Economy: A Comparative and Analytic Study for Optimization of Economy for Sustainability. *Visegrad Journal on Bioeconomy and Sustainable Development* 6(1), 31–34. DOI: 10.1515/vjbsd-2017-0005
- Tampereen yliopisto (2024) Recreate. Läst 22.2.2024. <https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/recreate>
- Tiesmäki, S., Palander, U. & Tasa, S. (2022). Yritysten haasteita ja onnistumisia kiertotalouden siirtymässä. Selvitys kiertotaloushankkeiden valtionavustuksen tuloksellisuudesta. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:64. [Företagens utmaningar och framgågar i omställningen till cirkulär ekonomi. Utredning till resultatet av statsunderstödet för cirkulär ekonomi. Arbets- och näringsministeriets publikationer 2022:64.] Helsingfors: Arbets- och näringsministeriet.
- Valkama, P. & Isoaho, K. (2024) Kuntien kiertotaloussiirtymät rakentamisen sektorilla: Tarkastelussa politiikkayhdistelmät Helsingissä, Oulussa ja Tampereella. *Focus Localis* 52(1), 43–62
- Ympäristöministeriö [Miljöministeriet] (2024). Rakentamisen kiertotalous. Läst 22.2.2024. <https://ym.fi/rakentamisen-kiertotalous>

● LAURA ANSALA

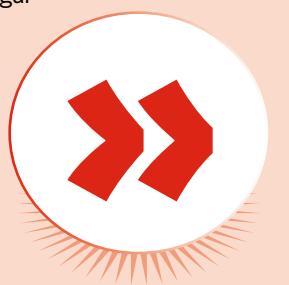
Var stannar man kvar, vart kommer man bara på besök?

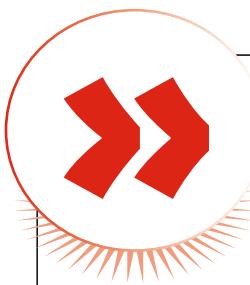
*– Boendetider och
omsättning
av invånare
i Helsingfors
bostadsområden*

Det finns en anmärkningsvärd variation i förmågan att locka till sig invånare och hålla kvar dem i bostadsområdena i Helsingfors. Befolkningen förnyas framför allt långsamt i förortsområdena som domineras av småhus och ägarbostäder. Däremot är andelen nyinflyttade i stadskärnan i allmänhet årligen högre än stadens genomsnitt, och invånarna stannar inte länge i de här områdena. Flyttnings inom Helsingfors sker ofta mellan områden med liknande egenskaper, och personer som flyttar till Helsingfors från ett område utanför Helsingfors flyttar framför allt till bostadsområden som ligger nära den stad de flyttat från.

Inledning

Människor flyttar mycket inom Helsingfors. År 2022 genomfördes nästan 102 000 flyttningsar mellan och inom olika delområden i Helsingfors. På tio år har antalet interna flyttningsar ökat med nästan 10 000. Flyttningarna inom Helsingfors utgör också majoriteten av alla flyttningsar i Helsingfors. År 2022 skedde totalt drygt 86 000 in- och utflyttningsar över kommungränserna i Helsingfors, vilket är cirka 16 000 färre än antalet flyttningsar inom Helsingfors. (Områdesserier för Helsingfors-regionen 2023a.) Flyttningsarna inom staden har därför relativt stor potential att upprätthålla eller förändra befolkningsstrukturen i bostadsområdena.

Flyttningsarna inom staden är inte jämnt fördelade över alla områden. Naturligtvis kommer mer flyttningar tillfälligt ske till helt nya områden och områden där det sker mycket kompletteringsbyggande än flyttningen till områden med mer etablerad stadsstruktur. Men även mellan mer etablerade områden kan boendetiderna och omsättningen av invånare variera av många olika anledningar, till exempel bostadsbeståndet, läget, tjänster, kollektivtrafik, allmän trivsamhet eller upplevd trygghet i områdena.

BOENDETIDERNA OCH omsättningen av invånare har betydelse för bostadsområdena på många olika sätt. Flera studier har visat att invånares varaktighet i grannskap är, genom bildandet av lokala sociala nätverk, förknippat med invånarnas sociala förmåga att agera tillsammans och effektivt för gemenskapens räkning (Kasarda och Janovitz 1974, Sampson och Groves 1989, Sampson et al. 1997). Hur nära vänskapsband och bekantskaper som knyts i ett grannskap beror också på hur länge invånarna bor där: invånare som bor i området en kort tid är mindre benägna att skapa nära sociala nätverk i sitt område, och å andra sidan orkar de som bor kvar i området inte hövdväntvis anstränga sig för att skapa relationer i grannskapet om det generellt sett är hög omsättning på invånare i området (Sampson 1988, 1991).

I DEN här artikeln utredes jag förmågan att locka till sig invånare och förmågan att hålla kvar dem för bostadsområdena i Helsingfors med avseende på boendetiderna och omsättningen av invånare. Först behandlar jag hur hög den årliga omsättningen av invånare i bostadsområdena är och hur typiskt det är att bo i områdena under en relativt lång tid. Dessutom utredes jag på vilket sätt den regionala variationen i boendetider och omsättning av invånare är relaterad till variationen i egenskaper hos bostadsbeståndet i olika områden. Jag beskriver också hur flyttningarna under det senaste decenniet har fördelats mellan olika typer av bostadsområden. Efter de här allmänna granskningarna fokuserar jag på stadsförnyelseområdena och jämför boendetiderna och omsättningen av invånare för dem med andra bostadsområden i Helsingfors med liknande bostadsbestånd.

I GRANSKNINGARNA använder jag mig av Statistikcentralens paneldata, där samma individer kan granskas årligen över tid. Den här informationen använder jag framför allt för att få information om var personer är bosatta den sista dagen på året. Dessutom baserar jag klassifice-

ringen av bostadsområdena på uppgifter om bostadsbeståndet i Helsingfors enligt område från områdesserierna för Helsingforsregionen. I det stickprov jag granskar ingår alla personer som bodde i Helsingfors 2021, och jag granskar deras boendehistorik från och med 2010. Informationen om Helsingforsbornas boplatser anges enligt delområde. Jag har inte granskat delområden som hade färre än hundra invånare 2021.¹⁾

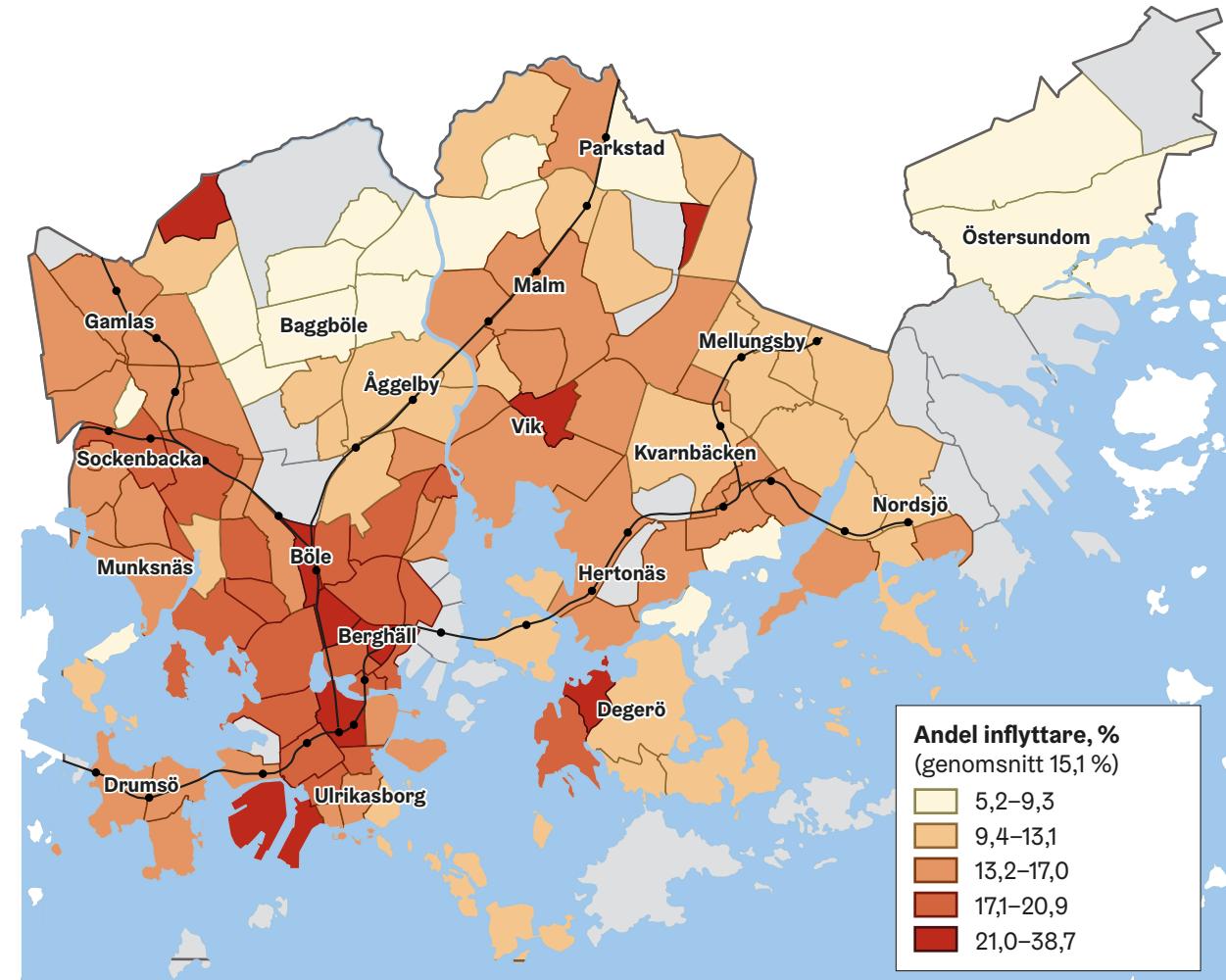
I stadskärnan byts invånarna ut, i småhusområden stannar man längre

Hur mycket flyttning som sker i ett bostadsområde kan till exempel beskrivas med hur stor andel inflyttarna årligen utgör av alla invånare. Figur 1 visar den genomsnittliga årliga andelen inflyttare i de olika delområdena i Helsingfors mellan 2011 och 2021. De regionala andelarna är indelade i fem kategorier, där den genomsnittliga andelen, 15 procent, ligger i mitten av den mellersta kategorin. Kategorin som innehåller genomsnittet och de kategorier som ligger närmast den är lika stora, och deras bredd utgör två tredjedelar av standardavvikelsen (standardavvikelse 5,8 procentenheter). Värdena för de kategorier som ligger längst bort från genomsnittet ligger alltså mer än en standardavvikelse från genomsnittet. Klassificeringen av de andelar som följande diagram visar (Figur 2 och 3) är också gjord på samma sätt.

UNDER 2010-TALET var den genomsnittliga årliga andelen inflyttare bland invånarna i olika delområden Helsingfors särskilt hög i områden som Busholmen, Mellersta Böle och Kungsholmen, där mycket nybyggande skedde under årtiondet. Även de östra delområdena i stadskärnan, som Torkelsbacken, Ås och Alphyddan, hade många inflyttare i förhållande till det totala antalet invånare i områdena. Inflyttningen var också relativt stor i många delar av stadskärnan och delområdena i västra Helsingfors. Däremot var andelen inflyttare särskilt låg i flera småhusdominerade förorter, som till exempel Britas, Svedängen, Torparbacken och Östra och Västra Baggböle.

I DE ovan nämnda delområdena i den östra stadskärnan, där andelen inflyttare var stor, var även andelen utflyttare relativt stor. Eftersom det inte skedde mycket ny- och kompletteringsbyggande i de här delområdena under 2010-talet förutsatte den största delen av flyttningarna också utflyttning, och invånarna i områdena byttes faktiskt till relativt stor del ut. I områdena där det skett mycket nybyggande var däremot andelen utflyttare i de flesta fall långt mindre än andelen inflyttare under det senaste decenniet. Alltså flyttade man oftare till de här områdena än bort från dem.

1) Dessutom har jag uteslutit delområdet Sandhamn från granskningen på grund av dess specifika karaktär.

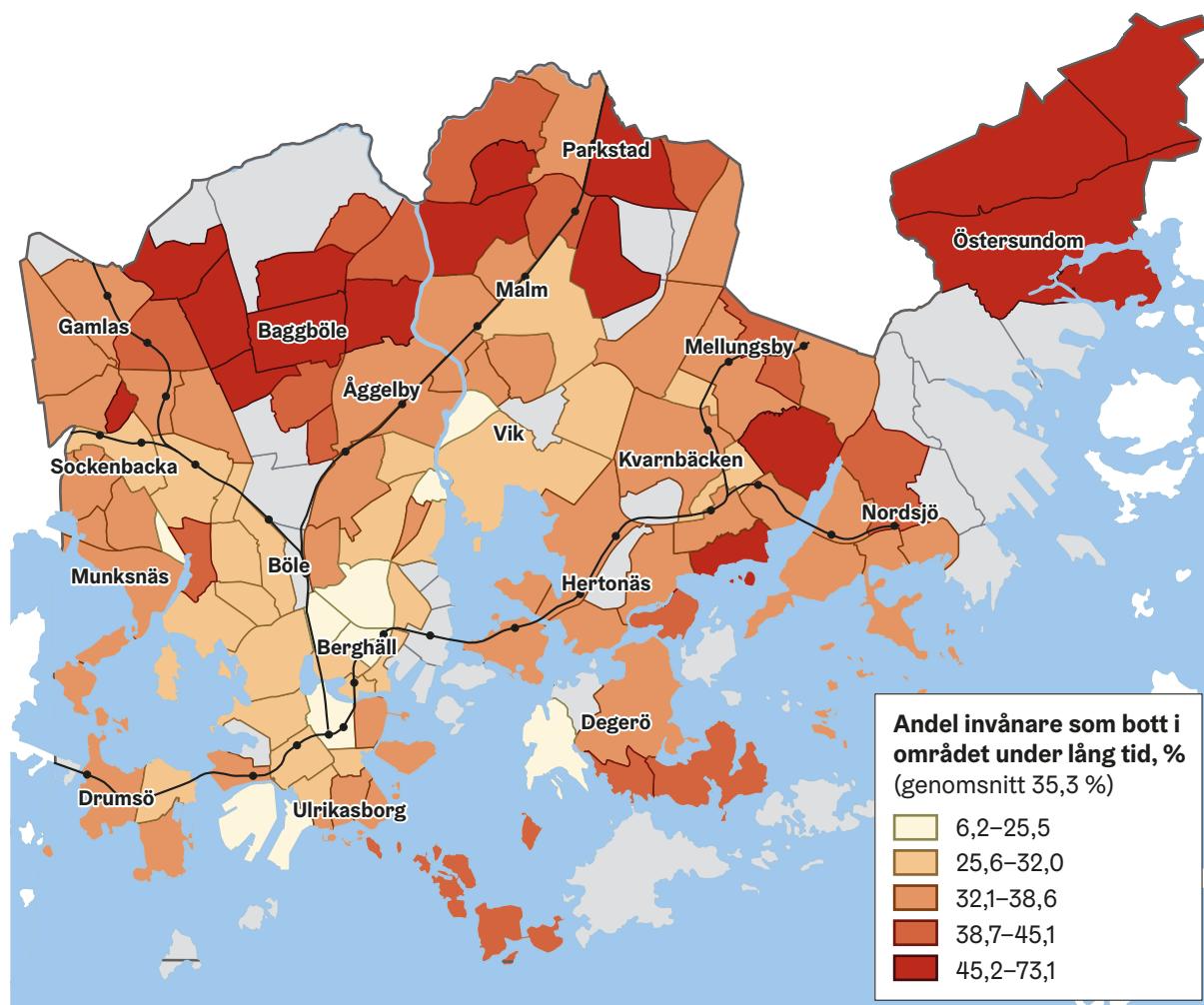

*Områden där det bodde färre än 100 invånare år 2021 eller där det inte skedde inflyttning under alla åren 2011–2021 syns som gråa.

FIGUR 1. Andelen inflyttare av det totala antalet invånare mellan 2011 och 2021, genomsnitt av de årliga andelarna, %

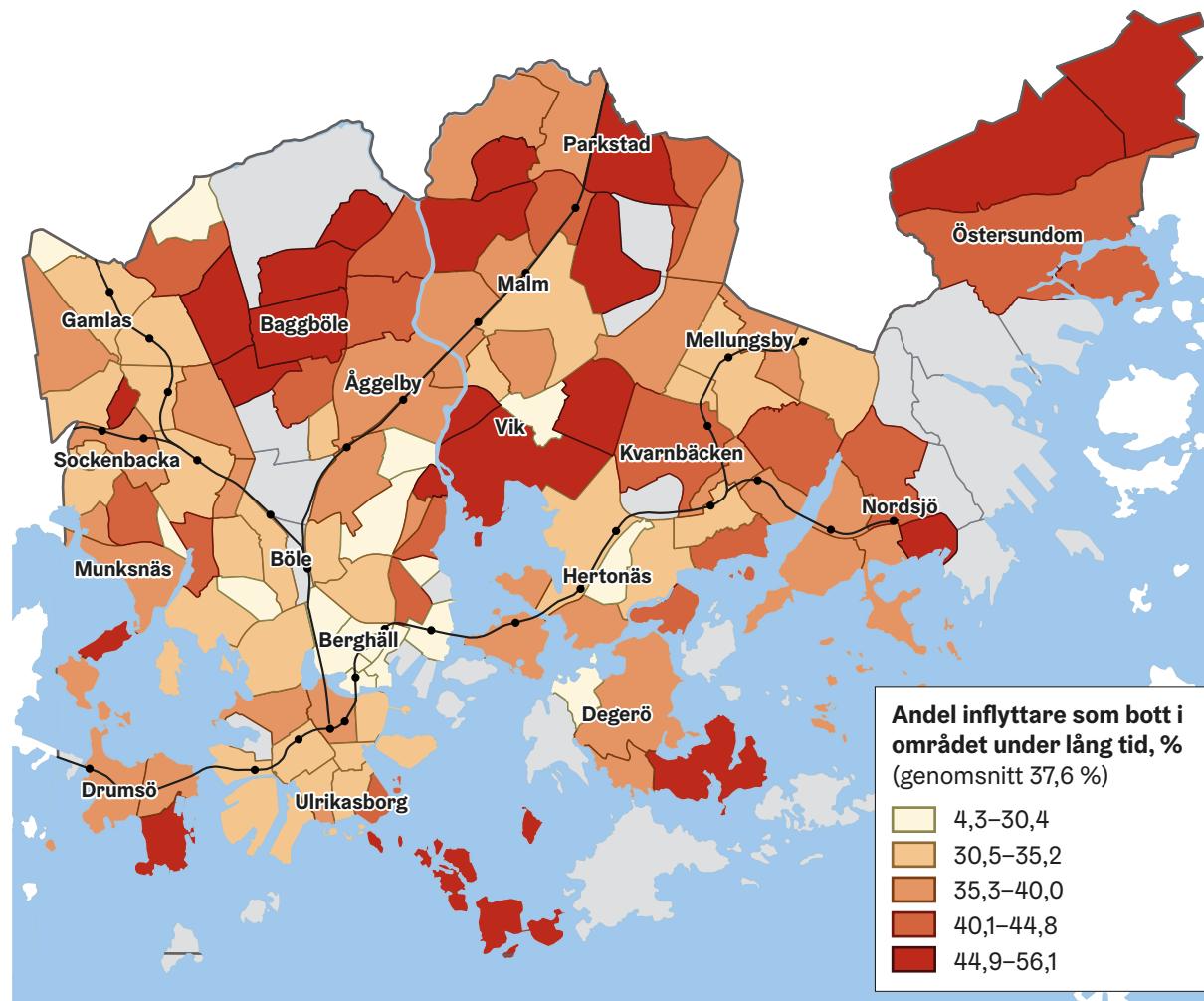
OMRÅDEN MED en liten andel in- och utflyttare är oftast också områden där de långvariga invånarna utgör en stor del av det totala antalet invånare i området. I Helsingfors var den genomsnittliga andelen invånare som hade bott i samma område i mer än tio år, dvs. sedan senast 2011, 32,3 % (standardavvikelse 9,8 procentenheter). Andelen var högst, över 50 %, i de småhusdominerade delområdena Bäckängen, Landbo, Östersundom, Britas, Martas, Björnsö, Magnuskärr och Svedängen (Figur 2). Andelen personer som bott länge i området var däremot särskilt låg i flera delområden i stadskärnan, till exempel i Torkelsbacken, Vallgård och Gloet. I delområdena som Kungseken, Fiskehamnen, Norra Böle och Mellersta Böle, som började byggas först på 2010-talet, fanns av naturliga skäl inga långvariga invånare.

VARIATIONEN MELLAN bostadsområdena när det gäller invånarnas boendetider ser likartad ut även när man enbart tittar på boendetiderna för de invånare som flyttade till områdena under 2010-talet (Figur 3). I Helsingfors utgjorde den genomsnittliga andelen inflyttare som hade bott i samma område i minst fem år 35,7 % av det totala antalet inflyttare (standardavvikelse 7,2 procentenheter). Det fanns en stark positiv korrelation mellan andelen inflyttare som bott i området länge och andelen invånare som

*Notera: Områden där det bodde färre än 100 invånare som bott där länge år 2021 syns som gråa.

FIGUR 2. Andel av invånarna som, år 2021, bott i området sedan senast 2011, %.

*Notera: Områden där det bodde färre än 100 invånare som bott där länge år 2021 syns som gråa.

FIGUR 3. Andelen inflyttare som 2021 hade bott i området i minst fem år av det totala antalet invånare som flyttade till området mellan 2011 och 2021, %*.

bott i området länge jämfört med det totala antalet invånare: för det mesta var båda andelarna i samma områdena antingen stora eller små. I bostadsområden med färre invånare som byggdes på 2010-talet visar den tydliga kopplingen främst bara på det faktum att de som flyttade till området på 2010-talet kom att utgöra en stor andel av den totala mängden invånare i områdena 2021. I större områden med mer etablerad stadsstruktur tyder kopplingen däremot på att de som flyttade till områdena på 2010-talet kommer bo i de här områdena ungefär lika länge som var brukligt i områdena även innan.

DELOMRÅDENA VIKSBACKA, Viksstrand och Ladugården utgör ett undantag. Å ena sidan hade många av de som flyttade till de här områdena på 2010-talet bott länge i områdena, men å andra sidan var den totala andelen personer som bott i samma område under lång tid relativt liten

i de här områdena. När det gäller strukturen är områdena inte alldeles nya, men särskilt i början av 2010-talet byggdes det rätt många nya bostäder och därfor var inflyttningen till områdena stor. Många av de här inflyttarna verkar med andra ord ha stannat kvar i områdena, så det är möjligt att de här områdena åtminstone till den delen kommer få en större andel långvariga invånare.

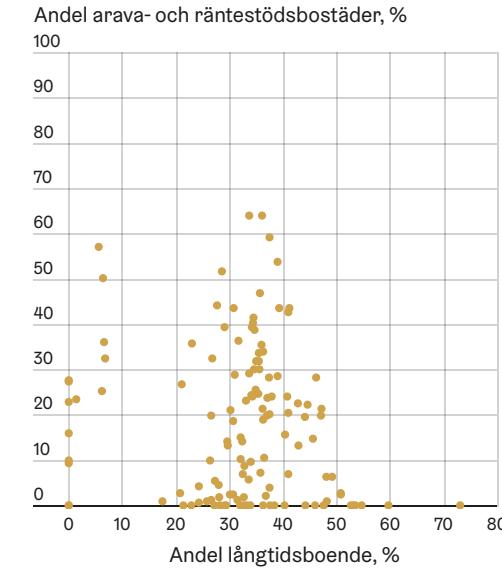
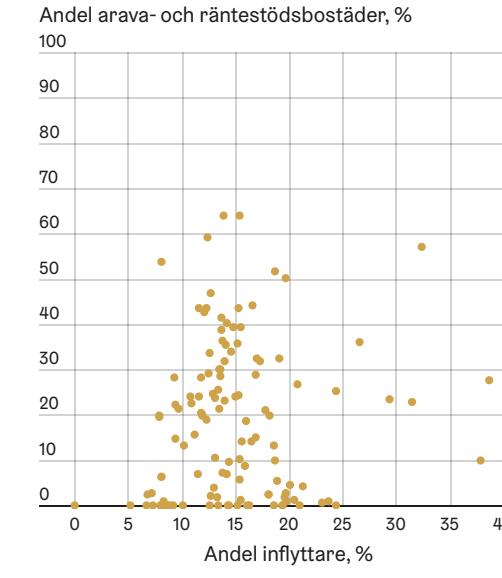
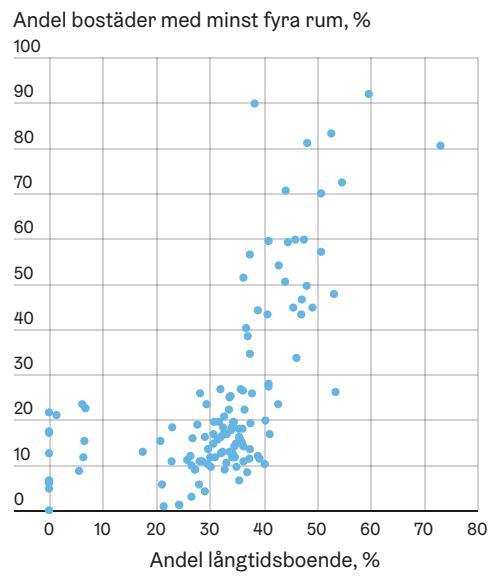
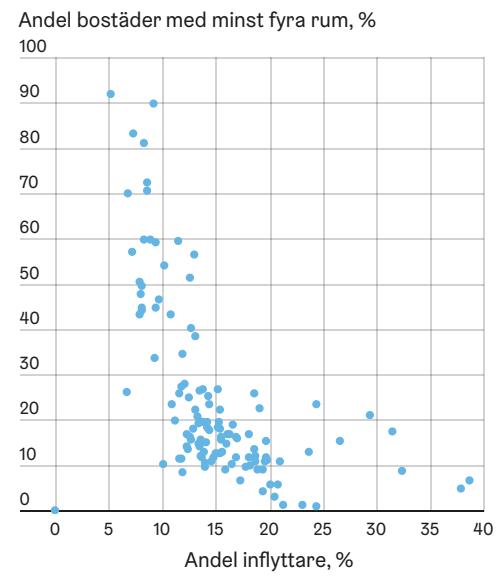
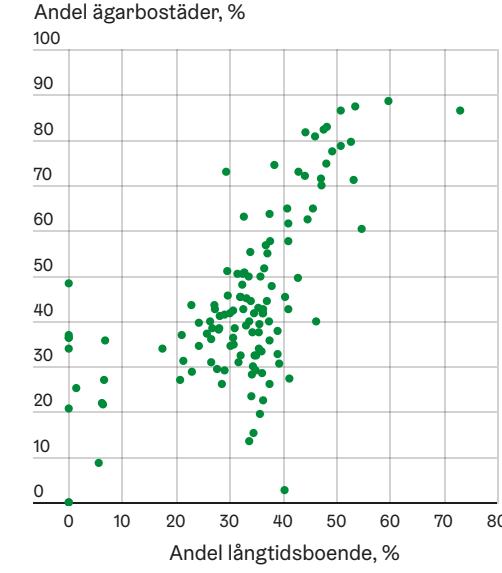
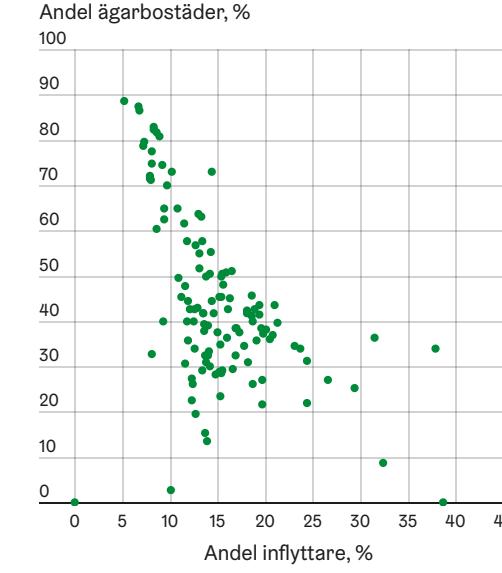
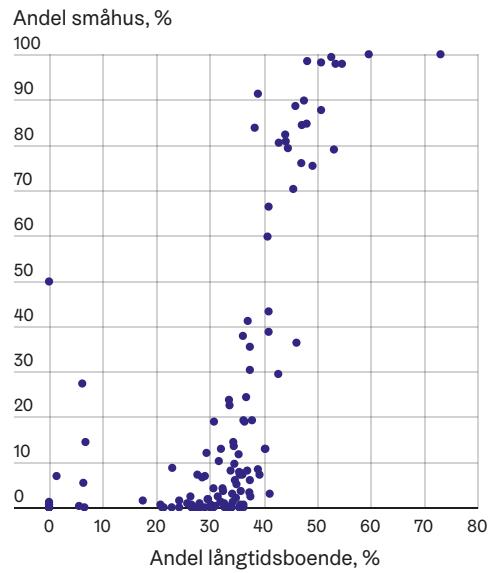
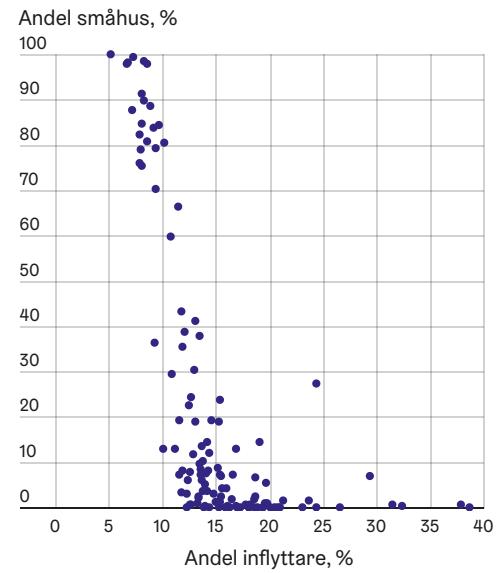
OM SÅ är fallet finns det sannolikt många faktorer som spelar in, och en av de viktigaste är troligen bostadsproduktionen i områdena. Under 2010-talet byggdes det till exempel relativt många småhus eller bostäder med minst tre rum i Viksbacka och Viksstrand (Områdesserier för Helsingforsregionen 2023b, 2023c). Det här har i sin tur lockat ett relativt stort antal barnfamiljer till området, och relativt få av dem flyttar efter att barnen nått skolåldern (Områdesserier för Helsingforsregionen 2023d).

DE TIDIGARE diagrammen visar att de områden där invånarnas genomsnittliga boendetid är ganska lång och omsättningen av invånare är låg verkar domineras av småhus och ägarbostäder. Områden där korta boendetider är mer typlika och där en stor andel av invånarna byts ut varje år domineras därmed av ettor, och att bo på hyra är relativt vanligt i de här områdena. Naturligtvis har den här typen av frågor relaterade till struktur och bostadsbestånd stor inverkan på vilket livsskede invånarna som bosätter sig i de här områdena befinner sig i, och därmed på varför vissa områden, åtminstone baserat på invånarnas boendetider, börjar framstå som att de behåller sina invånare medan andra inte gör det.

NÄR BOENDETIDERNA och omsättningen av invånare i olika områden granskas systematiskt utifrån bostadsbeståndets egenskaper i olika bostadsområden kan vissa tydli-

ga samband också observeras. En lägre omsättning av invånare i området och längre boendetider är förknippade med en större andel småhus, en större andel bostäder med minst fyra rum och en större andel ägarbostäder i områdets bostadsbestånd (Figur 4).² En större andel oreglerade hyresbostäder i bostadsbeståndet är i sin tur förknippat med högre omsättning och kortare boendetider (syns inte i diagrammet). Däremot verkar det inte finnas något tydligt direkt samband mellan andelen arava- och räntestödbostäder och hela områdets boendetider eller omsättning av invånare (sist i diagrammet).

2) Variationen i andelen inflyttare som bott i området under lång tid jämfört mellan olika egenskaper hos bostadsbeståndet är mycket lik variationen i den totala andelen långvariga invånare jämfört mellan de här egenskaperna.

*Andelen inflyttare är genomsnittet av årliga andelar under åren 2011–2021.

Källa: Helsingfors stad / Stadsforskning och -statistik. Material: Statistikcentralen.

FIGUR 4A. Variation i andelen inflyttare och andelen invånare som hade bott i området sedan senast 2011 jämfört mellan olika egenskaper hos bostadsbeståndet i området, enligt delområde 2021*. %.

*Andelen inflyttare är genomsnittet av årliga andelar under åren 2011–2021.

Källa: Helsingfors stad / Stadsforskning och -statistik. Material: Statistikcentralen.

FIGUR 4B. Variation i andelen inflyttare och andelen invånare som hade bott i området sedan senast 2011 jämfört mellan olika egenskaper hos bostadsbeståndet i området, enligt delområde 2021*. %.

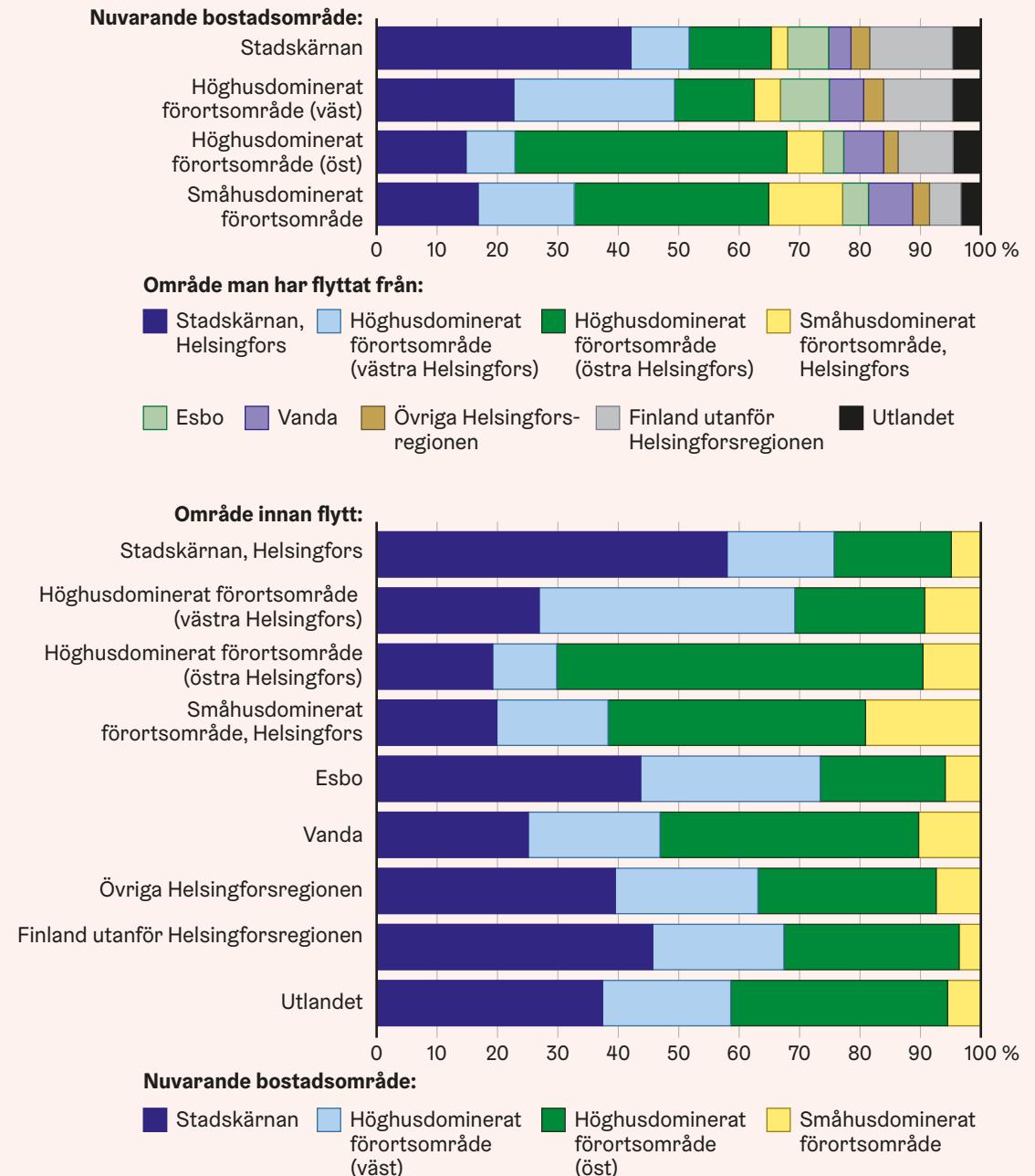
En stor andel av flyttningarna inom Helsingfors sker mellan liknande områden

De regionala dimensionerna av flyttningarna till bostadsområdena kan förstås genom att titta på var de personer som flyttade till olika bostadsområden under 2010-talet bodde innan flytten, och hur de som flyttade till Helsingfors från olika områden fördelade sig mellan olika delområden i Helsingfors. Urvalet består av personer som flyttade till olika bostadsområden i Helsingfors mellan 2011 och 2021 och som bodde i samma område 2021. För analysen har jag klassificerat Helsingfors delområden som antingen stadskärnan, höghusdominerade förorter i västra och östra Helsingfors eller småhusdominerade förorter.³⁾

3) Till stadskärnan hör följande områden: Etnäs, Ulrikasborg, Kampmalmen, Bortre Tölö, Berghäll, Åshöjden, Vallgård, Böle, Gammelstadens distrikt, Grejus distrikt och delområdet Blåbärslandet-Högholmen. De delområden som jag behandlar som förortsområden har jag klassificerat som småhusdominerade respektive höghusdominerade om minst hälften av bostäderna i området 2021 utgörs av småhusbostäder respektive höghusbostäder. Jag har delat in de höghusdominerade förortsområdena i östra och västra Helsingfors, med Vanda å som gräns.

MÅNGA AV flyttningarna inom Helsingfors verkar ske mellan delområden av samma områdestyp (Figur 5). Flyttningarna sker särskilt lokalt i stadskärnan, där mer än två femtedelar av de som flyttat till ett delområde i stadskärnan hade gjort det från en annan del av stadskärnan. Samtidigt hade nästan tre femtedelar av de som flyttat från ett område i stadskärnan flyttat till ett annat område i stadskärnan. I stadskärnan var också andelen personer som flyttat till Helsingforsregionen från områden utanför Helsingforsregionen särskilt stor jämfört med andelen i andra slags områden.

ATT FLYTTA till områden i stadskärnan var särskilt vanligt bland de som flyttade till Helsingfors från områden utanför Helsingfors och bland de som flyttade från Esbo. I båda grupperna hade mer än två femtedelar flyttat till områden i Helsingfors stadskärna. Andelen som flyttade till Helsingfors stadskärna var särskilt liten bland de som flyttade från småhusdominerade förortsområden i Helsingfors, från höghusdominerade förortsområden i östra Helsingfors och från Vanda.

Källa: Helsingfors stad / Stadsforskning och -statistik. Material: Statistikcentralen.

FIGUR 5.

Invånare i olika typer av bostadsområden 2021 som flyttat till området mellan 2011 och 2021, enligt varifrån de flyttat, och invånare som flyttat till Helsingfors från olika områden mellan 2011 och 2021, enligt den nuvarande typen av bostadsområde 2021, %.

EN STOR del av de som hade flyttat till höghusdominerade förortsområden i både västra och östra Helsingfors hade flyttat dit från andra liknande områden i Helsingfors. I östra Helsingfors var den lokala egenskapen hos flyttningarna tydligare än i västra Helsingfors: nästan hälften av de som hade flyttat till höghusområden i östra Helsingfors hade flyttat från ett annat delområde i östra Helsingfors, och ungefär tre femtedelar av de som hade flyttat från ett höghusområde i östra Helsingfors hade flyttat till ett annat höghusområde i östra Helsingfors. Vad gäller de som flyttat till höghusområden i östra och västra Helsingfors från andra områden hade en större andel av de som flyttat till höghusområden i västra Helsingfors flyttat från stadskärnan, Esbo och områden utanför Helsingforsregionen. I höghusområden i östra Helsingfors hade däremot något fler, jämfört med höghusområden i västra Helsingfors, flyttat från ett småhusdominerat område.

SER MAN på hur inflyttare från olika områden fördelar sig mellan höghusdominerade förortsområden i östra eller västra Helsingfors kan man se att det var ganska vanligt för de som flyttade från Esbo att flytta till områden i västra Helsingfors, medan andelen som flyttade till de östra områdena var särskilt hög bland de som flyttade från Vanda och småhusdominerade förortsområden i Helsingfors. Den lokala egenskapen hos flyttningarna verkar därför i viss mån även sträcka sig utanför Helsingfors kommungränser: De som flyttat från Esbo och Vanda verkar föredra sådana områden i Helsingfors som ligger relativt nära deras tidigare bostadsort. Flyttningen till höghusområden i västra Helsingfors var särskilt låg bland de som flyttade från höghusområden i östra Helsingfors, medan relativt få av de som flyttade från Helsingfors stadskärna, Esbo och höghusområden i västra Helsingfors hade flyttat till höghusområden i östra Helsingfors.

DE FLESTA av de som flyttade till småhusdominerade förortsområden, cirka en tredjedel, hade flyttat från höghusdominerade förortsområden i östra Helsingfors. Jämfört med det här var andelen personer som flyttade från småhusdominerade områden liten, cirka 12 procent. Andelen var dock hög jämfört med andelen personer som flyttade från småhusdominerade områden till andra typer av bostadsområden. På samma sätt hade en särskilt hög andel av de som hade flyttat från ett småhusdominerat område, nästan en femtedel, flyttat till ett annat småhusdominerat område. Den lokala egenskapen hos flyttningarna inom Helsingfors syns alltså också i den här typen av område. När det gäller personer som flyttat från områden utanför Helsingforsregionen var det relativt vanligt bland som flyttat från Vanda att flytta till småhusområden i Helsingfors, medan det var särskilt ovanligt att flytta till småhusområden i Helsingfors från stadskärnan, från områden utanför Helsingforsregionen och från utlandet.

Boendetiderna och omsättningen av invånare i stadsförnyelseområdena ligger på samma nivå som i andra liknande bostadsområden

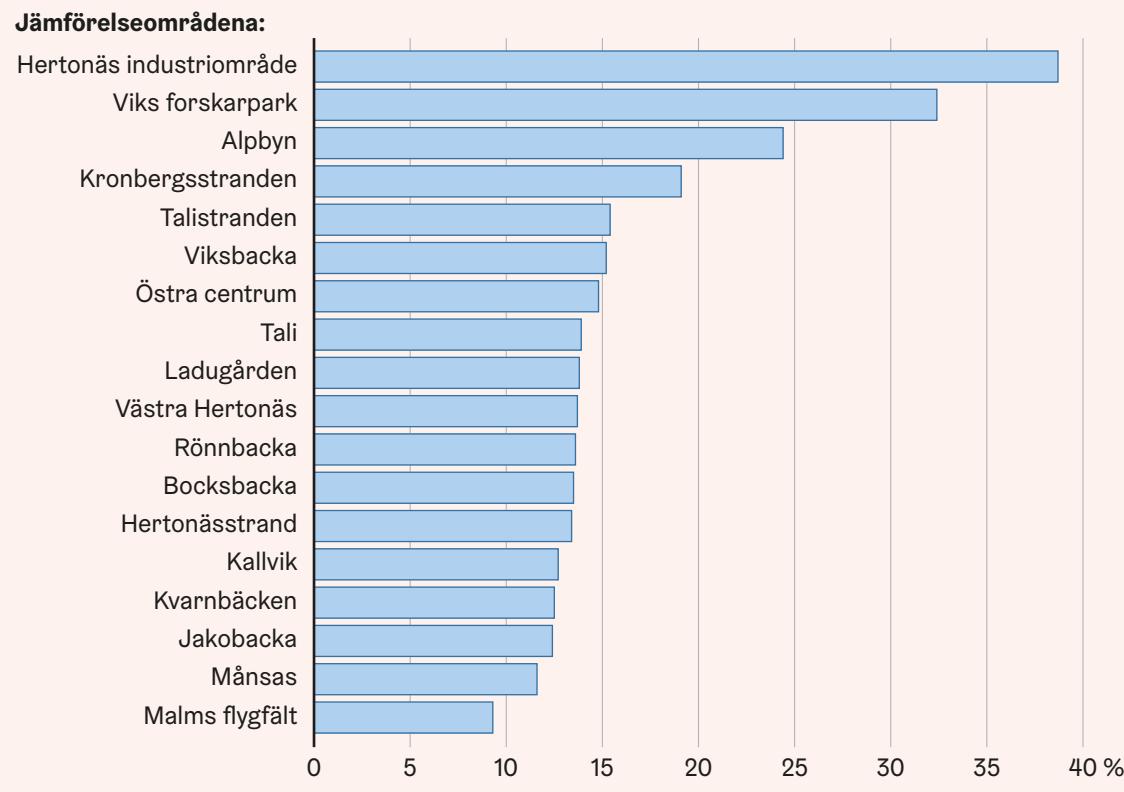
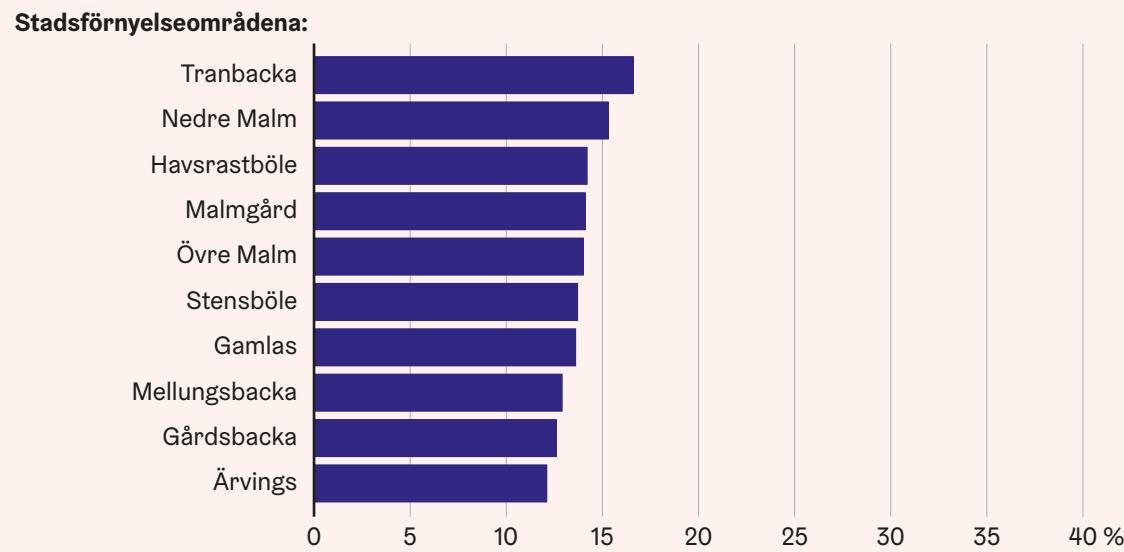
Härnäst granskar jag boendetiderna och omsättningen av invånare i stadsförnyelseområdena och jämför situationen i de här områdena med situationen i andra delområden i Helsingfors med liknande läge och bostadsbestånd.⁴ Pilotområdena för stadsförnyelsen är Malmgård, Gamlas, Malm, Mellungsby och Havsrastböle. I stadens indelning av delområdena omfattar de här områdena delområdena Malmgård, Gamlas, Nedre och Övre Malm, Stensböle, Gårdsbacka, Tranbacka, Mellungsbacka, Ärvings och Havsrastböle. De områden som jag jämför de här delområdena med är förortsområden där minst 60 procent av bostäderna utgörs av höghusbostäder och minst 25 procent av bostäderna utgörs av arava- eller räntestödbostäder. Utöver stadsförnyelseområdena finns det aderton delområden som uppfyller de här villkoren.⁵

PÅ DET hela taget skiljer sig stadsförnyelseområdena inte mycket från andra områden med liknande bostadsbestånd när det gäller bostadstider eller omsättning av invånare, och inte heller från den genomsnittliga boendetiden eller den genomsnittliga omsättningen av invånare för hela Helsingfors. Andelen inflyttare bland invånarna i stadsförnyelseområdena var ungefär lika stor som i de flesta av

4) Stadsförnyelsen är en ny modell för utveckling av bostadsområden och en del av Helsingfors genomförandeprogram för boende och markanvändning. Syftet med stadsförnyelsen är bland annat att förhindra segregation i de områden som valts ut för förnyelsen och att satsa på att renovera och utföra kompletteringsbyggande i områdena.

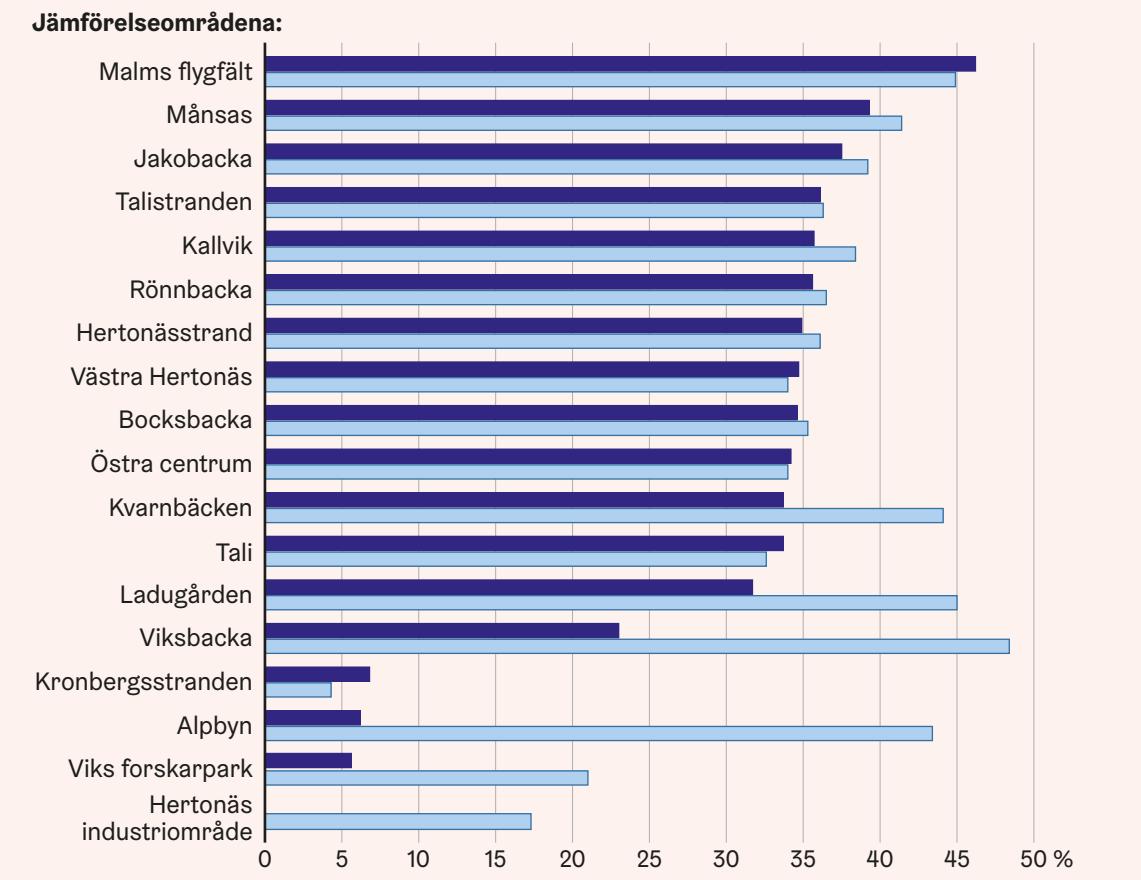
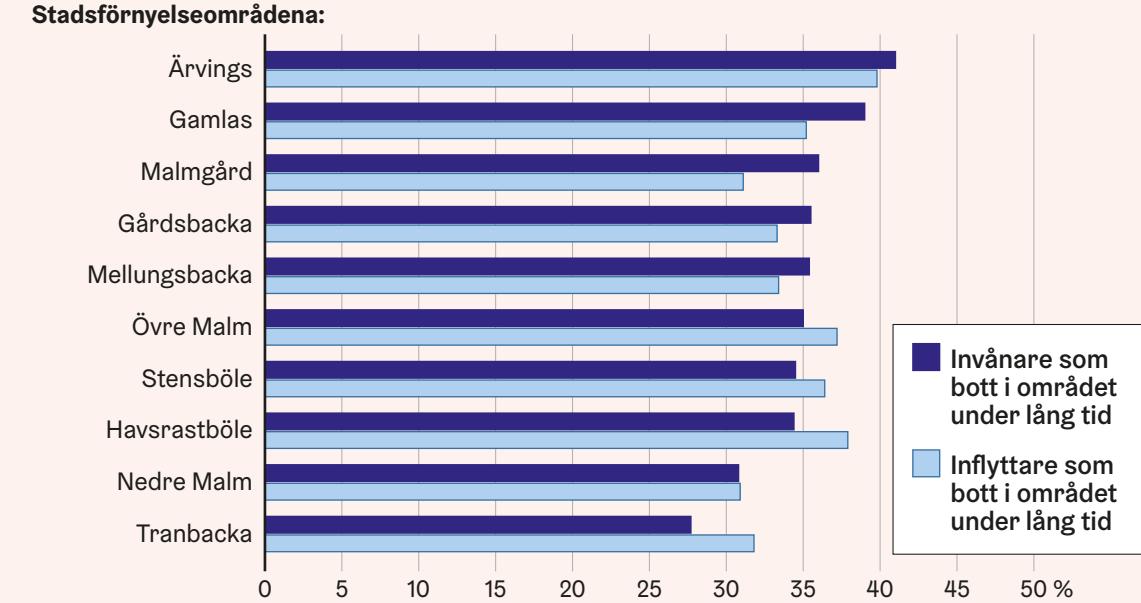
5) Till jämförelseområdena hör delområdena Albyn, Hertonäs strand, Hertonäs industriområde, Östra centrum, Jakobacka, Kallvik, Kronbergsstranden, Ladugården, Västra Hertonäs, Malm flygfält, Månsas, Kvarnbacken, Rönnbacka, Bocksbacka, Tali, Talistranden, Viksbacka och Viks forskarpark.

“
Många av flyttningarna inom Helsingfors verkar ske mellan delområden av samma områdestyp.

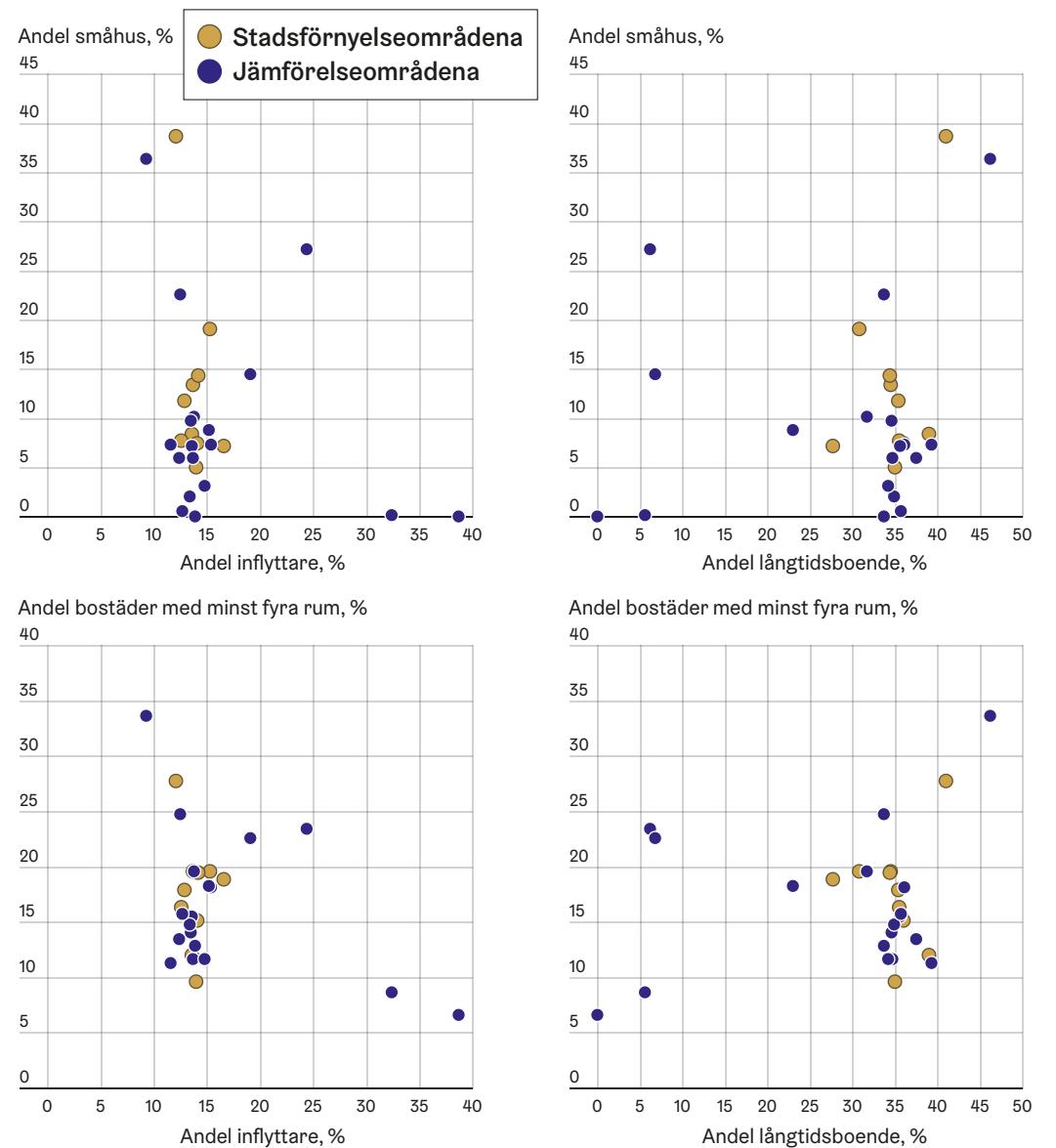
Källa: Helsingborgs stad / Stadsforsknings och -statistik. Material: Statistikcentralen.

FIGUR 6. Andelen inflyttare bland invånarna i stadsförflyttningsområdena och de utvalda jämförelseområdena, 2011–2021, genomsnittlig årlig andel, %.

Källa: Helsingborgs stad / Stadsforsknings och -statistik. Material: Statistikcentralen.

FIGUR 7. Andelen invånare som hade bott i området sedan senast 2011 och andelen inflyttare som hade bott i området i minst 5 år bland de som flyttade till området mellan 2011 och 2021, i stadsförflyttningsområdena och de utvalda jämförelseområdena, 2021, %.

*Andelen inflyttare är genomsnittet av årliga andelar under åren 2011–2021.

Källa: Helsingfors stad / Stadsforskning och -statistik. Material: Statistikcentralen.

FIGUR 8.

Variation i andelen inflyttare och andelen invånare som bott i området sedan senast 2011 enligt egenskaper hos bostadsbeståndet i stadsförflyttningsområdena och de utvalda jämförelseområdena.

jämförelseområdena, 12–15 procent (Figur 6). Bland stadsförflyttningsområdena var den här andelen störst i Tranbacka (17 procent) och minst i Ärvings (12 procent). I några jämförelseområdena, Hertonäs industriområde, Viks forskarpark, Albyn och Kronbergsstranden, var andelen inflyttare klart högre än i de andra områdena. Med undantag för Viks forskarpark beror det här på att många nya bostäder har byggts i områdena. I delområdet Viks forskarpark är den höga omsättningen av invånare sannolikt relaterad till den stora mängden studerande i området.

ANDELEN PERSONER som bott i samma område under lång tid var också likartad i de flesta av stadsförflyttningsområdena och jämförelseområdena, cirka 30–40 procent (Figur 7). Den här andelen var högst i stadsförflyttningsområdet Ärvings (41 procent) och lägst i stadsförflyttningsområdet Tranbacka (28 procent). Bland jämförelseområdena utmärkte sig särskilt de områden där det skett mycket ny- och kompletteringsbygande, Kronbergsstranden, Albyn, Viks forskarpark och Hertonäs industriområde. Där var andelen personer som bott i samma område under lång tid mycket låg.

I STADSFÖRFLYTTNINGOMRÅDENA var andelen inflyttare som hade bott i samma område i minst fem år av det totala antalet invånare som flyttade till området under 2010-talet ungefärlig stor som andelen invånare som bott i samma område under lång tid av det totala antalet invånare (Figur 7). Bland stadsförflyttningsområdena var andelen högst i Ärvings (40 procent) och lägst i Malmgård och Nedre Malm (31 procent). Sex av jämförelseområdena hade en större andel invånare som bott i samma område under lång tid än samtliga stadsförflyttningsområdena, men i övrigt liknade andelarna dem i stadsförflyttningsområdena. Delområdena Kvarnbäcken, Ladugården, Viksbacka och Albyn utmärker sig genom att andelen inflyttare som bott i de här områdena under lång tid är klart större än andelen invånare som bott i området under lång tid av det totala antalet invånare.

NÄR MAN tittar på boendetider och omsättningen av invånare för stadsförflyttningsområdena och jämförelseområdena tillsammans med egenskaperna hos bostadsbeståndet i områdena kan man se att den regionala variationen i de undersökta egenskaperna hos bostadsbeståndet är klart större än variationen i omsättningen av invånare och andelen långvariga invånare (Figur 8). Om man bortser från de mest extrema observationerna varierar andelen småhus, andelen bostäder med minst fyra rum, andelen ägarbostäder och andelen prisreglerade hyresbostäder med tjugo procentenheter mellan områdena, medan variationen i boendetider och omsättning av invånare ligger kvar på cirka tio procentenheter. I stadsförflyttningsområdena och jämförelseområdena kan man alltså inte se samma typ av regelbundna samband mellan egenskaperna hos bostadsbeståndet och boendetider och omsättningen av invånare som när man ser på alla delområdena.

Färre flyttar till stadsförflyttningsområdena från stadskärnan

Stadsförflyttningsområdena skiljer sig i vissa avseenden från jämförelseområdena när man tittar på var personerna som flyttade till områdena under 2010-talet bodde innan flytten. I de flesta av jämförelseområdena var andelen personer som flyttade från stadskärnan högre än i något av stadsförflyttningsområdena. I stadsförflyttningsområdena varierade den här andelen mellan de 6 procenten i Stensböle och de 14 procenten i Gamlas. I genomsnitt var andelen personer som flyttade från stadskärnan strax över 10 procent i stadsförflyttningsområdena, jämfört med jämförelseområdena där motsvarande andel var 17 procent. Den här skillnaden kan möjligen bero på var stadsförflyttningsområdena och jämförelseområdena är belägna. I synnerhet de östra stadsförflyttningsområdena ligger ganska långt från stadskärnan jämfört med jämförelseområdena i östra Helsingfors.

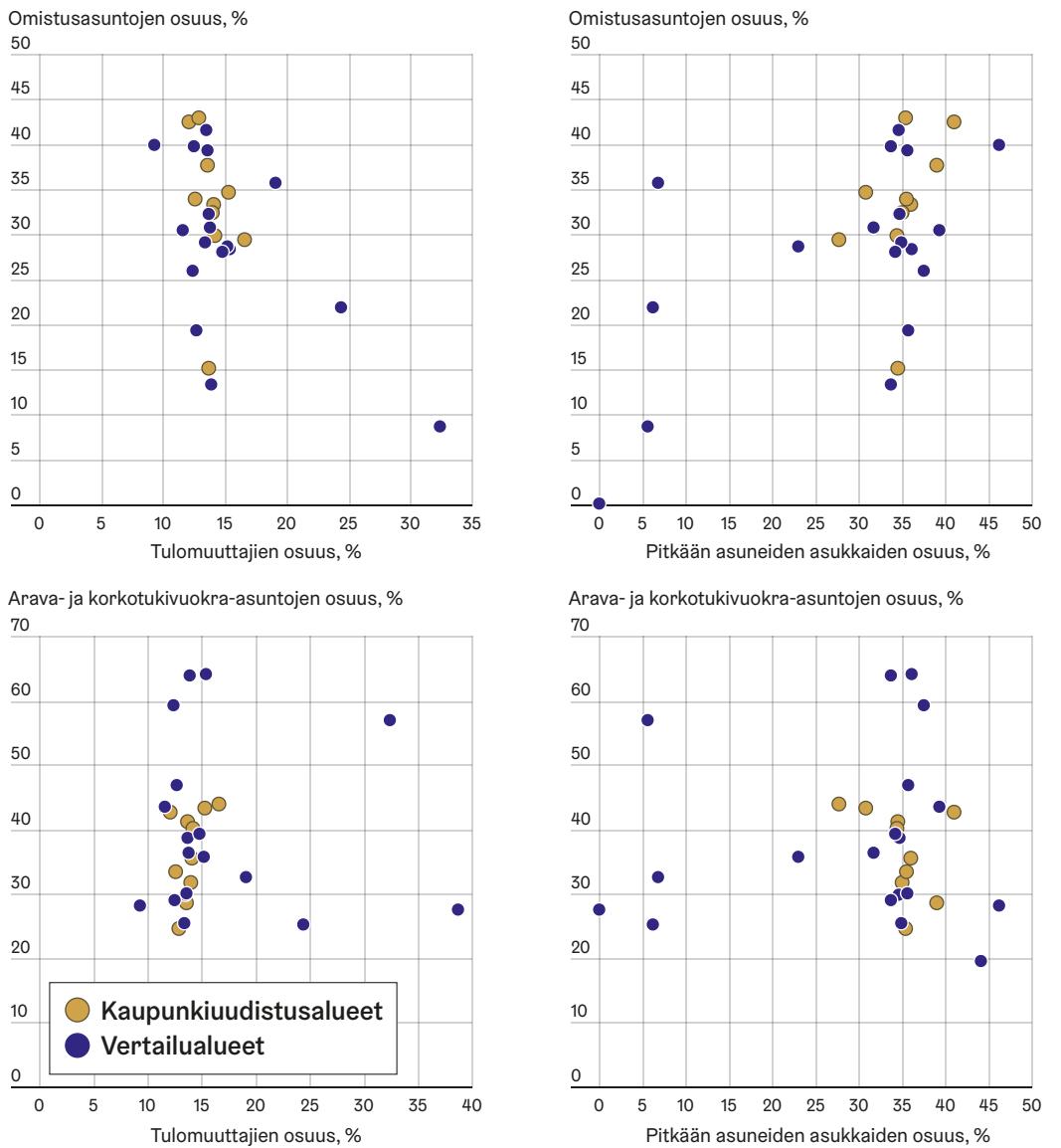
NÄR DET gäller andelen personer som hade flyttat från höghusdominerade förortsområdena i västra och östra Helsingfors i olika områden återspeglar det tydligt var stadsförflyttningsområdena och jämförelseområdena är belägna. Stadsförflyttningsområdena Gamlas och Malmgård, och jämförelseområdena Tali, Talistrand och Månsas ligger i västra Helsingfors, vilket återspeglar i den stora andelen personer som flyttat från andra höghusområdena i västra Helsingfors. På samma sätt är andelen personer som flyttat från andra höghusområdena i östra Helsingfors anmärkningsvärd i stadsförflyttnings- och jämförelseområdena i östra Helsingfors. I stadsförflyttningsområdena i östra Helsingfors utgjorde den här andelen 53 procent, vilket är ungefärligt tio procentenheter mer än genomsnittet för jämförelseområdena i östra Helsingfors. Också de genomsnittliga andelarna för de som flyttat från Vanda och de som flyttat från utlandet var något större i stadsförflyttningsområdena än i jämförelseområdena. I andra avseenden var de genomsnittliga skillnaderna mellan stadsförflyttningsområdena och jämförelseområdena rätt små.

Från Esbo flyttar man relativt ofta till förortsområdena i västra Helsingfors, medan man från Vanda relativt ofta flyttar till förortsområdena i östra Helsingfors.

99

Hushåll i olika skeden av livet
har olika behov när det gäller boende,
och de här behoven styr hushållen
i vart de väljer att flytta.

*Tulomuuttajien osuus on vuosien 2011–2021 vuosittaisen osuuksien keskiarvo.
Lähde: Kaupunktieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

FIGUR 9. Invånare som bor i stadsförnyelseområdena och de utvalda jämförelseområdena 2021 och som flyttade till områdena mellan 2011 och 2021, enligt vilket område de flyttat från, %.

Skillnaderna i boendetiderna och omsättningen av invånare i bostadsområdena beror bland annat på skillnader i områdenas livscykeln, bostadsbestånd och invånare

I den här artikeln belyser jag förmågan att locka till sig och behålla invånare för bostadsområden i Helsingfors på 2010-talet genom att undersöka boendetiderna och omsättningen av invånare i de olika delområdena i Helsingfors. De här granskningarna visar att bostadsområdena i Helsingfors skiljer sig mycket åt när det gäller de här indikatorerna, men att det finns vissa regelbundenheter i boendetiderna och omsättningen av invånare. I bostadsområden med hög årlig omsättning av invånare är andelen långvariga invånare också liten. Omsättningen verkar alltså inte typiskt vara begränsad till en viss del av bostäderna eller invånarna i ett område. Det verkar som att de flyttningar som skett under det senaste decenniet upprätthåller de etablerade nivåerna för omsättning av invånare i de flesta bostadsområdena. I några bostadsområden kan dynamiken dock vara på väg att

åtminstone delvis förändras i och med att kompletteringsbyggande under 2010-talet har fört med sig nya invånare som till relativt stor del har stannat kvar i området under rätt lång tid.

DET FINNS också skillnader mellan de olika bostadsområdena när det gäller varifrån de senaste inflyttarna har flyttat. Många flyttningar inom Helsingfors sker mellan liknande och närliggande områden, vilket också har observerats i tidigare studier (t.ex. Väliniemi-Laurson och Alsuhal 2016). En stor del av de som bor i stadskärnan har flyttat till sitt nuvarande område från ett annat område i stadskärnan, och de som har flyttat till de västra och östra höghusdominerade förortsområdena har ofta flyttat från närliggande förortsområden. En relativt hög andel av flyttningarna sker också mellan olika småhusdominerade bostadsområden. Flyttningarnas lokala egenskap återspeglas också i viss utsträckning i flyttningarna över kommungränserna: Från Esbo flyttar man relativt ofta till förortsområdena i västra Helsingfors, medan man från Vanda relativt ofta flyttar till förortsområdena i östra Helsingfors.

I ARTIKELN undersöker jag boendetiderna och omsättningen av invånare i Helsingfors stadsförnyelseområdena separat och jämför de här med situationen i områden med liknande läge och bostadsbestånd. I genomsnitt är boendetiderna och omsättningen av invånare väldigt lika i stadsförnyelseområdena och jämförelseområdena. Det finns dock vissa skillnader när det gäller varifrån de senaste inflyttarna har flyttat. Andelen personer som flyttat från stadskärnan är i genomsnitt klart lägre i stadsförnyelseområdena än i jämförelseområdena, medan andelen personer som flyttat från Vanda är något högre i stadsförnyelseområdena än i jämförelseområdena. Det här kan bero på att de flesta av stadsförnyelseområdena ligger i östra Helsingfors, som ligger längre bort från stadskärnan och närmare Vanda än de flesta av jämförelseområdena.

DET FINNS några ganska uppenbara faktorer relaterat till skillnaderna mellan bostadsområdena när det gäller boendetiderna och omsättningen av invånare, och det är tydligt att boendetiderna och omsättningen av invånare också av-

speglar vilket skede av livscykeln områdena befinner sig i. I områden med stor andel ny- och kompletteringsbyggande är inflytningen av naturliga orsaker stor under några år, medan utflyttningen är mindre. Även i de här områdena, och i områdena med mer etablerad struktur i allmänhet, kommer bostadsbeståndets olika egenskaper (husotyp, upplåtelseform och antal rum) om några år att börja påverka flyttningarna till och från områdena och dynamiken gällande det. Att bostadsbeståndet innehåller en hög andel småhus- och ägarbostäder och stora bostäder sett till antalet rum är förknippat med lägre omsättning av invånare och längre boendetider, medan områden med en låg andel sådana bostäder har hög omsättning av invånare och de långvariga invånarna är relativt få.

DE HÄR sambanden visar också hur invånarna fördelar i olika typer av bostäder och områden. Hushåll i olika skeden av livet har olika behov när det gäller boende, och de här behoven styr hushållen i vart de väljer att flytta. I tidigare studier om Helsingfors har man utrett vilka faktorer som är förknippade med flyttbeslut genom olika material och observerat att ett antal faktorer, allt från hushållens familjesituation och typ av bostad till inkomstnivå och utbildning, är förknippade med både byte av bostadsområde inom Helsingfors och beslut att flytta till Helsingfors från ett område utanför Helsingfors (t.ex. Ansala 2023, 2021). Liknande granskningar på regional nivå av sambanden mellan invånarnas bakgrundsegenskaper och boendetiderna och omsättningen av invånare är tills vidare föremål för eventuell vidare forskning. En mer djupgående undersökning av boendetider och omsättningen av invånare, enligt vilket område invånarna bodde i innan flytten, skulle också öka förståelsen kring huruvida personer från vissa områden är mer benägna att snabbt flytta bort från ett område eller stanna längre än personer från andra områden.■

Laura Ansala är specialforskare vid enheten stadsforskning och -statistik vid Helsingfors stadskansli.

Källor:

- Ansala L. 2023. Helsingin sisäisen muuttoliikkeen valikoituminen. Undersökningar 2023:2. Helsingfors: Helsingfors stadskansli, stadsforskning och -statistik.
- Ansala L. 2021. Helsinkiin muuttavien valikoituminen. Undersökningar 2021:5. Helsingfors: Helsingfors stadskansli, stadsforskning och -statistik.
- Kasarda JD, Janovitz M. 1974. Community attachment in mass society. *American Sociological Review* 39:3, 328–339.
- Områdesserier för Helsingforsregionen 2023a. Väestömuutokset osa-alueittain [webbpublikation]. År 2022, Tabell: Helsingi: Muuttaneet iän mukaan. (Statistikcentralen). Helsingfors: Helsingfors stadskansli, stadsforskning och -statistik. [läst 14.11.2023]. https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/_Aluesarjat__vrm__vamuu_pksoa/A01S_HKI_Muuttoliike.px/
- Områdesserier för Helsingforsregionen 2023b. Asuntokanta osa-alueittain [webbpublikation]. År 2022, Tabell: Helsingin asunnot talotyypin ja valmistumisvuoden mukaan 31.12. (Statistikcentralen). Helsingfors: Helsingfors stadskansli, stadsforskning och -statistik. [läst 14.11.2023]. https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/_Aluesarjat__asu__askan_pksoa/A01S_HKI_Askan_rvuosi.px/
- Områdesserier för Helsingforsregionen 2023c. Asuntokanta osa-alueittain [webbpublikation]. År 2010 – 2021, Tabell: Helsingin asunnot hallintaperuste ja huoneistotyypin mukaan 31.12. (Statistikcentralen). Helsingfors: Helsingfors stadskansli, stadsforskning och -statistik. [läst 14.11.2023]. https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/_Aluesarjat__asu__askan_pksoa/A03S_HKI_Askan_hallintaperuste_htyppi.px/
- Områdesserier för Helsingforsregionen 2023d. Perheet osa-alueittain [webbpublikation]. År 2010–2022, Tabell: Helsingin perheet perhetyypin mukaan 31.12. (Statistikcentralen). Helsingfors: Helsingfors stadskansli, stadsforskning och -statistik. [läst 14.11.2023]. https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Aluesarjat/_Aluesarjat__vrm__perh_pksoa/A01S_HKI_Perhetyypit.px/
- Sampson RJ. 1988. Local friendship ties and community attachment in mass society: a multilevel systemic model. *American Sociological Review* 53:5, 766–779.
- Sampson RJ. 1991. Linking the micro- and macrolevel dimensions of community social organization. *Social Forces* 70:1, 43–64.
- Sampson RJ, Groves WB. 1989. Community structure and crime: testing social-disorganisation theory. *American Journal of Sociology* 94:4, 774–802.
- Sampson RJ, Raudenbush SW, Earls F. 1997. Neighborhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy. *Science* 277:5328, 918–924.
- Väliniemi-Laurson J, Alsuhal F. 2016. Uuteen kotiin läheltä. Paikallisuus asunnonvaihdossa Helsingin uusilla asuinalueilla. Forskningsrapport 2016:10. Helsingfors: Helsingfors stadsfaktcentral.

HELSINKI PARTNERS / MAIJA ASTIKAINEN

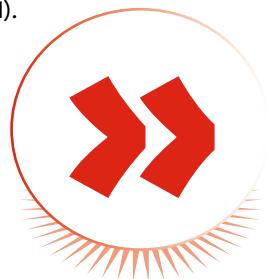
Från marginaliserad till delaktig?

Faktorer som utmanar och stöder upplevelsen av delaktighet bland unga i Helsingfors

• JENNI ERJANSOLA & TUULI ANNA RENVIK

I Helsingfors upplever var nionde ung person mycket svag delaktighet. En mycket svag upplevelse av delaktighet är vanligare bland flickor än bland pojkar. Ungdomar med utländsk bakgrund som är födda i Finland upplever mycket svag delaktighet i lika stor utsträckning som ungdomar med finländsk bakgrund, men bland ungdomar som är födda utomlands är upplevelsen av delaktighet i genomsnitt svagare. Mycket svag delaktighet har också ett samband med upplevda inlärningssvårigheter, mobbing, diskriminering samt upplevelser av ekonomiska utmaningar i familjen.

Att känna sig delaktig är ett grundläggande mänskligt behov. För att människan ska kunna må bra behöver hen få uppleva att hen hör till någon gemenskap som är viktig för hen, blir hörd och får påverka sitt liv och gemensamma frågor (THL, 2023). En upplevelse av delaktighet som består av dessa element har beskrivits som en resurs för individen, med vars hjälp hen kan göra val som stöder hens välbefinnande och hälsa (Isola & Leemann, 2021). En svag upplevelse av delaktighet medför utmaningar för individens välbefinnande och gör det svårare att göra sin röst hörd i gemenskaper och i det samhälleliga beslutsfattandet (*ibid.*). Upplevelsen av delaktighet har alltså betydelse såväl för personen själv som för gemenskaper och samhället kring personen.

elaktigheten börjar utvecklas redan i barndomen, och tidiga upplevelser lägger en viktig grund för senare aktivitet och engagemang för samhället. Svag delaktighet i skolgemenskapen kan exempelvis öka känslor av cynism och minska intresset för studier (Virtanen m.fl., 2021). Negativa upplevelser i skolan kan visa sig senare som illamående och avhopp från vidare utbildning samt öka risken för marginalisering (se Read & Salmela-Aro, 2024). Inkludering och främjande av delaktighet ses som viktigt i all verksamhet bland alla åldersgrupper inom Helsingfors stad (Helsingfors stad, 2021). I de ungas vardag syns delaktighet exempelvis som välbefinnande samt möjligheter till påverkan och att verka i sin omgivning (Helsingfors stad, 2022).

FÖR ATT delaktigheten ska kunna främjas i Helsingfors är det viktigt att kartlägga helsingforsarnas upplevelser av delaktighet, förstå faktorer som förklarar delaktighet samt försöka identifiera grupper där det är särskilt viktigt att främja delaktighet. I den här artikeln ger vi exempel på faktorer som ökar risken för att unga som studerar i Helsingfors ska uppleva en mycket svag delaktighet. Vi granskar också faktorer som kan skydda dem från utmaningar med delaktighet. Vi börjar med att presentera beskrivande nyckeltal för förekomsten av mycket svag delaktighet enligt olika bakgrundsfaktorer och negativa upplevelser i uppväxtmiljön.

DÄREFTER AVGRÄNSAR vi genomgången av materialet till de mest centrala variablerna som identifierats genom preliminära analyser, och som även tas upp i tidigare forskningslitteratur som faktorer som avgör ungas upplevelser av delaktighet. Genom en analys av många variabler granskar vi hur bakgrundsfaktorer, upplevelser av social uteslutning, upplevelser av inlärningssvårigheter och samtalsstöd från vuxna påverkar om den unga upplever sin delaktighet som mycket svag. Vi undersöker alltså om en god kontakt med fostrare hemma och i skolan stärker upplevelsen av delaktighet även bland unga som löper stor risk för en upplevelse av svag delaktighet på grund av sin bakgrund och upplevelser av uteslutning.

SOM MATERIAL för den här undersökningen använder vi svar från Institutet för hälsa och välfärd THL:s enkät Hälsa i skolan som gjordes bland åttonde- och niondeklassister samt första och andra årets studerande på andra stadiet år 2023. Materialet som vi använder har samlats in i skolor och läroanstalter i Helsingfors. Upplevelsen av delaktighet mäts med hjälp av THL:s delaktighetsindikator (THL,

2023), med vars hjälp man bland respondenterna kan identifiera dem som upplever mycket svag delaktighet, det vill säga de unga som har fått under femtio av hundra poäng i delaktighetsindikatorn.

Tidigare forskning om upplevelser av delaktighet som en del av barns och ungas välbefinnande

UPPLEVELSEN AV delaktighet är en del av välbefinnandet och engagemanget för samhället. Därför bör den ses som en större helhet; många faktorer som utmanar känslan av delaktighet är också riskfaktorer för välbefinnandet i övrigt. Det finns ganska mycket tidigare forskning om ungas delaktighet och faktorer som påverkar den.

PRECIS SOM välbefinnandet i övrigt varierar de ungas upplevelser av delaktighet i någon mån beroende på socioekonomiska bakgrundsfaktorer (Leemann & Virrankari, 2022). Upplevelsen av delaktighet varierar beroende på individens egenskaper. Enligt de nationella resultaten av enkäten Hälsa i skolan upplever flickor mycket svag delaktighet oftare än pojkar (Helenius m.fl., 2023). Åttonde- och niondeklassister i grundskolan upplever också mycket svag delaktighet något oftare än studerande på andra stadiet. Upplevelsen av delaktighet kan också utmanas av inlärningssvårigheter, som kan försämra studiemotivationen och tron på den egna förmågan (Utbildningsstyrelsen, 2024).

I FRÅGA om familjebakgrunden vet man att familjens ekonomiska situation påverkar i vilken utsträckning barn och unga har hobbymöjligheter som stöder delaktigheten. Familjens ekonomiska situation är också en indikator för föräldrarnas socioekonomiska ställning i allmänhet. Av övriga indikatorer för socioekonomisk ställning har föräldrarnas yrke och utbildningsnivå konstaterats ha ett samband med barnens skolframgång (se Lehti & Laaninen, 2021), och bättre skolframgång kan i sin tur stödja upplevelsen av delaktighet, exempelvis genom förtroende och positiv respons (se THL, 2023).

UTLÄNDSK BAKGRUND verkar inte ha ett direkt samband med upplevelsen av delaktighet, utan sambandet beror exempelvis på kön och upplevelser av social exkludering (Eid & Castaneda, 2023). I synnerhet mobbning och diskriminering, som ungdomar med utländsk bakgrund upplever oftare än dem med finländsk bakgrund, försämrar deras delaktighet och välbefinnande (ibid.).

NÄR DET gäller sociala relationer vet vi också mer allmänt att skolmobbing och diskriminering har en negativ effekt på barns och ungas välbefinnande samt ökar risken för marginalisering (se t.ex. Plenty & Jonsson, 2017; Toivainen m.fl., 2020). Enligt den senaste Hälsa i skolan-enkäten upplever fler barn och unga än tidigare i Helsingfors otrygghet i sin uppväxtmiljö, exempelvis fysiska hot, dis-

kriminering och trakasserier (Määttä, 2023). Det är också värtyt att notera att olika grupper utsätts för negativa upplevelser i sin skolmiljö i varierande grad. Exempelvis är erfarenheter av diskriminering vanligare bland flickor än bland pojkar i Helsingfors (ibid.). I en nationell genomgång har man noterat att yngre och kvinnliga elever samt elever som flyttat till landet oftare drabbas av skolmobbing (Eid & Castaneda, 2023; Statens ungdomsråd, 2023). När man studerar mycket svag delaktighet är det alltså viktigt att beakta ungas negativa upplevelser i sin uppväxtmiljö.

SOCIALA RELATIONER är däremot centrala faktorer som stöder delaktigheten. Enligt en tidigare undersökning stärker det stöd som sociala relationer ger inte bara de ungas välbefinnande och utveckling, utan det förebygger också en negativ utveckling (se Varga & Zaff, 2017). Forskning har exempelvis visat att stöd från föräldrarna stärker ungas delaktighet, såsom självständigt agerande och uppnående av mål (Koestner m.fl., 2020). Föräldrarnas stöd kan också bidra till att förebygga negativa effekter av diskrimineringsupplevelser (Priest m.fl., 2013). Inom forskningsfältet har det dock betonats att relationen till föräldrarna bara är en del av det sociala nätverk som är centralt för de ungas uppväxt och utveckling (Varga & Zaff, 2017; se även Ungar & Theron, 2020). I den här studien beaktar vi också den kontakt till såväl föräldrarna som de vuxna i skolan som de unga själva rapporterar om.

Material och metoder

Den här studien baserar sig på samplet från Helsingfors i enkäten Hälsa i skolan från 2023. Enkäten Hälsa i skolan är en omfattande enkätundersökning som THL genomför vartannat år, och som ger omfattade information på stadsnivå om den hälsa och det välbefinnande som barn och unga upplever. Enkäten 2023 besvarades i Helsingfors av 15 963 elever i årskurs 8 och 9 i grundskolan samt första och andra årets studerande på andra stadiet. En femtedel av de elever i Helsingfors skolor som besvarat enkäten bor officiellt utanför Helsingfors. Det är ändå möjligt att en del av dem bor i Helsingfors på deltid, exempelvis hos en av sina föräldrar. I den här artikeln kallar vi alla unga som studerar i Helsingfors och som har besvarat enkäten för helsingforsare.

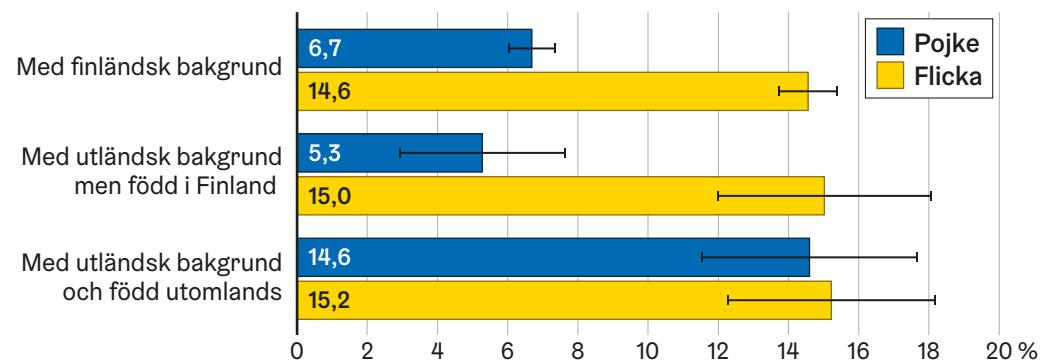
ENKÄTSVARENS OMFATTNING var över 60 procent i grundskolan i gymnasiet, men bara omkring en femtedel vid yrkesläroanstalter (Määttä, 2023). För att antalet respondenter i enkäten ska räcka till för statistiska tolkningar granskas vi i huvudsak svaren från unga helsingforsare på olika utbildningsstadier som en helhet. I vår statistiska modell använder vi utbildningsstadiet som en indikator för åldern så att vi jämfört åttonde- och niondeklassisterna i grundskolan med alla studerande på andra stadiet. För yngre elever utredes upplevelsen av delaktighet inte med hjälp av delaktighetsindikatorns frågor.

UPPLEVELSEN AV delaktighet utredes med hjälp av en delaktighetsindikator (THL, 2023), vars delfrågor besvarades av nio av tio respondenter. Delaktighetsindikatorn består av tio påståenden, som kartlägger respondentens känslor av tillhörighet och kontroll samt upplevelser av sina egna möjligheter att agera och agerandets meningsfullhet (för delaktighetsindikatorns egenskaper, se Erjansola, 2022). Svaren på påståendena (helt av samma åsikt – helt av annan åsikt) placeras sig på ett kontinuum där den ena ytterligheten (0 poäng) representerar en upplevelse av marginalisering och den andra ytterligheten (100 poäng) representerar en upplevelse av delaktighet. Man kan se variabeln som kontinuerlig eller välja att se de respondenter som får mindre än 50 poäng i indikatorn som personer som upplever mycket svag delaktighet. Delaktighetsindikatorns påståenden och andra variabler som används i undersökningen beskrivs i slutet av artikeln.

VI KARTLÄGGER både hur vanlig mycket svag delaktighet är samt faktorer som enligt tidigare forskningslitteratur kan förklara upplevelser av mycket svag delaktighet. Först granskas vi andelarna som upplever mycket svag delaktighet i de olika respondentgrupperna. Därefter gör vi en modell för i vilken mån faktorer som berör individen samt hens familjebakgrund och erfarenheter i sig förklarar upplevelsen av delaktighet, då vi tar hänsyn till andra faktörers samtidiga effekter. Vi strävar efter att identifiera såväl faktorer som bidrar till utmaningar med delaktigheten som faktorer som förebygger dem. Vi använder logistisk regressionsanalys, som lämpar sig som analysmetod i situationer där den förklarande variabeln är dikotom (de som upplever mycket svag delaktighet jämförs med andra respondenter).

99

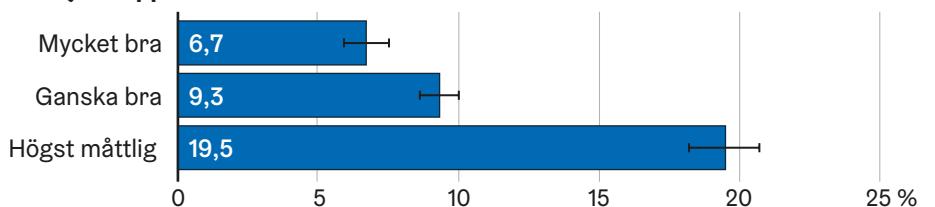
Forskning har exempelvis visat att stöd från föräldrarna stärker ungas delaktighet.

*Elever i årskurs 8 och 9 grundskolan samt första och andra årets studerande i gymnasiet och yrkesutbildning.
Källa: Helsingfors stad / Stadsforskning och -statistik. Materialkälla: THL/Enkäten Hälsa i skolan 2023.

FIGUR 1. Andel unga som upplevde mycket svag delaktighet* enligt kön och ursprung år 2023 i Helsingfors.

Familjens upplevda ekonomiska situation:

*Elever i årskurs 8 och 9 grundskolan samt första och andra årets studerande i gymnasiet och yrkesutbildning i Helsingfors.
Källa: Helsingfors stad / Stadsforskning och -statistik. Materialkälla: THL/Enkäten Hälsa i skolan 2023.

FIGUR 2. Andel unga som upplevde mycket svag delaktighet* enligt familjens upplevda ekonomiska situation år 2023 i Helsingfors.

Resultat

11 procent av de unga i Helsingfors, omkring 1 600 av respondenterna, upplevde mycket svag delaktighet mätt med delaktighetsindikatorn. I de preliminära analyserna noterades inga geografiska skillnader i fråga om andelen som upplevde mycket svag delaktighet. En mycket svag upplevelse av delaktighet är klart vanligare bland flickor (15 %) än bland pojkar (7 %).

MYCKET SVAG delaktighet var lika vanlig bland unga med finländsk bakgrund som bland unga med utländsk bakgrund vars föräldrar var födda utomlands men som själva var födda i Finland. Bland de unga med utländsk bakgrund som var födda utomlands upplevde dock en större andel (15 %) mycket svag delaktighet (Figur 1). Bland dem är mycket svag delaktighet lika vanlig bland flickor som bland pojkar.

NÄR MAN ser på utbildningsstadier fanns den största andelen som upplevde mycket svag delaktighet i yrkesutbildningen och den minsta i gymnasiet. Detta kan förklaras exempelvis av att grundskolan samlar hela åldersklassen, medan de ungas utbildningsstigar går åt olika håll på andra stadiet. I yrkesutbildningen verkar i synnerhet flickor uppleva mycket svag delaktighet.

AV INDIKATORERNA för socioekonomisk bakgrund har exempelvis familjens upplevda ekonomiska situation ett klart samband med mycket svag delaktighet (Figur 2). Av de unga som upplevde sin familjs ekonomiska situation som högst måttlig upplevde var femte mycket svag delaktighet, medan andelen bland dem som upplevde situationen som bra var mindre än sju procent. Mycket svag delaktighet hade också ett samband med arbetslösitet och låg utbildningsnivå hos föräldrarna. Den ungas upplevelse av utmaningar i familjens ekonomiska situation torde ha stor betydelse för upplevelsen av delaktighet.

*Elever i årskurs 8 och 9 grundskolan samt första och andra årets studerande i gymnasiet och yrkesutbildning i Helsingfors.
Källa: Helsingfors stad / Stadsforskning och -statistik. Materialkälla: THL/Enkäten Hälsa i skolan 2023.

FIGUR 3. Andel unga som upplevde mycket svag delaktighet* av unga som upplevt diskriminering på olika grunder år 2023 i Helsingfors.

MYCKET SVAG delaktighet förklaras också av Helsingfors-ungdomarnas upplevelser av diskriminering under föregående år (Figur 3). Sambandet var statistiskt signifikant för alla diskrimineringsgrunder som man frågade om. Flickor uppgav oftare än pojkar att de upplevt diskriminering på någon av de efterfrågade grunderna, exempelvis på grund av sin kropp eller sina ansiktsdrag. Ungdomar med utländsk bakgrund, både de som var födda utomlands och de som var födda i Finland, hade upplevt klart mer diskriminering än respondenter med finländsk bakgrund oavsett vilken diskrimineringsgrund det gällde. Bland ungdomarna med utländsk bakgrund hade omkring 43 procent upplevt diskriminering på minst en av de efterfrågade grunderna, medan motsvarande andel för ungdomar med finländsk bakgrund var omkring 29 procent.

I ENKÄTEN tillfrågades respondenten också om hur ofta hen mobbats i skolan under terminen. Fyra av fem respondenter hade inte upplevt någon mobbning alls, men omkring fem procent av de unga i Helsingfors hade mobbats minst en gång i veckan. En fjärdedel av de ungdomar som mobbats varje vecka upplevde mycket svag delaktighet. Frågan kan delvis anses överlappa frågan om upplevelser av diskriminering. Frågorna har dock olika tidsperspektiv: mobbning varje vecka kan anses berätta främst om uteslutningens intensitet.

45 PROCENT av de unga i Helsingfors upplevde stora svårigheter i sina färdigheter för lärande och i vissa uppgifter i skolarbetet. Särskilda svårigheter med att följa med

i undervisningen korrelerade med mycket svag delaktighet, men även svårigheter med att svara under lektionerna samt svårigheter med uppgifter som kräver att man skriver, läser eller räknar hade ett samband med upplevelser av mycket svag delaktighet. Upplevda inlärningssvårigheter har också ett tydligt samband med varandra. En femtedel av de unga som upplevde stora inlärningssvårigheter inom något område upplevde mycket svag delaktighet.

AV DE faktorer som förebygger upplevelser av svag delaktighet granskade vi de ungas möjligheter att prata med en vuxen om sådant som tynger dem. Nästan hälften (48 %) av respondenterna uppgav att det finns någon vuxen i skolan som de vid behov kan tala med om sådant som tynger dem. Mycket svag delaktighet var ovanligare bland dem än bland andra respondenter (6 % jämfört med 16 %). Två tredjedelar av de unga upplevde också att de kunde diskutera sina ärenden med sina föräldrar ofta eller ganska ofta. Mycket svag delaktighet var klart ovanligare bland dem än bland andra respondenter (3 % jämfört med 17 %). Nästan var tionde ungdom (8 %) upplevde sig dock nästan aldrig kunna prata med sina föräldrar. Av dem upplevde knappt hälften (42 %) mycket svag delaktighet.

TILL SLUT avgrensade vi de variabler som visat sig vara centrala enligt de preliminära analyserna, och vars betydelse för ungas upplevelse av delaktighet stöddes av gedigen tidigare forskning. Vi granskade samtidigt vilket samband kön, upplevelser av inlärningssvårigheter, invandrarkategori, utbildningsstadium, familjens upplevda ekonomis-

TABELL 1.

Logistisk regression. Förläggningar till upplevelser av mycket svag delaktighet. Oddskvoter (OR) enligt analysen med 95 procents konfidensintervall.

	OR	95 % konfidensintervall	
Flicka	1,38	1,21	1,57
Pojke	ref		
Person med utländsk bakgrund född utomlands	1,35	1,09	1,66
Person med finländsk bakgrund eller person med utländsk bakgrund född i Finland	ref		
Elev i grundskolan	1,25	1,11	1,41
Studerande på andra stadiet	ref		
Familjens ekonomiska situation högst måttlig	1,80	1,60	2,03
Annat	ref		
Upplevd diskriminering i skolan eller på fritiden	1,80	1,60	2,03
Annat	ref		
Mobbas i skolan minst en gång i veckan	1,62	1,28	2,05
Annat	ref		
Problem med inlärningsfårdigheter	3,52	3,06	4,04
Annat	ref		
God kontakt med föräldrarna	0,30	0,25	0,35
Annat	ref		
Möjlighet att prata i skolan med en vuxen om sådant som tynger sinnet	0,46	0,41	0,52
Annat	ref		

ka situation, upplevelser av diskriminering och skolmobbning samt samtalsstöd från vuxna hade med upplevelser av mycket svag delaktighet. Såväl faktorer på individnivån och faktorer som anknöt till familjebakgrunden som erfarenheter av uteslutning och stöd från vuxna förklarade den statistiskt signifikanta risken för att uppleva mycket svag delaktighet.

FLICKOR (JÄMFÖRT med pojkar), de yngre respondenterna som gick i grundskolan (jämfört med studerande på andra stadiet), personer med utländsk bakgrund som var födda utomlands (jämfört med andra), personer som upplevde inlärningssvårigheter inom minst ett delområde (jämfört med personer utan inlärningssvårigheter) samt respondent som upplevde att deras familjers ekonomiska situation var högst måttlig (jämfört med dem vars ekonomiska situation var bättre än så) upplevde mer sannolikt mycket svag delaktighet. I fråga om upplevelser av uteslutning noterade vi att upplevelser av såväl diskriminering som skolmobbning ökade sannolikheten för upplevelser av mycket svag delaktighet. Även om alla ovan nämnda utmaningar beaktades, minskade möjligheter att diskutera sina ären den med en vuxen hemma eller i skolan sannolikheten för att den unga skulle uppleva mycket svag delaktighet.

RESULTATEN av den logistiska regressionsanalysen presenteras i tabell 1. De nyckeltal som presenteras i estimatkolumnen (OR) ska tolkas så att de beskriver sannolikheten för respondent i den första klassen (t.ex. flickor) för att uppleva mycket svag delaktighet i jämförelse med unga i den andra klassen (t.ex. pojkar) med 95 procents konfidensintervall. Sannolikheten för mycket svag delaktighet är exempelvis en fjärdedel större bland eleverna i årskurs 8 och 9 jämfört med studerande på andra stadiet. Bland elever som rapporterade inlärningssvårigheter var sannolikheten för mycket svag delaktighet mer än tre gånger så stor som bland dem som inte har inlärningssvårigheter.

Sammanfattning och slutsatser

Barns och ungas delaktighet samt ojämlikhet i samhället i anknytning till detta har väckt oro såväl i Helsingfors som i många andra städer i Europa (t.ex. Brady m.fl., 2020; Määttä, 2023). Utmaningar med delaktigheten är relativt vanliga bland barn och unga i Helsingfors; att en dryg tiondel upplever mycket svag delaktighet är inte alls obetydligt. I den här artikeln försöker vi svara på frågan om vilka de ungdomar som just nu upplever mycket svag delaktighet i Helsingfors är och om deras delaktighet kan stödjas genom att de får möjlighet att diskutera sina ären den med vuxna.

NÄR VI granskade de variabler för mycket svag delaktighet som vi valt ut för analysen samtidigt, noterade vi att flickor, elever i grundskolan, personer med utländsk bakgrund som är födda utomlands, personer med inlärningssvårigheter samt personer som upplever sin familjs ekonomiska situation som högst måttlig mer sannolikt än andra upplever mycket svag delaktighet. Även erfarenheter av diskriminering och mobbning ökade sannolikheten för att en respondent upplever mycket svag delaktighet. I synnerhet upplevelser av inlärningssvårigheter hade stor betydelse jämfört med andra riskfaktorer. Resultaten av vår statistiska modell visade dock att möjligheter att diskutera sina ären den med en vuxen hemma eller i skolan minskade sannolikheten för en upplevelse av mycket svag delaktighet – trots samtidiga utmaningar.

DET FINNS också skäl att beakta hur stor andel av de unga i Helsingfors som berörs av respektive identifierad delaktighetsutmaning. Flickorna utgör exempelvis hälften av varje åldersklass, och enligt våra resultat är en mycket svag upplevelse av delaktighet klart vanligare bland flickor än bland pojkar. Även i den nationella analysen finns en liknande skillnad, men den är ännu större än i Helsingfors (THL, 2024). Även om flickorna i Helsingfors material i enkäten Hälsa i skolan 2023 upplevde mycket svag delaktighet oftare än pojkarna, tyder undersökningar som gjorts bland den vuxna befolkningen i Helsingfors på det motsatta: män upplever mycket svag delaktighet oftare än kvinnor (Erjansola, 2022). Det är sannolikt att olika åldersgruppars livsmiljöer och erfarenheter utsätter personer av olika kön för olika delaktighetsutmaningar. I senare studier finns det skäl att uppmärksamma delaktigheten och utmaningar med den å ena sidan bland unga flickor och pojkar samt å andra sidan bland vuxna kvinnor och män. Framöver skulle det vara viktigt att även få forskningsrön om upplevelser av delaktighet och marginalisering bland personer som tillhör könsminoriteter.

UPPLEVELSEN AV familjens ekonomiska situation visar sig på samma sätt i utmaningar med delaktigheten bland unga i Helsingfors som den gör bland vuxna enligt en tidigare undersökning (Erjansola, 2022). En dryg tiondel av alla helsingforsare under 18 år lever i familjer med små inkomster, och små inkomster är betydligt vanligare bland barn med utländsk bakgrund jämfört med andra barn (Ahlgren-Leinvo & Vainio, 2024). Detta ger skäl att följa utvecklingen av upplevelsen av delaktighet under kommande år, då det skärpta ekonomiska lägets effekter börjar synas tydligare i mänskors liv.

45 PROCENT av respondenterna upplevde inlärningssvårigheter, och för deras del var sannolikheten för att uppleva en mycket svag delaktighet i en annan storleksklass än andra förklarande faktorer. En betydande andel av de unga i Helsingfors har också erfarenheter av diskriminering. 43 procent av de unga med utländsk bakgrund uppgav att de upplevt diskriminering under det senaste året. Även elever

med finländsk bakgrund uppgav ganska ofta att de upplevt diskriminering på någon av de efterfrågade grunderna, eftersom 29 procent även av dem upplevt diskriminering. Omkring fem procent av respondenterna uppgav att de upplevde skolmobbning varje vecka. Erfarenheter av att ständigt bli mobbad ökade klart den ungas risk för att uppleva mycket svag delaktighet. Andelen som upplever så intensiv mobbning berättar dock bara en del om mobbningsupplevelserna; mobbning torde utmana en större grups delaktighet och välbefinnande.

DÅ MAN tolkar resultaten måste man komma ihåg att upplevelsen av delaktighet i denna studie granskades genom THL:s (2023) delaktighetsindikator. Indikatorn innehåller frågor om upplevelsen av delaktighet inom olika delområden, såsom upplevelser av meningsfullhet och aktyrskap samt tillhörighet till grupper som är viktiga för en själv. Mycket svag upplevelse av delaktighet beskriver personer vars poängantal i hela frågeserien är relativt låg, under femtio poäng av hundra. Även dessa personers upplevelse av delaktighet är ofta starkare i något av indikatorns delområden än i de övriga. Personer som fritt sätter så låga poäng kan ändå antas befina sig i en så sårbar situation att det är motiverat att fokusera särskilt på dem och försöka stödja deras delaktighet genom stödåtgärder.

DÅ MAN tolkar resultaten måste man också beakta att vårt material är ett tvärsnittsmaterial, så man kan inte dra direkta slutsatser om orsak och verkan utifrån våra modeller. Det finns troligen mer komplexa samband mellan variablerna än vad vi kan se i denna granskning. Ett exempel är sambandet mellan upplevd diskriminering och svag delaktighet. Vi har i vår modell förlitat oss på tidigare studier, enligt vilka erfarenheter av diskriminering utmanar ungas delaktighet (t.ex. Montoro m.fl., 2021). Även en starkare upplevelse av delaktighet kan ändå stödja positiva möten och attityder mellan unga (Laurence, 2020), vilket kan minska risken för diskriminering.

VÅR STUDIE åskådliggör att utmaningar med delaktighet inte endast handlar om faktorer på individnivån eller sociodemografiska bakgrundsfaktorer, utan även erfarenheter av social uteslutning i skolan eller på fritiden. Även faktorer som anknyter till individens bakgrund eller egenskaper, såsom utländsk bakgrund (se Eid & Castaneda, 2023), eller särskilda behov av stöd för lärandet (t.ex. Krull m.fl., 2019), kan öka risken för mobbning och diskriminering. Allvaret i problem med uteslutning framhävs av att otryggheten bland barn och unga har ökat i Helsingfors, och att det är vanligare att barn och unga i Helsingfors upplever otrygghet jämfört med i landet som helhet (Määttä, 2023). Det finns alltså med tanke på både delaktigheten och välbefinnandet vägande skäl att ingripa i mobbning och diskriminering, som visar sig vara ett beklagligt vanligt problem bland barn och unga.

HELSINKI PARTNERS / MAIJA ASTIKAINEN

ÄVEN OM många slags utmaningar kan öka risken för att unga ska uppleva mycket svag delaktighet, är det inte fråga om något oundvikligt. Samtalstöd av föräldrar och skolpersonal kan stärka delaktigheten även bland de unga som har riskfaktorer för svag delaktighet i sin bakgrund (se även Ungar & Theron, 2020). För att trygga de ungas välbefinnande är det viktigt att även fostrarna – såväl hemma som i skolan – får det stöd de behöver i sin viktiga uppgift.

EFTERSOM DELAKTIGHET är summan av många faktorer, kan den stärkas på många olika sätt. När ett delområde i delaktighet stärks kan det också stödja ett annat. Undersökningar bland invandrarungdomar har exempelvis visat att upplevelser av att få göra sina åsikter hördas kan stärka upplevelsen av att tillhöra en gemenskap och att samhällsaktivism kan stärka upplevelsen av att den unga kan påverka sitt eget och gemenskapens liv (t.ex. Kilpi-Jakonen m.fl., 2023; Pauha & Bahmanpour, 2020).

RESULTATEN av enkäten Hälsa i skolan pekar på både behov och möjligheter att främja de helsingforsiska elevernas delaktighet. De faktorer som ökar eller försvarar delaktigheten ligger inte helt och hållet på individens ansvar; delaktigheten beror också på sociala hierarkier och rådande attityder i samhället (se THL, 2023). Frågan om ansvar framhävs när man talar om barns och ungas delaktighet. Det är de vuxnas ansvar att försöka minska hinder för delaktighet, såsom diskriminering, mobbning och fattigdom bland barnfamiljer, och att stödja barns och ungas delaktighet såväl hemma som i skolan. ■

Jenni Erjansola arbetar som forskare och Tuuli Anna Renvik som ledande sakkunnig vid enheten stadsforskning och -statistik vid Helsingfors stadskansli.

Variabeln som beskriver utbildningsstadium delas in i elever i årsgrupp 8 och 9, första och andra årets studerande i gymnasiet samt första och andra årets studerande i yrkesutbildning. Dessa har också klassificerats om till en tvådelad variabel, det vill säga elever i årsgrupp 8 och 9 i grundskolan samt första och andra årets studerande på andra studiet, varvid variabeln för utbildningsstadiet även beskriver respondenternas ålder.

Könsvariabeln baserar sig på respondentens officiella kön, och svarsalternativen är pojke och flicka. I enkäten efterfrågades också det uppledda könet, men denna uppgift är inte tillgänglig i materialet för Helsingfors.

Familjens uppledda ekonomiska situation utredes med frågan "Hur anser du ekonomiska situationen i din familj?". Svartsalternativen var 1) Mycket bra, 2) Ganska bra, 3) Måttlig, 4) Ganska dålig, 5) Mycket dålig. Den uppledda ekonomiska situationen granskades i form av en indikator som den andel av de unga som upplevd sin familjs situation som högst måttlig.

Respondentens ursprung granskades som en tredeledd variabel, där respondentens ursprung definieras enligt den ungas föräldrars födelseland. De personer som har minst en förälder som är född i Finland anses ha finländsk bakgrund. De respondenter som har utländsk bakgrund delas in i unga som själva är födda i Finland och unga som är födda utomlands. På basis av analysen granskas ursprunget i en del sammanhang även som en tvådelad variabel så att upplevelserna bland personer med utländsk bakgrund som är födda utomlands, alltså invandrarungdomar, jämförs med upplevelserna bland andra unga.

Upplevelser av inlärningssvårigheter utredes genom frågan: "Har du svårigheter med följande saker i anknytning till skolgången/studierna?" De områden som togs upp i frågan var 1) Att följa med under lektionerna, 2) Att göra mina läxor eller andra liknande uppgifter, 3) Att förbereda mig för prov, 4) Att utföra skriftliga uppgifter, 5) Att utföra uppgifter som kräver läsning, 6) Att utföra räkneuppgifter, 7) Att uppträda muntligt, 8) Att svara under lektionen, 9) Att använda teknisk utrustning i studierna (digital teknik eller olika dataprogram). Svartsalternativen var: 1) Inte alls, 2) Ganska litet, 3) Ganska mycket, 4) Väldigt mycket. De upplevda inlärningssvårigheterna granskades också i indikatorform som andelen unga som uppgav alternativet väldigt mycket för minst ett delområde eller ganska mycket för minst tre delområden.

Analyserna av upplevd diskriminering baserade sig på frågan: "Har du blivit mobbad, diskriminerad eller trakasserad i samband med följande saker under de senaste 12 månader i skolan/vid läroanstalten eller på fritiden?". De grunder som togs upp i frågan var 1) Vikt, längd, kropps- eller ansiktsdrag, 2) Hudfärg, 3) Funktionsnedsättning, långvarig sjukdom eller synligt symptom, 4) Kön, könsuttryck, ickebinär, agender, 5) Sexuell läggning, 6) Språk, 7) Utländsk bakgrund, romsk bakgrund, samisk bakgrund (fram till 2021: Utländsk bakgrund, rom, same), 8) Religion, irreligion eller livsåskådning, 9) Familj eller hem (t.ex. föräldrar, syskon, ekonomisk situation, boplatser). Svartsalternativen var ja och nej. Den upplevda diskrimineringen granskades också i indikatorform genom att jämföra de respondenter som hade upplevt diskriminering i minst en fråga med andra respondenter.

Erfarenheter av skolmobbing utredes med frågan: "Hur ofta har du blivit mobbad i skolan/på läroanstalten under dena terminen?". Svartsalternativen var 1) Flera gånger i veckan, 2) Ungefär en gång i veckan, 3) Mera sällan, 4) Inte alls. Erfarenheterna av mobbning granskades i indikatorform genom att jämföra de respondenter som mobbats minst en gång i veckan med andra respondenter.

Möjligheten att prata med en vuxen i skolan om sådant som tynger utredes med frågan: "Finns det i din skola/vid din läroanstalt någon vuxen som du kan prata med ifall något tynger dig?". Svartsalternativen var nej, ja och jag vet inte. De unga som svarat ja jämfördes med de övriga respondenterna.

Kontakten till föräldrarna utredes med frågan: "Kan du diskutera med dina föräldrar om dina personliga ärenden?". Svartsalternativen var 1) Nästan aldrig, 2) I bland, 3) Ganska ofta, 4) Ofta. De unga som uppgav att de ofta kan diskutera med sina föräldrar om sina personliga ärenden jämfördes med de övriga respondenterna.

Upplevelsen av delaktighet utredes med hjälp av en delaktighetsindikator (THL, 2023), vars delfrågor besvarades av nio av tio respondenter. Delaktighetsindikatorn består av tio påståenden, som kartlägger respondentens känslor av tillhörighet och kontroll samt upplevelser av sina egna möjligheter att agera och agerandets meningsfullhet. Delaktighetsindikatorns påståenden var 1) Jag känner att min dagliga sysselsättning är betydelsefull, 2) Jag får positiv respons på det jag gör, 3) Jag ingår i en grupp eller en gemenskap som är viktig för mig, 4) Andra människor behöver mig, 5) Jag kan påverka mitt eget liv, 6) Jag känner att mitt liv har ett syfte, 7) Jag försöker eftersträva sådant som är viktigt för mig, 8) Jag får hjälp när jag verkligen behöver det, 9) Jag upplever att man litar på mig, 10) Jag kan påverka vissa faktorer i min livsmiljö. Svaren på påståendena (helt av samma åsikt – helt av annan åsikt) placeras sig på ett kontinuum där den ena ytterligheten (0 poäng) representerar en upplevelse av marginalisering och den andra ytterligheten (100 poäng) representerar en upplevelse av delaktighet. Man kan se variabeln som kontinuerlig eller välja att se de respondenter som får mindre än 50 poäng i indikatorn som personer som upplever mycket svag delaktighet. ●

Tillståndet att använda materialet baserar sig på ett avtal om forskningssamarbete mellan Institutet för hälsa och välfärd och Helsingfors stad.

Källor:

- Ahlgren-Leinvuo, H., & Vainio, A. (2024). Helsinkiläisten tulot ja toimeentulo. Opublicerad manuskript.
- Brady, B., Chaskin, R. J., & McGregor, C. (2020). Promoting civic and political engagement among marginalized urban youth in three cities: Strategies and challenges. *Children and Youth Services Review*, 116, 105184.
- Eid, M., & Castaneda, A. (2023). Ulkomaalaistaustaisen nuorten hyvinvointi tutkimusten ja tilastoja valossa. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 73 [Statens ungdomsråd]. Tillgänglig: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/05/Ulkomaalaistaustaisen-nuorten-hyvinvointi-tutkimusten-ja-tilastoja-valossa_FINAL.pdf
- Erjansola, J. (2022). Osallisuus on yhteyttä ja merkityksellisyyttä – havaintoja helsinkiläisten osallisuuden kokemuksista. Helsingfors: Helsingfors stadsråd. Kvartti 2022:1, 44–53.
- Helenius, J., & Kivimäki, H. (2023). Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2023. Tilastoraportti 48/2023. Helsingfors: Institutet för hälsa och välfärd. Tillgänglig: <https://www.julkari.fi/handle/10024/147270>
- Helsingfors stad (2021). Helsingfors stadsstrategi 2021–2025: Läge för tillväxt. Helsingfors: Helsingfors stadsråd.
- Helsingfors stad (2022). Lasten ja nuorten osallisuuden edistämisen kaupunkitason tavoitteet, arviointi ja johtaminen Helsingissä 2021–2025. Helsingfors: Helsingfors stadsråd.
- Isola, A-M & Leemann, L (2021). Osallisuuden kokemus on hyvinvoinnin ja terveyden tekijä. Sosiaalitieteellinen aikakauslehti 4/2021, 381–338.
- Kaupunkitieto (2021). <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/lapset-ja-nuoret/lapsiperheiden-toimeentulo>. Läst 2.3.2024.
- Kilpi-Jakonen, E., Alisaari, J., & Kimanen, A. (2023). Vähemmistönuoret osallistuvat yhteiskuntaan monipuolisesti, mutta tarvitsevat siihen myös tukea. Tutkimuskatsauksia 2/2023. Åbo stadsforskningsprogram.
- Koestner, R., Powers, T. A., Holding, A., Hope, N., & Milyavskaya, M. (2020). The relation of parental support of emerging adults' goals to well-being over time: The mediating roles of goal progress and autonomy need satisfaction. *Motivation Science*, 6, 374–385.
- Krull, J., Wilbert, J., & Hennemann, T. (2019). Does social exclusion by classmates lead to behaviour problems and learning difficulties or vice versa? A cross-lagged panel analysis. I verket S. Schwab, M. Nel, & F. Hellmich (red.), *Social participation of students with special educational needs in mainstream education* (s. 73–91). Routledge.
- Laurence, J. (2020). Cohesion through participation? Youth engagement, interethnic attitudes, and pathways of positive and negative intergroup contact among adolescents: A quasi-experimental field study. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46, 2700–2722.
- Leemann, L & Virrankari, L (2022). Nuorten osallisuuden kokemus ja siinä tapahtuneet muutokset vuosina 2019–2021: ovatko erot kasvaneet koronaepidemian aikana? I verket M. Kekkonen, M. Gissler, P. Käkinen, A.-M. Isola (red.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsingfors: THL.
- Lehti, H., & Laaninen, M. (2021). Perhetaustan yhteys oppimistuloksiin Suomessa PISA- ja rekisteriaineistojen valossa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 86, 5–6.
- Montoro, J. P., Kilday, J. E., Rivas-Drake, D., Ryan, A. M., & Umaña-Taylor, A. J. (2021). Coping with discrimination from peers and adults: Implications for adolescents' school belonging. *Journal of Youth and Adolescence*, 50, 126–143.
- Määttä, S. (2023). Kouluterveyskysely 2023 - Helsinkiläislasten ja -nuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus. Statistik 2023: 6. Helsingfors: Helsingfors stadsråd. Tillgänglig: https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/23_10_26_Tilastoja_6_Maatta.pdf
- Pauha, T., & Bahmanpour, M. (2020). Shiiaruorten uskonnollinen toimijuus. Tapausesimerkinä Stand4Hussain. Uskonnontutkija – Religionsforskaren, 9, 1–12.
- Plenty, S., & Jonsson, J. O. (2017). Social exclusion among peers: The role of immigrant status and classroom immigrant density. *Journal of Youth and Adolescence*, 46, 1275–1288.
- Priest, N., Paradies, Y., Trenevry, B., Truong, M., Karlsen, S., & Kelly, Y. (2013). A systematic review of studies examining the relationship between reported racism and health and wellbeing for children and young people. *Social Science & Medicine*, 95, 115–127.
- Read, S., & Salmela-Aro, K. (2024). Maahanmuuttajauorten uupumus ja kynnystyminen koulussa ja yhteiskunnassa. I verket Renvik, T. A. & Säävälä, M. (red.). (2024). Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet (s. 98–112). ANM guide och övriga publikationer 2024:1. Helsingfors: Arbets- och näringsministeriet. Tillgänglig: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165441/TEM_oppaat_1_2024_Kotoutumisen_kokonaiskatsaus_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- THL (2023). Osallisuuden edistäjän opas. Ohjaus 10/2023. Helsingfors: Institutet för hälsa och välfärd. Tillgänglig: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146717/URN_ISBN_978-952-408-088-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- THL (2024). Kouluterveyskyselyn tulokset. Lasten nuorten terveys ja hyvinvointi -tulosnäkymä. Läst 8.4.2024. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
- Toivainen, H., Hyttiä, J., & Kuusipalo, P. (2020). Inclusion and marginalization of youth (Finland). I verket J. Kauko & K. Tilleczek (red.), Bloomsbury education and childhood studies. Bloomsbury Publishing.
- Valtion nuorisoneuvosto [Statens ungdomsråd] (2023). Katsaus nuorten hyvinvointiin 2023. Tillgänglig: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/hyvinvoitikatsaus_saavutettava.pdf
- Ungar, M., & Theron, L. (2020). Resilience and mental health: How multisystemic processes contribute to positive outcomes. *The Lancet Psychiatry*, 7(5), 441–448.
- Varga, S. M., & Zaff, J. F. (2018). Webs of support: An integrative framework of relationships, social networks, and social support for positive youth development. *Adolescent Research Review*, 3, 1–11.
- Virtanen, T. E., Räikkönen, E., Engels, M. C., Vasalampi, K., & Lerkkanen, M. K. (2021). Student engagement, truancy, and cynicism: A longitudinal study from primary school to upper secondary education.

Helsingforsiska barns och ungas fysiska aktivitet, deltagande i föreningsverksamhet och användning av motionsplatser – resultat av LIITU-undersökningen

● SUVI MÄÄTTÄ, SAMI KOKKO, TAIJA SAVOLAINEN, MINNA PAAJANEN

Bara knappt hälften av barnen och ungdomarna i Helsingfors rör på sig enligt rekommendationerna, men en stor del deltar i föreningsverksamhet inom motion. Könet, åldern, familjens upplevda ekonomiska situation och häckomsten avgör mängden fysisk aktivitet och hur vanligt det är att delta i föreningsverksamhet. Barnens motionsaktivitet börjar utvecklas åt olika håll på grund av dessa faktorer redan tidigt. Spektrumet av populära grenar är brett, och många motionsplatser används regelbundet varje vecka.

Ijuset av resultaten från den senaste Hälsa i skolan-enkäten vet vi att helsingforsiska barns och ungas fysiska aktivitet och deltagande i fritidsverksamhet inom ledd motion har ökat, men å andra sidan verkar skillnaderna i synnerhet i den fysiska aktiviteten som kan kopplas till exempelvis kön och familjens upplevda ekonomiska situation ha ökat (THL, 2023; Högnabba & Määttä, 2023; Määttä, 2023). Hälsa i skolan-enkäten ger dock inte någon mer heltäckande forskningsbaserad empirisk information om helsingforsiska barns och ungas deltagande i föreningsverksamhet eller tillfällen för motion, användning av motionsplatser eller om det finns skillnader i dessa beroende på exempelvis kön, ålder eller familjebakgrund.

D

ET ÄR viktigt att utreda dessa frågor, så att exempelvis olika tjänster och åtgärder som anknyter till främjande av motion kan rikta och utvecklas bättre än tidigare. Åtgärder och tjänster för främjande av motion samt korrekt inriktande av dessa är viktiga redan från barndomen, för det finns gedigna forskningsrön som visar att regelbunden motion och motionshobbyer har många positiva hälsoeffekter på såväl den fysiska som den psykiska och sociala funktionsförmågan i barndomen, och att motionsintresse i barndomen återspeglas i motionsintresset och hälsan som vuxen (bl.a. Biddle & Asare, 2011; Carson m.fl. 2017; Janssen m.fl. 2010; Telama, R. 2009; Warburton & Bredin, 2017).

DENNA TEXT fyller ovan nämnda kunskapsluckor i fråga om elever i grundskolan i Helsingfors. Undersökningen har två mål, som är:

- att skapa en helhetsbild av hur mycket elever i grundskolan rör på sig, deras deltagande i föreningsverksamhet, populära grenar, deltagande i tillfällen för motion och användning av motionsplatser, samt
- att granska om det förekommer skillnader i dessa utifrån centrala bakgrundsfaktorer (t.ex. kön, utbildningsstadium, härkomst eller familjens upplevelda ekonomiska situation).

SOM MATERIAL till artikeln har vi använt svaren från elever i Helsingfors grundskolor i den nationella undersökningen om barns och ungas motionsvanor i Finland (LIITU-undersökningen) 2022. LIITU-undersökningen är en samarbetsundersökning som leds av forskningscentralen för främjande av hälsa vid Jyväskylä universitet (Kokko & Martin, 2022). Under året i fråga gjordes undersökningen i ojämna årskurser i grundskolan, det vill säga i årskurs 1, 3, 5, 7 och 9. I Helsingfors deltog endast finskspråkiga skolor och det totala antalet som svarade var 1 799. Närmare antal svarande per utbildningsstadium anges i tabell 1 och 2. Eftersom innehållet i LIITU-undersökningens blanketter var delvis olika för de olika årskurserna har textens innehåll byggts upp per utbildningsstadium. Särskilt förstaklassisternas blankett skilde sig från de övriga och behandlas därför som en egen helhet. Blanketterna för första- och tredjeklassister innehöll inga frågor om användningen av motionsplatser eller föredragna motionsformer, så när det gäller dessa frågor beaktas endast elever i årskurs fem och äldre.

RESULTATEN i tabell 1–4 baserar sig på korstabulering och procentandelar enligt respektive bakgrundsfaktor som granskas. I textdelen fokuserar vi ändå på de resultat där alla granskade bakgrundsfaktorer är med samtidigt. Modellerna i fråga gjordes med hjälp av logistiska regressionsanalyser, som förutser med vilken sannolikhet den aktuella händelsen (den variabel som förklaras) kommer att inträffa. Den variabel som förklaras kan få två värden (t.ex. personer som rör på sig enligt rekommendationen vs andra), varvid man förklarar hur olika bakgrundsfaktorer påverkar med vilken sannolikhet personer rör på sig enligt rekommendationerna. Tolkningen av analysen baserar sig på en granskning av oddskvoten (OR) och konfidensintervall på 95 % i fråga om den.

Hälften av förstaklassisterna rör på sig enligt rekommendationen, och var sjunde rör på sig för lite

Barn i skolåldern ska enligt rekommendationerna gärna röra på sig minst en timme varje dag. Omkring hälften (51 %) av de förstaklassister som deltog i LIITU-undersökningen rapporterade att de rörde på sig enligt rekommendationen (Tabell 1). 14 procent rör sig dock inte, det vill säga uppger att de rör på sig minst en timme om dagen högst två dagar i veckan. Mellan dessa svarsalternativ finns de som inte rör på sig så ofta (tre eller fyra dagar i veckan), som utgjorde 16 procent av de svarande, samt de som rör på sig mycket (minst en timme om dagen fem eller sex dagar i veckan), som utgjorde 18 procent.

NÄR MAN ser på svaren enligt bakgrundsvariabler är det mer sannolikt att en person som deltar i föreningsverksamhet rör på sig enligt rekommendationerna än att en person som inte deltar i föreningsverksamhet gör det, och det är mer sannolikt att en person som rör sig utomhus varje dag eller ofta rör på sig tillräckligt än att en person som mer sällan rör sig utomhus gör det. Kön, härkomst eller hur barnet tar sig till skolan har inget samband med om hen rör sig enligt rekommendationerna. En motsvarande granskning gjordes också för dem som rör på sig lite, men ingen granskad faktor hade ett statistiskt signifikant samband med dem som rör på sig lite.

EN STOR andel, 72 procent, av de förstaklassister som svarat meddelar att de tar sig till och från skolan till fots eller med cykel under alla årstider. Att ta sig till och från skolan till fots eller med cykel är lika vanligt bland både flickor och pojkar och lika vanligt bland elever med finländsk bak-

grund som bland elever med utländsk bakgrund. Inte heller mängden motion har något samband med hur barnet tar sig till skolan.

NÄR DET gäller föreningsverksamhet finns en uppdelning i förstaklassisternas svar. 30 procent av dem som svarade ägnar sig nämligen inte alls åt motion eller idrott i föreningsverksamhet, medan 32 procent gör det minst tre dagar i veckan. Resten ägnar sig åt föreningsverksamhet en eller två dagar i veckan. Härkomsten har ett samband med vilka som inte alls motionerar i föreningsverksamheten. Av de förstaklassister med utländsk bakgrund som svarade deltog nästan hälften (47 %) inte i föreningsverksamhet vid tidpunkten för svaret, medan motsvarande andel bland dem med finländsk bakgrund var 22 procent.

FÖRSTAKLASSISTERNA TILLFRÅGADES också om hur ofta de leker eller spelar utomhus. 40 procent av de svarande uppgav att de spelar eller leker utomhus varje dag efter skolan och 36 procent att de gör det under helgerna. Sex procent svarade att de aldrig spelar eller leker utomhus efter skolan och fyra procent är inte ute under helgerna. I fråga om detta ser man också en statistiskt signifikant skillnad. Elever med utländsk bakgrund (10 %) är mer benägna än elever med finländsk bakgrund (1 %) att aldrig leka eller spela utomhus under helgerna. Utevistelse efter skolan och utevistelse under helgerna har naturligtvis

ett samband med varandra. Hälften av dem som vistas ute varje dag efter skolan vistas också ute varje dag under helgerna. Å andra sidan brukar 80 procent av dem som aldrig vistas utomhus efter skolan göra det åtminstone ibland under helgerna. Sammantaget rör 22 procent av dem som svarat på sig endast lite både på vardagarna och under helgerna (leker eller spelar utomhus ibland eller aldrig).

EFTERSOM FÖRSTAKLASSISTERNA tillfrågades om utevistelse och föreningsverksamhet separata kopplades en separat variabel ännu ihop från dessa enligt hur stor andel av de förstaklassister som svarat som leker eller spelar utomhus endast lite och inte heller deltar i föreningsverksamhet. De svarande som identifierades på detta sätt utgjorde 11 procent av alla förstaklassister. Ett sådant här beteende som tyder på brist på fysisk aktivitet är mer sannolikt bland flickor än bland pojkar och mer sannolikt bland elever med utländsk bakgrund än bland personer med finländsk bakgrund. Det verkar alltså som att fler än var tionde förstaklassist som deltog i LIITU-undersökningen rör på sig lite – oavsett om man granskar fenomenet med hjälp av denna variabel eller utifrån andelen som rör sig lite som angavs ovan. Å andra sidan verkar det också som om både deltaende i föreningsverksamhet (minst en gång i veckan) och att regelbundet leka eller spela utomhus i denna åldersgrupp har ett samband med att man rör på sig enligt rekommendationerna.

TABELL 1.

Motion, utevistelse, aktiva resor till och från skolan och deltagande i föreningsverksamhet bland förstaklassister som deltog i LIITU-undersökningen år 2022 i Helsingfors, %

	Rör på sig enligt rekommendationen	Rör på sig lite	Deltar i föreningsverksamhet minst 3 dagar i veckan	Deltar inte alls i föreningsverksamhet	Rör på sig i spel eller lek utomhus varje dag efter skolan	Rör på sig i spel eller lek utomhus varje dag under helgerna	Tar sig alltid till skolan till fots eller med cykel (beroende av årstid)
Totalt (n=537)	51	14	32	30	40	36	73
Kön	Flicka (n=270)	48	16	28	35	39	72
	Pojke (n=260)	55	11	36	26	41	74
Härkomst	Finländsk bakgrund (n=280)	52	17	33	22*	42	74
	Utländsbakgrund (n=98)	55	13	30	47	40	73

*) Rör på sig enligt rekommendationen = Minst en timme om dagen alla dagar i veckan.

Rör på sig lite = Minst en timme om dagen högst två dagar i veckan.

Utländsk bakgrund: a) barnet är född i Finland, men båda föräldrarna eller den enda föräldern är födda/född någon annanstans eller b) barnet och båda föräldrarna eller den enda föräldern är födda någon annanstans.

TABELL 2.

Fysisk aktivitet, deltagande i föreningsverksamhet, resor till och från skolan samt ökad motion bland eleverna som deltog i LIITU-undersökningen 2022 i Helsingfors, %

	Rör på sig enligt rekommendationen	Rör på sig lite	Deltar för närvarande i föreningsverksamhet aktivt regelbundet eller ibland	Har slutat i föreningsverksamhet	Har aldrig deltagit i föreningsverksamhet	Tar sig alltid till skolan till fots eller med cykel (oberoende av årstid)
Totalt (n=1 262)	39	12	71	22	7	67
Kön	Flicka (n=610)	30*	13	70	19	64
	Pojke (n=605)	48	9	75	23	71
Hätkomst	Finländsk bakgrund (n=768)	40	9*	77*	19	71
	Utländsk bakgrund (n=210)	37	17	61	26	65
Familjens upplevda ekonomiska situation	Mycket god (n=473)	44* ¹	12	77*	18* ¹	69
	Ganska god (n=479)	34	11	68	23	8
	Högst måttlig (n=143)	32	21	62	29	8
Utbilningsstadium	Åk 3 (n=487)	40	14	76* ²	18* ²	7
	Åk 5 (n=430)	40	8	74* ³	21* ³	6
	Åk 7 (n=235)	36	12	64	27	9
	Åk 9 (n=105)	33	15	57	35	9
						30

*) Statistiskt signifikant skillnad i jämförelse med andra grupper.

1) Statistiskt signifikant skillnad i jämförelse med dem som upplever sin familjs ekonomiska situation som högst måttlig.

2) Statistiskt signifikant skillnad i jämförelse med sjunde- och niondeklassisterna.

3) Statistiskt signifikant skillnad i jämförelse med niondeklassisterna.

Rör på sig enligt rekommendationen = Minst en timme om dagen alla dagar i veckan.

Rör på sig lite = Minst en timme om dagen högst två dagar i veckan.

Materialkälla: Jyväskylä universitet/LIITU-undersökningen 2022

Könet, hätkomsten och familjens upplevda ekonomiska situation avgör den fysiska aktiviteten och deltagandet i föreningsverksamhet

I de övriga årskurserna (3, 5, 7 och 9) rapporterade 39 procent av dem som svarade att de rör på sig enligt rekommendationen, medan andelen som rör på sig lite är 12 procent (Tabell 2). Mellan dessa alternativ fanns de som inte rör på sig så ofta (tre eller fyra dagar) som var 23 procent och de som rör på sig mycket (fem eller sex dagar) som var 27 procent.

TVÄRT EMOT vad som gäller för förstaklassisterna har könet ett samband med fysisk aktivitet enligt rekommendationerna även efter att man beaktat hätkomsten, årskurserna,

familjens upplevda ekonomiska situation, en aktiv skolväg samt deltagande i föreningsverksamhet. Med andra ord är det i dessa årskurser mer sannolikt att pojkar rör på sig enligt rekommendationerna än att flickor gör det. Att röra på sig enligt rekommendationerna är också mer sannolikt bland dem som deltar i föreningsverksamhet än bland andra. Även de som upplever sin familjs ekonomiska situation som mycket god rör på sig enligt rekommendationerna med större sannolikhet än de som upplever sin familjs ekonomiska situation som ganska god. När man på motsvarande sätt granskar sannolikheten för att röra på sig lite, är det mer sannolikt bland barn med utländsk bakgrund än bland barn med finländsk bakgrund och mer sannolikt bland barn som inte deltar i föreningsverksamhet än bland dem som gör det.

TABELL 3.

Deltagande i olika tillfällen för motion bland deltagarna i LIITU-undersökningen 2022 i Helsingfors, %

	Motion på egen hand	En idrottsföreningsträningar	Företag inom motionsbranschen	Motionsklubb i skolan	Annan förening eller klubb
Totalt (n=1 262)	89	62	42	29	28
Kön	Flicka (n=610)	87	57*	46	29
	Pojke (n=605)	92	69	38	28
Hätkomst	Finländsk bakgrund (n=768)	91	65	43	25*
	Utländsk bakgrund (n=210)	85	58	39	35
Familjens upplevda ekonomiska situation	Mycket god (n=473)	92	68*	48	33
	Ganska god (n=479)	90	57	39	25
	Högst måttlig (n=143)	77*	54	40	31
Utbilningsstadium	Åk 3 (n=487)	94	68*	52*	43*
	Åk 5 (n=430)	93	63	39	20
	Åk 7 (n=235)	85*	53	30	22
	Åk 9 (n=105)	61*	50	34	10

*) Statistiskt signifikant skillnad i jämförelse med andra grupper.

1) Statistiskt signifikant skillnad i jämförelse med sjunde- och niondeklassisterna.

2) Statistiskt signifikant skillnad i jämförelse med tredje- och niondeklassisterna.

Materialkälla: Jyväskylä universitet/LIITU-undersökningen 2022.

PRECIS SOM bland förstaklassisterna tar sig en stor del (67 %) till skolan med cykel eller till fots alla årstider. Ändå minskar andelen som tar sig till skolan på ett aktivt sätt ju äldre åldersklass det gäller. Att ta sig till och från skolan på ett aktivt sätt är mer sannolikt bland tredje-, femte- och sjundeklassister än bland niondeklassister. Även skolvägens längd har ett samband med aktiviteten; ju kortare skolväg, desto mer sannolikt är det att eleven går eller cyklar.

STÖRSTA DELEN, 71 procent, uppgav att de deltog i föreningsverksamhet inom idrott för närvanande. Deltagande i föreningsverksamhet är mer sannolikt bland elever med finländsk bakgrund än bland dem med utländsk bakgrund, mer sannolikt bland dem som upplever familjens ekono-

miska situation som mycket god än bland dem som upplever den som högst måttlig samt mer sannolikt bland tredje- och femteklassister än bland niondeklassister. Av de svarande som deltog i föreningsverksamhet för närvanande hade 83 procent börjat med det som sjuåringer eller tidigare.

EN DRYG femtedel (22 %) hade slutat med föreningsverksamhet, det vill säga de hade tidigare ägnat sig åt motion eller idrott i föreningar, men gjorde det inte vid tidpunkten för svaret. Årskurser är den enda bakgrundsfaktorn som har ett samband med sannolikheten för att sluta efter att man i modellen har beaktat alla bakgrundsfaktorer samtidigt. Att sluta är mer sannolikt bland niondeklassister än bland femte- eller tredjeklassister. I alla årskurser

FIGUR 1. **Mest populära grenar vintertid bland dem som deltog i LIITU-undersökningen.**

FIGUR 2. **Mest populära grenar sommartid bland dem som deltog i LIITU-undersökningen.**

uppgav majoriteten av dem som slutat ändå att de slutat delta i föreningsverksamhet under de två senaste åren. Största delen (78 %) av dem som slutat skulle vara beredda att delta i motion och idrott i föreningar på nytt antingen i form av tävlingar, som hobby eller för att prova på.

OMKRING SJU procent av de svarande hade aldrig deltagit i föreningsverksamhet. Att aldrig ha ägnat sig åt motion eller idrott i föreningar är mer sannolikt bland elever med utländsk bakgrund än bland dem med finländsk bakgrund.

Majoriteten motionerar på egen hand varje vecka, färre än var tredje deltar i motionsklubbar i skolan

Tredjeklassister och äldre tillfrågades också om sitt deltagande i motion och idrott på fritiden. Det är fråga om deltagande i motion på egen hand, idrottsföreningars träningar, verksamhet som ordnas av företag inom motionsbranschen, motionsklubbar i skolan eller andra föreningar och klubbar (arrangören kan vara exempelvis scouterna, en församling eller en byförening). Det är vanligast att motionera på egen hand, vilket 89 procent av de svarande uppger sig göra varje vecka (Tabell 3). 62 procent av

de svarande uppgav att de deltar i en idrottsföreningars träningar och 42 procent att de deltar i verksamhet i företag inom motionsbranschen. Under en tredjedel av de svarande rapporterade att de deltar i motionsklubbar i skolan eller andra föreningar och klubbar.

MOTION PÅ EGEN HAND är mer sannolik bland dem som rör på sig enligt rekommendationen eller mycket än bland dem som rör på sig lite. Den är också mer sannolik bland dem som upplever sin familjs situation som mycket god än bland dem som upplever den som högst måttlig. Även åldern har visat sig ha ett samband, eftersom motion på egen hand är mer sannolik bland tredjeklassister än bland sjunde- och niondeklassister. Kön, härkomst och föreningsaktivitet har alltså inget samband med motion på egen hand.

KÖNET, UTBILDNINGSSSTADIET och deltagande i föreningsverksamhet har dock ett samband med sannolikheten för deltagande i övriga granskade tillfällen för motion. Det är mer sannolikt att pojkar deltar i idrottsföreningars träningar än att flickor gör det, men flickorna deltar mer sannolikt än pojkarna i verksamhet inom företag i motionsbranschen. Vad utbildningsstadiet beträffar kan man konstatera att det är mer sannolikt att tredjeklassister deltar i verksamhet inom företag i motions-

branschen, motionsklubbar i skolan eller annan förenings- eller klubbverksamhet än att femte-, sjunde- och niondeklassister gör det. Det är naturligtvis mer sannolikt att de som deltar i föreningsverksamhet deltar i en idrottsföreningars träningar, i verksamhet inom företag i motionsbranschen, i motionsklubbar i skolan eller i andra föreningars eller klubbars verksamhet än att de svarande som inte deltar i föreningsverksamhet gör det. Mängden fysisk aktivitet har ett samband med endast ett tillfälle för motion efter att övriga bakgrundsfaktorer har beaktats i modellen: deltagande i en idrottsföreningars träningar är mer sannolikt bland dem som rör på sig enligt rekommendationen än dem som rör på sig lite. Även härkomsten har ett samband endast med ett tillfälle för motion: deltagande i motionsklubbar i skolan varje vecka är mer sannolikt bland elever med utländsk bakgrund än bland dem med finländsk bakgrund.

I SYNNERHET deltagande i föreningsverksamhet verkar alltså stärka deltagandet i olika tillfällen för motion, och det regelbundna deltagandet minskar ju äldre åldersklass det gäller. Å andra sidan deltar eleverna i exempelvis motionsklubbar i skolan eller andra föreningar eller klubbar lika ofta oberoende av mängden motion eller familjens upplevda ekonomiska situation.

Fotboll är den populäraste grenen sommartid och vintertid – motionsplatserna används på ett mångsidigt sätt

Femte-, sjunde- och niondeklassisterna tillfrågades ännu genom en separat fråga om vilka grenar de föredrar och hur de använder motionsplatserna på fritiden. De populäraste grenarna sommartid och vintertid visas i figur 1 och 2. Dessa grenar kartlades genom att fråga hurdan motion de svarande vanligen ägnar sig åt på fritiden under vintern eller sommaren. De svarande ombuds också markera de tre motionsformerna de ägnar sig mest åt med siffrorna 1–3.

PÅ SVARSLANKETTEN fanns en färdig lista över 73 motionsformer, varav ett svartsalternativ var ”annan”. I ordmolnen i figurerna har alla omnämnden räknats samman oberoende av om grenen i fråga var det första, andra eller tredje valet. Den svarande kunde också välja samma motionsform för alla tre alternativen. De populäraste grenarna vintertid är fotboll, skridskoåkning, slalom, ishockey, basket, simning, promenader samt spel och lekar på gården, medan de populäraste grenarna sommartid är fotboll, simning, basket, cykling, löpning eller jogging, promenader, dans eller tävlingsdans, cheerleading och frisbeegolf. Alternativet ”annan” fick också många omnämnan och var i topp fem båda årstiderna.

TABELL 4.

Användning av olika motionsplatser bland deltagarna i LIITU-undersökningen 2022
i Helsingfors.

	Skolgården	Planer utomhus (även isbanor)	Salar inomhus (även ishallar)	Äkta natur, skogar, vattendrag	Friluftsområden som underhålls, friluftsleider (t.ex. spånbilar, skidspår)	Lättrafikleder, gång- och cykelvägar	Stadsrummet	Gården vid det egna hemmet eller en kompis hem
Totalt (n=770)	36	43	43	41	26	70	32	59
Kön	Flicka (n=364)	29*	32*	45	37	24	75	23*
	Pojke (n=366)	44	57	42	45	29	67	42
Härkomst	Finländsk bakgrund (n=479)	36	45	44	44	29	75*	33
	Utländsk bakgrund (n=130)	34	37	39	35	23	61	24
Familjens upplevda ekonomiska situation	Mycket god (n=232)	41	50	49	44	31	75	36
	Ganska god (n=313)	33	39	40	41	25	72	31
	Högst måttlig (n=106)	37	41	44	33	23	57*	29
Utbildningsstadium	Åk 5 (n=430)	47*	50*	45	46	28	75	39*
	Åk 7 (n=235)	24	35	37	37	24	65	24
	Åk 9 (n=105)	19	31	45	28*	21	62	19

*) Statistiskt signifikant skillnad i jämförelse med andra grupper.

1) Statistiskt signifikant skillnad i jämförelse med dem som upplever sin familjs ekonomiska situation som högst måttlig.

Materialkälla: Jyväskylä universitet/LIITU-undersökningen 2022.

FRÅGAN OM användning av motionsplatser på fritiden omfattade de alternativ som visas i Tabell 4. De motionsplatser som oftast används varje vecka är lättrafikleder (70 %), gården vid det egna hemmet eller en kompis hem (59 %), planer utomhus (43 %) och salar inomhus (43 %). När man ser på sambandet mellan bakgrundsfaktorer och sannolikheten för användning av dessa platser, var utbildningsstadium, rörelse enligt rekommendationen och kön centrala faktorer. Av dessa faktorer har i synnerhet utbildningsstadiet ett statistiskt signifikant samband med sannolikheten för användning av många motionsplatser även efter att de granskade bakgrundsfaktoreerna har beaktats. Använtning av skolgården, gården vid det egna hemmet eller gården vid en kompis hem är sannolikare bland femteklassister än bland sjunde- och niondeklassister. Det är också mer sannolikt att en femteklassist använder planer utomhus eller rör sig i den äkta naturen än att en niondeklassist gör

det. Även mängden motion har ett samband med användning av flera motionsplatser. Det är i regel mer sannolikt att de som rör på sig enligt rekommendationen använder många motionsplatser än att andra gör det, i synnerhet då man jämför med dem som rör på sig lite. För en del motionsplatser delar man också skillnader mellan könen i användningen. Det är mer sannolikt att en pojke använder skolgården, planer utomhus eller stadsrummet för motion varje vecka än att en flicka gör det, medan flickor använder lättrafikleder med större sannolikhet än pojkar.

DET VERKAR alltså som att femteklassister använder motionsplatser mer regelbundet än äldre åldersklasser, men även i synnerhet de som rör på sig enligt rekommendationerna använder platserna mer regelbundet särskilt i förhållande till dem som rör på sig lite. Å andra sidan kan man bara för några få granskade objekt se statistiskt signifi-

kanta skillnader när man jämför de som rör på sig mycket eller inte så ofta med dem som rör på sig lite. Deltagande i föreningsverksamhet, härkomst eller familjens upplevelsa ekonomiska situation har sällan ett statistiskt signifikant samband med sannolikheten för användning av motionsplatser. De presenterade resultaten visar att många motionsplatser, såsom den äkta naturen, friluftsområden som underhålls och stadsrummet används till motion lika ofta oberoende av familjebakgrund eller deltagande i föreningsverksamhet.

Härkomstens betydelse för den fysiska aktiviteten borde förstås bättre – mångsidiga förhållanden för fysisk aktivitet är viktiga

Drygt 40 procent av de elever i grundskolan som besvarade LIITU-undersökningen uppgav att de rör på sig enligt rekommendationerna, och en stor del av de svarande uppgav att de deltar i föreningsverksamhet för närvanande. Största delen av de svarande sade sig också vara aktiva på vägen till och från skolan. Ändå kan man se tydliga skillnader i den fysiska aktiviteten beroende på bakgrundsfaktorer. Pojkar rör i regel på sig oftare än flickor, och de som upplever sin familjs ekonomiska situation som mycket god rör på sig oftare än andra. Benägenheten att röra på sig enligt rekommendationen sjunker med åldern, och bara var tredje av de niondeklassister som deltog i undersökningen rör på sig enligt rekommendationen. Att röra på sig lite är vanligare bland elever med utländsk bakgrund än bland elever med finländsk bakgrund. När det gäller deltagandet i föreningsverksamhet kan man se skillnader beroende på härkomst redan i årskurs ett: elever med utländsk bakgrund deltar i föreningsverksamhet mer sällan än elever med finländsk bakgrund.

I **SYNNERHET** deltagande i föreningsverksamhet verkar öka sannolikheten för att röra på sig enligt rekommendationen. Även om majoriteten av de svarande deltar i föreningsverksamhet bör man rikta blicken mot dem som har sluttat med föreningsverksamhet eller som aldrig har deltagit i sådan. De flesta av dem som slutat skulle dock vara villiga att återvända till föreningsverksamhet i någon form. En central faktor som var kopplad till deltagandet i föreningsverksamhet var härkomsten. Som tidigare framgått deltar elever med utländsk bakgrund mer sällan i föreningsverksamhet jämfört med elever med finländsk bakgrund, och en större andel av de med utländsk bakgrund än de med finländsk bakgrund har aldrig deltagit i föreningsverksamhet. Att röra sig lite (högst två dagar i veckan) är också vanligare bland elever med utländsk bakgrund än bland dem med finländsk bakgrund. Dessa observationer från den här undersökningen stöds av många internationella undersökningar (t.ex. Eyre & Duncan, 2013; Love m.fl. 2019; Strandbu m.fl. 2019; Eyre & Duncan, 2013; Love m.fl. 2019; Strandbu m.fl. 2019). Härkomstens betydelse är särskilt tydlig bland flickorna (Strandbu m.fl. 2019). De observerade skillnaderna har förklarats med bland annat kulturskillnader, religion och tidigare erfarenheter av diskriminering samt faktorer som anknyter till ställning i samhället eller socioekonomiska faktorer (Langøien m.fl. 2017; Strandbu m.fl. 2019), men även med att föräldrar med utländsk bakgrund har en annan syn på barnens motion (Trigwell m.fl. 2015). I de resultat som presenteras i den här texten framgår dock att det är mer sannolikt att elever med utländsk bakgrund deltar i motionsklubbar i skolan än att de med finländsk bakgrund gör det. Det är möjligt att motionsklubbar som erbjuds i samband med skolan eliminerar många tidigare nämnda hinder för motion bland elever med utländsk bakgrund.

”

Motionsvanorna bland elever
i grundskolan varierar i synnerhet beroende på kön, härkomst och familjens upplevda ekonomiska situation.

HELSINKI PARTNERS / SAKARI RÖYSKÖ

BETYDELSEN AV föreningsaktivitet, kön, familjens upplevda ekonomiska situation eller häromst kommer inte lika starkt fram när det gäller regelbunden användning av motionsplatser. I stället används många motionsplatser liksom ofta av flickor som pojkar, elever med utländsk bakgrund som elever med finländsk bakgrund, de som upplever sin familjs ekonomiska situation som högst måttlig som de som upplever den som mycket god samt de som är föreningsaktiva som de som inte är det. Eleverna deltar också lika ofta i motionsklubbar i skolan eller i klubbar som ordnas av scouterna eller församlingarna oberoende av mängden motion eller familjens upplevda ekonomiska situ-

ation. De populäraste grenarna bland de svarande omfattar också ett brett spektrum av lagsporter som i allmänhet utövas inom ramen för föreningsverksamhet samt grenar som vanligen utövas på egen hand. Dessa resultat understryker alltså betydelsen av att upprätthålla mångsidiga förutsättningar för motion, så att alla har möjlighet att röra på sig, oberoende av mängden fysisk aktivitet eller familjebakgrund.

UTÖVER DELTAGANDE i föreningsverksamhet bidrog även regelbunden lek och spel utomhus till att förstaklassister som svarade på den här undersökningen rörde på sig en-

ligt rekommendationen. Dessvärre tillfrågades inte eleverna i de övriga årskurserna separat om lek och spel utomhus, även om exempelvis spel och lekar på gården hör till de populäraste grenarna bland femte-, sjunde- och niondeklassister. Det finns också andra brister att nämna. Materialet var tyvärr så litet att närmare områdesvisa granskningar inte kunde göras på ett tillförlitligt sätt. På grund av materialets storlek kunde häromstens och könets kopplingar till fysisk aktivitet och motion inte heller granskas på ett tillförlitligt sätt, men som även internationell forskning (t.ex. Strandbu m.fl. 2019) visat finns det skäl att granska skillnaderna framöver med hjälp av mer omfattande material.

ÄVEN OM svaren i det här materialet inte kan generaliseras till att gälla alla elever i grundskolan i Helsingfors, stöder de presenterade resultaten ändå tidigare observationer från enkäten Hälsa i skolan. Motionsvanorna bland elever i grundskolan varierar i synnerhet beroende på kön, häromst och familjens upplevda ekonomiska situation. Särutvecklingen verkar också börja tidigt. Fler än var tionde av de förstaklassister som deltog kunde klassas som elever som rör på sig lite, och nästan hälften av de förstaklassister med utländsk bakgrund som svarade deltog inte alls i föreningsverksamhet. En central slutsats är att åtgärder för främjande av fysisk aktivitet och motion bör riktas särskilt till flickor, barn med utländsk bakgrund och barn som upplever sin familjs ekonomiska situation som svagare än andra. Som en annan slutsats kan man nämna att de barn som deltog i LII-TU-undersökningen använde olika motionsplatser mångsidigt och regelbundet samt deltog i tillfället för motion eller idrott som ordnades av olika föreningar, klubbar eller företag varje vecka. Spektrumet av de mest populära grenarna är också brett. Dessa resultat lyfter alltså fram betydelsen av mångsidiga förutsättningar för motion i Helsingfors. ■

Suvi Määttä arbetar som forskare vid enheten stadsforskning och -statistik vid Helsingfors stadsråd.

Sami Kokko är professor i främjande av hälsa vid den idrotts- och hälsosvetenskapliga fakulteten vid Jyväskylä universitet.

Minna Paajanen är chef och **Taija Savolainen** specialplanerare vid enheten för främjande av motion inom Helsingfors stads kultur- och fritidssektor.

Källor:

- Biddle SJ & Asare M. 2011. Physical activity and mental health in children and adolescents: a review of reviews. *Br J Sports Med.* 45:886–95. 10.1136/bjsports-2011-090185
- Carson V., Lee EY., Hewitt L. et al. 2017. Systematic review of the relationships between physical activity and health indicators in the early years (0-4 years). *BMC Public Health* 17 (Suppl 5), 854 (2017). <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4860-0>
- Eyre E & Duncan, M. 2013. The Impact of Ethnicity on Objectively Measured Physical Activity in Children. *ISRN obesity.* 2013. 757431. 10.1155/2013/757431.
- Högaberg, S. & Määttä, S. Stadin HYTE-barometri 2023 – Vuosittainen hyvinvointikertomus. Helsingfors stad, stadsforskning och -statistik. Statistik 2023:3.
- Janssen, I., LeBlanc, A.G. 2010. Systematic review of the health benefits of physical activity and fitness in school-aged children and youth. *Int J Behav Nutr Phys Act* 7, 40 (2010). <https://doi.org/10.1186/1479-5868-7-40>
- Kokko, S. & Martin,L. (red.) *Lasten ja nuorten liikuntakäytätyminen Suomessa LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja [Statens idrottsråd] 2023:1
- Langøien, L.J., Terragni, L., Rugseth, G. et al. 2017. Systematic mapping review of the factors influencing physical activity and sedentary behaviour in ethnic minority groups in Europe: a DEDIPAC study. *Int J Behav Nutr Phys Act* 14, 99 (2017). <https://doi.org/10.1186/s12966-017-0554-3>
- Love, R., Adams, J., Atkin, A., & Van Sluijs, E. 2019. Socioeconomic and ethnic differences in children's vigorous intensity physical activity: a cross-sectional analysis of the UK Millennium Cohort Study. <https://doi.org/10.17863/CAM.39188>
- Määttä, S. 2023. Kouluterveyskysely 2023 – Helsingin läislasten ja -nuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus. Helsingfors stad, stadsforskning och -statistik. Statistik 2023:6.
- Strandbu Å, Bakken A & Sletten MA.2019. Exploring the minority-majority gap in sport participation: different patterns for boys and girls?, *Sport in Society*, 22:4, 606-624, DOI: 10.1080/17430437.2017.1389056
- Telama R. Tracking of physical activity from childhood to adulthood: a review. *Obes Facts.* 2009;2:187–95.
- THL. Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. [Resultaten av enkäten Hälsa i skolan.] <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
- Trigwell, J., Murphy, R.C., Cable, N.T. et al. 2015. Parental views of children's physical activity: a qualitative study with parents from multi-ethnic backgrounds living in England. *BMC Public Health* 15, 1005 (2015). <https://doi.org/10.1186/s12889-015-2351-8>
- Warburton DER & Bredin SSD. 2017. Health benefits of physical activity: a systematic review of current systematic reviews. *Curr Opin Cardiol.* 2017 Sep;32(5):541-556. doi: 10.1097/HCO.0000000000000437. PMID: 28708630.

HELSINKI PARTNERS / JUSSI HELLSTEN

Klimatmedvetenhet och klimatångest

*– resultat av
undersökningen om miljöättityder
i huvudstadsregionen*

● JUKKA HIRVONEN

Fyra av fem invånare i huvudstadsregionen är mycket eller ganska oroade över klimatförändringen. Invånarna är också oroade över avskogning, utrotning av arter och extrema väderfenomen. Oron har ökat något jämfört med en motsvarande enkät som genomfördes för fem år sedan. Oron har dock redan länge varit på en hög nivå i Helsingforsregionen. Invånarnas medvetenhet om orsakerna till och konsekvenserna av klimatförändringen är ganska bra. I synnerhet kvinnor och unga vuxna är mycket klimatmedvetna. Nästan hälften av alla respondenter upplever klimatångest till och med ofta, medan ungefär en tredjedel svarar nekande på denna fråga.

Attityder mot klimatförändringen var ett centralt tema i den senaste enkäten om miljöättityder i huvudstadsregionens städer. Enkäten utredde bland annat olika aspekter av klimatmedvetenhet: oro, uppfattning om orsakerna till och konsekvenserna av fenomenet samt syn på eget ansvar och vilja att göra uppoffringar. Dessutom frågades om respondenten upplever klimatångest.

ENKÄTEN OM miljöattityder i huvudstadsregionen omfattade utöver klimatförändringen även många andra teman, som beskrivs i rapporten om undersökningens resultat (Hirvonen 2023). Undersökningsmaterialet har samlats in mellan slutet av augusti och början av november 2022. Enkäten besvarades av nästan 2 000 personer, och resultaten representerar regionens befolkning i åldern 18–79 år. Miljöattityder har undersökts tidigare flera gånger i Helsingfors, men detta var den första gången som man gjorde en gemensam undersökning om ämnet i alla städer i regionen. Fem år tidigare, år 2017, genomfördes en motsvarande enkät i samarbete mellan Helsingfors och Vanda. Denna artikel fokuserar på att analysera de enkätsvar som gäller klimatförändringen.

Invånarna är oroade över klimatförändringen av många anledningar

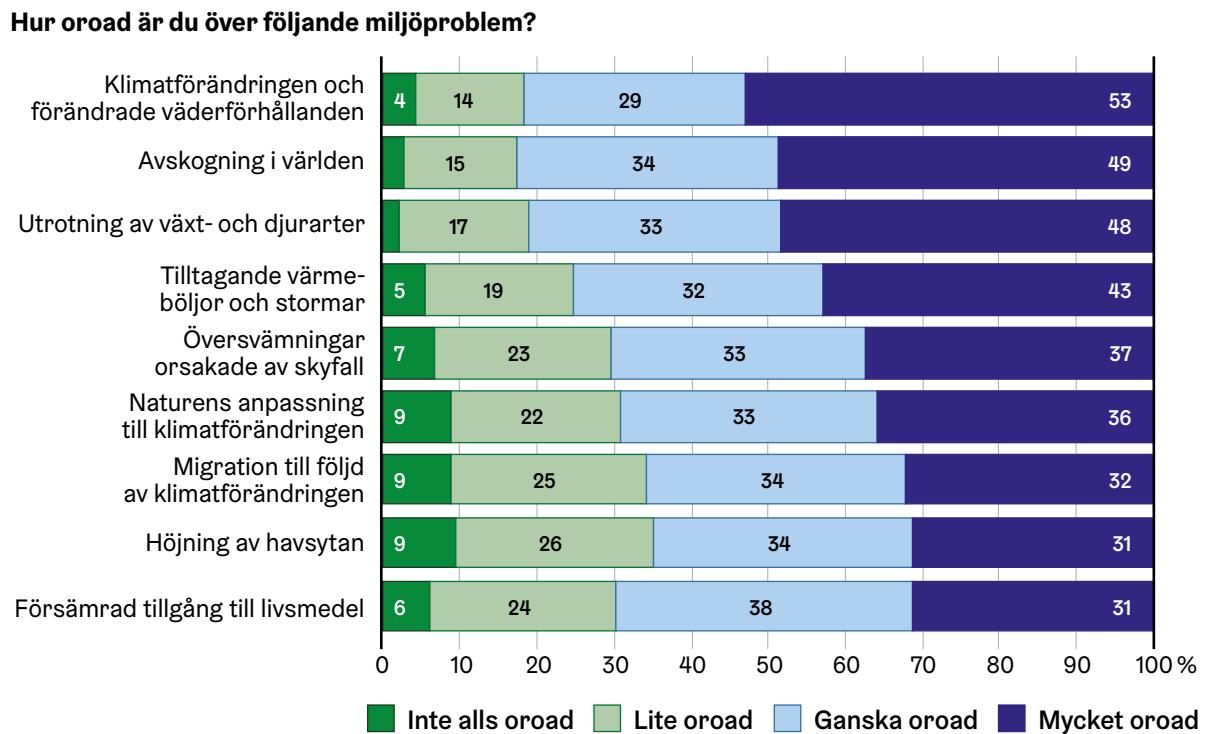
Oro över stora globala miljöproblem var mycket vanlig bland respondenterna. Över hälften var "mycket oroade"

och cirka 30 procent "ganska oroade" över klimatförändringen – med andra ord oroar sig sammanlagt över 80 procent över den (Figur 1). Endast några procent angav att de inte alls är oroade över klimatförändringen. Oron över avskogning och utrotning av arter var ungefär lika vanlig som oron över klimatförändringen. Dessa tre problem har ett nära samband.

Också på en närmare fråga om klimatförändringens olika konsekvenser svarade en klar majoritet att de är oroade. Av respondenterna var 70–75 procent ganska eller mycket oroade för extrema väderfenomen – värmeböljor, stormar och skyfall. Cirka 70 procent angav att de är minst ganska oroade när det gäller naturens anpassning till klimatförändringen. Motsvarande andel när det gäller klimatflykt och höjningen av havsytan var cirka 65 procent och i fråga om försämrad tillgång till mat 70 procent.

ORON ÖVER de problem som frågan gällde var ganska vanlig redan 2017 (Hirvonen & Vanhatalo 2018), men hade i allmänhet ännu ökat fram till 2022. Oron hade ökat tydligast när det gäller utrotning av arter, tilltagande värmeböljor och stormar samt tillgången till livsmedel.

FIGUR 1. Oro över klimatförändringen och dess konsekvenser.

Källa: Enheten stadsforskning och -statistik /Helsingfors stad. Materialkälla: Enkäten om miljöattityder i huvudstadsregionen 2022.

DEN STORA oron över klimatförändringen är dock inte något nytt fenomen, utan oron var på samma nivå redan 2001, då man genomförde en enkät för invånarna i Helsingforsregionen (Heikkilä ym. 2004). Även oron över avskogning var ungefär på samma nivå år 2001 som enligt denna enkät, men oron över utrotning av arter har ökat med cirka tio procentenheter jämfört med början av millenniet (andelen respondenter som är minst ganska oroade).

I UNDERSÖKNINGEN har man upptäckt att oron över miljön kan bero på ganska olika motiv och värden. Schultz (2001) delade in faktorer bakom oron över miljön i faktorer som gäller den egna framtiden (egoistic), faktorer som mer allmänt gäller människans framtid (altruistic) och faktorer som betonar naturen som ett värde i sig (biospheric concern). I vår undersökning var det inte möjligt att kategorisera respondenternas motiv på detta sätt, men vid de olika punkterna på listan över problem i figuren ovan framhävs tydligt delvis olika motiv. När det gäller till exempel oron över minsningens av antalet arter genom utrotning, torde naturen som ett värde i sig betonas som motiv. Däremot handlar oron över tillgången till livsmedel och klimatflykt tydligast om oron över människans framtid. En och samma person kan naturligtvis vara oroad över miljön av alla tre motiv samtidigt, vilket för sin del förklrar orons grad och vanlighet.

Klimatmedvetenheten hos invånarna i huvudstadsregionen är på god nivå

Utöver att ha likartade åsikter i fråga om oro, hade respondenterna tydligt likartade åsikter även i flera andra frågor om klimatförändringen (Figur 2). För det första var respondenterna nästan eniga om att klimatförändringen beror på

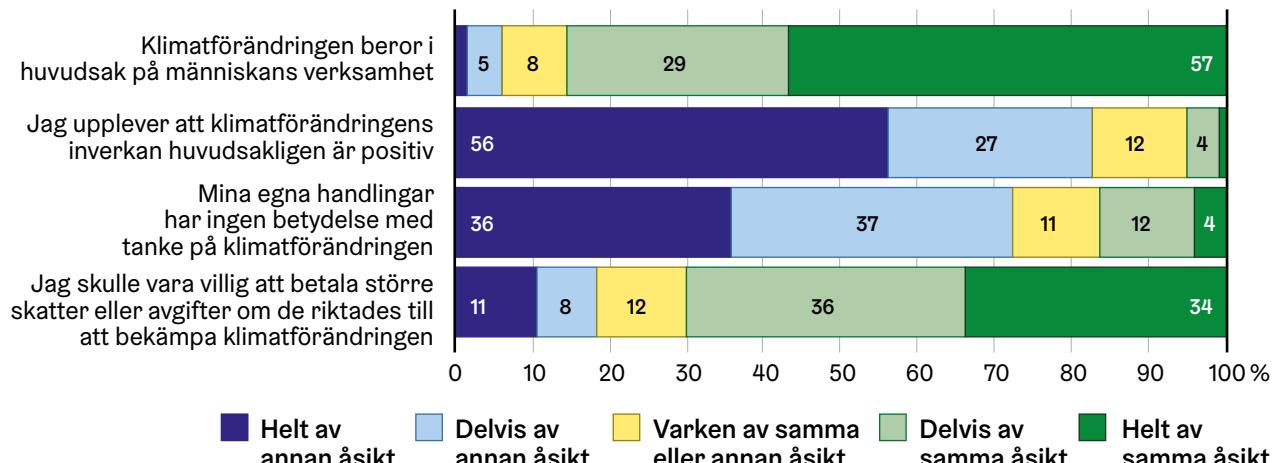
människans verksamhet och att dess konsekvenser huvudsakligen är negativa. För det andra upplevde största delen (73 %) att egna handlingar är viktiga för att bekämpa klimatförändringen – endast 16 procent var av annan åsikt. Ett betydande resultat var att en klar majoritet, 70 procent, skulle enligt svaren också vara villig att göra personliga ekonomiska uppoffringar i form av skatter eller avgifter om dessa skulle användas för att bekämpa klimatförändringen. Knapp en femtedel svarade nekande på denna fråga och drygt en tiondel tog inte ställning.

KLIMATMEDVETENHET KAN anses vara en del av en mer allmän miljömedvetenhet. Det finns ingen exakt, allmänt godkänd definition för miljömedvetenhet i forskningslitteratur. Det har dock vanligtvis betraktats som ett flerdimensionellt fenomen som ofta anses omfatta såväl en informativ och känsломässig aspekt som en aspekt som gäller handlingar och beteende. (Ham & Mrčela & Horvat 2015; Kim & Lee 2023.)

I VÅR undersökning ville vi mäta klimatmedvetenhet och skapade en summavariabel för det. Den flerdimensionella naturen av klimatmedvetenhet valdes också här som utgångspunkt för skapandet av indikatorn. Indikatorn omfattade de fyra påståendena i den föregående figuren samt en fråga om oron över klimatförändringen.¹ Med klimatmedvetenhet avses alltså här för det första rätt information om orsakerna till och konsekvenserna av fenomenet, för det andra äkta oro för det samt för det tredje erkänande av eget ansvar och att bärta ansvaret i form av betalningsvilja.

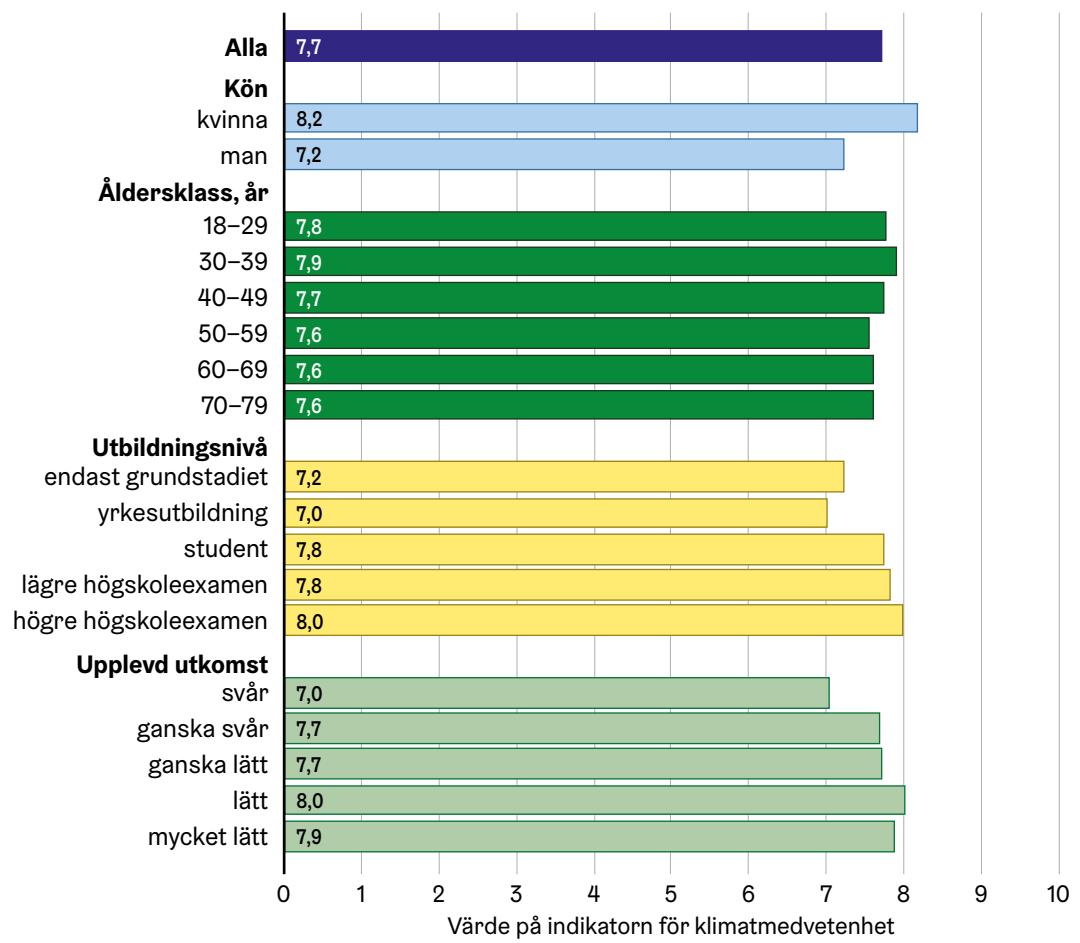
1) Skalan för det andra och det tredje påståendet i figuren vändes vid summeringen. Indikatorns reliabilitet var god, Cronbachs alfa fick värdet 0,75.

FIGUR 2. Åsikter om klimatförändringen.

Källa: Enheten stadsforskning och -statistik /Helsingfors stad. Materialkälla: Enkäten om miljöattityder i huvudstadsregionen 2022.

Medelvärdet för indikatorn för klimatmedvetenhet enligt bakgrundsuppgifter

Källa: Enheten stadsforskning och -statistik /Helsingfors stad. Materialkälla: Enkäten om miljöattityder i huvudstadsregionen 2022.

FIGUR 3. Klimatmedvetenhet enligt bakgrundsuppgifter.

SOM INDIKATORNS skala fastställdes 0–10: ju högre värde, desto större klimatmedvetenhet. Klimatmedvetenheten hos invånarna i regionen var allmänt taget på hög nivå. Medeltalet för indikatorn bland alla respondenter blev 7,7. Trots att klimatmedvetenheten var på en god nivå redan i enkäten som genomfördes för fem år tidigare, hade den blivit lite (en tiondel) bättre i enkäten 2022.

I FIGUR 3 har räknats medeltal för indikatorn för klimatmedvetenhet i olika respondentgrupper. I figuren kan vi se att kvinnor fick ett högre medeltal för indikatorn (8,2) än män (7,2). Det observerades också en svagare koppling till åldern: Medeltalet för indikatorn var högst (7,9) i åldersklassen 30–39 år och lägst (7,6) i de tre äldsta åldersklasserna (50–79 år).

UTBILDNINGSNIVÅN HADE en positiv korrelation med klimatmedvetenhet. Indikatorns medeltal bland respondenter med lägre utbildningsnivå (grundskola eller yrkesutbildning) var 7,0–7,2. Däremot var medeltalet högst (8,0) bland respondenter med högre högskoleexamen.

ÄVEN UPPLEVDA utkomst förklarade indikatorns värden: Medeltalet hos respondenter med svår utkomst var 7,0. Om utkomsten var lätt eller mycket lätt, var medeltalet cirka 8. Man kunde förvänta sig ett sådant beroende. Det är säkert förståeligt att en människa som har det svårt att klara sig ekonomiskt inte kan eller orkar oroa sig för globala problem lika mycket som mäniskor med bättre utkomst. Det kan i synnerhet inte förutsättas att man har vilja att betala avgifter för klimatarbete om pengarna inte ens räcker till vanlig utkomst.

TROTZ ATT det fanns statistiskt signifikanta skillnader i medeltalet för indikatorn mellan olika respondentgrupper, var skillnaderna relativt små. Medeltalet var ganska högt i alla respondentgrupper som granskades.

DESSA BAKGRUNDSUPPGIFTER var beroende av varandra. Ju äldre åldersklass, desto fler personer har lägre utbildningsnivå, medan utbildningsnivå i yngre åldersklasser är högre. Utbildningsnivå och utkomsten däremot hade en klar positiv korrelation: Ju högre utbildningsnivå var, de-

TABELL 1. Logistisk regressionsanalys, förklarar "god klimatmedvetenhet"

	Modeller med en oberoende variabel	OR	Modell 1			Modell 2	Modell 3	
Kön								
man	ref.		ref.		ref.	ref.	ref.	
kvinna	2,38 ***	***	2,44 ***	***	2,39 ***	***	2,42 ***	
Åldersklass								
18–29 år	1,62 **	**	1,68 **	**	1,47 *	*	1,57 *	
30–39 år	1,88 ***	***	2,03 ***	***	1,66 **	**	1,77 **	
40–49 år	1,69 *	*	1,86 **	**	1,52 *	*	1,60 *	
50–59 år	1,57 *	*	1,68 *	*	1,52 *	*	1,57 *	
60–69 år	1,13		1,17		1,11		1,12	
70–79 år	ref.		ref.		ref.		ref.	
Utbildningsnivå								
grund-, folk- eller mellanskola	ref.				ref.		ref.	
yrkesskola eller yrkesinstitut	0,91				0,82		0,83	
studentexamen	2,19 ***	***			1,85 **	**	1,72 *	
lägre högskoleexamen	2,10 ***	***			1,70 *	*	1,57 *	
högre högskoleexamen	2,65 ***	***			2,19 ***	***	1,84 **	
Upplevd utkomst								
svår	ref.						ref.	
ganska svår	2,14 ***	***					2,06 **	
ganska lätt	2,17 ***	***					2,02 **	
lätt	2,79 ***	***					2,25 ***	
mycket lätt	3,12 ***	***					2,84 ***	
Constant			0,61		0,27		0,14	
-2 Log likelihood				2507,47		2452,87		2413,52
Cox & Snell R Square				0,055		0,079		0,091
Nagelkerke R Square				0,074		0,106		0,121

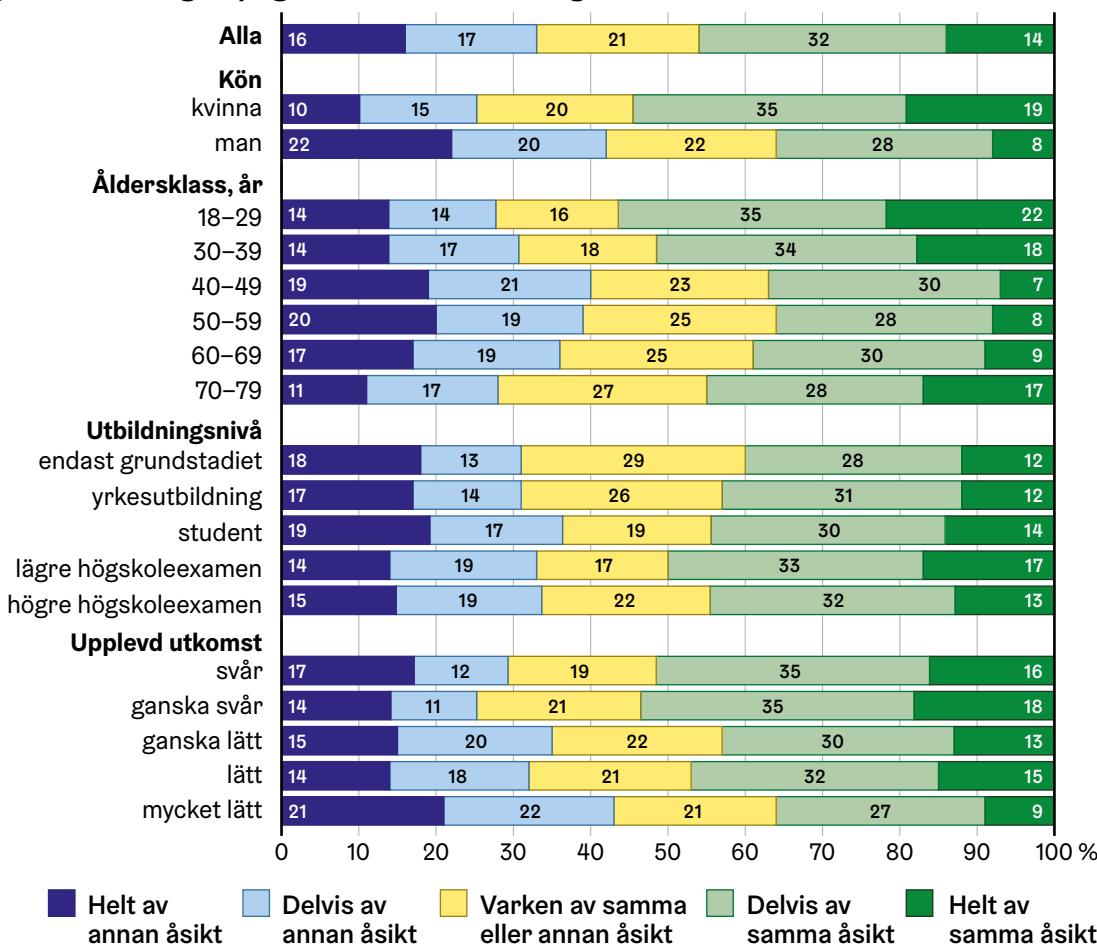
sto bättre var den genomsnittliga utkomsten. I det följande skedet gjordes en logistisk regressionsanalys för att, för det första, undersöka om utbildningsnivå förklarar värdena för indikatorn för klimatmedvetenhet om åldern standardiseras. För det andra undersöktes hur beaktandet av upplevd utkomst påverkar beroendeförhållandena.

DEN VARIABEL som förklaras i en logistisk regressionsanalys, det vill säga responsvariabeln, består ofta av två klasser, det vill säga är dikotom. Denna gång var modellens responsvariabel "god klimatmedvetenhet", som begränsades så att indikatorns värde var minst 8,5. Indikatorns värden koncentrerade sig starkt på de höga värdena i fördelningen (se Hirvonen 2023). Med andra ord placerade sig nästan hälften av respondenterna i klassen "god klimat-

medvetenhet". I analysen valdes en klass av varje responsvariabel som referensklass, som de övriga klasserna jämfördes med. I tabell 1 presenteras odds ratio-nyckeltal (OR) samt andra nyckeltal.²

2) Referensklassens OR-tal är alltid exakt ett. OR-tal som är större än ett och statistiskt signifikanta innebär att sannolikheten för god klimatmedvetenhet i den aktuella klassen är större än i referensklassen. På motsvarande sätt innebär OR-tal som är mindre än ett att sannolikheten är mindre än i referensklassen. Det är viktigt att notera att OR-talen inte kan jämföras mellan olika variabler som sådana, utan endast mellan de olika klasserna av en och samma variabel. Signifikanta skillnader till referensklassen är i fet stil. Signifikansnivåer: *** p < 0,001; ** p < 0,01; * p < 0,05.

"Jag känner ofta ångest på grund av klimatförändringen"

Källa: Enheten stadsforskning och -statistik /Helsingfors stad. Materialkälla: Enkäten om miljöattityder i huvudstadsregionen 2022.

FIGUR 4. Upplevelse av klimatångest enligt bakgrundsuppgifter.

I MODELLER med en oberoende variabel förklarade alla fyra bakgrundsuppgifter klimatmedvetenheten på motsvarande sätt som det redan framgick av den ovanstående granskningen av medelvärden. Kvinnor hade en större sannolikhet för god klimatmedvetenhet än män. Sannolikheten för god klimatmedvetenhet minskade i regel med åldern och ökade när utbildningsnivån och utkomsten blev bättre. Inbördes standardisering av åldern och könet påverkade knappt sannolikheterna (modell 1). När åldern och könet standardiseras, förklarade utbildningsnivån fortfarande klimatmedvetenheten i betydande grad (modell 2), men förklaringskraften minskade något jämfört med modellen med en oberoende variabel. Även ålderns förklaringskraft minskade något. Ett sådant resultat var att vänta eftersom ålder och utbildningsnivå har en negativ korrelation mellan dem. När även upplevd utkomst tillades till modellen, minskade utbildningsnivåns förklaringskraft ytterligare, men förblev

ändå signifikant. Upplevd utkomst förblev en stark oberoende variabel, trots att utbildningsnivån (utom åldern och könet) standardiseras.

Hotet om klimatförändring orsakar ångest för många

Punu Pihkala m.fl. (2022) har undersökt känslor som gäller miljön. Enligt dem orsakar miljökrisen och naturförstöringen i allt större utsträckning också psykisk belastning och problem för människors psykiska välfärd. Man har börjat använda den allmänna benämningen miljöångest för sådana här svåra känslor och upplevelser. I praktiken verkar det som att den mest omfattande formen av miljöångest är ångest i anslutning till klimatkrisen, det vill säga klimatångest. Uttrycksformerna varierar från lindrig ångest till svåra ångesttillstånd. (Pihkala m.fl. 2022.)

KLIMATÅNGEST HAR konstaterats förekomma särskilt bland unga. Enligt Ungdomsbarometern 2021 hade nästan 60 procent av ungdomarna i åldern 15–29 år diskuterat klimatångest under de senaste sex månaderna (Rintala m.fl. 2022).

ENLIGT EN enkät för den vuxna befolkningen i Finland (Hyry 2019) svarade var fjärde respondent att hen har upplevt ångest på grund av klimatförändringen. Av respondentgrupperna hade personer under 30 år (33 %), kvinnor (32 %) och personer med ekonomiska svårigheter (38 %) upplevt sådan klimatångest mest, medan personer över 65 år (17 %) och män (18 %) upplevde ångest mer sällan än andra. Ett viktigt resultat var också att 60 procent av dem som upplevt klimatångest angav att ångesten hade lett till aktiv verksamhet för att stävja klimatförändringen.

I HELSINGFORS har man nyligen också undersökt klimatångest hos yngre barn i grundskoleåldern (11–15 år). Som ett resultat av undersökningen profilerades de i fyra grupper. Hälften av barnen hörde till en grupp som upplevde endast lindrig klimatångest, men som ändå inte förnekade klimatförändringen. Cirka 20 procent hade bundit sig till klimatförändringen emotionellt och kände oro, otillräcklighet och skuld på grund av den. Denna grupp agerade mer miljöansvarigt än de andra. En annan femtedel förnekade klimatförändringens existens och kände därför inte ångest på grund av den. Den minsta gruppen (10 %) var överbelastad av klimatförändringen och förnekade därför den. Bland gruppen förekom utmattnings- och förlamning. (Veijonaho m.fl. 2024.)

ENKÄTEN OM miljöattityder i huvudstadsregionen innehöll påståendet "Jag känner ofta ångest på grund av klimatförändringen". Enligt svaren kände nästan hälften (46 %) av respondenterna klimatångest ofta. Var tredje (33 %) svarade nekande och en femtedel kunde inte ta ställning. Flera bakgrundsvariabler förklarade hur vanligt det är att uppleva klimatångest (Figur 4). För det första omfattade dessa kön och ålder. Av kvinnorna angav 55 procent att de upplever klimatångest, medan motsvarande andel bland män var bara 36 procent. Åldern påverkade svaren, men beroendet var inte linjärt. Klimatångest var klart vanligast hos de yngsta, det vill säga under 30-åringar (57 %), och näst vanligast hos 30–39-åringar (52 %). I grupperna i medelåldern minskade andelen till en dryg tredjedel, men ökade igen hos de äldsta, 70–79-åringar, till 45 procent.

FÖR DET andra påverkades upplevelsen av klimatångest även av utbildningsnivån och den upplevda utkomsten. Utsattheten för klimatångest var större i grupperna med högre utbildningsnivå. Andelen respondenter som angav att de har upplevt klimatångest var minst hos respondenterna som endast avlagt grundskolan (40 %) och störst hos respondenterna med lägre högskolexamen (50 %). Upplevel-

sen av klimatångest minskade när utkomsten blev bättre: Av respondenterna med svår eller ganska svår utkomst upplevde drygt hälften klimatångest, medan bara cirka en tredjedel av respondenterna med mycket lätt utkomst angav att de upplever klimatångest.

VI GJORDE en logistisk regressionsanalys även om förekomsten av klimatångest, för att se hur dessa förbindelser till bakgrundsfaktorerna eventuellt ändrades när andra bakgrundsfaktorer standardiseras. Responsvariabeln var upplevelsen av klimatångest, att respondenten var delvis eller helt av samma åsikt med påståendet ovan.

I DEN första kolumnen med tal i tabell 2 presenteras modellerna med en oberoende variabel. Alla fyra bakgrundsvariabler hade förklaringskraft i modellerna, det vill säga minst ett OR-tal var statistiskt signifikant. Av åldersklasserna har 50–59-åringar, som upplevde minst klimatångest, valts som referensklass. Både de två yngsta åldersklasserna och den äldsta åldersklassen skiljer sig statistiskt signifikant från referensklassen. Av utbildningsnivåklasserna upplevde respondenterna med lägre högskolexamen klimatångest vanligare än personer som endast avlagt grundskolan, det vill säga referensklassen. Det framgår av både den föregående figuren och modellerna med en oberoende variabel att sambandet mellan kön, åldern och den upplevda utkomsten och klimatångest var ganska starkt. Utbildningsnivån däremot hade en svagare, om än statistiskt signifikant, koppling till klimatångest.

INBÖRDSES STANDARDISERING av åldern och könet (modell 1) påverkade knappt sannolikheterna jämfört med modellerna med en oberoende variabel. I modell 2 ingår också utbildningsnivå. Standardiseringen av åldern och könet påverkade utbildningsnivåns förklaringskraft. Inte en enda utbildningsklass skilde sig längre signifikant från referensklassen, det vill säga personer som endast avlagt grundskolan.

I MODELL 3 ingår också upplevd utkomst. Referensklassen utgjordes av de som klarade sig "mycket lätt" med sina inkomster. Den upplevda utkomsten hade en stark självständig förklaringskraft även efter att andra faktorer hade standardiserats. De som upplevde utkomstsvårigheter var klart mer utsatta för klimatångest än respondenter med mycket lätt utkomst. Utbildningsnivån blev inte en signifikant faktor i denna modell med fyra oberoende variabler.

MATERIALET SVARAR inte direkt på varför de som upplevde utkomstsvårigheter upplevde klimatångest oftare än respondenter med god utkomst. Detta kan eventuellt ha samband med en mer allmän brist på framtidstro och det faktum att dålig utkomst gör människor mer utsatta för alla slags kriser och hot.

TABELL 2. Logistisk regressionsanalys, förklarar upplevelsen av klimatångest

Kodning: 1 = upplever klimatångest; 0 = övriga respondenten.

	Modeller med en oberoende variabel	Modell 1	Modell 2	Modell 3
	OR	OR	OR	OR
Kön				
man	ref.		ref.	ref.
kvinna	2,16	***	2,18	***
Åldersklass				
18–29	2,38	***	2,38	***
30–39	1,92	***	1,96	***
40–49	1,08		1,12	
50–59	ref.		ref.	
60–69	1,15		1,12	
70–79 v	1,49	*	1,45	1,49
Utbildningsnivå				
grundstadiet	ref.		ref.	ref.
yrkesutbildning	1,15			1,22
ylioppilas	1,23			1,07
lägre högskoleexamen	1,54	*		1,34
högre högskoleexamen	1,25			1,21
Upplevd utkomst				
svår	1,88	***		1,86
ganska svår	2,00	***		2,10
ganska lätt	1,32			1,27
lätt	1,55	**		1,35
mycket lätt	ref.			ref.
Constant		0,52	0,44	0,30
-2 Log likelihood		2515,61	2505,56	2466,94
Cox & Snell R Square		0,061	0,062	0,072
Nagelkerke R Square		0,081	0,083	0,097

VAD VAR då förhållandet mellan klimatmedvetenhet och klimatångest? Det konstaterades att de hade en relativt stark, positiv korrelation ($r = 0,56$). Ju högre värdet på indikatorn för klimatmedvetenhet var, desto vanligare var klimatångest. Båda var vanligast bland kvinnor och de unga åldersklasserna. Alla bakgrundsuppgifter förklarade dock inte dem på samma sätt. Klimatångest minskade i och med bättre upplevd utkomst, medan värdet på indikatorn för klimatmedvetenhet ökade.

Avslutningsvis

I artikeln utredes attityder till klimatförändringen och deras samband med olika bakgrundsuppgifter på basis av enkäten om miljöattityder 2022. För klimatmedvetenhet skapades en attitydindikator, där unga vuxna (30–39 år) och kvinnor fick större värden än andra. Indikatorns värden ökade också i och med utbildningsnivån och upplevd utkomst. Utbildningens förklaringskraft blev dock tydligt svagare, när de övriga bakgrundsuppgifterna standardiserasades.

KLIMATFÖRÄNDRINGEN OCH dess konsekvenser medför också negativa psykiska konsekvenser för många, framför allt ångest. Klimatångest var vanligast hos kvinnor, ungdomar (under 30 år) och respondenter med dålig utkomst. Utbildningsnivån förklarade inte upplevelsen av klimatångest, när de övriga bakgrundsuppgifterna standardiserasades.

ETT ALLMÄNT drag var att klimatmedvetenhet och klimatångest hade ett klart positivt samband. Bakgrundsuppgifterna förklarade dock inte alltid dem på samma sätt, exempelvis minskade utsattheten för klimatångest när utkomsten blev bättre, medan medeltalet för mätaren för klimatmedvetenhet ökade. ■

Jukka Hirvonen arbetar som forskare vid enheten stadsforskning och -statistik vid Helsingfors stadskansli.

Källor

Ham, Marija & Mrčela, Dajana & Horvat, Martina (2016): Insights for measuring environmental awareness. *Ekonomski Vjesnik / Econviews – Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues*. BR.1/2016, 159–176.

Heikkinen, Timo & Hirvonen, Jukka & Sairinen, Rauno (2004). IT-arki ja ympäristö. Matkapuhelin ja internet ympäristömyönteisen arjen mahdollistajana. *Suomen ympäristö [Miljön i Finland]* 672, ympäristönsuojelu. Miljöministeriet.

Hirvonen, Jukka (2023). Ympäristöasenteet pääkaupunkiseudulla 2022. *Undersökningar 2023:3. Helsingfors stadskansli, stadsforskning och -statistik*.

Hirvonen, Jukka & Vanhatalo, Maaria (2018). Ympäristöasenteet ja kaupunkikehitys Helsingissä ja Vantaalla. *Undersökningar 2018:1. Helsingfors stadskansli, stadsforskning och -statistik*.

Hyry Jaakko (2019). Kansalaiskysely ilmastonmuutoksen herättämistä tunteista ja niiden vaikutuksista kestäviin elämäntapoihin. *Sitra, Ilmastotunteet 2019*. Kantar 2019.

Kim, Nayeon & Lee, Kyungtag (2023). Environmental Consciousness, Purchase Intention, and Actual Purchase Behavior of Eco-Friendly Products: The Moderating Impact of Situational Context. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2023 Apr; 20(7): 5312.

Pihkala, Panu & Sangervo, Julia & Jylhä, Kirsti M. (2022). Nuorten ilmastoahdistus ja ympäristötunteet. I: Kiilakoski, Tomi (red.) (2022). *Kestävä tekosa. Nuorisobarometri 2021 [Ungdomsbarometern 2021]*, Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, nro 69 [Statens ungdomsråd]. Hansaprint 2022. Sidorna 95–116.

Rintala, Hanna & Pihkala, Panu & Saarimäki, Sanni (2023). Ympäristöahdistus ja -tunteet koskettavat monia. *Duodecim* 2023; 139: 843–849.

Schultz, P.W. The Structure of Environmental concern: Concern for self, other people, and the biosphere. *J. Environ. Psychol.* 2001, 21, 327–339.

Veijonaho, Salla & Ojala, Maria & Hietajärvi, Lauri & Salmela-Aro, Katariina (2024). Profiles of climate change distress and climate denialism during adolescence: A two-cohort longitudinal study. *International Journal of Behavioral Development*, Volume 48, Issue 2, March 2024, Sidorna 103–112.

HELSINKI PARTNERS / NINNI WEST

Kvantti on Helsingin kaupunginkanslian julkaisema lehti, joka esittelee Helsinkiä ja Helsingin seutua koskevaa ajankohtaista tutkimus- ja tilastotietoa. Kvantti on suunnattu paitsi päättöksenteon tueksi Helsingin päättäjille ja suunnittelijoille, myös kaikille muille, jotka haluavat tarkemmin perehtyä kaupunki-ilmiöitä koskevaan tietoon. Lehti on suomen- ja ruotsinkielinen, ja kerran vuodessa ilmestyy lisäksi englanninkielinen numero **Helsinki Quarterly**. Quarterly pyrkii palvelemaan lukijoita ja yhteistyökumppaneita kansainvälisesti.

01
2024

Kvantti

NELJÄNNESVUOSIJULKAIKU ● KVARTALSPUBLIKATION

PÄÄTOIMITTAJA

Heikki Pursiainen
puh. 040 706 8267
heikki.pursiainen@hel.fi

TOIMITUS

Teemu Vass
puh. 09 310 64806
teemu.vass@hel.fi

OSOITE

Kaupunginkanslia
Kaupunkitietopalvelut
PL 550
00099 Helsingin kaupunki

KÄYNTIOSOTE

Kaupunkiympäristötalo
Työpajankatu 8
00580 Helsinki

INTERNET

kaupunkitieto.hel.fi

kaupunkitieto.hel.fi

Kvartti

01
2024

Pääkirjoitus:
Heikki Pursiainen

Karoliina Isoaho & Pekka Valkama

Kaupunkien ohjauskeinot rakentamisen kiertotalouden edistämiseksi
Helsingissä, Oulussa ja Tampereella

Laura Ansala

Minne jäädään, missä vain käydään?
Asukkaiden vaihtuvuus ja asumisajat Helsingin asuinalueilla

Jenni Erjansola & Tuuli Anna Renvik

Osattomista osallisyksistä? Helsinkiläisnuorten osallisuuden kokemusta
haastavia ja sitä tukevia tekijöitä

Suvi Määttä

Nämä helsinkiläisläiset ja -nuoret liikkuvat, harrastavat seuroissa ja
käyttävät liikuntapaikkoja – tuloksia LIITU-tutkimuksesta

Jukka Hirvonen

Ilmastotietoisuus ja ilmastoahdistus
– pääkaupunkiseudun ympäristöasennetutkimuksen tuloksia

KAUPUNKITIETO.HEL.FI

